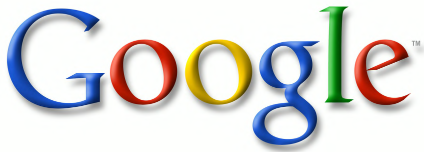
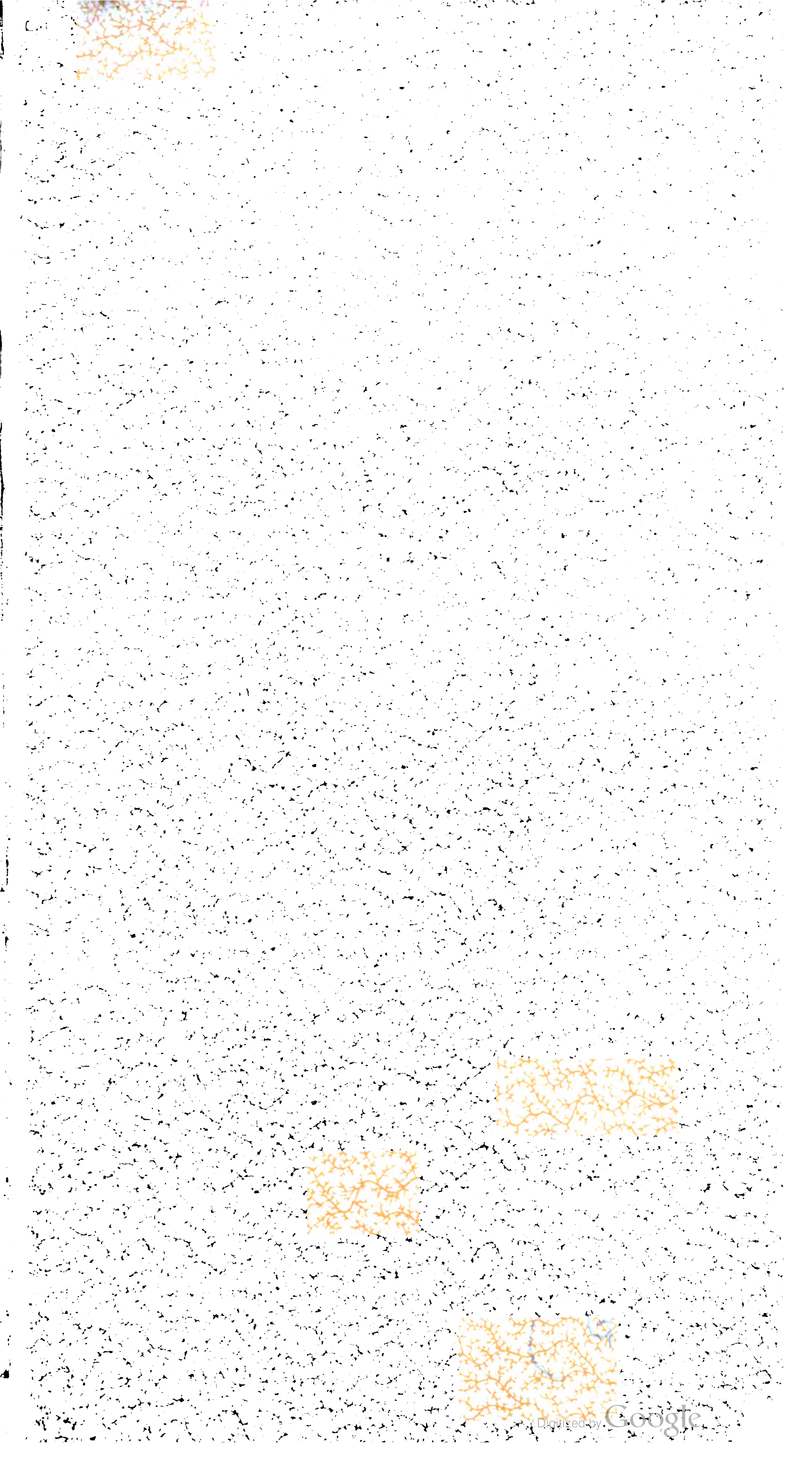

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 06828666 9

DE
GEHEIME BEDOELINGEN
VAN DE
TEGENWOORDIGE
JEZUITEN,
VOLGENS
DE MEDEDEELINGEN VAN DEN ABT
VINCENZO GIOBERTI.
NAAR DE HOOGDUITSCHE VERTALING VAN DIENS GESCHRIFT DOOR
BERTHOLDI,
MET DE MEEST MOGELIJKE BEKORTING BEWERKT
DOOR

J. P. van der Meer de Wijs,
Theol. Doctor.

AMSTERDAM,
WEYTINGH & VAN DER HAART.

1849.

VOORREDE

VAN DEN

VERTALER.

Indien immer eenig geschrift, meer dan andere belangwekkende wordt door den naam des Schrijvers, de omstandigheden in welke die verkeerde, de wijze hoe hij zich daaronder gedroeg en de gevoelens en gezindheden, welke hij in zijn gedrag en werk aan den dag legde, dan voorzeker dat van den Abt VINCENZO GIOBERTI, *waarin deze de* geheime bedoelingen van de tegenwoordige Jezuiten, *naar hij verzekert, volgens een door hem zelven gehoord gesprek van onderscheiden voorname leden der Orde, openbaar gemaakt heeft.*

Het is toch, niet alleen voor den Lezer van dit geschrift, maar voor iederen opregten belijder van JEZUS CHRISTUS, *voor de menschheid, voor de Godsdienst en hare verkondigers en voor de Staten en derzelver bestuurders hoogst gewigtig, zich ten volle te kunnen overtuigen, of de* Jezuiten *inderdaad de* bedoelingen *hebben, welke de Schrijver hun toekent, en tot verwezenlijking van die bedoelingen, sedert eenige jaren, de middelen hebben aangewend en nog willen aanwenden, welke hij verzekert, hunnen tegenwoordigen Generaal en verscheiden van zijne medebestuurders der Orde te hebben hooren noemen. Die bedoelingen en middelen namelijk zijn zóó onchristelijk, zóó onzedelijk, zóó onmenschelijk, derzelver uitvoering zoude de Godsdienst, de Staten en het welzijn van de menschen zoo zeer verstoren, dat*

indien men hem, die dezelve aan het licht gebragt heeft, mag gelooven, voortaan tegen de Jezuiten niet genoeg kan gewaakt worden. Ter volkomene bevestiging hiervan behoef ik slechts op te merken, dat volgens het door den Schrijver medegedeelde gesprek, tot de middelen, welke zij beraamd en reeds in werking gebragt hebben, klaarblijkelijk het Communismus *behoort* *); *het* Communismus, *in geheel den ijsselijken omvang der verachtelijke beteekenis van dat woord; het* Communismus, *zoo als het de behoeftige en onvermogende volksklassen tot verkrachting van het regt van eigendom en bloedige mishandeling van de vermogenden en gegoeden aandrijft, de betrekkingen, in welke de menschen, tot heil van allen, die hunne pligten in hunnen stand willen vervullen, onderling geplaatst zijn, verbreekt, en het reinste geluk, waarvoor de mensch op aarde vatbaar is, de kuische liefde, vooral aan het vrouwelijke geslacht, ontrooft* †).

Dit in aanmerking nemende en zich herinnerende, hoe jammerlijk de verbreiding van het Communismus *reeds gewerkt heeft, zoude men ligtelijk reeds daarom een sterk vermoeden kunnen opvatten, dat de Schrijver der* geheime bedoelingen van de tegenwoordige Jezuiten *aan deze eene onverdiende blaam had opgelegd, daar het niet aannemelijk schijnt, dat menschen, wier overleg doorgaans zoo fijn is, als dat van de Jezuiten, zich van een middel zouden bedienen, hetwelk slechts verwoesting kan aanrigten, en, indien het alom in volle kracht werkte, geheel de menschheid ten verderve voeren zoude. Bovendien is het niet te ontkennen, dat er zich ook andere, schijnbaar zeer zwaarwigtige bedenkingen, tegen de geloofwaardigheid der mededeelingen in dit geschrift vervat, opdoen. Van die bedenkingen zijn de beide allerzwaarste genoemd door* ROBERT BLUM, *in een Voorberigt, hetwelk deze vóór de Hoog-*

*) *Men zie de* 2*de Afd.*, § *XII*, *blz.* 88, *volg.* 100 *volgg. en hetgeen in het besluit voorkomt nopens het gesticht van* St. Roch.

†) *In een voorberigt tot mijne vertaling van* SCHEIDMANS Communismus und proletariat, *heb ik gepoogd de afschuwelijke strekkingen van het Communismus, waarmede het Socialismus naauw verwant is, duidelijk aan te wijzen.*

duitsche vertaling geplaatst heeft *). *Het moet namelijk ieder hoogst onwaarschijnlijk voorkomen, vooreerst dat een jonge Priester de beraadslagingen van de meestvermogende leden der Orde afgeluisterd, en ten andere, dat hij die door snelschrijven voor zich en voor de wereld opgeteekend kan hebben. Slechts de eerste van deze onwaarschijnlijkheden kan echter, meen ik, den nadenkende een onoverkomelijk bezwaar tegen de geloofwaardigheid van den Schrijver toeschijnen. Wat de tweede betreft, het is bekend, dat onderscheidene, met een buitengewoon sterk geheugen begaafde mannen, ook onder onze landgenooten, lange redevoeringen, zelfs geruimen tijd nadat zij dezelve gehoord hadden, zonder het minste verschil ook in de bewoordingen, op het papier gesteld hebben. Waarom dan zoude het niet aannemelijk zijn, dat de Abt* GIOBERTI, *die zich als wetenschappelijk gevormd Geestelijke niet alleen, maar ook als Staatsman, zoo voortreffelijk onderscheiden heeft, niet alleen de denkbeelden, welke hij heeft hooren ontwikkelen, opgeteekend, maar ook de woorden, van welke de sprekers zich bedienden, over het geheel genomen, met volle juistheid overgebragt heeft? De zaken toch, welke hij heeft hooren behandelen, hebben hem de allerhoogste belangstelling ingeboezemd en waar zijn geheugen en zijne pen doorgaans aangaande minder belangrijke punten niet vlug genoeg geweest zijn, heeft hij zelf dit aangeteekend. Wanneer men dit bedenkt, dan verkrijgt ook de opmerking, dat de inhoud der gesprekken, welke de Schrijver heeft medegedeeld, van den geest van het Jezuitismus volkomen den stempel draagt, en de door* BLUM *gemaakte, dat de geschiedenis* †) *met krachtige stem dien inhoud, voor welken half* Europa *nog terugdeinst, gedurig herinnerd heeft, te meer-*

*) *Het spreekt van zelf, dat de geloofwaardigheid van den Schrijver, en de waarde van zijn geschrift,* niet in het minste verkleind worden, *doordien hij, die den druk der genoemde vertaling bezorgd en een berigt vóór dezelve geplaatst heeft, wegens zijne onvoorzigtige bemoeijing met eene plaats gehad hebbende volksbeweging, in hechtenis genomen, veroordeeld en ter dood gebragt geworden is.*

†) *Van de laatstverloopen jaren.*

der kracht en klem. Ter verheffing van des Schrijvers geloofwaardigheid boven de eerstgenoemde onwaarschijnlijkheid, strekt het verhaal door hem gegeven van de omstandigheid, welke het veroorzaakt heeft, dat hij onopgemerkt oorgetuige van de te Chiari *gehoudene gesprekken van eenige der voornaamste Jezuiten geweest is *). Eenvoudig en ongekunsteld is dat, zoowel in betrekking tot de wijze, hoe hem de toegang in het vertrek, hetwelk aan dat, waar de gesprekken gehouden werden, grensde, is opengesteld, als tot de oorzaken, welke hem hebben verhinderd, terwijl hij de gesprekken met schrik hoorde aanvangen en voortzetten, zich te verwijderen. Ook zijn berigt aangaande de indrukken, welke het gehoorde op hem gemaakt heeft, en den angst, welken hij gedurende dezelve heeft geleden, stemt, gelijk ieder zelf zal opmerken, met den aard der gesprekken, en den toestand in welken* GIOBERTI *zich heeft moeten bevinden, volkomen overeen. Vele andere bedenkingen, welke voorts betrekkelijk verschillende gedeelten van* GIOBERTI'S *geschrift, tegen de geloofwaardigheid van het door hem medegedeelde zouden kunnen gemaakt worden, zullen voor den Lezer bij eenig nadenken en vergelijking met welbekende daadzaken, naar ik meen, van zelve wegvallen, waarom ik mij van afzonderlijke verdediging te dezen aanzien ontslagen acht.*

De krachtigste verdediging van het geheel, ten aanzien van de waarheid, is overigens, zoo ik mij niet bedrieg, vervat in hetgeen men van het leven des Schrijvers met volle zekerheid weet en in de waarlijk Christelijke gevoelens en gezindheid, welke hem blijkens het geschrift, bijna noodzakelijk moeten *eigen zijn. Daaromtrent reken ik het mij dus ten pligt in eenige bijzonderheden te treden.*

Voor den Geestelijken stand bestemd, heeft GIOBERTI *zijne studiën aan het Seminarium te* Vercelli *voltooid, waarna hij veel bij den Aartspriester en Pastoor te* Langosco, *zijne geboorteplaats, vertoefd heeft. Door menigvuldige gesprekken met dezen Geestelijke, is in den onervaren jongeling de begeerte op-*

*) *Men zie de eerste Afdeeling, blz.* 18 *volgg.*

gewekt, om in de Orde der Jezuiten te worden opgenomen. Ten einde de vervulling van dezen zijnen wensch te verkrijgen, heeft hij zich tot Pater ROOTHAAN *te* Turijn *gewend, en bij die gelegenheid, dezen echt Jezuitischen, tegenwoordigen Generaal der Orde leeren kennen, waarna hij spoedig tot het Noviciaat toegelaten en eenigen tijd, in hetzelve, zóó behandeld, neen, mishandeld geworden is, als de tegenwoordig algemeen welbekende verordeningen van het Genootschap medebrengen, en uit zijn kort berigt blijkt. Toen heeft hij de door hem medegedeelde gesprekken gehoord, waarvan de werking op hem deze geweest is, dat hij terstond daarop besloten heeft zich aan de Orde te onttrekken en naar zijne geboorteplaats ontvloden is. De wensch, om de Priesterwijding te ontvangen, heeft hem echter weder tot de studie gevoerd, welke hij, hoewel geschokt door de wijze, waarop de kweekelingen in het Seminarie bedorven werden, met groote inspanning voortzette, vooral het Nieuwe Testament beoefenende, ten einde den geest des Christendoms wél te leeren kennen, in welke poging hij, blijkens hetgeen ik vervolgens zal doen opmerken, zeer wel geslaagd is. Wat zijn leven betreft, eindigt hier het door hem zelven gegeven berigt met de vermelding, hoe hij te* Turijn, *bij zekeren Godgeleerde,* GUALA *genaamd, nader bekend geworden is met de wijze, hoe de Jezuiten de Geestelijkheid aan zich pogen te verslaven, waarop de door hem, in het jaar* 1838, *na den dood zijns vaders, ondernomene reis naar* Zwitzerland *gevolgd is* *).

Toen hij zich te Genève *gevestigd had, wenschte hij, hetgeen hem uit de gehoorde gesprekken van der Jezuiten bedoelingen bekend was geworden, aan het algemeen mede te deelen; maar aanvankelijk lachte men met zijne betuigingen, en eerst na het gebeurde met den Aartsbisschop van* Keulen, *en toen de Jezuiten hunnen invloed merkbaar meer en meer begonnen te toonen, werd hij door liberalen dringend uitgenoodigd, aan zijn voornemen, om wat hij gehoord had bekend te maken, gevolg te ge-*

*) *Ik heb het bovenstaande uit dat berigt zaamgetrokken, hetwelk in de eerste Afdeeling, blz.* 11 *volgg., vervat is.*

ven. Bereid om aan deze uitnoodiging te voldoen, werd hij daarin echter door het Bestuur van Genève *verhinderd, hetwelk hem zijne Katholiek-godsdienstige en staatkundige beginselen, welke echter, blijkens zijn later gedrag, niet overdreven waren, verweet en eindelijk beval, het land te verlaten. In* Frankrijk *heeft hij vervolgens, hoewel ook dáár de invloed van de Jezuiten groot was, aan den wensch van velen, dat hij zóó belangrijke ontdekkingen, als hij verzekerde gedaan te hebben, niet langer geheim zoude houden, voldaan, door de uitgave van een geschrift, welks voornamen inhoud ik, volgens de Hoogduitsche vertaling, zóó voor mijne Landgenooten in onze taal heb overgebragt, dat men hetgeen in die vertaling van de gesprekken door voorname Jezuiten gehouden, vervat is, geheel, zonder uitlating, en van alles, wat de overige Afdeelingen en het Besluit inhouden, het algemeen belangrijke, uit mijne verkorte Nederduitsche navolging, volkomen juist kan leeren kennen; terwijl ik op het stelligste kan verzekeren, wel het voor de ongeletterden min bevattelijke en gewigtige uitgelaten, maar de kern en het eigenlijke wezen van het geheel zoo volkomen, als mij met den meest mogelijken toeleg doenlijk geweest is, te hebben weder gegeven* *).

Hier eindigt, hetgeen ik met het bepaalde doel, om zijne geloofwaardigheid te staven, uit den levensloop van GIOBERTI, *en aangaande de uitgave van het werk, waarin hij het door hem ontdekte beschreven heeft, volgens zijn eigen berigt kan mededeelen.*

Maar strekt reeds dit schijnbaar minder opmerkelijke daartoe, dat men hem voor eenen mensch leere erkennen, die, hetgeen hem verkeerd en schandelijk voorkomt, al kan hij ook door er zich mede te vereenigen verheven worden, echter uit Godsdienstige overtuiging en liefde tot het goede verwerpt, veel hooger achting nog verdient GIOBERTI, *naar mijn oordeel, wegens het gedrag door hem gehouden, sedert hij voor het eerst in het Staatsbestuur van* Sardinië *is geroepen geworden. Men*

*) *Ook dit berigt, aangaande de uitgave van zijn geschrift, heb ik van* GIOBERTI *zelven ontleend. Men vergelijke de Inleiding, blz. 1 volgg.*

kent uit de berigten den toestand van dat land gedurende de laatst verloopen jaren; men weet, hoe ook dáár eene Jezuitisch-Ultramontaansche Geestelijkheid, meer dan Koning KAREL ALBERT, *geheerscht heeft, en hoe de Sardinische krijgsmagt dat gedeelte van* Italië, *hetwelk zich aan de heerschappij van* Oostenrijk, *onder welke het, evenzeer als de Pauselijke Staat, in eene soort van verstandelijke onmondigheid en slavernij gehouden werd, heeft willen ontslaan, ten strijde als aangevoerd heeft. Men weet ook, dat die strijd met de grootste verbittering aangevangen en, na eenen kortstondigen wapenstilstand, in de maand Maart ll., onvoorzigtiglijk hervat, en met de nederlaag en troonsafstand van Koning* KAREL ALBERT *geëindigd is. Minder echter beseft men welligt, hoe hoog de algemeene haat in Oostenrijksch-Italië zoowel als in* Sardinië *tegen de heerschappij van het Keizerrijk gestegen was; ten einde men zich van dien haat, ook bij Geleerden, het juiste denkbeeld vorme, deel ik hier een kort Latijnsch heldendicht, en eene vertaling van hetzelve mede, hetwelk de rijkbegaafde* BERNARDO BELLINI, *Hoogleeraar der Grieksche en Latijnsche Letterkunde en algemeene Geschiedenis, te* Cremona, *aan de Redactie der Gazzetta Piemontese in het Italiaansch en Latijn ter plaatsing heeft laten geworden, en hetwelk in dat blad den 13den Februarij ll. is geplaatst geworden, waar men het in de beide talen kan lezen.*

In Hydram Austriacam.

CARMEN.

Non metuenda ruis diris circumdata monstris,
Ne quidquam caedes miscens, mortemque fatigans,
Hydra, resolutis quae foedas ora colubris,
Infandum! et revomis populis lethale venenum,
Austriadum hydra furens! Nunc tu cervicibus altis
Nunc frustra infrendes, frustra jaces ore trisulco
Fulmina, namque tibi contorsit tristis Enyo,
Quae immittit Rabies manibus fera tela cruentis.

**

Te circum resonant Itali, queis arma dedere
Libertas atque ira Dei. Jam devolat ardens
Impiger Ausonio ALBERTUS qui cingitur ense,
Teque repetitam tenebrosa in Tartara mittet.

Libertas, quae sera tamen respexit inermes,
Oenotrio flammas libertas corde volutat,
Arma fremunt populi quotquot sua jugera versant,
Proh dolor! in nostris ubi passim sanguine sulcis
Inficitur tellus. Pietas atque una voluntas
Ardescit, furiis incensa atque intonat ore:
Ferte citi gladios, date tela, impellite currus.
Arma fremunt matres, quibus impius ubera suxit
Barbarus et sobolem vulsit, tradiditque catenis.
Arma fremunt nuptae: certant vestirier armis
Exagitanda viris, atque armis oscula figunt.
Arma fremunt pueri, arma, arma innuptaeque puellae,
Atque enses, galeasque manu contingere gaudent.

Teutonici interea saevit mens effera monstri!
Qualis ubi coluber, pastus mala gramina, vibrat
Se fovea tumidum, quem tellus ima tegebat.
Nunc renovatus adest spoliis Radetzkius anguis,
Attollens iras et caerulea colla revolvens;
Et furiale canit carmen: Bella, horrida bella,
Atque Padum nostro Spumantem sanguine dicit.
Irrita ferre Notis dabit hic mala vota, minantis
Eridanus, fluctus torquens, vorat aequore voces,
Arma, et hyperboreos iterumque, iterumque vorabit,
Cum tuba terribili sonitu jam classica fundet,
Et fraterno Itali expedient nova corda triumpho.

Dit gedicht meen ik duidelijkheidshalve dus in onze taal vrij te moeten overbrengen:

GEDICHT,

Op de Oostenrijksche Hydra.

Gij jaagt geene vrees aan, o Hydra! terwijl gij van wreede monsters omringd aansnelt, vergeefs moord ademende en door het aan-

wijzen van ontelbare slagtoffers den dood vermoeijende; gij, die, o gruwel! uwen muil hebt bezoedeld met ingezogen slangenvergif, om het op de volken uit te spuwen, gij woedende Hydra der Oostenrijkers! Nu, met opgeheven kop, nu schuimbekt gij vergeefs van woede en vergeefs schiet gij bliksems uit uwen drievoudig getanden muil, daar de droevige Bellona u de wreede schichten heeft toegedreven, welke de Woede met bloedige handen afschiet. Rondom u verheft zich het krijgsrumoer der Italianen, aan wie de vrijheid en Gods toorn de wapenen in handen hebben gegeven. Reeds snelt de wakkere (KAREL) ALBERT, omgord met zijn Ausonisch zwaard, strijdhaftig aan en zal u in den donkeren afgrond, uit welken gij zijt opgerezen, terugdrijven. De Vrijheid, die, hoewel spade, nogtans op ons weerloozen heeft neergeblikt, de Vrijheid ontsteekt haar vuur in het Oenotrisch hart. Zoo vele volken als hunne akkers omploegen, kletteren nu met de wapenen, daar, o smart! de voren onzer akkers alom met bloed gedrenkt worden. De vaderlandsliefde en eenswillendheid zijn gloeijende (van verontwaardiging) en donderen, aangedreven door de wraakgodinnen, met vreesselijke stemmen: brengt spoedig wapens aan, geeft schichten, drijft de strijdwagens voort! Zelfs de moeders laten het geluid der wapens hooren, wier borsten de woeste vreemdeling heeft doen verdroogen, wier kroost hij haar ontrukt en in boeijen geslagen heeft. De vrouwen doen het wapengeklank hooren, zij willen zich om strijd in krijgsdos tooijen, door de mannen te dragen, en zij kussen de wapenen. Met wapenen maken de jongens, met wapenen de meisjes gekletter, en vinden er vreugde in, de zwaarden en helmen met de handen te betasten. Intusschen brengt de woeste geest van het Teutonische monster verschrikkelijke klanken voort! Gelijk de slang, die zich in het hart der aarde verborgen hield, met giftige kruiden gevoed, opgezwollen uit haar kuil schiet, zoo verschijnt, bekleed met roof, de slang RADETZKY, die zich woedende verheft, zijne blaauwgroene kronkels omwendt en in een helsch akkoord uitroept: Oorlog, vreesselijke oorlog! en meent de *Po* reeds van ons bloed te zien vloeijen.

Maar die ijdele vervloekingen van den dreiger zal deze *Po*, hare golven wendende, aan de bewoners van het Zuiden overbrengen; zij neemt in haren stroom de woorden, de wapens en de mannen uit het Noorden gretig op en zal ze nog en nogmaals opnemen, wanneer thans de krijgstrompet met ontzettend geluid het teeken tot den strijd zal geven, en broederlijk vereenigd de Italianen, de overwinning bevechtende, een nieuw leven zullen aanvangen.

Dat tot de oorzaken, welke eene zoo vreesselijke verbittering, als dit gedicht van het begin ten einde toe ademt, hebben doen ontstaan, ook volksonderdrukking, door of in den naam van de Oostenrijksche Regering gepleegd, moet gebragt worden, is daarin, dat gelijke verbittering ook in Hongarijë *heerscht, blijkbaar; maar ik waag het niet, uitspraak te doen tusschen het regt van* Oostenrijk *op een groot gedeelte van* Italië, *en der Italianen brandende begeerte, om van hetzelve, als van een ondragelijk dwangjuk, ontheven en een onafhankelijk volk te worden. Zeer zeker daarentegen schijnt het mij toe, dat de Italianen, dat zelfs de Koning van* Sardinië *voorbarig gehoopt hebben, gedurende de in geheel* Duitschland *en ook in* Oostenrijk *heerschende onrust en volksbewegingen, den bevrijdingsoorlog gelukkig en spoedig ten einde te zullen kunnen brengen. Zij hadden moeten bedenken, ook met de meest algemeene zamenstemming en den verhevensten moed, niet bestand te zijn tegen de geoefende krijgsmagt van den ouden Maarschalk* RADETZKY, *wien buiten twijfel, nevens alle andere middelen, ook verraad gediend heeft. Of* GIOBERTI *dit terstond beseft, of wel, eerst de laatste hervatting van den oorlog af — den weg van onderhandeling toen eerst aangeraden heeft, is mij niet bekend; maar in deze zijne raadgevingen heeft hij voorzeker getoond, een voorzigtig man te zijn, die, den toestand en de krachten van* Italië *in aanmerking nemende, het beter geacht heeft, door onderhandeling, bij eene schijnbaar voordeelige kans, iets te verkrijgen, dan door alles op het spel te zetten, mogelijk ook alles te verliezen. Dat hem overigens het denkbeeld der onafhankelijkheid van* Italië *streelend is geweest; dat hij nog vurig wenscht eenen waren, edelen volksgeest, vooral ook in het godsdienstige, zich in* Italië *te zien ontwikkelen, blijkt duidelijk daaruit, dat zijne volksgezindheid hem te* Genève *verweten is, en dat hij den staat van onwetendheid, in welken vooral de Italianen tot op heden, door de Jezuiten en Ultramontaansche Geestelijken, inzonderheid wat de Christelijke Godsdienst betreft, gehouden zijn, diep betreurt* *) *Een Abt, die*

*) *De moeijelijkheden te* Genève *ondervonden heeft hij zelf vermeld (men zie de Inleiding blz. 3). Hoe hij de Roomsch-Katholieke Geeste-*

verklaart, dat de eerste schrede tot hervorming van het Katholicismus de onvoorwaardelijke *opheffing der Jezuiten-Orde is* *), *die het Hof van* Rome *en der Geestelijkheid, in het algemeen gesproken, derzelver verbond met die Orde verwijt, als de oorzaak van het verval der Roomsch-Katholieke Kerk, welke hij overigens van ganscher harte is toegedaan, zoodanig een Abt kan niet anders dan het waar geluk van zijn Vaderland, de zedelijk Godsdienstige ontwikkeling van zijne volksgenooten, tot hun wezenlijk heil, inderdaad bedoelen. Maar heeft* GIOBERTI *de verbanning van de Jezuiten uit* Rome *door het volk* †) *toegejuicht, zou hij het, te oordeelen naar de door hem geuite staatkundige gevoelens, welligt gaarne zien, dat te* Rome *een het volk en deszelfs wezenlijke belangen inderdaad genegen Staatsbestuur gevestigd werd; de verdrijving van den Hertog van* Toskane, *het gedwongen vertrek van den Paus en zoo vele gewelddadigheden, als door eene teugellooze menigte gepleegd zijn geworden, heeft hij zóó sterk afgekeurd, dat deze nevens de hervatting van den oorlog, de oorzaken zijn geweest, om welke hij gemeend heeft, zich uit het Sardinische Ministerie te moeten verwijderen. De redevoeringen, door hem kort voor deze zijne verwijdering gehouden, heb ik gelegenheid gehad naar den Italiaanschen tekst zelven te leeren kennen* §). *Van deze redevoeringen is de inhoud: dat hij verlangde, dat de Sardinische Regering naar haar vermogen zoude medewerken tot handhaving van orde te* Rome *en in* Toskane, *de herstelling van den Vorst van dit Hertogdom in zijn gezag en van den Paus op zijnen zetel bevorderen, en veeleer dan onvoorzigtig den oorlog te hervatten, op de voordeeligst mogelijke voorwaarden*

lijkheid en leeken, ook ware Christenen wenscht te zien, blijkt uit geheel zijn werk.

*) *Men zie het einde der Inleiding.*

†) *De Paus heeft het vertrekken slechts, als noodzakelijk tot levensbehoud, hun aangeraden.*

§) *Dezelve zijn medegedeeld in* Supplemento alla Gazzetta Piemontese, N°. 61 *en* 64, *Febr.* 1849; *alsmede in een, na weinige dagen, later verschenen* N°. *van hetzelfde Suppl. op dat blad.*

vrede met Oostenrijk *sluiten zou. De voornaamste redenen, welke hij voor deze zijne begeerten gaf, waren deze: dat het welbegrepen belang van* Sardinië *en geheel* Italië *die bemoeijingen eischte; dat de Europésche Mogendheden, vóóral de Katholieke, de vestiging eener Romeinsche Republiek niet zouden gedoogen, en dat de hervatting van den strijd, onder de bestaande omstandigheden, naar zijne overtuiging, voorzeker voor geheel* Italië *en voor* Sardinië *noodlottig zou uitloopen. Vooral de verwerping van zijne raadgeving, dat men van den oorlog zoude afzien, heeft hem daarop zijn ontslag uit het Ministerie doen nemen; maar de uitkomst heeft geleerd, hoe verstandig zijn raad geweest is.*

Wat GIOBERTI *sedert de laatste zegepraal van* Oostenrijk *over* Italië *voor hetzelve nog zal kunnen doen, moet de tijd leeren, maar ontwijfelbaar zeker komt het mij voor, dat hij ook als Staatsman, onder weinig beraden ambtgenooten, met bedaard overleg nagaande wat voor* Sardinië *en* Italië, *onder de gegeven omstandigheden, nuttigst moest geacht worden, en, dat aanprijzende, zich eervol onderscheiden heeft.*

Wordt nu ook daardoor de waarschijnlijkheid, dat hetgeen hij aangaande de bedoelingen van de Jezuiten *heeft openbaar gemaakt, door sommigen van deze inderdaad te zijnen aanhoore beraamd is, nog aanmerkelijk verhoogd, die waarschijnlijkheid wordt aan de zekerheid zoo na mogelijk gebragt, ik zou durven schrijven tot zekerheid verheven, wanneer men de Christelijk Godsdienstige kennis en zin, de edele gevoelens en bedoelingen, welke hij in zijn werk aan den dag heeft gelegd, tevens in aanmerking neemt.*

Hier is het namelijk reeds terstond opmerkelijk, dat GIOBERTI *hoewel gedurende zijne studiën, naar alle waarschijnlijkheid, gelijk zijne medeleerlingen, meer verwaarloosd dan grondig onderwezen, en voorzeker gedurende den tijd, welken hij als* Novicius *onder de Jezuiten verkeerd heeft, tot wetenschappelijke oefeningen weinig uitgelokt en in de gelegenheid gesteld, nogtans, nadat hij de door hem bekend gemaakte gesprekken gehoord had, hoewel hij onder de Italiaansche Roomsch-Katholieke Priester-*

schap wenschte opgenomen te worden, de ernstige begeerte heeft gehad, om den waren geest van de Christelijke Godsdienst uit de Schriften des Nieuwen Testaments te leeren kennen en dat hij die begeerte gevolgd heeft. Dat de vlijt, welke hij ter verkrijging van dien wensch besteed heeft, voor hem niet onbeloond is gebleven; dat de beoefening van het Godsdienstig onderrigt, in het Nieuwe Testament vervat, hem veel verhevener denkbeelden nopens God en CHRISTUS, *nopens den mensch en zijne betrekking tot zijnen Hemelschen Vader en tot den Verlosser, nopens het Christelijke geloof en 's Christens zedelijke verpligtingen heeft doen verkrijgen, dan onder de Italiaansche Geestelijkheid heerschende zijn; dat die beoefening hem heeft geleerd, hoe geheel anders dan de Jezuitische en Ultramontaansche Geestelijkheid* JEZUS CHRISTUS *en zijne Apostelen de menschen hebben willen dwingen om ter zaligheid in te gaan, en hoe onchristelijk de allesdwingende heerschappij ook over den geest is, welke die Geestelijkheid zich nog steeds durft aanmatigen; dat een en ander blijkt allerduidelijkst uit de wijze hoe hij zich over deze heerschzucht en de middelen, welke ter bevrediging van dezelve zijn en nog worden aangewend, geuit heeft. Hoewel Roomsch-Katholiek Geestelijke en den Paus, zelfs wat de herstelling van denzelven in zijn wereldlijk gezag betreft, genegen, is namelijk* GIOBERTI *overtuigd, dat het Christelijk geloof de werking van verstandelijke en gemoedelijke overtuiging moet zijn en geenszins door dwang gewerkt kan worden; dat het niet de strijd van God is, welke met vervolgen en dooden wordt gestreden; dat vervolging en geweld om de Godsdienst,* vergrijp tegen God, geheel onchristelijk, voor de menschheid beleedigend en onderdrukking van 's menschen wezen zijn, *terwijl God, naar de uitspraken van* JEZUS CHRISTUS, *in geest en waarheid aangebeden, en niet met de lippen alleen, maar met het hart vereerd wil worden* *)

*) *Dat* GIOBERTI *inderdaad door de beoefening van de Schriften des Nieuwen Testaments die kennis verkregen heeft,* moet noodzakelijk boven allen twijfel verheven worden *voor ieder, die hetgeen ik uit zijn werk, in de derde Afdeeling en bepaaldelijk aan het einde dier Afdeeling, in onze taal heb overgebragt, in aanmerking neemt.*

Wie kan voorts den man, die door eigen oefening eene zoodanige Christelijk Godsdienstige kennis heeft verkregen, die van de ware dienst van God, overeenkomstig het onderrigt en voorschrift van CHRISTUS, *zich zoo juiste denkbeelden gevormd heeft, die over de wijze, hoe de mensch tot zoodanige Godsvereering moet en eeniglijk kan geleid worden, zoo oordeelt, eenen waarlijk Christelijken zin, waarlijk edele gevoelens ontzeggen? Hij beseft voor zich en wil algemeen doen beseffen, dat toenemende reiniging en heiliging des harten en dankbare liefde God meer verheerlijken dan uitwendige, in gebruiken en plegtigheden bestaande vereering en hij wenscht, dat de Christenen allengs meer tot die waardigste verheerlijking van God verheven worden. Hij heeft van den menschelijken geest te verheven een denkbeeld, om niet te erkennen, dat dwang met diens wezen en werkzaamheid volstrekt in strijd is en hij acht den mensch te hoog, om het niet te verfoeijen, dat zijner natuur geweld aangedaan, hij, zoo hij zich daaraan niet onderwerpt, vervolgd, mishandeld, op het wreedaardigste ter dood gebragt worde. Hij wenscht vurig, dat de tijd kome, wanneer de menschen uit deelnemende liefde, tot hun eeuwig heil, door eene waardige Geestelijkheid in eene gezuiverde Katholieke Kerk geleid worden; maar van dwang, tegen wien ook in het werk te stellen, heeft hij den hoogstmogelijken afkeer.*

Wat zijne bedoelingen met de uitgave van zijn werk betreft, deze heeft GIOBERTI *niet opzettelijk vermeld, maar het vereischt geen betoog, dat die, van dengene, wiens Godsdienstige begrippen, gezindheden en gevoelens zoodanig zijn, als ik heb aangewezen, niet anders dan de beste kunnen zijn. Bovendien is het niet moeijelijk, dezelve uit zijn werk te leeren kennen. Volgens zijne, door hetgeen hij gehoord heeft gevestigde overtuiging namelijk, is de herstelling der Jezuiten-Orde, door Paus* PIUS VII *de meest onheilspellende daadzaak in de geschiedenis dezer eeuw. Hij acht (en te regt) de bedoelingen dier Orde zoo zelfzuchtig, zoo vermetel en tevens zoo verderfelijk voor regt en geregtigheid, voor vrede en welvaart, dat indien dezelve bereikt werden, de Jezuiten zich wel ten toppunt van*

rijkdom en grootheid zouden verheffen, maar daarentegen de Christenheid van opregte belijdenis harer verhevene Godsdienst van zedelijkheid en geestkracht beroofd, en geheel verslaafd, diep rampzalig zouden zijn. Hij weet *) *hoe grooten invloed de Jezuiten op de meerderheid van de Roomsch-Katholieke Geestelijken uitoefenen en hoe deze, in verbond met hen, op hunne leeken, de Vorsten niet uitgezonderd, werken. Hij weet ook, dat de Jezuiten zich overal in alles, zelfs aan de Protestantsche Hoven weten in te dringen, en daarbij zijn hem, uit de gehouden gesprekken, nieuwe middelen bekend geworden, door welker aanwending verscheidene voorname leden van de Orde toen besloten, naar de verwezenlijking hunner oogmerken te streven. Het gevaar, waarmede alzoo geheel* Europa *meer dan immer bedreigd werd, ziende, en wenschende, het zooveel hij vermogt nog af te wenden, heeft hij het zich ten heiligen pligt geacht, ter waarschuwing, wat hem gebleken was, zooveel mogelijk bekend te maken; opdat de Bestuurders van de Staten zoowel als de Bedienaren van de Godsdienst, de volken zoowel als de bijzondere personen zouden leeren, steeds waakzaam op hunne hoede te zijn, en waarlijk! die waarschuwing was wel noodzakelijk, dat doel der uitgave van zijn werk was den edelen man wel waardig.*

In de vaste overtuiging, dat door hetgeen ik uit GIOBERTI'S *leven aangevoerd en betrekkelijk zijn karakter opgemerkt heb, de geloofwaardigheid van zijne mededeelingen aangaande de* bedoelingen van de tegenwoordige Jezuiten *buiten twijfel gesteld wordt, behoef ik daaraan, als ter volkomene bevestiging dier geloofwaardigheid, nog slechts de verwijzing toe te voegen, naar hetgeen, vooral in het besluit van zijn werk, door hem zelven hier en daar, zoowel nopens de waarheid van het door hem beschrevene, als te zijner verdediging, dat hij het door den druk bekend gemaakt heeft, aangevoerd is. Indien er toch onder de Lezers van deze mijne verkorte vertaling daarvan gevonden worden, die hoewel al het bovenstaande aandachtig*

*) *Blijkens de derde Afdeeling.*

***

overwegende, nogtans aan de waarheidsliefde van GIOBERTI *zelven en aan de zekerheid van hetgeen hij openbaar gemaakt heeft, twijfelen, dan twijfel ik ten allersterkste of die personen voor overtuiging der waarheid van welke zaak ook, wel vatbaar zijn.*

Maar oordeel ik dus juist, heeft GIOBERTI *inderdaad in het licht gesteld hetgeen voorname Jezuiten voor eenige jaren beraamd en in werking gebragt hebben, dan ook vind ik mij verpligt, te wijzen op de werking, welke dat reeds niet slechts in* Italië *en eene en andere landstreek, maar over geheel* Europa *gedaan heeft, en verder dreigt te doen. Ten einde deze aanwijzing duidelijk zij, moet ik echter bij dezelve ook de hoofdbedoelingen en de middelen ter bereiking van dezelve, welke* GIOBERTI *als die van de Jezuiten vermeld heeft, in aanmerking nemen en dus noemen.*

Het eigenlijke doel van al de Jezuiten is inderdaad, gelijk aan ieder bekend is, slechts één, dit namelijk: de Roomsch-Katholieke Kerk, met eenen Paus als derzelver Opperheer, over geheel de wereld zóó te vestigen, dat eenmaal, en wel zoo spoedig mogelijk, alle menschen in haren schoot worden opgenomen, en hunne Orde in die Kerk en door dezelve ook in de Staten, zelfs boven de hooge Geestelijkheid zóó hoog in rijkdom, eer en aanzien en gezag te verheffen, dat alles en allen, ook de Paus niet uitgezonderd, haar alleronderdanigst gehoorzame. Het eerste gedeelte van dit hoofddoel hebben zij met alle Roomsch-Katholieken gemeen; het tweede gedeelte, de verheffing der Jezuiten-Orde tot volstrekte beheerscheres van de wereld, is hun natuurlijk afzonderlijk eigen, hetwelk tevens, gelijk bijna van de vestiging der Orde af, ook tegenwoordig, onder de Roomsch-Katholieken bij zeer vele Geestelijken zoowel als leeken, niet weinig tegenstand vindt, en wel altijd vinden zal. De overige, ook door GIOBERTI *genoemde bedoelingen van al de Jezuiten gezamenlijk, of van sommigen hunner in het bijzonder, zijn aan dit hoofddoel ondergeschikt. — Gelijk met hunne bedoelingen, zoo is het ook met de middelen, welke zij ter verwezenlijking van dezelve, vroeger hebben aangewend en*

die, welke ook volgens GIOBERTI'S *aanwijzing, sedert eenige jaren vooral door hen gebezigd worden; zóó namelijk, dat van die middelen sommige door alle Roomsch-Katholieken goedgekeurd, andere daarentegen door zeer velen hunner meer of minder afgekeurd worden. De Geestelijken en leeken, die met de Jezuiten meer volkomen instemmen en zich door hen laten leiden en als het ware gelijk werktuigen gebruiken, zijn in een* Jezuitisch-Ultramontaansch Verbond, *door* GIOBERTI *de* Theocratie *genoemd, met hen vereenigd; een verbond, hetwelk ik hier vermeld, omdat zij hunne middelen gedeeltelijk althans slechts door hetzelve kunnen doen werken. Door de met hen vereenigde Geestelijken zoeken zij zich de Roomsch-Katholieken in het Godsdienstige te onderwerpen, door de leeken, die hen dienen, zich alom in handels- en alle andere maatschappelijke betrekkingen meer en meer te vestigen, ten einde uit alles het meest mogelijke voordeel te trekken. Met elkander, onder een in verschillende rangen verdeeld en overal verspreid bestuur, op het naauwste vereenigd, en door magtige en talrijke bondgenooten ondersteund, hebben de Jezuiten door aanwending hunner middelen, sedert de herstelling hunner Orde ontegenzeggelijk veel gewonnen, vooral in de laatstverloopen jaren, en het schijnt te vreezen, dat zij op nieuw veel winnen zullen. Ten einde dit met eenige geschiedkundige daadzaken te staven, behoef ik, hetgeen tot hun doel behoort voorbijgaande, volgens de mededeelingen van* GIOBERTI, *slechts de voornaamste der door hen gebezigde en beraamde middelen te noemen, en op de werking, welke de aanwending dier middelen reeds gedaan heeft, te wijzen.*

Vooreerst *dan, komt hier in aanmerking het* Communismus, *waarvan de denkbeelden in* Frankrijk, *wijd en zijd onder het volk verbreid, de omverwerping van den Koningstroon, bloedstorting en vele gruwelen, en bittere rampen mede veroorzaakt hebben. In bijzonderheden aangaande de onheilen door het* Communismus *in dat rijk en in andere landen, vooral ook over de behoeftigen gebragt, kan ik hier niet treden; maar dit wordt ook niet vereischt, opdat ieder van mijne Lezers*

zich dezelve herinnere en beseffe, dat ook de Jezuiten het Communismus ter bereiking hunner oogmerken gebruikende, zich aan vergrijp tegen de menschheid hebben schuldig gemaakt.

Ten tweede *gelijk uit de verbreiding van Communistische denkbeelden of liever hersenschimmen, ook door Jezuiten, de onregtmatigste en meeestverderfelijke van de opstanden en omkeeringen, welke gedeeltelijk nog op dit oogenblik in vele landen plaats hebben of beproefd worden, ontstaan zijn, zoo ook zijn staatkundige verdeeldheden, volksbewegingen en omwentelingen steeds middelen geweest, welke de Jezuiten-Orde, wanneer die haar schenen te zullen dienen, heeft verwekt en aangewend, om Vorsten tot voldoening aan hare begeerten te dwingen, of te doen vallen, om volken aan zich te verslaven en de ontwikkeling van hunnen geest in het Godsdienstige en maatschappelijke en wat ware beschaving en veredeling van verstand en zeden betreft, te verhinderen. Het is den Jezuiten bekend, dat die ontwikkeling hunne heerschappij* noodzakelijk moet *verzwakken en eenmaal vernietigen; daarom kunnen zij geene vorsten dulden, die het heil der volken, over welke zij bestuur voeren, wezenlijk bedoelende, dezelve naar hun vermogen bevorderen. De afscheiding van het tegenwoordige Koningrijk* België *van de* Nederlanden, *de verdrijving van der beschaving en volksontwikkeling inderdaad genegen* LODEWIJK FILIPS *uit het opperbestuur van* Frankrijk *en zijn vaderland, misschien ook de in het bestuur van den Kerkelijken Staat, onder Paus* PIUS IX, *gebragte verstoring, zijn hiervoor onwederlegbare bewijzen. Dat ook zij, wier gesprekken* GIOBERTI *gehoord heeft, zoodanige verstoringen van het bestuur vooral der grootendeels Protestantsche landen, in welke welvaart en geluk door 's volks ontwikkeling bevorderd worden, als de middelen beschouwd hebben door welke hunne Orde hare volksleven doodende heerschappij moet pogen te herwinnen, blijkt uit alles, wat de Schrijver van die gesprekken heeft opgeteekend* *).

*) *Men zie echter vooral* § *XII der* 2[de] *Afd., blz.* 88 *volgg.,* § *XVIII, blz.* 113 *volgg.,* § *XIX, blz.* 119 *volgg. Wil men eene tegenstelling, zoo vergelijke men hiermede* § *XIII, bl.* 93 *volg.*

Wanneer dan Jezuiten en hunne Ultramontaansche bondgenooten voor een volk om vrijheid, hoe dan ook genaamd, roepen, dan bedoelen zij slechts afschaffing van bij dat volk bestaande verordeningen en wetten, welke hunne den geest verdoovende heerschappij verzwakken; en indien aan hun roepen geen gehoor verleend, aan hun eischen niet voldaan wordt, zoo zullen zij, is het hun slechts mogelijk, den Staat onderst boven keeren, om, is het voor hen noodig, het door hen jammerlijk misleide volk vervolgens aan straf- of wraakoefening op te offeren, ten einde dan met en door de evenzeer door hen bedrogen, misschien bekeerde Staatsbestuurders, zich te vaster onder dat volk te vestigen, het te dieper te verlagen en als lijken te doen zijn.

Ten derde, *zullen de Jezuiten, zoodra hun doel het schijnt te vorderen, zoodanige beroeringen en omkeeringen, in grootendeels Protestantsche landen, in welke doorgaans tot verstandelijke Godsdienstige en zedelijke ontwikkeling des volks meer gedaan wordt dan in bijna uitsluitend of naar de groote meerderheid der bevolking Katholieke vooral pogen te bewerken. Die landen ook zijn het, volgens de beraadslagingen door* GIOBERTI *gehoord inzonderheid, in welke hunne werkzaamheid steeds groot moet zijn, in welke hunne middelen met alle kracht moeten aangewend worden. Hun hoofddoel eischt, dat van de menschen, die buiten de gemeenschap hunner Roomsch-Katholieke Kerk leven, zoo velen mogelijk, eenmaal die allen, in dezelve worden binnengevoerd. Op dezen moet derhalve hun* »dwingt ze om »in te gaan!" *worden toegepast, en indien ze, gelijk bijna allen, zich niet* willen *laten bekeeren, dan moeten de hardnekkigen zooveel mogelijk benadeeld en, kan het zijn, uitgeroeid worden. De Jezuitische bekeeringsijver moet vooral bij Protestantsche Vorsten en Grooten worden aangewend, hun vooral moet het Jezuitisch-Ultramontaansche Katholicismus als het krachtigst werkende middel tegen volksopstand en volksbeweging worden voorgesteld, ten einde zij het leeren liefhebben en begunstigen, opdat zij zich er toe bekeeren en het volk hun voorbeeld volge. Allergunstigst zijn den Jezuiten en hunnen Ultramontaanschen handlangers de onderlinge verdeeldheid en twisten*

van de Protestanten, welke derzelver vernietiging kunnen te weeg brengen; maar meer nog dan die te voeden, is het gewigtig, de Roomsch-Katholieken, die nevens hen wonen, tegen verderving door hunne ketterij te beveiligen, door die meer en meer, doch zoo, dat niemand het opmerke, van hen afkeerig te maken, tegen het Protestantsche Staatsbestuur wantrouwig en vooringenomen te houden, het te doen tegenwerken en zoo dat noodig wordt geacht, omverwerpen *). *De dwangmiddelen, welke vooral tegen de Protestanten als ketters, maar toch ook tegen allen, die aan* Rome, *nadat het in Jezuitischen geest hervormd zal zijn, dat is aan de Jezuiten-Orde niet volkomen mogten willen gehoorzaam zijn, wanneer het noodig en mogelijk is, gelijk in vroeger eeuwen, weder zullen gebezigd worden, zijn inquisitie, brandstapels en dergelijke* §). *Men verbeelde zich hoe* GIOBERTI, *die allen geloofsdwang verafschuwde, te moede moet geweest zijn, toen hij deze middelen heeft hooren noemen.*

Ten vierde. *Naar zij beweren, doen de Jezuiten alles wat zij verrigten, tot hooger eer van God. De Godsdienst, en wel de Christelijke Godsdienst, is de hoogst verhevene bedoeling, welke de Jezuiten voorwenden. Was nu de verkondiging en verbreiding dier Godsdienst, zoo als dezelve door* JEZUS CHRISTUS *en Zijne Apostelen is geleerd en gevestigd geworden, inderdaad het doel van hun streven, zoo zoude men kunnen beweren, dat aan hunnen, hoewel al te warmen ijver, iets, ja veel moest worden toegegeven. Terwijl zij echter slechts eigene heerschappij bedoelen, overwege men, hoe verscheiden van hunne bestuurders, ten aanhoore van* GIOBERTI, *over de Godsdienst, niet als doel, maar als middel om eene Roomsch-Katholieke Kerk te grondvesten in welke zij alleen willen heerschen, zich hebben*

*) *Deze tegen de Protestanten te volgen handelwijze maakt het voorname onderwerp uit van de meeste der redevoeringen, welke* GIOBERTI *de Jezuitenhoofden heeft hooren uitspreken.*

§) *Men zie de* 2*de Afd.* § *IV*, *blz.* 52 *volg.*, § *XX*, *blz.* 123 *volg.; waarmede men vergelijke hetgeen* GIOBERTI *deswege naar de* 3*de Afd. heeft geschreven.*

uitgelaten; daarna oordeele men, wat van hunnen ijver te verwachten zij. Volgens die redeneringen namelijk, moet de Bijbel, in de algemeene Kerkvergadering van Trente, *hoewel naar de Latijnsche, Kerkelijke uitgave en niet om in de landtalen aan ieder ter lezing gegeven te worden, nogtans als de hoofdbron der kennis van de Christelijke leer en Kerkinrigting erkend en gebezigd, of verachtelijk gemaakt, of tot staving der leeringen van de Jezuiten, op hunne wijze aangewend worden* *). *Volgens die redeneringen is het wel zeker, dat het Hooge Bestuur van de Roomsch-Katholieke Kerk dikwijls vele misslagen heeft begaan en nog toen beging, zoodat het eene hervorming moest ondergaan, maar eene hervorming in den geest van de Jezuiten, d. i. eene zoodanige, naar welke geheel de Hooge Geestelijkheid, met eenen Paus van hunne keuze aan derzelver hoofd, den Jezuiten volkomen genegen, hen moet dienen; het voorname middel, waardoor die hervorming moest bewerkt worden, zal ik straks noemen* §). *Ten einde de Kerk te spoediger onder het bestuur eener zoodanige Geestelijkheid en van zoodanig eenen Paus gebragt worde, moeten de Jezuitische Priesters het Roomsch-Katholieke volk, zijne voorgewende onfeilbaarheid op den voorgrond stellende (!!!), in betrekking tot den Paus de woorden van den Apostel gedurig herinneren, »men moet Gode meer gehoorzaam zijn dan den menschen," opdat het zóó leere, alles, wat door of op naam van den Paus, als ware hij God zelf, geboden wordt, moge het dan tot Staatsomkeeringen of waartoe ook strekken, te doen, alles daarentegen, wat alzoo verboden wordt, na te laten* †). *Voor het overige schijnt* GIOBERTI *de Jezuiten-hoofden geene gedeelten van de Christelijke geloofs- of zedeleer te hebben hooren behandelen; maar het is overbekend, dat zij deze, evenzeer als de Heilige Schrift, uit welke dezelve ontleend moeten worden,*

*) *Men zie de* 2de *Afd.* § *V, blz.* 56 *volgg.,* § *VI, bzl.* 60 *volgg.,* § *X, blz.* 78, 84 *volg.,* § *XII, bl.* 90.

§) *Men zie de* 2de *Afd.,* § *XVI, blz.* 109 *volgg.,* § *XIX, blz.* 116 *volgg. en* § *X of XI, blz.* 81.

†) *Men zie de* 2de *Afd.* § *XI, blz.* 83 *en* § *XVIII, blz.* 114.

steeds tot hun doel hebben aangewend. Van de schandelijke, alle zedelijkheid en menschelijke, zoowel als Goddelijke wetten vertredende leeringen, welke zij van de vestiging hunner Orde af, gedurig hebben durven verkondigen, behoef ik er geene te noemen, om te toonen, hoe geheel die strijden tegen de reine, edele, verhevene, zedelijke voorschriften, welke in de Heilige Schriften vervat en bepaaldelijk door JEZUS *gegeven zijn. Sedert* BLAISE PASCAL *), *hen te dezen opzigte ten toon heeft gesteld, kunnen de Jezuiten zich van de nederlaag daardoor geleden niet herstellen; bij alle waarlijk zedelijke lieden, aan wien het werk van dien Schrijver niet onbekend is, moet hun invloed sedert vernietigd zijn. Dat zij zich van het vreesselijk kwaad der verkondiging van zedebedervende leeringen sedert de herstelling der Orde niet gezuiverd hebben, maar integendeel de schandelijkste en meest verderfelijke zedeloosheid, in het bijzonder onder de Geestelijkheid blijven voorstaan en met alle kracht bevorderen, blijkt voorts op het allerduidelijkste, zoowel uit de gesprekken, welke* GIOBERTI *gehoord heeft betrekkelijk een door hen gevonden middel om de Geestelijkheid aan zich te verbinden, als uit hetgeen hij heeft medegedeeld nopens zeker gesticht, hetwelk te* Rome *gevestigd geweest is of nog bestaat. De ijver, vooral van jonge Geestelijken namelijk, aan wie het huwelijk ontzegd is, en van Kloosterzusters en andere zusterlijke vereenigingen moet worden aangevuurd. De prikkel, welke hen daartoe zal aansporen, is vergunning om onderling buiten het huwelijk zóó in huwelijksgemeenschap te leven, als toen God aanvankelijk vergunde, dat een man meerdere vrouwen had. Gevoelen dan de onteerde meisjes soms berouw, dan moet haar worden voorgesteld, dat blakende ijver voor de dienst der Kerk bij God tegen hare overtredingen zal opwegen, waardoor zij, na met Priesters ongeoorloofde gemeensehap te hebben gehad, er toe gebragt zullen kunnen worden, om onder de ketters op veroveringen voor de Kerk uit te gaan. Intusschen blijft het, ten einde dit middel aannemelijk te doen voorkomen, hoogst-*

*) *In zijne* Provinciales.

noodzakelijk dat deszelfs aanwending door de vrees voor schande van het vrouwelijke geslacht zoo weinig mogelijk verhinderd worde, waartoe vooral zorg moet worden gedragen, dat de gevolgen, welke er uit ontstaan, voor het oog van de wereld verborgen gehouden worden. Daartoe dan strekken inrigtingen, als het door GIOBERTI *vermelde Gesticht van St. Roch, met meerdere dergelijke gemakkelijk te vermeerderen. Zoo groote zedeloosheid moest onder de dienaren en bruiden van* JEZUS CHRISTUS *verbreid worden. Daarvoor en voor hen, die daartoe pogingen wilden aanwenden, moest de Hooge Geestelijkheid gewonnen worden, hunne magt moest de Paus zelfs hooger dan zijn eigen gezag helpen verheffen, en indien hij de grootmoedigheid en den moed mogt hebben, dit te weigeren, dan kan hij van den zetel verdreven, door vergif van het leven beroofd worden *). Indien men aanneemt, dat de bevolking van* Rome *dit ontdekt, dat Paus* PIUS IX *geweigerd heeft, zich met de Jezuiten, die door zoodanig een middel wilden heerschen, te vereenigen, dan zal men er zich niet meer over verwonderen, dat hun Generaal* ROOTHAAN, *die aan de door* GIOBERTI *medegedeelde gesprekken deel heeft genomen, zich uit* Rome *heeft moeten verwijderen; dat ook zij voor het oogenblik, hunne vereeniging in die stad hebben moeten ontbinden; maar men zal het tevens niet onwaarschijnlijk achten, dat het door der Jezuiten kuiperijen geschied zij, dat de Paus is genoodzaakt geweest, zijnen zetel te verplaatsen. Er zijn meer Pausen geweest, die den bloei en de uitbreiding der Katholieke Kerk op waardiger, meer christelijke wijze dan de Jezuiten hebben pogen te bevorderen, en nogtans voor hen hebben moeten onderdoen. Indien echter* PIUS IX, *gelijk* GIOBERTI *wenscht, binnen* Rome *terugkeert en het wereldlijk opperbestuur van den Kerkelijken Staat weder als te voren kan voeren, dan kan hij door, zoo als de Schrijver zich uitdrukt, de Kerk weder op den grond des Evangeliums te vestigen, door het Pausdom van de vijanden van* CHRISTUS *af te*

*) *Men zie de* 2[de] *Afd.*, § *XV en XVI*, *blz.* 99 *volgg.; het Besluit*, *blz.* 165 *volgg. en de* 2[de] *Afd.*, § *XVIII*, *blz.* 113 *volg. en* § *XX*, *blz.* 124.

****

zonderen, door naar zijne eigene woorden, liefde jegens allen te betoonen, door waren vooruitgang en ontwikkeling van den geest in Evangelischen zin te bevorderen en door zich tot het wereldlijk bestuur van mannen te omringen, die het geluk des volks waarlijk bedoelen en openbaarheid in het beheer der algemeene aangelegenheden in te voeren, tot heil van de Christenheid en van den Staat, welks belangen hem zijn toevertrouwd, inderdaad veel verrigten. Mogt de Paus er zich daarentegen toe laten verleiden, om tot het Jezuitisch-Ultramontaansche verbond toe te treden, dan is het te verwachten, dat vroeger of later, wanneer de gelegenheid zich aanbiedt, de teleurgestelde volken eene al te hatelijke dwingelandij zullen vernietigen door eenen slag, welke de groote meerderheid van de Roomsch-Katholieke Geestelijken treffen en vele landen tot in het hart des aardrijks schokken zal *).

Ten vijfde. *Nevens de middelen, welke ik genoemd heb en andere, heeft* GIOBERTI *de te* Chiari *vereenigde Jezuitenhoofden ook de herstelling van de Geestelijke Orden, de Biecht en de verzameling van groote geldsommen, als uitnemend geschikt om ter bereiking hunner oogmerken te worden aangewend, hooren noemen. Hoe de Orde zich, vóór hare afschaffing, van hare middelen bediend heeft, is uit de geschiedenis bekend, aan wier onderrigt wij tevens, sedert de herstelling, weder veel verschuldigd zijn, hetgeen bij eenige opmerkzaamheid, aangaande het gebruik, hetwelk zij daarna van dezelve gemaakt heeft, bijna in geen geval eenigen twijfel overlaat. Onwraakbare bewijzen heeft ieder, die, bij de overweging van vele gebeurtenissen, welke in de laatstverloopene vijf-en-twintig jaren hebben plaats gehad, slechts bedenkt, dat de Jezuiten, zooveel hun belang het gedoogt, steeds in overeenstemming met hunne Ultramontaansche bondgenooten handelen. Zoeken toch dezen zoowel als genen, maar ook zij alleen, nog tegenwoordig alle ware verstandelijke en Godsdienstige ontwikkeling van de volken, door welke hun rijk moet vernietigd worden, te verhinderen, dan is het niet*

*) *Men zie de* 3de *Afd., blz.* 152, 163; *het Besluit, blz.* 171, 174 *volg.*

meer twijfelachtig, van wie het is uitgegaan, door wie het vooral geweest is, dat bijv. in de Zuidelijke Gewesten van het Koningrijk der Nederlanden *onder* WILLEM I, *in* Frankrijk *onder* LODEWIJK FILIPS *en in ons Vaderland onder* WILLEM II, *tot verbreiding van nuttige kennis ook onder het volk hoogst doeltreffende verordeningen en wetten, in Wetgevende Vergaderingen en elders, zóó hevig zijn bestreden geworden, dat intrekking of wijziging van dezelve onvermijdelijk is geworden. Dan is het niet twijfelachtig, door wie bijv. de burgerkrijg in* Zwitzerland *onderhouden, de verbittering tegen de zich afscheidende Katholieken, die in de meer en meer verbasterende Kerk niet langer wilden verblijven, in* Duitschland *gevoed is geworden. Door hen namelijk, die, terwijl zij om vrijheid vooral van onderwijs en Godsdienst luide roepen, wanneer zij slechts eenigermate in de verbreiding van hunne leeringen verhinderd worden, die vrijheid daarentegen willen vernietigen, waar zij in eene van hen onafhankelijke, tegen hunne zelfzucht strijdige rigting ingeroepen en gebruikt wordt.*

Ten zesde. *Hebben de Jezuiten met de door hen gebezigde middelen, ter bereiking van hunne heillooze oogmerken, tot nu toe nevens meer ook dat verrigt, hetgeen ik in al het bovenstaande hier en daar genoemd heb, dan voorzeker is de gedachte aan hetgeen zij met die middelen, in de naaste of meer verwijderde toekomst, nog kunnen en, zoo hunne raadslagen niet verijdeld worden, zullen werken, wel geschikt om eenige huivering te wekken! Hunne overleggingen worden met veel sluwheid gehouden, hunne berekeningen zijn zeer fijn, hunne vermetelheid is dikwijls zeer groot; langs allerlei wegen weten zij zich overal in te dringen, alle omstandigheden maken zij zich met zorg ten nutte, en bij ieder, dien zij voor zich willen innemen en in hunne strikken verwarren, wenden zij die middelen aan, welke zij meest geschikt bevinden, om op dien persoon te werken. Daarbij hebben sommige van hunne middelen ongetwijfeld veel aantrekkelijks: de volken laten zich ligt verlokken door de woorden* vrijheid, gelijkheid *en* voordeel; *voor Vorsten is het een streelend denkbeeld, dat de Godsdienst zal worden aangewend;*

om de volken van opstand terug te houden; of de vergunning van onwettigen liefdehandel den bekeeringsijver van jonge Priesters en Geestelijke Zusters zal opwekken, is afhankelijk van derzelver meer of minder zedelijk gevoel, maar voor deze jonge lieden vooral moet gewis de aanlokkelijkheid hier zeer groot zijn, gelijk dit middel ook voor niet Katholieke jonge menschen, inzonderheid bij het uitzigt op voordeelige en gelukkige huwelijken, niet anders dan verleidelijk zijn kan en inderdaad meermalen onwederstaanbaar geweest is. Worden dus vooral deze middelen door Jezuiten en Ultramontanen op hunne wijze gebezigd, dan kunnen zij met dezelve gewis veel winst doen; terwijl niemand, wiens zeden niet geheel bedorven zijn en die met de geschiedenis van de meeste kloosters slechts eenigermate bekend is, ontkennen kan, dat door het laatstgenoemde over zoo velen als er zich door lieten vervoeren en tevens over de hunnen, de vreesselijkste jammer en schande zouden gebragt worden. Teregt dus mag men het denkbeeld, dat de Jezuiten dit en de overige middelen, welke GIOBERTI *heeft hooren noemen, met goed gevolg meer algemeen zouden aanwenden, verschrikkelijk noemen; teregt mag men zeggen, dat, indien zij* Europa *en ook ons Vaderland met deze en dergelijke raadslagen bedreigen, de toekomst iets schrikwekkends heeft.*

Ik kan mij echter daarom niet vereenigen met het mij medegedeelde gevoelen, dat het beter ware, berigten als de door GIOBERTI *gegevene, niet te verbreiden dan de menschen daardoor bevreesd te maken. Eene vrees toch, welke heilzaam kan werken door tot waakzaamheid te nopen, is verkieslijk boven eene zorgeloosheid, bij welke men in het verderf zoude gestort worden. Ook is hetgeen* GIOBERTI *aan het licht heeft gebragt, zelfs het meest verschrikkelijke daarvan, de toeleg namelijk om het Jezuitisch-Ultramontanismus door* inquisitie, brandstapel, vergif, Staatsomkeering *en* zedeloosheid *meer en meer te verbreiden, niet zoo onbekend, dat het door nieuwheid dieper zoude treffen. Ter verkrijging ook van vrijheid voor Godsdienstige overtuiging en geweten tegenover zoodanigen dwang en boosheid, hebben onze voorouders tachtig jaren hun goed, hun bloed en leven*

veil gehad en ten offer gebragt. Zouden dan wij, die dezen hoogsten, zoo duur gekochten schat bezitten, ons door angst en schrik laten ontmoedigen, bij de gedachte, dat wij kunnen genoodzaakt worden om voor het behoud van dien schat te strijden? Indien de aanwijzing van het dringende gevaar zóó bij ons werkte, dan waren wij den naam van Nederlanders, dien van belijders van JEZUS CHRISTUS *niet waardig; want dan stelden wij geen vertrouwen op de toezegging des Heeren, dat de poorten der hel zijne Gemeente niet zullen overweldigen. Als onze Heer, kan Hij van ons eischen dat wij tot Zijne verheerlijking zelfs ons leven niet ontzien, maar als Gods Zoon door zijnen Vader op den wereldtroon verheven, voert Hij het opperbestuur over alles en allen, kan niemand Hem wederstaan, als Hoofd zijner Kerk blijft Hij die steeds beschermen, en naar Zijne verzekering zal niemand van degenen, die zijn Vader Hem gegeven heeft, verloren gaan. Indien wij dan waarlijk tot Zijne Gemeente behooren, dan zullen wij, zoo het vereischt wordt, ons eeuwig heil hooger dan dit tijdelijke leven achtende, zelfs liever in den dood gaan, dan ons met hen te vereenigen, die klaarblijkelijk tegen Hem in strijd zijn. Het beginsel der leer van* JEZUS *is leven, dat van die der Jezuiten is de dood; geen verbond tusschen Zijne belijders en hen is dus mogelijk.*

Men leide echter uit deze laatste opmerking niet af, dat de Jezuiten in vereeniging met de Ultramontanen eene vijandige magt uitmaken, tegen welke alle opregte vereerders van God en JEZUS CHRISTUS, *met het zwaard in de vuist moeten te velde trekken, om haar te vernietigen. Het oordeel over degenen, die Hen wederstreven, komt Gode en den Heer alleen toe, en niemand mag, hoewel verpligt het booze te bestrijden en zich van de werkers van hetzelve af te zonderen, zelfs degenen, die er hunnen lust in vinden, eenig leed doen. De groote meerderheid van de Jezuiten en Ultramontanen verkeert gewis in grove dwaling, daar zij meenen, de eer van God te bevorderen door hetgeen Hem mishagen moet, en deze deelen als dwalenden voorzeker in Zijne genade; hoe zoude dan de mensch mogen aan-*

tasten, wat God wil behouden? Er zijn echter andere middelen dan strijd en benadeeling, welke tot verijdeling der hoogst gevaarlijke raadslagen van de Jezuiten en hunne handlangers en vrienden kunnen en mogen worden aangewend. Als algemeen en in alle betrekkingen des levens aanwendbaar, prijs ik echter hier slechts één middel aan: de aankweeking namelijk van ware, zuivere liefde, welke bij alle verschil van overtuiging en gevoelens, de menschen onderling door eenen broederlijken band zal vereenigen. Van liefde tot degenen, wier belangen hun zijn toevertrouwd doordrongen, zullen de Bestuurders der Staten de tijdelijke belangen van de volken steeds op het ijverigste pogen te bevorderen, zullen de volken hunne Bestuurders eeren; door de liefde zullen de Bedienaren der Godsdienst slechts het wezenlijk, eeuwig heil van hen, die zij tot hunne bestemming voor de eeuwigheid moeten opleiden, bedoelen; door de liefde zullen allen, die er toe in staat zijn, aan behoeftigen weldoen, en deze hun dankbaarheid bewijzen, door de liefde zullen vrede en geluk alom en zelfs in de gezinnen van de allerongelukkigsten heerschen. Door den Heer JEZUS CHRISTUS, *die op aarde gekomen is, om der menschheid voor den tijd en voor de eeuwigheid waar geluk aan te brengen, is de liefde op het allerdringendst aanbevolen, de gehoorzaamheid aan geheel de Goddelijke zedewet genoemd, en voorzeker, waar liefde de drijfveêr van der menschen daden is, daar wordt niet gezondigd, daar willen zij elkander om geene oorzaak en tot geenen prijs benadeelen, daar kan niemand het verderf van verdeeldheid en haat inbrengen. De algemeene aanwending van dit middel zoude dus het Jezuitismus onschadelijk maken en den geest zelven er van vernietigen.*

Mogt deze volkomene zegepraal der zedeleer van JEZUS *over die van de Jezuiten eenmaal gevierd worden.*

INLEIDING.

Er is voorzeker niemand, op wien de terugkeer van het al te beruchte genootschap van JEZUS op het schouwtooneel van *Europa* niet eenen diepen indruk heeft gemaakt. Velen hebben er zich over verheugd, een grooter aantal werd er door beangst en bezorgd.

Inderdaad moest zulk eene gebeurtenis, in verschillende opzigten en om verschillende redenen, de hoogste belangstelling bij de regeringen en volken verwekken. Want, indien het doel dezer vermetele orde ooit bereikt kan worden, dan is tevens het laatste uur van regt en van alle geregtigheid geslagen. Ik geloof mij aan geene overdrijving schuldig te maken, wanneer ik deze woorden bezig. Veeleer vertrouw ik, dat elk, die de volgende mededeelingen zal lezen, hierin met mij zal instemmen.

Het zij mij vergund hier eenige bijzonderheden te laten voorafgaan.

In het jaar 1838 verliet ik *Piëmont*, mijn vaderland, om mij in *Zwitserland* neder te zetten, en vestigde mijne woonplaats te *Genève*. Niemand had toen nog eenig vermoeden van den invloed, dien de Jezuiten kort daarna op de aangelegenheden van dit Gemeenebest verkregen, evenmin als van de verwarring, die zij in andere deelen van *Europa* zouden veroorzaken. Ik schroomde echter niet, aan vele lieden toen reeds te zeggen, wat men te vreezen had. Men geloofde

mij niet. Ik herhaalde te vergeefs, dat ik bewijzen van de onzigtbare lagen der orde en van hare geheime ontwerpen bezat. Een honende glimlach was het eenige antwoord op mijne woorden.

Ondertusschen zag men met verwondering uit den loop der gebeurtenissen de eerste sporen van den Jezuitischen invloed in *Pruissen;* het gedrag van den Aartsbisschop van *Keulen*, zijne verdediging door beroemde schrijvers, onder anderen door GÖRRES, die leerstellingen verdedigde, welke men reeds dood waande; tevens hoorde men met ophef gewagen van schitterende bekeeringen van Vorsten en Vorstinnen, grooten van allerlei rang, geleerden, kunstenaars. Dit alles verbaasde de ongeloovigen.

Eens dat ik mij in een talrijk gezelschap bevond, waar men over deze bekeeringen sprak, en op grond van bijzondere bekendheid met eenige van de bekeerden, de meening uitte, dat de ware beweegreden volstrekt niet altijd eene Godsdienstige is, verklaarde ik, dat men zich hierin niet vergiste, en zoo kwam het, dat ik eindelijk aan het gezelschap uiteenzette, door welke omstandigheden ik, in zekeren zin, een *ingewijde Jezuit* was geworden.

Dit gaf de eerste aanleiding, waardoor het in *Genève* bekend werd, dat ik mij in het bezit van een geheim bevond, en hetzelve openbaar wilde maken. Weldra werd ik door eene menigte lieden omringd, die mij met hunne raadgevingen bestormden. Men zeide mij, dat het alleen tot mijn welzijn was, dat men mij niet tot de openbaarmaking ondersteunde; ik moest mij wel wachten, eenen onverzoenlijken vijand uit te dagen. »Wie zijt gij," zeide men, »dat gij u met zulk eene magt wilt meten en hare talrijke aanhangers niet vreest?" Of, van gezigtspunt veranderende, zeide men: »er is niets gevaarlijkers dan het volk in zulke geheimen in te wijden. Het is genoeg, als zij dezelve kennen, die de magt hebben, eene heerschzucht te beteugelen, welke te gevaarlijker is, dewijl de godsdienst en de blinde volksmassa haar als bondgenooten ondersteunen."

Ik zou mij hierdoor echter niet hebben laten afschrikken, zoo niet mijne oude en van natuur vreesachtige moeder mij in denzelfden geest gesmeekt had, terwijl mijn bestaan toen ter tijd van verscheidene familiën afhing, die door de openbaarmaking beleedigd zouden zijn geworden. Dus besloot ik mijn voornemen eenen onbepaalden tijd uit te stellen.

Ondertusschen was de invloed van de Jezuiten hoe langer hoe grooter geworden en begonnen de liberalen er ernstig op te letten. Men kwam nu tot mij en drong er van alle kanten op aan, dat ik mijn geschrift in het licht zou geven. In weerwil van zoo vele misleidingen en eenigermate door de gebeurtenissen en de dringende verzoeken genoodzaakt, verzamelde ik dan de noodige bouwstoffen, om de lang vertraagde uitgave van dit werk zoo spoedig mogelijk te doen plaats hebben. Maar alles scheen tegen de uitvoering van een plan zamen te spannen, waarvoor ik hoofdzakelijk mijn vaderland verlaten had. In de eerste plaats de baatzuchtigheid van hen, die ik tot de uitvoering van mijn voornemen noodig had, die er mij al de onaangenaamheden en gevaren van wilden laten dragen, zonder dat ik er eenig voordeel uit zou trekken. Daarbij kwam nog, dat de regering van *Genève*, het onaangename van mijnen toestand door hare vervolgingen vermeerderde. Deze regering, uit doctrinairen of protestantsche Jezuiten bestaande, die sedert met zooveel regt is omver geworpen, ging volgens zeer bekrompene, belangzuchtige grondstellingen te werk; vooral hadden vreemdelingen van hare plagerijen veel te lijden. Ik werd meermalen, onder de nietigste voorwendsels, voor hare policie geroepen. Daar men mij niets bewijzen kon, veroorloofde men zich mijne gevoelens te veroordeelen. Men rekende mij mijne godsdienstige en demokratische beginselen tot zonde aan, men zocht mij te verschrikken en door het bedreigen met een groot onheil bevreesd te maken. Ik, van mijne zijde, waagde het, dezer onverdragelijke regering haren nabijzijnden en smadelijken val te voorspellen. Eindelijk beval men mij, het land zoo spoedig mogelijk te verlaten,

1 *

zonder daarvoor eenigen behoorlijken grond aan te wijzen. Zoo werd dan ook in *Zwitserland* de openbaarmaking van mijn werk belet, en zag ik mij eerst in *Frankrijk* in staat gesteld, de volgende bladzijden het belangstellende publiek aan te bieden.

Wie slechts eenigzins over de orde der Jezuiten nagedacht, hare geschiedenis overwogen en haar werk van nabij beschouwd heeft, zal zich geenszins over hare heimelijk gesmede plannen en hoogmoedige verwachtingen verwonderen. Ziet men niet, hoe zij tegenwoordig de bestuurderes van Bisschoppen geworden is, en aan de lagere Geestelijkheid wetten voorschrijft? Henri martin drukt zich in een opmerkelijk geschrift op de volgende wijze uit: »de Geestelijkheid is in hare zamenwerking een enkel werktuig, met veertig duizend armen, die hunne hoofden rigten tegen wie zij verkiezen, en deze hoofden zelve staan onder den invloed der Jezuitische en neo-katholieke congregatiën."

Wel onderrigte Geestelijken hebben mij verzekerd, dat de Jezuiten nimmer grootere ondersteuning hebben genoten dan thans. De instellingen, die van hen afhangen, zijn zeer talrijk en vermeerderen zich dagelijks. Hunne hulpbronnen zijn verbazend groot. Men leze slechts, wat een aan de »Siècle" gerigte brief daarvan zegt. Zulk een brief is zeer geschikt, om de geloofwaardigheid van hetgeen het »geheime plan" bevat, te bevestigen, waarom wij hem hier grootendeels laten volgen:

»De heuvel van *Fourvières*, welke zich nabij *Lyon* verheft, is eene soort van versterkte legerplaats, waarin zich de Geestelijke militie in trappen boven elkander gevestigd heeft. Van hier houden zij de stad in bedwang, als uit geduchte forten, die men meer tot hare verschrikking, dan tot hare verdediging schijnt gebouwd te hebben. De lange lanen, welke naar den heuvel en de kapel, die hem bekroont, geleiden, zijn met heiligenbeelden en geschenken opgevuld, zoodat,

indien men niet het panorama der nijvere stad aan zijne voeten zag, men ligtelijk zou kunnen wanen, in het diepst der middeleeuwen verplaatst te zijn en de schoorsteenen der fabrieken voor kloostertorens zou kunnen houden.

Eene naauwkeurige statistiek dezer inrigtingen te *Lyon*, met de opgave van het getal harer bewoners en van hare inkomsten, zou een zeer merkwaardig boek opleveren; maar het aartsbisdom, dat al de bouwstoffen dezer statistiek bezit, zal zich wel wachten, die openbaar te maken. De Geestelijkheid stelt, sedert de ruwe lessen, welke haar de Julijomwenteling gegeven heeft, het *zijn* boven het *schijnen*. Hare, over alle punten van *Frankrijk* verspreide strijdkrachten, hoewel zij zich niet openlijk vertoonen, bestaan desniettemin daadwerkelijk, en zij kan ieder oogenblik, zoodra het noodzakelijk schijnt, dezen ontzaggelijken hefboom, die zijne uiteinden overal en zijn steunpunt in *Rome* heeft, in beweging brengen.

Maar de ziel en het levensbeginsel dezer groote kerkelijke zamenzwering *zijn de Jezuiten*. Men weet, welk een gegronde afkeer, van het eene uiteinde van *Europa* tot aan het andere, van deze, door hare geheime kunstenarijen, zoo gevaarlijke orde, heerscht; maar men moet toch bekennen, dat *zij alleen* het tegenwoordige Katholicismus in het leven houdt, en de Geestelijkheid zou zeer ondankbaar zijn, indien zij deze nuttige bondgenooten niet, zij het dan ook met vrees, aannam.

Geheel *Frankrijk* kent het beruchte huis in de straat *Sala*, te *Lyon*, een der hoofdmiddelpunten van het Jezuitismus. Sinds de voorgewende verstrooijing der Jezuiten, deze groote diplomatieke overwinning van den graaf ROSSI, zond het huis in de straat *Sala*, even als dat der *Poststraat* te *Parijs*, zijne inwoners en gasten voor eenen korten tijd naar de omliggende diocesen, als afgezonden adjudanten voor de Bisschoppen, of als leeraars en opvoeders, naar een der adellijke huizen van de plaats *Bellecour*. Toen echter *de komedie gespeeld was*, namen de zaken langzamerhand

haren vorigen gang weder aan, en de straat *Sala* is op het oogenblik, dat ik u dit schrijf, met den Aartbisschop, voortdurend het werkdadigste middelpunt der politisch-godsdienstige beweging.

Deze werkdadigheid is vooral op twee punten gerigt: door de broederschappen strekt zij zich tot de lagere volksklassen uit, die de Geestelijkheid in regementen verdeelt en in hare afhankelijkheid houdt; door de opvoeding maakt zij zich meester van de middelklassen en *verzekert zich zoo de toekomst, daar zij een geheel geslacht in den papenvorm giet.* Wij willen eerst van de broederschappen spreken. Wij zullen niet van die gewagen, welke eigenlijk niet tot *Lyon* behooren en wier middelpunt ergens anders is, hoewel zij hier eene tallooze menigte onderhoorigen hebben. Wij gedenken slechts het *genootschap tot verbreiding van het geloof*, welks middelpunt, na *Rome*, *Lyon* is, en dat alleen over vier en een half millioen inkomsten te beschikken heeft. Maar het belangrijkste, hetgeen onmiddellijk uit deze nijvere bevolking wordt aangeworven, is het *genootschap van den H. Franciscus Xaverius.* De naam zegt reeds duidelijk met welke orde het zamenhangt: het is het Jezuitismus naar het bevattingsvermogen der arbeidende klassen ingerigt; gij zult het aan de doelmatigheid der inrigtingen ook hier herkennen. De arbeiders, waaruit het genootschap vooral bestaat, zijn bij tienen, honderden en duizenden verdeeld, en elke afdeeling heeft haren aanvoerder. Het openlijk erkende doel is: zieke arbeiders te ondersteunen. Tegen eene maandelijksche bijdrage van vijf sous, of van drie francs in het jaar, genieten zij, in geval van ziekte, vrije geneeskundige verzorging en dagelijks vijf-en-twintig sous. Dit zijn de uitwendige regelen van het genootschap, maar het grondbeginsel is Jezuitisch en legitimistisch.

Een ander hunner middelen, dat misschien nog gevaarlijker is, bestaat in de uitgebreide kostschool, welke de broeders der christelijke scholen, onder de opperste leiding

van de straat *Sala*, te *Fourvières*, hebben opgerigt. Deze reusachtige inrigting, die meer dan vier honderd inwoners kan bevatten, bestaat, in weerwil van alle wetten op het onderwijs, sinds acht jaren. Derzelver doel, verschillend van dat der kleine seminariën, is het geven van eene soort van industriële opvoeding aan jonge lieden uit de middelstanden, waarbij zij, met uitsluiting der oude talen, dezelfde kundigheden, als op de collegiën, kunnen verkrijgen. De volledige cursus omvat niet minder dan acht jaren. Hier is, even als in alle instellingen van dezen aard, de zorg voor het uiterlijke uitnemend, maar het onderrigt is er slechts middelmatig, want het wordt bijna geheel door de broeders gegeven, armzalige leeraars, die slechts geschikt zijn, om kinderen den catechismus te verklaren, geven hier aan volwassenen onderwijs in de rhetorica, de wijsbegeerte, de natuurkundige en meetkunstige wetenschappen.

Het bedrag voor het kostgeld is zoo laag mogelijk gesteld en beloopt slechts 550 francs, dit is naauwelijks voldoende voor de meest noodzakelijke uitgaven. Zoo voert de aantrekkingskracht van de goedkoopheid en de onbeperkte invloed van den biechtstoel op de moeders de kinderen der middelstanden in groote menigte hier heen.

Wanneer gij u mogt verwonderen over de groote sommen, welke de Geestelijkheid hier beschikbaar heeft, dan zal ik u herinneren, dat de laatste afstammeling eener adellijke familie, Freule DE LABALMONDIÈRE, aan de Kerk eene som van tien millioenen heeft vermaakt, tot welker opperste beheerder de Aartsbisschop is benoemd.

Door den biechtstoel, door de vrouwen, door elken middellijk of onmiddellijk werkenden invloed, houdt de Geestelijkheid de geheele mannelijke bevolking in zeker opzigt in eenen toestand van blokkade. Wanneer zich een koopman tegen dezen invloed wilde verzetten, zou hij alle aanhangers der papen tegen zich ophitsen, *hij zou zijn crediet verliezen, en in eene soort van slecht gerucht komen, dat hem eindelijk ten verderve zou voeren.*

De Universiteit, die te *Lyon* uitstekende mannen in haar midden telt, eene schitterende faculteit en een uitmuntend collegie, zijn door den Aartsbisschop op den *index* geplaatst; datgene, wat men elders *vrijheid van onderwijs* noemt, heet hier de magt, om het onderwijs geheel en al aan de handen der leeken te ontwringen en aan de geestelijke vereenigingen toe te vertrouwen. »Naar dit doel rigten zich al de gebeden der vrome zielen en de vereenigde pogingen van den Aartsbisschop en der straat *Sala*."

De Jezuiten hebben zich in *Zwitserland* getoond, zoo als zij zijn; hun onverzettelijk karakter heeft zich dáár niet verloochend; zij wilden liever de onheilen van den burgeroorlog uitlokken, dan te wijken; hetgeen toch de geest van het Christendom tot pligt maakte. Zij hebben den haat en de verachting, die hen overal vervolgen, nog vermeerderd. »Met betrekking tot de Jezuiten," zeide dezer dagen de Zwitsersche correspondent van de «*National*," »moet ik u schrijven over bewijsstukken, welke deze eerwaardige vaders in *Zwitserland*, zoowel als elders, in een zeer verdacht licht plaatsen. Men zal mogen oordeelen, of hunne tegenwoordigheid in het land, dat hun eene schuilplaats verleent, niet uiterst gevaarlijk voor hetzelve is."

Ten eerste heeft men te *Freiburg* de Latijnsche aanwijzing gevonden van alle stichtingen, die de Jezuiten in een gedeelte van *Frankrijk* en in *Zwitserland* bezitten, met de optelling van het geheele personeel en de adressen der geaffilieerden. Men kan daaruit zien, dat de Jezuitenhuizen in *Frankrijk* aanmerkelijk vermeerderd zijn, sedert de Paus aan de Heeren ROSSI en GUIZOT de schijnbelofte deed, dat er geene stichtingen van de Jezuiten in *Frankrijk* meer zouden zijn.

Twee andere stukken kunt gij in den »*Helvetie*" van den 18den December lezen. Het eerste is een adres van twee Freiburger beambten, van den vroegeren President van den Grooten Raad en een' Staatsraad, die allerdemoedigst voor den Heiligen Vader nederknielen en hem den Heer MARILLEY, als Bisschop hunner *diocese*, aanbevelen, waarbij zij vooral

deze beweegreden op den voorgrond zetten, dat die kandidaat der Jezuitenorde zeer aangenaam is. En deze Kerkvoogd, een doorslepen huichelaar, *was met het genootschap in twist geweest en had zich den schijn van vrijzinnigheid gegeven!*

Het andere stuk is nog merkwaardiger en leerrijker. Het is een adres van het *diaconaat* van *Romont* aan den Apostolischen Nuncius te *Lucern*, om denzelfden MARILLEY, een' uit *Genève* verdreven Priester, als Bisschop aan te bevelen. De Geestelijkheid van het *diaconaat* poogt de beschuldigingen, welke tegen hunnen beschermeling zijn ingebragt, te wederleggen en *bewijst*, dat de Heer MARILLEY de aantijging van liberaal te zijn niet verdient, dat hij zelfs niet *een weinigje liberaal* is, en dat hij wel verre van vijandig te zijn tegen de eerwaardige vaders Jezuiten, hun integendeel de ondubbelzinnigste bewijzen van zijne bijzondere hoogachting en vereering gegeven heeft.

Zulke bewijsstukken komen van dag tot dag in grooter aantal te voorschijn.

Eindelijk hoore men den banneling van *St. Helena* zijne meening over deze orde uiten. Men herinnere zich echter vooraf, dat NAPOLEON, over het Jezuitismus oordeelende, zich niet als de vijand van hetzelve voordoet, ter gunste van het regt en het verstand; dat hij dit laatste vreesde, en het eerste voor niet te verwezenlijken hield, en wat de vrijheid betreft, haar niet begrijpen kon. »LODEWIJK XIV en ik," zeide hij, »zijn de twee grootste beheerschers van *Frankrijk*." Hij vond het zelfs goed, dat men het volk den Bijbel niet in handen geeft. »In *China*," zeide hij, »bidt het volk zijnen beheerscher als eenen God aan, *zoo moet het zijn!*"

Hij gevoelde zich, na eenige opheldering sterk genoeg, om den Paus tot zijn werktuig en het katholicismus tot eene magt te maken. Hij beminde het katholicismus, dewijl het beveelt, niet op het verstand te vertrouwen, maar blindelings te gelooven.

»De katholieke godsdienst is de beste van alle, dewijl zij tot de oogen der menigte spreekt en *de magt ondersteunt.*"

Hij veroorloofde alle mogelijke orden, daar hij geloofde, ze te kunnen gebruiken, *de Jezuiten alleen niet.*

»Een gevaarlijk genootschap," zeide hij, »dat in het keizerrijk nooit zou geduld zijn, is dat der Jezuiten. Hunne leer ondermijnt alle monarchale beginselen. De Generaal der Jezuiten, wil de opperste Heer, *de Heer in den Heer* zijn. Overal, waar Jezuiten gevonden worden, *moeten zij tot elken prijs de magt in handen hebben.* Hun genootschap is van natuur heerschzuchtig, en derhalve is het een vijand en wel een onverzoenlijke vijand van alles, wat magt heet. Iedere daad, elk wanbedrijf, hoe afschuwelijk het op zich zelf ook wezen moge, ten beste van het genootschap van JEZUS of op bevel van den Generaal der Jezuiten verrigt, is een verdienstelijk werk."

De eerste schrede tot hervorming van het katholicismus is de onvoorwaardelijke opheffing dezer orde; zoo lang zij bestaat, zal zij haren anti-maatschappelijken en anti-christelijken invloed op de kerk en de magten uitoefenen; en zoo lang de kerk zich blijft voeden met den haat, die deze orde tegen den vooruitgang bezielt, zal zij haren nabijzijnden val bespoedigen en hare wedergeboorte onmogelijk maken.

EERSTE AFDEELING.

Het Noviciaat en de Kerkelijke Loopbaan.

Ik was negentien jaren oud en had mij aan den Geestelijken stand toegewijd; nadat ik mijne studiën aan het seminarium te *Vercelli* had voltooid, bragt ik een groot gedeelte van mijnen tijd in het gezelschap van den Aartspriester en Pastoor van mijne geboorteplaats, *Langosco*, LOUIS QUARELLI, door, met wiens bibliotheek ik, door zucht naar kennis gedreven, in weinige jaren geheel bekend werd, niettegenstaande hij mij gedurig herhaalde, dat de wetenschap mij niet alleen geen nut zou aanbrengen, maar zelfs mijnen vooruitgang op de kerkelijke loopbaan zou belemmeren. In dezen tijd begon hij mij van de Jezuiten te spreken; hij roemde onophoudelijk de magt, den val en de krachtige wederoprigting dezer orde, de geheimzinnigheid, waarmede zij omhuld was, hoe zij alleen mannen, die door bekwaamheid, rang of rijkdom uitmuntten, als leden aannam, dat van alle geestelijke orden zij alleen de ontwikkeling der geestvermogens naar alle zijden in den hoogsten graad bevorderde. Daar ik nog jong en onervaren was, kon het niet missen, of deze aanhoudende gesprekken moesten eenen diepen indruk op mij maken, die dan ook weldra zoo sterk werd, dat ik geenen anderen wensch meer koesterde, dan in de orde der Jezuiten te worden opgenomen; in welk besluit noch de zware beproevingen, die ik zou moeten doorstaan, noch zelfs de gedachte, dat ik mij van mijne ouders zou moeten

losrukken, mij aan het wankelen bragten. Zoodra de Pastoor bemerkte, dat mijn besluit genomen was, schreef hij over mij aan Pater ROOTHAAN, den tegenwoordigen Generaal der Jezuiten, toenmaals Rector van hun Collegie te *Turijn*. Deze ontbood mij spoedig naar die stad, om het voorloopig onderzoek te ondergaan. Toen ik, om hieraan te voldoen, hem voor de eerste maal bezocht, onderhield hij zich langen tijd zeer vertrouwelijk met mij. Eerst scheen hij alleen mijne wetenschappelijke kennis te willen onderzoeken, maar later gaf hij aan het gesprek onmerkbaar zulk eene wending, dat hij mijne geheele inwendige levensgeschiedenis vernam. Het zou mij onmogelijk zijn, dit gesprek zoodanig terug te geven, dat er de fijnheid en scherpzinnigheid genoegzaam in zouden uitkomen, welke hij wist te gebruiken, om een geweten te doorgronden, in de diepste geheimenissen eener ziel door te dringen, haar van alle zijden te betasten en elke harer snaren te doen trillen, zonder de minste toespeling op den bedoelden persoon zelven. Vooral werd ik getroffen door eene toespraak, waarin hij mij de zending en het doel zijner orde voorstelde, en die onuitwischbaar in mijnen geest werd gedrukt.

»Ik moet u nog op een groot geluk opmerkzaam maken," zeide hij, »gij treedt in onze orde, nu het getal harer leden nog gering is en gij dus eene snelle bevordering kunt verwachten. Ondertusschen moet gij u niet voorstellen, dat men die verkrijgt, om de handen in den schoot te leggen en te droomen. Gij zult u herinneren, dat onze orde eenmaal bloeide, dat zij met reuzenschreden in de verovering der geesten voortging, dat de zaak van CHRISTUS en van den H. Stoel, door onze hulp, overwinning op overwinning te gemoet ging. Maar de grootheid van het werk, dat wij volbragten, blies den nijd tegen ons aan. De geest onzer orde werd aangegrepen, onze bedoelingen werden verkeerd voorgesteld, en dewijl het kwade altijd ligter geloof vindt dan het goede, kon men ons weldra nergens meer dulden."

»Het schijnt de bestemming van het genootschap van JEZUS te zijn, het bittere en afwisselende lot van den Verlosser te deelen. Men overlaadde ons met beleedigingen, men vervolgde ons van alle kanten, volken en vorsten hadden slechts ééne gedachte, ons volkomen van de aarde te verdelgen. Vernederd, verpletterd, gelijk Hij, ons kruis met eene doornenkroon dragende, ondergingen wij den dood, te midden eener vreesselijke smaadheid. Het ontbrak ook geenszins aan eenen KAJAFAS *), om ons doodvonnis eigenhandig te onderteekenen, eene tuchtiging, die God niet wilde verhinderen, en die niets anders is dan eene laatste beleediging in de lange rij der voorafgaande. Wij stierven, maar nog in onzen dood deden wij de magtigen beven. Daarom haastten zij zich onzen val te bezegelen en ons met eene waakzame wacht te omringen, ten einde de laatste teekenen des levens onder den steen te versmoren, die zich thans weder opheft."

»Maar zie, welk een onweder er, gedurende den tijd onzer verbanning, boven de hoofden der Koningen uitbrak! Met elken dag werden hunne straffen verzwaard. De wereld zag afschuwelijke onheilen, vreesselijke omkeeringen. Een reus reeg de vorstenkroonen aan zijnen bliksemenden degen, en men zag de verworpen Koningen in het stof aan zijne voeten. Op het oogenblik van den uitersten nood verbrak God het zwaard van dezen verschrikkelijken man, en deed ons uit onze graven te voorschijn komen, om door onze opstanding de verwondering der volken te verhoogen. En nu zullen wij niet weder de speelbal der ongeregtigheid worden; want ons genootschap verheft zich, *om de regterarm des Eeuwigen te worden!*"

»Zoo begint dan voor ons een nieuwe tijd. *Alles*, *wat de kerk verloor*, moet door ons heroverd worden. Onze orde zal door hare onvermoeide werkzaamheid, door hare geestkracht en gehoorzaamheid, *alle andere*, *nagenoeg vernietigde orden weder oprigten*. Zij zal steeds het vlammende zwaard

*) Eene toespeling op Paus CLEMENS XIV (GANGANELLI.)

der waarheid zwaaijen, om de leugen te verpletteren, zij zal tot geloof terugvoeren, dat de afval verwarde. Zij zal eindelijk de schoone verkondiging van het Evangelie vervullen: er zal slechts één herder zijn en éénе kudde."

»Voor de toekomst alzoo niets meer van zulk eene ongelukkige ontknooping, de toekomst is ons alles. Onze baan wordt zegevierend, onze veroveringen worden oneindig, onze overwinning zal beslissend zijn!"

»Maar nog eens! Men mag niet verwachten op rozen te zullen wandelen. De taak, welke ons genootschap op zich genomen heeft, is ruw en zwaar. Voor ons — dit moet gij wel weten — is het niet genoeg het oude rijk te herstellen, met eenige fragmenten van waarheid; maar *met de geheele Katholieke waarheid!"*

»Derhalve is het noch hoogmoed, noch aanmatiging, dat onze orde zich door eene bijzondere geestkracht moet kenmerken; waar zich de aanklagten onder allerlei vormen vermenigvuldigen, moeten wij elkander met moed en kracht ondersteunen. Bedenk, dat, wanneer eenmaal de hand aan de ploeg gelegd is, er ook eene vore moet getrokken worden. Daarom *macte animo.* Geen blik rugwaarts! Gij zult het wel volbrengen. Bovendien ben ik zeker, dat, naar mate gij in den geest der orde zult indringen —, zoo het Gode behaagt, gelijk ik hoop, zal Hij u de genade verleenen, uw aandeel te volbrengen — gij ook kracht zult vinden tot den arbeid, welke u door uwe oppersten en niet door de luim der menschen zal opgelegd worden. Uwe oppersten moeten daarin hunne eenige regters zijn, die God bijzonder leidt en bestuurt, opdat ieder, op de hem aangewezen plaats zijne pogingen aanwende, om het groote werk naar zijne krachten te bevorderen. Dit werk is de verheffing der kerk, het heil der wereld, de vereeniging van alle partijen, onder de heerschappij van hem, die, Gods plaats op aarde bekleedend, tot het welzijn van allen kan regeren, maar *alleen onder die voorwaarde, dat allen in gehoorzaamheid aan hem overeenstemmen!"*

Hoe zou ik de aandoeningen kunnen beschrijven, welke mij toen bezielden! Ik was in den leeftijd van het enthusiasme, in eenen leeftijd, waarin alle krachten der ziel met een onwederstaanbaar geweld naar het doel van hare werkzaamheid streven. Mijne ziel, tot nog toe zich zelve onbewust, in eene halve sluimering verzonken, werd plotseling opgewekt. Mijne bezoeken bij Pater ROOTHAAN, zijn verleidelijke blik, zijn rijke schat van zalvende woorden, zijne listige spreekwijze, ontdekten mij eensklaps in verblindenden luister het doel van mijn volgend streven, een stroom van nieuwe gedachten vervulde mijnen geest, ontvlamde mijne verbeeldingskracht en deed in mijn hart eenen ongekenden geloofsijver ontstaan. Voor eene zaak ontvlamd, welke ik voor Gods zaak hield, leverde ik mij, met gebonden handen en voeten over, en wenschte nu niets vuriger, dan de onverbreekbare gelofte af te leggen. Te vergeefs waren de raadgevingen mijner vrienden, die mij de keerzijde der schilderij in hare zwartste kleuren afmaalden, te vergeefs de smart van mijnen vader, te vergeefs de tranen mijner moeder, die niet van mij kon scheiden, te vergeefs, dat mijn vader zijne toestemming volstrekt weigerde; hij werd overgehaald door de vertoogen van den Pastoor, die hem het kwaad aantoonde, dat er in gelegen was, mij in mijne roeping te belemmeren en de veel grootere smart, die hij eenmaal zou gevoelen, wanneer zijn geweten hem aanklaagde, Gods wil te hebben wederstreefd.

Toen ter tijde schreef Pater ROOTHAAN mij:

»Mijn dierbare zoon! ik hoop dat gij uwe heilige roeping zoo zult vervullen, dat wij nimmer reden tot berouw zullen hebben, gij, van het besluit, hetwelk gij naamt, ik, van u voorgesteld, de oppersten van u aangenomen te hebben. Uw eeuwig heil, het verlangen naar godsdienstige volmaking ter eere Gods, moeten de eerste en gewigtigste redenen zijn voor uwe intrede in ons genootschap.

Men heeft hier moed noodig, zoo als ik u reeds zeide, bij het eerste onderzoek, waaraan gij u moest onderwerpen. Om

een opregt en waar Jezuit te zijn, is het noodzakelijk, eenen vasten wil te hebben, altijd bereid te zijn tot eenen strengen arbeid, tot velerlei ontberingen, tot den dood standvastig in nederigheid, gehoorzaamheid en geduld, de gedachten op God gevestigd houdende, die zelf de uwe zijn zal: *merces vestra magna nimis!* Daarom *confortare et esto robustus*. In ons genootschap tredende, geeft gij u over in de handen der Voorzienigheid; vertrouw u met gesloten oogen aan haar toe, en zij zal u in eene veilige haven voeren. Onder hare bewaking zullen wij juichend scheep gaan. Draag zorg, u zoo te haasten, dat gij u in September e.k., hier kunt aanmelden. Later zal ik u dan naar *Chiari* vergezellen, opdat gij in het noviciaat aldaar eenen goeden grond voor een waarlijk godsdienstig en Jezuítisch leven moogt leggen."

Weinige dagen later ontving ik van hem dezen tweeden brief:

»Op! Thans kunt gij in het noviciaat komen, zoo als mij de Pater Rector van *Chiari*, onder dagteekening van gisteren, schreef. Begeef u naar *St. François de Paul*, in *Turijn*. Mogt ik zelf dààr niet tegenwoordig zijn, dan treft gij mij in het noviciaat te *Chiari* aan. Op welke wijze gij u naar *Chiari* begeven moet, zal u in *St. François de Paul* bekend gemaakt worden. Doe mijne groete aan Signor QUARELLI.

Uw toegenegen in CHRISTUS,
JAN ROOTHAAN,
van het genootschap van Jezus."

Ik vertrok, en naauwelijks was ik op de plaats mijner bestemming aangekomen, of men gaf mij de regelen voor mijn nieuwe leven in handen. Dagelijks werd ik in de oefeningen van den heiligen IGNATIUS, en van andere Heiligen, enkel Jezuiten, ingewijd. Ik werd in eene wereld van geestverrukkingen en wonderen verplaatst, een goed middel, om jongelingen te overmeesteren, die zich ligtelijk door de

dweepende stemming, aan hunnen leeftijd eigen, laten me deslepen. Slechts zelden werd de diepe stilte van dit verblijf door een zacht gefluister afgebroken. Mijn »schutsengel" (de Pater, die aan elken novicius wordt toegevoegd), had de gewoonte, de luiken mijner kamer te doen sluiten, zoodat er niet de minste schemering van het daglicht in kon doordringen. In deze duisternis droeg hij met luider stem beschouwingen over de wereld, de zonde en de hel voor, allen die zich niet onbepaald aan de oppermagt der kerk overgeven, engelen der duisternis noemende, tegen welke de geloovigen, aangevoerd door de engelen des lichts, zullen strijden, tot aan hunne volkomene zegepraal.

De biecht voltooit deze beschouwingen, wekelijks wordt men door haar verpligt tot eene bekentenis van alle gevoelens van het hart, van alle bewegingen der ziel, ja, tot het verhalen zijner droomen. De wonderen, waarmede men den geest der jongelingen vervult, dienen alleen om op dat geloof aan het bovennatuurlijke eene blinde gehoorzaamheid en onderwerping te grondvesten. Bij zulk eene opvoeding, waarin alles de strekking heeft om de gemoederen te beheerschen, moet ieder individu, vroeger of later tot eene volledige verzaking van zijnen eigenen wil geraken.

Vol geloof en overtuiging, verwonderde ik mij niet, hen aan eene geheele omkeering van mijn innerlijk wezen te zien werken; ik ondersteunde hen en trachtte zooveel mogelijk de banden, die mij aan de buitenwereld ketenden, te verbreken, en vooral, naar hetgeen men mij als pligt voorschreef, het aandenken aan mijne ouders te vernietigen. Ik hield mij verzekerd, dat naarmate ik meer met het genootschap te zamen smolt, ik Gode des te aangenamer zijn zoude, en terwijl ik met elken dag mijne persoonlijkheid allengs zag verdwijnen, zegende ik de voortgaande vernietiging van mijn eigen Ik: ik zag daarin het teeken van mijn heil!

Ondertusschen bleef ik toch niet vrij van angst en smart. In de uren van verslagenheid en zedelijke verbrijzeling,

keerden mijne gedachten tot het verledene terug, en ik vond mijn hart ledig, mijn' geest verontrust, mijne ziel afgemat, mijne verbeelding gekluisterd, ik sidderde en beefde voor mijn genomen besluit terug. Maar dan troostte mij de voorspelling van Pater ROOTHAAN, dat ik hier gepijnigd zou worden; dan herinnerde men mij, dat zij, die dit alles hadden doorgestaan, de voortreffelijkste leden der orde geworden waren. »Later," zeide men mij, »als uwe studiën voltooid, het offer van den ouden mensch gebragt en uwe begeerten beteugeld zullen zijn, zult gij uwe vleugelen zonder vrees uitspreiden, en niets zal u in uwe vlugt kunnen tegenhouden!"

Hierdoor werd ik dan weder gerust gesteld, en waarschijnlijk zou ik mij meer en meer aan de orde hebben aangesloten en een van hare ijverigste leden geworden zijn, zonder het voorval, dat ik nu zal verhalen.

Door de veranderde leefwijze, de aanhoudende geestelijke inspanningen, het lezen van ascetische boeken, de overdenkingen, waaraan ik mij vele uren lang geknield moest overgeven, hadden eenen nadeeligen invloed op mijne gezondheid uitgeoefend, zoodat ik eene dringende behoefte aan het genot van vrije lucht en beweging gevoelde; daarom verzocht ik mijnen schutsengel (Pater SAETTI van *Modena*), den Rector voor mij de vergunning te vragen, eene wandeling in den tuin te doen. Hij verwees mij naar den Rector zelven, met de verzekering, dat deze alles voor mij zou doen, wat in zijn vermogen was. Twee dagen daarna, door het heerlijke weder aangespoord, besloot ik hem mijn verzoek voor te dragen. Het was in den namiddag. Ik verliet mijne kamer en ging naar de cel van den Rector. De deur stond half open, ik trad binnen en zag dat het vertrek ledig was.

De Rector had mij altijd met welwillendheid behandeld. Zijne voorkomende vriendelijkheid, voorzeker met het doel, om mij aan hem te verbinden, had mijne liefde en vertrouwen voor hem gewonnen. Maar deze handelwijze droeg in

dezen oogenblik zeer onverwachte vruchten; want zoo hij mij afschrik en vrees had ingeboezemd, dan had ik het voorzeker niet gewaagd, in zijne afwezigheid zijne kamer binnen te treden, om naderhand over te brengen, wat ik daar gezien had.

Ik trad dan binnen, zonder eene kleine tafel met flesschen en glazen, in eenen hoek aan mijne regterhand, te bemerken, en in de gedachte, dat de Pater spoedig zou terugkeeren, trad ik eene aangrenzende kamer binnen, waar eene kleine bibliotheek mijne opmerkzaamheid tot zich trok. Ik was verre van te denken, dat de kamer van eenen Rector, van eenen vrome, die mij, in de biecht, onophoudelijk tot een rein en heilig leven vermaande, iets anders dan vrome boeken kon bevatten; daarom en wars van de oefeningen van den H. IGNATIUS, die ik thans uitsluitend en aanhoudend voor oogen had, greep ik een der boekdeelen uit de kast, om het te doorbladeren, toen ik achter de eerste rij eene tweede ontdekte, ik nam het deel, dat door het eerste verborgen was geweest; de naam van den schrijver is mij ontschoten, het was, naar ik meen, een der wijsgeeren van de vorige eeuw; maar spoedig werd mijne aandacht gaande gemaakt door eene derde rij boeken, die ik ontwaarde; vol nieuwsgierigheid nam ik het eerste deel van deze rij in de hand, en las tot mijne verbazing den titel: *De Biecht der Novicii.* De kanten waren met letters in alphabetische volgorde geteekend.

De eerste bladzijden, waarschijnlijk kort vóór mijne aankomst beschreven, hielden eene korte schildering van mijn karakter in. Ik stond als verpletterd. Ik herkende in korte trekken elke mijner afgelegde biechten. De beoordeeling van mijn temperament, van mijne eigenschappen, mijne neigingen, mijne zwakke en sterke zijde, — mijn beeld was hier in korte trekken bepaald en zuiver afgeschilderd. Uit de volgende regelen, die mij onvergetelijk waren, kan men tot het overige besluiten, dat ik mij den tijd niet gunde te lezen:

»Het enthousiasme en de verbeeldingskracht, die hij bezit, zullen hem met der tijd in staat stellen, ons werk glans bij te zetten. — Zijn geringe smaak in het wonderbare der godsdienst *) deugt niets, het is dus noodig zijn talent hooger op te voeren, en hem smaak in te boezemen voor de verfijnde wetenschap, die de hoogere en reinere godsdienst bevat. Hij zou alles bederven, als men toeliet, dat hij zich met alle kracht op het grovere gedeelte van het gebouw wierp. Als schadeloosstelling zal hij ons door zijne ontwikkeling ondersteunen, wanneer wij hem in de tegenovergestelde rigting bezig houden. — Het is noodig, dat men hem in de hoogere gewesten der gedachten houde, en hem nimmer de hand aan de hefboomen late slaan, die de godsdienstige wereld van het volk in beweging brengen.

»Evenzeer is het noodig, dat hem altijd iemand ter zijde sta, die hem in oogenblikken van afmatting door schitterende voorstellingen opwekke. Maar wanneer zijn vuur hem medesleept, moet men niet schromen, hem dadelijk eene fout te laten begaan, om hem af te matten en terug te houden."

*) De aanleiding tot deze opmerking was ongetwijfeld in het volgende voorval gelegen:

Op eenen morgen, dat Pater SAETTI, als naar gewoonte, aan mijne deur klopte, draalde ik een weinig met open doen. „Van waar dit dralen?" vroeg hij. Ik antwoordde, dat ik hem niet eer had kunnen open doen. Hij herinnerde mij, dat de volstrektste gehoorzaamheid de hoogste volkomenheid is, en dat men, om Gode te gehoorzamen, hem elke minuut ten offer moet brengen. „Een der broeders," verhaalde hij mij, „zat eens te schrijven, toen er aan zijne deur geklopt werd, juist op het oogenblik dat hij begonnen was eene O te maken. Hij liet haar onvoltooid, om te gehoorzamen, opende de deur, en toen hij naar zijne plaats terugkeerde, bemerkte hij, dat de letter voltooid was, maar in goud. Zie daar, hoe God hen beloont, die hem gehoorzamen." Ik begon te lagchen. Hij werd kwaad. „Gelooft gij niet aan wonderen?" vroeg hij mij met een streng gelaat. „Ja wel," antwoordde ik, „ik geloof er inderdaad aan, maar dit is een wonder voor oude vrouwen."

Zoo vond ik dan alles, wat ik mijnen »schutsengel" of mijnen biechtvader had toevertrouwd, hier overgebragt en opgeteekend!..

Men kan zich voorstellen, welke gedachten mijn hoofd doorwoelden, nu eensklaps de vreesselijke beschrijvingen, vroeger van dit genootschap gehoord, mij met vernieuwde levendigheid voor den geest kwamen; maar ik moest nog verder onderzoeken. Door eene brandende nieuwsgierigheid en eenen onbeschrijfelijken angst aangegrepen, nam ik een ander boek, dat ten titel voerde: *de Biecht der Vreemden.* Ik kon slechts hier en daar eenige regels lezen, die echter voldoende waren, om den inhoud te beoordeelen. Het was eene verzameling karakterschetsen van personen van allerlei standen. Daarbij kwamen er breedvoerige aanteekeningen voor ten opzigte van de neigingen, maatschappelijke omstandigheden, familiën, deugden en ondeugden, met goed gekozen anekdoten, om het karakter duidelijk te doen uitkomen. Vervolgens opende ik een ander boek, het was een register der *financiën, inkomsten en uitgaven.* In mijne koortsachtige spanning legde ik het spoedig ter zijde, om een ander te doorbladeren, getiteld: *Vijanden van het Gezelschap.* In dezen oogenblik brak een gerucht, dat ik meende te hooren, mijn onderzoek af. Naauwelijks had ik den tijd de boeken weder in orde te stellen, toen ik reeds talrijke voetstappen vernam, die de kamer schenen te naderen.... Nu voelde ik eerst het gevaar van mijne aanwezigheid in deze kamer, in zijne geheele uitgestrektheid.

Toen ik begreep, dat de Rector in gezelschap van verscheidene personen terugkeerde, toefde ik nog een weinig om te overleggen, of ik zou blijven en mij verbergen. Hier moet ik de vermoedelijke reden opgeven, waarom ik de deur der kamer half geopend had gevonden. Eerst veel later vernam ik, dat op dien dag een Heer van het Hof (de Marquis VAN SALUCES) de Jezuiten van *Chiari* bezocht had. Dewijl de Jezuiten in dien tijd in *Piëmont* vasten voet begonnen te krijgen, hadden zich ongetwijfeld vele voor-

name Paters te *Chiari* vereenigd, om hem op eene vleijende wijze te ontvangen. Nadat zij met hem over hunne vestiging in het land gesproken hadden, gelijk uit hunne woorden later bleek, dat zij een magtig werktuig in hem gewonnen hadden, vooronderstelde ik natuurlijkerwijze, dat zij hem tot aan zijn rijtuig, beleefdheidshalve, uitgeleide hadden gedaan, zonder de deur der kamer te sluiten, en hun gesprek nog eenigen tijd buiten hadden voortgezet.

Ik kan niet bepaald opgeven, hoe talrijk de Jezuiten waren. Naar de stemmen te oordeelen, kwam het mij voor, dat er acht tot tien personen bijeen waren.

Maar wat zou ik doen, ik was duizelig, als vernietigd. Zou ik blijven? Elk oogenblik had men mij kunnen ontdekken, en dan.... zou ik de deur openen en midden in hun onderhoud invallen? Maar na hetgeen ik gelezen had, was mijn moed verslagen en mijne ziel als verpletterd. Buitendien hoorde ik hen reeds hunne plannen met eene vrijmoedigheid uiteenzetten, die mij verschrikte. Ik sidderde op de bloote gedachten, hunne inquisitoriale verwijtingen te verdragen. Eene vreesselijke terugwerking had mij plotseling aangegrepen: ik herkende het gezelschap van JEZUS nu eindelijk in de onreine en dreigende omtrekken, die men er mij van geschetst had. Overweldigd, volstrekt ongeschikt een besluit te vatten, bleef ik als vastgenageld op mijne plaats staan. — Maar in plaats van mij te verderven, moest deze draling mij redden.

Terwijl zij zich met groote levendigheid onderhielden, volgde er op een groot gerucht eene zoo diepe stilte, alsof zij allen verdwenen waren.... Een bliksemslag zou zulk een gevoel van verslagenheid niet in mij te weeg gebragt hebben, als ik thans ondervond.... Ik meen reeds gezegd te hebben, dat de deur niet geheel gesloten was. Mijn bloed verstijfde mij in de aderen. Tot nog toe had ik mij voorgenomen, al mijn moed te verzamelen, en onder alle mogelijke verontschuldigingen, zoo de Rector mij onder handen mogt nemen, waaraan ik geenszins twijfelde, den

terugtogt te wagen. Dit besluit zou ik ook waarschijnlijk uitgevoerd hebben, zoo het verwarde gesprek nog eenigen tijd had voortgeduurd; maar de plotselinge stilte, de vrees van ontdekt te zullen worden, deden het mij verwerpen.

Op het oogenblik, dat ik stellig meende de deur te zullen zien opengaan, trok ik mij zoo ver mogelijk terug. Uit de eerste woorden, die ik hoorde, bemerkte ik tot mijnen grooten schrik, dat ik getuige van eene onwettige Priestervergadering was, en begreep al het vreesselijke van mijne plaatsing tusschen twee klippen. Ik vreesde de geheimen en niet minder de gevaren der ontdekking. Ik wil de redevoering, die op het plotseling stilzwijgen volgde, en die de voorzitter der vergadering uitsprak, hier mededeelen, en hoewel ik dezelve niet geheel en al woordelijk kan teruggeven, sta ik toch volkomen in, voor hare getrouwe mededeeling. Deze woorden, die onder de diepste opmerkzaamheid, langzaam gesproken werden, zijn onvergetelijk in mijnen geest bewaard gebleven.

»Vergeeft mij, broeders!" een teeken van bevel met de hand had zeker het plotselinge stilzwijgen veroorzaakt, »vergeeft mij dat ik u op deze wijze in de reden val. Gij weet, wij hebben geenen tijd te verliezen. Nadat wij ons besluit genomen hebben, vatten wij heden de belangen en het plan, die ons gezelschap in dezen tijd moeten leiden, uit een algemeen gezigtspunt op. Het vroeger verhandelde betrof slechts plaatselijke aangelegenheden. Thans moeten de beginselen worden vastgesteld, die onze verdere handelingen zullen besturen. De menschen, met welke wij thans te doen hebben, gelijken niet op die van vroegeren tijd. Ondertusschen zal dat plan ons in staat stellen, de hinderpalen van het tegenwoordige en de toekomst te overwinnen."

»En," voegde hij er op eenen toon van hoogdravenden trots bij, »zouden wij allen te zamen niet in staat zijn evenvéel en nog meer te volbrengen, dan hetgeen een enkel mensch tot verwondering der geheele wereld in weinige jaren volbragt?"

»Houdt u dus gereed, gij zijt scherpzinnig genoeg, om de hooge taak te begrijpen, die wij te volvoeren hebben."

»De punten, die altijd de hoofdzaak blijven, ziet gij voor u op de lijst opgeteekend."

»Het is inzonderheid noodig, dat wij onze hulpmiddelen vermeerderen en dat elk een dagboek houde, niet wijdloopig, maar dat, in korte woorden vervat, voor elk, die zich aan ons groote werk aansluit, eene onuitputtelijke bron van de ondervinding van duizend hoofden worden kan. Elk uwer weet, dat rustige bezonnenheid, de wel beteugelde geest des strijds, het geschiktst is om den geest des volks onder het juk te brengen.

»Wij moeten den weg bepalen, dien wij hebben in te slaan, bij menschen, die door de schoone woorden »vrijheid, regt en menschenwaarde" verblind zijn. Om ons bij hen in te dringen, mogen wij hen vooral niet voor het hoofd stooten, door deze denkbeelden te vernederen. Maar dezelve in iedere partij, onder elke banier aan te vallen,.... eene grootsche krijgslist.... dat is onze taak.

»In de eerste plaats moeten wij onze orde van aanval veranderen, der godsdienst een nieuw aanzien geven en der vrijheid *schijnbaar* groote inwilligingen doen. Dat is het beste middel om die modernen — half mensch half kind — weder in onze strikken te vangen.

»Wij willen het tuighuis onzer hulpmiddelen eens in oogenschouw nemen. Wij zullen eene algemeene verzameling aanleggen, om al de door ons voortgebragte denkbeelden te zamen te vatten en tot heil der kerk te gebruiken. Hier ziet gij de opteekeningen der drie vroegere vergaderingen, om dezelve nog verder te kunnen overleggen. De breede rand van het blad is overgelaten, opdat gij de gelegenheid moogt hebben, de gedachten, teregtwijzingen en opmerkingen, die uwe scherpzinnigheid u nog mogt ingeven, daarbij op te teekenen, vooral over de mogelijke hinderpalen en de middelen, om dezelve uit den weg te ruimen. Zoo zullen wij in staat zijn een steeds helderder inzigt in het groote doel

onzer orde te verkrijgen, en den veiligsten weg, om hetzelve te bereiken, leeren kennen.

»Vergeet niet, dat het ons hoofddoel is, ons gevreesd en den magtigen onmisbaar te maken."

Kort daarop hoorde ik iemand op vertrouwelijken toon zijn' wensch te kennen geven, dat er niets van het gesprokene mogt verloren gaan en men zóó het woord mogt voeren, dat de geheimschrijver het gereedelijk kon volgen.

Juist toen ik deze woorden hoorde, zag ik eene tafel in mijne nabijheid, met alles wat tot schrijven noodig was. Oogenblikkelijk vatte ik het besluit op zelf voor geheimschrijver te spelen.

Ik had mij, in het begin mijner studie, om het vervelende van het onophoudelijk dicteren te ontgaan, eene zeer verkorte wijze van schrijven aangewend, die mij nu voortreffelijk te pas kwam. Daarbij kwam dat al de Jezuiten, ook die van buiten 's lands, het Italiaansch met gemak spraken. Zoo bleef ik dan schrijven tot aan het vallen van den nacht: een kwartier uurs later zoude de duistenis mij belet hebben voort te gaan.

Ik ben niet in staat in woorden uit te drukken, wat er gedurende dezen arbeid in mij omging, de sprong, die ik deed, was te groot. Eerst negentien jaren oud, vol vertrouwen en kinderlijk gevoel, werd ik plotseling te midden van de geheime kuiperijen der Jezuiten verplaatst. Het voorhangsel was verscheurd, ik zag van aangezigt tot aangezigt eene geheime magt, die de kunst ontleedde, om alle menschelijke hartstogten, die van de Koningen en die van het volk, aan een sinds eeuwen nagejaagd doel dienstbaar te maken. Het was eene harde proef voor eenen geest, zoo jong en onvoorbereid als de mijne. Het vreemde, de woorden van onzigtbare personen op te teekenen, terwijl mij het zwaard boven het hoofd hing, bragt mij in zulk eene spanning, dat ik thans nog niet zonder eene innerlijke siddering aan dezen toestand kan denken. Na alles wat ik gehoord en gelezen had, kon ik toch geen medelijden ver-

wachten. Bij het gerucht van het verschuiven der stoelen, toen het gezelschap opstond, sloegen mijne knieën bevende tegen elkander, en een koud zweet bedekte mijn aangezigt. Het oogenblik van luidruchtige gelukwenschingen, dat nu volgde, gebruikte ik om mijn handschrift in mijnen zak te verbergen. Toen het geweld der verwarde stemmen en van het geklink der glazen bedaard was, stond de voorzitter op en zeide: »wat is het toch een treurige omwentelingsgezinde, die, terwijl hij eene zamenzwering smeedt, daarbij zijn leven altijd op het spel moet zetten! Wij hebben niets dergelijks te duchten. Daarentegen moeten zij, die ons met gunsten overladen, wien wij de ruime gebouwen te danken hebben, waarin wij veilig onze vergaderingen houden, ons hunne bezittingen, hunne familie toevertrouwen, ja zich zelven onder onze bescherming stellen."

Deze laatste woorden eenigzins ironisch gesproken, verwekte een goedkeurend gemompel, waarop de redenaar vervolgde: »Maar laten wij niet te veel op dit laatste middel onzer bewonderenswaardige instellingen vertrouwen. Laat ons veeleer zorgvuldig toezien, geene fout te begaan, opdat wij onaangerand en wel behouden het doel van ons streven bereiken."

Nu verdubbelden de toasten, en te midden van het gejubel, hoorde ik een van hen, naar zijne spraak te oordeelen een Engelschman of een Ier, de woorden van den spreker met een wijdsch en hoogmoedig: *et erit unus pastor et unum ovile* (en er zal één herder zijn en ééne kudde) bekroonen.

Steeds in angst van ontdekt te zullen worden, verwachtte ik ieder oogenblik dit vreugdetooneel in een tooneel van schrik en dood te zien veranderen. Ik zag angstvol om mij heen; geen plaatsje om mij te verbergen. Ik hoorde de slagen van mijn hart, mijne toekomst scheen mij zwart als de nacht, wier nadering mijne ziel nog somberder maakte.

Welk een vreesselijke toestand! Reeds had ik opgehouden te vreezen en te hopen, toen eensklaps eene onverwachte, gelukkige ontknooping van dit vreesselijke drama

mij aan dezen toestand van doffe vertwijfeling ontrukte. Ik hoorde de klok van het gesticht, en de woorden: »Komt, aan het souper, wij hebben een goed maal verdiend!"

Zoodra ik bemerkte, dat er zich niemand meer in de zaal bevond, was het mij, of er een centenaar-zware last mij door eene onzigtbare hand van de ziel werd genomen. Onder de diepste stilte, trad ik in de zaal. Op de tafel lagen nog eenige groote boeken, in den vorm van registers; mijne nieuwsgierigheid was grooter dan mijne vrees; ik sloeg ze open, en vond onder het opschrift: »Steden en Familiën" eenen schat van aanteekeningen over het karakter en de bekwaamheden van vele aanzienlijke personen verzameld. Talrijke personen hadden, naar het schrift te oordeelen, aan deze verzameling gewerkt. Gaarne zou ik er meer van gelezen hebben, maar ik had gevaren genoeg doorgestaan, om mij niet door dit lokaas te laten vangen, maar deze plaats ijlings te ontvlugten. Daar ik wél begreep, dat het geheele gesticht, over mijne afwezigheid in opschudding zou zijn, en dat men mijne kamer wel zou gesloten hebben, legde ik mij in den van traliewerk voorziene bank neder, waarin ik gewoonlijk met mijnen »schutsengel" de Mis bijwoonde.

Toen ik mij nu in eene meerdere veiligheid bevond, gevoelde ik eerst regt de uitputting mijner krachten en de verwarring van mijnen geest. Mijne geheele inwendige wereld was volkomen veranderd, eene verandering, die, zoo zij trapsgewijs had plaats gegrepen, niet die hevige gevolgen zou gehad hebben, waarvan ik spoedig spreken zal. Maar de boom was zoo plotseling met wortel en tak uitgerukt en in de schuimende golven van eenen bergstroom geslingerd. Ik zal het niet wagen, dien toestand te beschrijven; nu eens bepeinsde ik de gebeurtenis in hare geheele wezenlijkheid, dan nam ik mijn hoofd tusschen de handen, om mij te overtuigen, dat geen visioen des satans zijn spel met mij gedreven had; nogmaals zag ik het tooneel, waarvan ik getuige was geweest, voor mijnen geest

voorbijgaan, maar zoo overdreven, dat ik meende de gesprekken van spoken en duivelen aan te hooren.

Onder dezen stortvloed van verschillende indrukken, onder den invloed van vrees en verwondering, door de inspanning en de langdurige gedwongen houding van mijn ligchaam, waren mijne krachten uitgeput. Ik viel in eenen diepen slaap, die mij aan een' maalstroom van angstvolle gedachten ontrukte. Ongeveer tien ure des avonds werd ik gewekt door eene menigte Paters, die mij overal gezocht en eindelijk gevonden hadden. Ik werd van alle kanten met vragen en verwijtingen bestormd, vooral door Pater SAËTTI, die zeer verbolgen was om de ongerustheid die hij eenen halven dag mijnentwege had gehad. Ik wist mij niet anders te redden, dan door het voorgeven dat ik ziek en uitgeput was en hier de eenzaamheid had gezocht, en inderdaad is was ook ziek, niet alleen mijn geest, maar ook mijn ligchaam was door den geleden schok hevig aangetast, zoodat zelfs een der Paters, dien ik aan zijne stem voor een' der redenaars van de vergadering herkende, mij de pols voelde en onder de verklaring dat ik eene hevige koorts had, beval, dat men mij naar bed zou brengen.

Van dien tijd af besloot ik de orde te verlaten; alles was voor mij van aanzien veranderd; de godsdienstige boeken, die men mij deed lezen, de zuchten, die ik hoorde slaken, over de menigte der zielen, die de wereld verleidt en ten verderve brengt, de stellingen: »dat men zich slechts tot volmaaktheid kan verheffen, door de opoffering zijner neigingen; dat de oppersten gehoorzaamd moeten worden als God zelf, die door hunnen mond tot ons spreekt, dat wij in hunnen hand moeten zijn als een staf, als een lijk;" dat alles vertoonde zich nu voor mijn oog als eene schandelijke bedriegerij, die mij dit gesticht ondragelijk maakte; zoodra ik eenigzins hersteld was, sprak ik bij herhaling met den Rector over mijn plan van vertrek, maar dewijl hij het altijd verre van zich wierp en mij wilde overreden, besloot ik te ontvlieden, hetgeen ik ook deed, maar op reis naar

mijne geboorteplaats, werd ik te *Casal* (aan de *Po*) door eene hevige ziekte aangetast, die mij dáár ophield, totdat ik mij naar *Langosco* mogt laten brengen.

Bij al deze gevaren, waarvan het geringste voor mijn verderf voldoende zou geweest zijn, was het nog een geluk voor mij aan het grootste ontsnapt te zijn, namelijk: van mij zelven te verliezen. Ik bevond mij duidelijk onder den invloed eener terugwerking op hetgeen ik ondervonden had, en een geheel jaar was er noodig om mij mijne vroegere gezondheid terug te geven.

Ik zal hier geene melding maken van al de moeiten en hatelijkheden, waaraan ik mij nu zag blootgesteld. Hij, die weet, hoe dweepzieke menschen dengenen behandelen, dien zij voor een' afvallige houden, zal er zich een denkbeeld van kunnen vormen.

Ik zette ondertusschen mijne studiën aan een Seminarium voort, maar mijne oogen waren nu geopend. Ik zag met afgrijzen, hoe men de kweekelingen in die gestichten op wantrouwen, spionnering en laaghartig aanklagen afrigt; hoe men hen opvoedt in zelfverheerlijking en verachting der leeken, die nog in een staat van ruwheid leven; hoe men hun verbiedt zich met het volk gemeenzaam te maken en hoe de leerlingen, meestal zelve tot de lagere standen behoorende, zich deze lessen ten nutte maken, om zich boven hunne afkomst te verheffen en zich eene betere toekomst te verschaffen.

Toen ik eenmaal dit weefsel had doorzien, ondervond ik eene nieuwe omwenteling in mijnen geest. Ik zag in mij zelven iemand, die achter de coulissen een poppenspel door draden in beweging brengt. Daarom vervulden mij de kerkelijke feesten met al hunnen luister en de schijnheilige demoed met een' onbeschrijfelijken tegenzin. Maar gedwongen mijne baan te doorloopen, zocht ik voor dat alles vergoeding in eene ijverige studie; ik begroef mij onder boeken, die mijne dorst naar wetenschap konden stillen. Ik las onophoudelijk in eenen kleinen, latijnschen Bijbel, die mij nooit

verliet. Het orkest vervulde de lucht met zijne motetten, het altaar schitterde van goud, de Bisschop verscheen in al zijnen glans, men zwierde de reukvaten rond, men zong, men verdoofde zich de ooren, men verblindde zich de oogen — en ik, om gedurende deze geheele komedie buiten spel te blijven, stond mijne plaats bij buitengewone gelegenheden aan lieden af, die zich verheugden mij te mogen vervangen, d. i. aan dezulken, die dom genoeg waren om in deze uiterlijkheden behagen te scheppen.

Men kende mijnen afkeer van de uiterlijke vormen en stootte er zich aan. Ik legde mij daarentegen met brandende begeerte op de studie der Profeten en van het N. Testament toe, om den geest van het Christendom en de natuur zijner wedergeboorte te leeren kennen. Zoo doende verscheen ik al zeldzamer en zeldzamer om eenen der menigvuldige, onontbeerlijke rollen bij de plegtige eerediensten te vervullen, en wanneer ik er onvermijdelijk toe gedwongen was, geschiedde het met zulk eene onverschilligheid, dat ik mij zelfs de moeite niet gaf eenen glimlach te onderdrukken en de geheele vergadering door eene op deze heilige plaats onbetamelijke spotlust te ergeren. Zoo ver was ik door den invloed der gebeurtenissen gebragt, dat het mij dikwijls de uiterste moeite kostte mijne begeerte te onderdrukken, om mijne gevoelens aan anderen mede te deelen. Van tijd tot tijd ontsnapten mij uitdrukkingen, in tegenwoordigheid van personen die ik achtte en liefhad, waardoor zij verbaasd werden; men begon mij als eene gevaarlijke afwijking te beschouwen, en om mijnen geheelen ondergang te voorkomen, mij ten strengste tot stilzwijgen te vermanen.

Toen mijne studiën geëindigd waren en ik de Priesterwijding verlangde, legde men mij onverwachte hindernissen in den weg. Men zeide mij, dat ik geen smaak in het ceremoniële had en dus ook geene innerlijke roeping voor een geestelijk ambt, dat ik te veel las en in één woord, voor hen onbruikbaar was.

In weerwil van dezen wederstand, die vooral bij de Di-

recteuren van het seminarium gelegen was, beval mij een hooggeplaatste Kanunnik, die lang mijn biechtvader geweest was, bij Mons. GRIMALDI, den Bisschop van *Vercelli*, aan. Toen ik dezen voorstelde, hoe andere kweekelingen van het seminarium, lieden van een schandelijk levensgedrag, of van eene aan cretinismus grenzende domheid, de wijding verkregen hadden, terwijl mijne tegenstanders zich niet eens de moeite wilde geven, mij de reden van hunne tegenkanting op te helderen, meende hij vóór mij van den regel te mogen afwijken, die de toelating van eenen kandidaat, zonder toestemming zijner oppersten, verbood.

De Priesterwijding te ontvangen was mijn doel, maar ik had vast besloten geen kerkelijk ambt te aanvaarden. Veeleer wilde ik het geheim, dat in mijn bezit was, vergelijken met hetgeen ik rondom mij zag gebeuren, en daartoe begaf ik mij in de eerste plaats naar *Turijn*. Daar woonde een Godgeleerde, GUALA genaamd, dien ik in eene der tusschenpozingen van de geheime zitting, door de Jezuiten als een voor hun doel zeer geschikte Geestelijke, had hooren noemen. Hij leidde in de hoofdstad van *Piëmont* een aantal jonge Priesters voor den biechtstoel op, en deed niets buiten den raad der Jezuiten, die hij als de idealen der volmaaktheid beschouwde. Hunne zedekunde was de zijne. Dezen man wilde ik in zijne handelwijze leeren kennen.

Het meest in het oog vallende verschijnsel, dat zich bij mijne intrede in dit genootschap aan mij voordeed, was de chef zelf. Klein, zeer bewegelijk, met doordringende oogen, onbuigzaam tegen lieden uit het volk, onderdanig tegen voornamen, zag ik hem van den ochtend tot den avond, hetzij bij zich aan huis, hetzij in den biechtstoel zittende, want alles wat groot en voornaam was in de stad, ging bij hem ter biecht.

Elken ochtend vergaderden jonge en oude Priesters bij hem in eene ruime zaal en begon er eene conferentie, waarin

de Theoloog met zijne vrienden, alle biechtvaders van de voornaamste familiën, zich met de oplossing van vraagstukken over verschillende gewetensgevallen bezig hielden. Ik voor mij had geen ander doel dan de taktiek te bestuderen, die men gebruikte, om jonge biechtvaders in verschillende, dikwijls zeer tegenstrijdige leerstellingen, in te wijden en hun derzelver toepassing te leeren.

Hier verkreeg ik de overtuiging, dat het de grootste kunst der biecht is, uit alle zonden en fouten het meest mogelijke nut voor de Kerk, of liever voor de Geestelijkheid, te trekken. Nimmer deed zich de Proteus der gewetensleer in zulke bepaalde vormen en kleuren voor mij op. De takken der treur-es kunnen niet buigzamer zijn dan de grondstellingen der zedekunde voor deze geleerden waren. Elke jonge Priester moest op zijne beurt de rol van biechtvader en biechteling spelen. In het laatste geval moest hij nu eens op den toon van eenen vrome, dan op dien van eenen vrijgeest spreken, nu in het karakter van een staatsman, van een marquis, van eene barones of eenig ander persoon van stand, dan in dat van eenen man of vrouw uit het volk; hij moest in deze rollen de hartstochten van beide geslachten huichelen en avonturen van allerlei aard verzinnen. Ik hoorde opmerkzaam toe, wanneer de leermeesters, oude vossen van groote ondervinding, hunne kweekelingen teregt wezen.

Een schat van anekdoten, de gesprekken, die ik hoorde, enkele uitdrukkingen overtuigden mij, dat de Jezuiten onder de bescherming van eene menigte betrekkingen zijn, die zelf met hun doel onbekend, weder door anderen, volkomen ingewijden, bewaakt worden.

Ik was op deze plaats, waar de Jezuiten de Geestelijkheid naar hunnen zin trachten te vormen, in mijne navorschingen gelukkiger dan ik gedacht had. Ik kon de fabriek hunner wonderen bestuderen, hoe men dezelve ter wereld bragt, groot liet worden, op het tooneel bragt en tot verschillende doeleinden gebruikte; onze Theoloog vermoedde

geenszins, dat ik alleen daartoe bij hem kwam en dat hij zelf het belangrijkste voorwerp mijner studiën was.

Had ik mij aan hem willen aansluiten en zijne bescherming door vleijerij verkrijgen, of had ik mij van den leiddraad willen bedienen, dien het bij mij berustende geheim aan de hand gaf, dan ware ik van eene voorspoedige loopbaan verzekerd geweest; maar kwakzalverij en huichelarij schijnen mij nog te verachtelijker toe, wanneer zij zich onder het ordekleed der Kerk verbergen. Naarmate ik dieper in de beoordeeling van de gronden van het Katholicismus doordrong, openden zich mijne oogen en ontdekte ik, dat ik in eene menigte leerstellige, zedekundige en geschiedkundige dwalingen was opgevoed. Om mijne verdere nasporingen met vrucht voort te zetten, moest ik noodwendig van terrein veranderen; waarom ik ook, na den vacantietijd, niet meer in het bedoelde gezelschap verscheen.

Ik moest nu ook datgene leeren kennen, wat in andere seminariën, in de broederschappen en kloosters, bij de Pastoors en vooral onder de hooge Geestelijkheid verhandeld werd; maar ik kende den maatschappelijken toestand van mijn vaderland te wel, om niet in te zien, dat ik, om mijner eigene veiligheids wille, deze nasporingen met eenen vreemden sluijer moest bedekken. Ik had altijd groote voorliefde voor dichtkunst en wetenschappelijke bezigheden gehad, en gaf mij nu den schijn, alsof ik mij alleen met deze onledig hield. Dit verschafte mij overvloedige gelegenheid, om door mijnen omgang met personen van allerlei stand, onder het masker van ligtzinnigheid en uitspanning, den voortgang der Jezuitische grondbeginselen gade te slaan. Dikwijls ontving ik bezoeken van Monniken van allerlei kleur, wien ik redevoeringen en preeken dicteerde, waartoe mij het vele lezen en studeren in staat had gesteld. Boven alle mate praatzuchtig, verhaalden zij mij de voorvallen in hunne kloosters. Grootendeels *bonvivants*, bekommerden zij zich juist niet te zeer over hunne kloosterinrigtingen, en waren onbekend met den waren aard van het

3

stelsel, onder welks invloed zij stonden. Buitendien bevatte het brein dezer lieden, ten opzigte hunner bekwaamheden, niets anders dan eene ordelooze verwarring hunner klooster-aangelegenheden, en leverde het niets anders op, dan eene zwakke echo der denkbeelden, die men bij hen wilde in voeren.

Ik trachtte ook van hen te vernemen, welke regelen men hun gaf, om hen tot goede biechtvaders te vormen. Een grijsaard, die zeer gestreng was in den biechtstoel, verhaalde mij van de wonderlijkste inwilligingen, die de Jezuiten aan het geweten gedaan hadden, en van de meestal vruchtelooze pogingen, welke zij van hunnen kant in het werk gesteld hadden, om de begoocheling dezer verleiding te verbreken.

Nog onbekend met het fijne weefsel der menschelijke aangelegenheden, had ik langen tijd de, in de geheime beraadslaging, voorgestelde beginselen voor onpraktisch en onuitvoerbaar gehouden, om door den invloed van zulke tegenstrijdige grondstellingen, te gelijk den adel en het volk te onderwerpen, voor wonderlijke overdrijvingen, voor ingebeelde en in onzen tijd utopische hersenschimmen — hoe stond ik verbaasd, daar ik nu *feiten* ontdekte, om denzelven tot commentaren te verstrekken!

Het besluit, om in een land te blijven, waar ik dagelijks bedriegerij, schijnheiligheid en vrees de harten meer en meer zag overmeesteren, moest ik zeer tegen mijnen wil nemen. Had ik niet een' vader gehad, die oud was en mijne verzorging behoefde, en dien ik niet zonder onmenschelijk te zijn, kon verlaten, ik zou vóór lang het grootste offer gebragt hebben, om den aanblik der afschuwelijke slavernij te ontvlieden, waaronder de Geestelijkheid reeds gebukt ging, en waarin ook het volk allengs geraakte. Naauwelijks was derhalve mijn vader gestorven, of ik maakte mij zonder vertraging tot mijne vrijwillige ballingschap gereed, zonder echter mijne ware bedoelingen te doen vermoeden.

In *Zwitserland* ademde ik vrijer, hoewel ik ook hier niet vond, wat ik er zocht: *eene enkele* partij en harten, alleen

aan de vrijheid, die het Evangelie predikt, gewijd. Ook hier opende menige gebeurtenis, die ik niet vermoed had, mij de oogen, en had ik ruimschoots gelegenheid mijne studiën over: »het geheim ontwerp der Jezuiten" voort te zetten.

Onder de gewetensvragen, die ik in het bovenvermelde gezelschap door den Godgeleerde GUALA hoorde behandelen, behoorde ook de volgende:

»Mag iemand, die, uit bijzondere narigten of als deelnemer aan eene zamenzwering, weet, dat men voornemens is eene stad in brand te steken, niettegenstaande zijnen eed van geheimhouding, de Overheid waarschuwen, om hare maatregelen daartegen te nemen? Zou het den biechtvader veroorloofd zijn, ter verhoeding van zulk een ongeluk, het heilige zegel der biecht te verbreken?"

»Zou een zamenzweerder of een biechtvader, eene zamenzwering, wier goede uitslag een koningrijk kon vernietigen, in weerwil van den heiligen eed der geheimhouding, mogen ontdekken?"

Werkelijk hoorde ik van deze gewetenskunstenaren de uitspraak, dat men, voor de algemeene welvaart, zulk een eed als ongeldig mag beschouwen.

Met het oog op deze beslissing en zelfs door geene belofte verbonden, durf ik beweren, dat het hier niet eenen persoon, eene stad of een koningrijk geldt, maar de groote belangen der goede zeden en van het Evangelie, dat, slechts vrij van alle banden, in staat is, deze zondige wereld te hervormen en het rijk van God te grondvesten. Ik wil mij derhalve door niets van de openbaring der geheime ontwerpen van de Jezuiten laten afhouden, ook niet door de vrees, mij aan eenen onverzoenlijken haat en aan geheime vervolgingen bloot te stellen. Want heb ik niet reeds de zwaarste offers gebragt, om mij vrij en onafhankelijk te maken. Toen God den laatsten band verbrak, die mij

aan mijn vaderland hechtte, verliet ik toen niet, alleen om middelen te zoeken ter openbaring van datgene, wat mij vroeger eene gebiedende noodzakelijkheid dwong, zelfs voor mijne vertrouwste vrienden te verbergen?

Alvorens ik tot de mededeeling der geheime beraadslagingen overga, nog ééne aanmerking.

De Jezuitenpater, die, zoo als ik reeds zeide, de zitting met eene aanspraak opende, sprak als iemand, die het regt heeft, den toon te geven. Hij oefende klaarblijkelijk eene oppermagt over de anderen uit, welke door hen met eerbied erkend werd. Elk zijner woorden, zijne wijze van spreken, scheen aan te duiden, dat hij zelf de held der restauratie van het geheime genootschap was, hetwelk hij als een koning beheerschte.

Het is dus waarschijnlijk, dat de voorzitter van de geheime vergadering te *Chiari*, de Generaal der Jezuitenorde zelf was.

Toenmaals was echter de Generaal niemand anders, dan Pater FORTI, die, zoo PIUS VII het voornemen had gekoesterd, iets in de instellingen der orde te veranderen, voorzeker de bekende woorden zou herhaald hebben: »*sint ut sunt aut non sint!*"

TWEEDE AFDEELING.

De geheime Beraadslaging.

Alvorens ik de redevoeringen der geheime beraadslaging mededeel, moet ik eenige opmerkingen vooraf laten gaan, om den Lezer zooveel mogelijk den indruk te doen gevoelen, dien ik, behalve van de gesprokene woorden zelve, door de uitdrukkingskracht en den klem der voordragt van de onderscheidene sprekers ontving, eenen indruk, die mij levenslang voor den geest zal zweven.

Wanneer men ieders woorden met eene naauwkeurige oplettendheid nagaat, zal men ras ontwaren, dat de sprekende personen zich onderling door eene eigenaardige wijze van uitdrukking onderscheidden. De uitdrukking der stemmen vergoedde mij het gemis van de uitdrukking der gelaatstrekken. Elk van hen had een bijzonder accent, dat ik niet vergeten ben.

Een van de Paters, de tweede, die het woord voerde, en dien ik naderhand niet meer hoorde spreken, verbaasde mij door zijne buitengewone welsprekendheid. Nooit heb ik eene zachtere, zoetvloeijender, het hart meer aangrijpende stem gehoord. Geen der anderen was zoo breedvoerig, en toch was zijne wijze van voordragt in den hoogsten graad rijk en veelomvattend. Hij bepaalde zich bijna uitsluitend tot het volk, en hield zich bezig met het aanwijzen van geschikte lokspijzen voor hetzelve. Er bestond eene verrassende tegenstelling tusschen het onveranderlijke phlegma van dezen Pa-

ter en de levendige, krachtige karaktertrekken der overige. Slechts op enkele plaatsen verkreeg zijne voordragt eene meerdere levendigheid, maar op het einde van zijne rede, toen hij een gesprek tusschen twee zijner blechtelingen — natuurlijk alleen tot eer van de Jezuiten — mededeelde, nam hij zulk eene boosaardige, scherpe en toch zoo ongekunstelde wijze van spreken aan, dat de geheele vergadering hem onstuimig toejuichte.

Een ander, dien ik met den naam van den »Ier" zal aanduiden, kenmerkte zich door eenen geest van hevigheid en scherpte, en scheen onder den invloed van eene voortdurende koortsachtige opgewondenheid te spreken. De Romeinsche Jezuit was minder hevig, maar zijne vrijmoedigheid verviel in het gemeene, en ging dikwijls tot het cynische over. De beide Franschen verraadden geheel verschillende karakters; de een legde in de denkbeelden, die hij met voorliefde ontwikkelde, in de herinneringen, die hij opwekte, en in zijne geheele wijze van uitdrukking, eenen geest van groote helderheid aan den dag. De Rector van het Noviciaat behield altijd eene plegtige en pathetische voordragt. Hij deed zich voor, als de wijsheid in eigen persoon, en verloor zich in breedvoerige ophelderingen. Pater ROOTHAAN had de hevige en onzamenhangende spreekwijze van den Ier niet noodig; er was geen spoor van hevigheid of scherpte in zijne woorden; hij drukte zich met eene hartelijkheid uit, die somtijds wegslepend werd. Ondertusschen moet ik bekennen, dat zijn zalvende toon mij slechts de sluijer scheen te zijn, achter welken een hevige en vervolging ademende gemoedsaard verborgen was.

Hier moet ik eene tegenstrijdigheid vermelden, die ik niet kan oplossen. Dezelfde Pater, van wien ik vermoedde, dat hij toenmaals Generaal der orde was, op wiens enkelen wenk de onstuimige vergadering tot rust kwam, opende de beraadslaging met eene redevoering, die zoo vloeijend, zoo sierlijk, zoo welsprekend was, dat ik niet in staat ben, dezelve op gelijke wijze mede te deelen (men zal zich her-

inneren, dat ik deze inleiding eerst later uit mijn geheugen moest opteekenen). Toen men was gaan zitten en er de diepste stilte heerschte, werd zijne rede stootend, hoogdravend en gezwollen. Zijne stem liet een onverklaarbaar iets van weifeling en verlegenheid bemerken, en eerst later vond hij zijne vroegere zoetvloeijendheid en onbeschroomdheid terug.

Hoe klein ook het aantal leden dezer vergadering was, zal men toch eene buitengewone verscheidenheid van inborst, vurige, zoetsappig-bedaarde en zonder ophouden bedrijvige karakters ontdekken, hoewel het doel hunner beraadslaging, het werk aan welks voltooijing zij arbeidden, bijzonder geschikt was, om dit onderscheid uit te wisschen en op hunne verschillende karakters denzelfden stempel te drukken. Want alleen in gezelschappen, waar eene tegenstelling van beginselen en belangen met eene onbeperkte vrijheid van gedachten-ontwikkeling bestaat, doet zich elk, wie hij ook zijn moge, in zijne bijzondere eigenaardigheid voor. Hier daarentegen had elk, in weerwil van deze wet der maatschappelijke zamenleving, nog genoegzame kracht van geest, om, niettegenstaande de gelijkheid van doel en van pogingen, zich zelven in zijne eigene zelfstandigheid te bewaren.

Slechts zij, die zich met eene grondige nasporing van het Jezuitismus, in den tegenwoordigen tijd en in het voorledene, bezig hielden, en deszelfs geest en vermetelheid hebben leeren kennen, zullen zonder verwondering tot in de geringste woorden, de eergierigheid, welke hen verteert, en de ontwerpen, welke zij smeden, kunnen herkennen maar ik geloof, dat er meer dan dit noodig is, om den geheelen omvang hunner bedoelingen te beoordeelen. Het is hier niet genoeg, hunne instellingen en geheime wetten te kennen, maar ook den inhoud hunner vroegere verhandelingen, die zij reeds gehouden hadden, om eene zamenzwering op het touw te zetten, die, aanvankelijk van geringe beteekenis, nu reeds eene ontzettende uitgebreidheid moet verkregen hebben.

Buitendien moet men nog hunne opvoeding, de invloeden, onder welke zij stonden en de verschillende trappen van voorbereiding in het oog houden, die zij moesten doorloopen, om tot deelneming aan deze laatste vergadering toegelaten te worden. Dewijl alles, wat zij hier spreken, met hunne vroegere verhandelingen te zamenhangt, is het ligt mogelijk, dat men, deze laatste niet kennende, sommige plaatsen verkeerd of niet geheel en al zal verstaan.

Nu kom ik tot de beraadslaging zelve. — Toen allen vergaderd waren en zwijgend hadden plaats genomen, sprak de Voorzitter het gezelschap in de volgende bewoordingen aan:

I.

Dierbare broeders! onze wapenen zijn van eenen anderen aard dan de wapenen der Cesars van alle eeuwen. Het zal ons niet moeijelijk vallen, dezelve zoo te gebruiken, dat zij ons tot meesters der diep gevallen regenten verheffen. Soldaten ontbreken ons niet; wij weten ze in alle standen en in alle rijken te werven, en volkomen tot onze dienst af te rigten. Maar laten wij hen ook zoodanig bewaken, dat niemand eenig wantrouwen tegen ons opvatte, maar dat ieder, die ons zijn zweet, zijn goud, zijne talenten ten offer brengt, toch nog voor zijn eigen voordeel alleen meene gewerkt te hebben.

Ons alleen behoort de kennis van het groote geheim; anderen mogen ons slechts in gelijkenissen hooren spreken; zij moeten zien met hunne oogen en hooren met hunne ooren, en toch niets begrijpen.

Laat ons arbeiden, arbeiden, meer dan alle anderen gearbeid hebben, wier doel het was, de groote zuil der Priesterheerschappij weder op te rigten; — maar laat ons zoodanig arbeiden, dat het doel van onzen arbeid verwezenlijkt worde!

Gij weet het, het doel, waarnaar wij streven, is de heerschappij der wereld! Maar — hoe kunnen wij dat doel

bereiken, zonder overal onze »ingewijden" te hebben, die onze taal verstaan, terwijl alle overige aanwezenden, dezelve niet begrijpen?

Gij hebt ongetwijfeld ons oude Paraguay nog niet vergeten. Het was slechts eene kleine proeve van ons stelsel, in eenen kleinen hoek der aarde. In den nieuwen tijd, hebwij een nieuw wetboek noodig; wij, die ons voorgenomen hebben, alles om te werken, alles onder den onwederstaanbaren hamerslag onzer leer te buigen, opdat het reuzengebouw, waarin de menschheid zal intreden, van steen, van ijzer, van goud en van diamant worde!

Maar — zij moeten in gehoorzaamheid binnentreden! Het moet een klooster worden, met onverbreekbare geloften! — en de Paus — maar een Paus van ons maaksel — zij eeuwiglijk deszelfs Abt!

Neen, het Katholicismus mag niet langer eene verbrokkelde magt blijven! Heeft het niet genoeg hulpmiddelen in zich zelf, om het bestaande omver te werpen en tot zijne eigene doeleinden te herstellen? Kan het zich niet weder oprigten, overwinnen, verwoesten, weder opbouwen en zich zoo machiavelliseren, dat de wereld het niet meer ontloopen kan? Haasten wij ons echter, vóór dat de verlichting zich verder onder het volk verspreidt; zoolang domheid en zinnelijkheid de volken beheerschen, zal het ons ligt vallen, hen tot werktuigen onzer zegepraal te maken! Ziet gij niet, hoe ons onderwijs reeds vruchten gedragen heeft?!.... Het zou schande zijn, indien het ons niet gelukte, onze veroveringen in dit schoone land te voltooijen, indien wij den herculischen arm, dezer in domheid verstikte millioenen, niet wisten te gebruiken, om het booze gesternte af te wenden, dat ons met vernietiging bedreigt! Maar hoe langer wij dralen, des te onzekerder wordt de uitkomst!

II.

Nadat de Voorzitter tot hiertoe gesproken had, nam een andere Pater het woord op eenen zachten en slaperigen toon.

Wel, laat ons zonder ophouden voortgaan onze leer onder het volk te verbreiden; op dat vuur moet het koken en schuimen van woede, om de hoovaardige Koningen te verschrikken, die, in plaats van hunne hoofden als gehoorzame kinderen voor de Kerk te buigen, haar eene genade meenen te bewijzen, wanneer zij de dienaren des Heiligen als eene lijfwacht beschouwen, slechts dienstig, om hen voor eenen onvermijdelijken val te behoeden.

Maar laat ons tot het volk, het ongelukkige, tot slavernij geboren volk, onophoudelijk herhalen:

»Gij zijt ongelukkig, onuitsprekelijk ongelukkig, — wij weten het wel, en houden niet op u te beklagen! Hoe zouden wij het kunnen vergeten, dat ons brood met het zweet van uw aangezigt is gekneed? Maar het grootste ongeluk is nog, dat gij de bron van uw lijden niet eens kent! O, indien gij haar leerdet kennen — dat zoude eene groote schrede voorwaarts zijn, om u van den eenigen vijand te verlossen, die u aan deze ontzettende ellende heeft prijs gegeven! Weet dan, dat geheel uw ongeluk van het vervloekte oogenblik dagteekent, dat een afvallige Monnik, om zijnen verachtelijken hartstogt te bevredigen, zich.... o afschuwelijke zonde!.... met eene Non vereenigde, die hij uit het klooster ontvoerd had!...

Sedert dien dag heeft God zonder ophouden de stroomen zijner gramschap over de wereld uitgegoten; de vrede was ontvloden; de Heilige Vader zag met diepe smart en innig medelijden zijne kinderen den heiligen drempel ontvlieden; hij hoorde ze roepen: »wij verbreken uwe ketenen, wij verachten uwe bevelen, wij hebben niets meer met u gemeen!" Uit de Kerk verbannen en verstooten, dwalen zij thans jammerend in de duisternis en de verdrukkingen der hel! Te vergeefs poogde de Stadhouder van CHRISTUS deze

ongelukkige verlorene schapen terug te roepen, zij hoorden hem niet, ja, in hunne vreesselijke verblinding, bespotteden zij de vergiffenis van den genadigen Vader.

Wilt gij een beeld hebben van deze oproerigen, die datgene verloochenen, wat God zelf op Zijne plaats heeft gesteld, om over allen te regeren? Hoort den Psalm. God vraagt: »waarom zijn de natiën opgestaan? waarom morren de volken over zulke dwaze zaken?" God antwoordt: »het is geschied, omdat de vorsten der aarde zich tegen den Heer en Zijnen Gezalfde verheven en zich onderling verbonden hebben, om de heilige wetten in het stof te treden, die de hooge God voor alle eeuwigheid gaf. Maar God in den Hemel zal hen tot zich roepen en zwaar tuchtigen!"

Wanneer alzoo de Goddelijke geregtigheid de aarde met zulk eenen jammer overstelpte, zoo geschiedde zulks, om haar van hare oude verblinding te genezen. Daarom verwondere het u niet meer, indien de onderdanen woedend opstaan, om zich aan de afvalligen en aan de vorsten, hunne beschermheeren, te wreken; want gij weet niet, dat de vreesselijke hydra der omwenteling sinds driehonderd jaren opgroeit en sterk wordt en hen dreigt te verslinden.

O, gouden eeuw der Kerk! O, onbegrijpelijk wonder! wie zou aan u gelooven, indien gij niet even waar als verheven waart? Wanneer niets meer in staat was den hoogmoed der vorsten te bedwingen, die de armen en zwakken — door onzen Heer zoo dringend aan de bescherming van Zijnen Heiligen Stadhouder aanbevolen — ten verderve bragten, dan vernederde hij, een zwakke grijsaard, met een woord van zijnen mond, dien hoogmoed der vorsten, dat hij verdween, als een wasem op de vlakte van eenen spiegel. Toen was de bruid des Heeren nog vlekkeloos en rein als de sneeuw en schitterde als de zon, die de aarde verwarmt en vruchtbaar maakt. Niet alzoo daarentegen, na de dagen der Hervorming, toen onze goede Moeder hare geliefde kinderen aan honger en gebrek zag overleveren,

en niets anders vermogt, dan over hen te zuchten, zonder ze te kunnen verkwikken. Bij den eeuwigen Vader! het is maar al te waar, dat weldadigheid, geregtigheid en medelijden in gelijke mate van de aarde verdwenen, als de eerbied voor den Stoel des Christelijken Stadhouders verminderde. Zoo was het niet in de goede dagen der Kerk, toen hare vaders, hare groote wijzen, bij welke de geleerden van onze dagen slechts ellendige broddelaars zijn, der wereld gehoorzaamheid, onbeperkte gehoorzaamheid aan den gemeenschappelijken Vader der geloovigen, den Opvolger van den Heiligen PETRUS aanbevolen en vermaanden, zijnen naam nimmer zonder kniebuiging uit te spreken. De Heilige BERNARDUS schreef nimmer aan den Paus, hoewel hij zijn leermeester geweest was, zonder vooraf zijn hoofd ter aarde te hebben gebogen.

Bewijst gij, wanneer gij spreekt, ook alzoo uwen eerbied voor den Stadhouder van CHRISTUS? Neen, het is maar al te waar, ook de beteren onder u hebben den lust aan den heiligen verloren! Maar God zal u genade betoonen en u in Zijnen Stadhouder op aarde, uwen grootsten weldoener doen erkennen en u alles voor zijne bevrijding van het juk der afvalligen laten in het werk stellen!

Voorzeker, de Almagtige kan het, maar Hij wil, dat uwe eigene handen u door eene groote en heldhaftige zegepraal van uwe vijanden verlossen, en dat de goederen den onderdrukten en behoeftigen, die getrouw zijn gebleven in voortdurende gehoorzaamheid, als belooning voor hunne dapperheid, zullen teruggegeven worden. Herinnert gij u niet, met welk eene standvastigheid de geloovige Israëlieten de afvallige Kanaänieten overwonnen? Moed gevat, kinderen! Ook gij hebt een *Kanaän* te veroveren, een beloofd land, dat u onuitputtelijke genietingen zal aanbieden, om uwe arme, afgematte zielen te verkwikken! Staat op, eendragtig, in een broederlijk bondgenootschap vereenigd, wanneer gij dezen rijken overvloed van Goddelijke genadegiften wilt deelachtig worden!

Hebt gij er nimmer aan gedacht, wanneer de Hemel boven uwe hoofden donker wordt, dat de Heer u komt tuchtigen, wegens uwe strafbare nalatigheid? Onzinnigen! gij duldt dat Z. Heiligheid, die Gods plaats op aarde bekleedt, in slavenketenen versmacht? Maar de vinger des Hemelschen Vaders heeft het geschreven, dat uw treurig lot zich verlengen zal en zoolang zal duren, als de vernedering van uwen aardschen Vader, voor wien, al wie om hulp smeekt, zich ter aarde moet nederwerpen. Te vergeefs, merkt dit wel op, te vergeefs zou de Paus u willen zegenen, te vergeefs verheft hij zijne stem, om u geregtigheid te doen wedervaren; hij is, even als JEZUS CHRISTUS, omringd van spotters en tegenstanders, die zijne bevelen verachten.

Desniettegenstaande zijn die ongelukkige verblinden uwe broeders; gij moogt hen niet haten in uw hart; maar hij wil, dat men er met alle krachten naar streve, om hen tot elken prijs in de schaapskooi terug te voeren, die de wolven niet durven naderen.

Hoort, hoort! wij zullen u geestelijke oogen verleenen!

»Waar vindt men nog vorsten, die, zelfs tot onze Godsdienst behoorende, het niet gewaagd hebben en nog wagen, zich in de aangelegenheden der Goddelijke Kerk te mengen? Ziet, van daar is de goddeloosheid over de Kerk gekomen; daarom kan zij, in slavernij en onderdrukt, niet meer voor u spreken, zich geene gehoorzaamheid meer verschaffen. De gezalfde des Heeren en de overige gezalfden, — gij ziet hen vernederd, beroofd van hunne heilige magt en de hun verschuldigde gehoorzaamheid; hunne voorregten zijn hun ontnomen, hunne goederen ingetrokken, hunne eer gekrenkt, hun stand vernederd — zij zijn bijna geheel vernietigd!

De voorspelling is dus geheel vervuld. Sinds langen tijd hebben wij met eigen oogen den man der zonde, den zoon des verderfs, met één woord den Antichrist zich zoo hoog zien verheffen, dat de geheele wereld voor hem ne-

derknielt en hem aanbidt. Hij bewijst klaarblijkelijk door zijne verordeningen, door zijnen hoogmoed, door zijne vervolging der Geestelijkheid, door de onverzadelijke aanmatiging, waarmede hij al het Goddelijke, door God gewijde en heilige met voeten treedt, dat hij zich heeft gezeteld in den tempel des Heeren, en dat hij wil aangebeden worden als God zelf.

Gelukkig de tijd, wanneer die gekroonde draak door de Kerk zal bedwongen worden, wanneer hem de kracht zal ontbreken, om heiligschennend zijnen roof te verslinden! Maar — reeds is het hem gelukt, met eenen hoop afvalligen de geheele aarde door de betoovering eener helsche verblinding voor zich te winnen. Ziet, dat is de bron van uwe ellende. Het rampzalige gevolg van dezen schandelijken opstand tegen de Kerk is, dat niemand uwer eene huisvrouw kan nemen, zonder voor eene hel van zorgen terug te beven. Aldus is niet alleen de voorspelling vervuld, die zegt, dat de Antichrist den geloovigen het huwelijk zal verbieden; maar ook die, welke verkondigt, dat hij hen dwingen zal, zich van eene menigte kostelijke dingen te onthouden, die God voor allen en niet voor sommigen ten gebruike heeft geschapen.

O, verhevene instelling van CHRISTUS! heilige biecht! bron van het goede! door u vernemen onze ooren de treurigste schilderingen der ellende en onnatuurlijke ontberingen, bij eenen onverdragelijken arbeid! Ziet, omdat de biecht den last van uwen jammer verligt, willen u de ketters haar ontnemen; zij haten de armen, zij haten het laatste toevlugtsoord uwer ellende. Want door de biecht zijn wij in staat, u raadgevingen en aanwijzingen te doen, die, zoo gij ze opvolgt, u zeker tot het gelukkige doelwit zullen voeren! Daarom schudt uwe geheimen aan onzen boezem uit!.... Geheimen, die gij uit vrees voor gevaar niet overluid kunt verkondigen.

Arme vrienden! wanneer gij u alleen wildet houden aan het voedsel, dat wij u aanbieden.... wanneer gij u vereeni-

gen wildet, allen tot een groot verbond in onze handen.... waarlijk! gij zoudt niet meer noodig hebben, door uwen arbeid het beste der aarde voort te brengen, ten behoeve van een klein aantal van bevoorregte menschen, die er zich meester van maken, zonder te vragen, of gij honger en gebrek lijdt.

Maar — is het waar, dat gij vurig verlangt, uw hoofd weder vrij te kunnen opheffen? Welaan, zoo het waar is, dat gij daar vurig naar verlangt, begint dan met hen te eerbiedigen, zonder wie de behoeftige nimmer zal geëerbiedigd worden."

Dit is de taal, welke ik tot deze lieden spreek, en wanneer ik mijne leeken alzoo onderwezen heb, laat ik er een verhaal van de kruistogten op volgen; ik breng hen door eene schildering der groote volksbeweging zelven in beweging, en spreek dan in dier voege tot hen, om hen voor ons bondgenootschap te winnen:

»Welk eene ellende, mijne broeders! welke ontberingen, wat al martelingen! En toch was er niet één van die soldaten des Heeren, die op eene vergelding hier op aarde gehoopt had. Zij koesterden slechts éénen wensch, eenen eenvoudigen steen, een onversierd gedenkteeken uit de handen der Turken te bevrijden, en hunnen laatsten ademtogt op eenen heiligen bodem uit te blazen.

Arm volk! indien gij oogen hebt, om te zien, zoo zult gij begrijpen, dat het thans iets hoogers geldt, dan met de Turken te strijden, of eenen eenvoudigen steen met uwe ligchamen te bedekken. Hij, in wien CHRISTUS voor altijd zijne woonplaats heeft gevestigd; hij, dien Hij tot zijnen Stadhouder aanstelde; hij, dien de engelen als den geleerden der geleerden verkondigen, de onfeilbare, de heer der heerschers van het heelal, vordert uwen ijver, uwe armen, uwe gehoorzaamheid en zelfs, moet het zijn, uw leven!

Een Psalm, dien gij dikwijls zingt, spreekt aldus tot de gelukkigen, die voor het eeuwige strijden, en die de menigte der vijanden, met wortel en tak zullen uitroei-

jen: »bemoedigt u door het gezang der heilige liederen, omgordt u met het tweesnijdende zwaard der wraak, tegen de kettersche volken, om de afvalligen te tuchtigen, den Koningen hunne schepters, den adel zijne ketenen te ontrukken, om aan hen het oordeel te voltrekken, dat geschreven staat; want deze roem is bewaard voor zijne heiligen, d. i. voor alle goede Katholieken."

Bewaart deze heilige vonk in het diepst uwer zielen! houdt haar gloeijend voor den grooten, schoonen, misschien niet meer ver verwijderden dag; blaast haar aan in de harten uwer kinderen, uwer vrienden; zijt eindelijk verzekerd, dat, op den dag der zegepraal van de heilige zaak, God uwe tranen droogen en u met zulk eene vreugde vervullen zal, dat gij uwe stemmen juichend ten hemel zult verheffen."

Deze taal mist nimmer hare uitwerking; bijna altijd worden de lieden, door deze woorden aangehitst, van ergenis rood in het aangezigt.

Ik kan niet nalaten, hier een gesprek mede te deelen, waarvan ik toevallig oorgetuige was. Een van onze biechtkinderen zeide tot zijnen makker:

Jan! alleen de Jezuiten-Paters zijn eerst menschen, de overige zijn al te maal domkoppen! — Waarom? — Omdat zij alleen tot op den bodem der dingen doordringen! — Wel, als zij onze ellende kenden, zouden zij ook middelen vinden, om er ons van te bevrijden? — Ik heb het u dikwijls gezegd, open hun uw hart; schenk hun een volkomen vertrouwen, luister naar hen, en gij zult dingen hooren.... ik zweer het u.... gij zult meer hooren, dan van alle wijsgeeren, die slechts geweld kunnen maken. — Maar wat zeggen zij dan toch voor bijzonders? — Ga er zelf heen, en gij zult de waarheid hooren, waarom de wereld zoo ellendig is, en wat wij doen moeten, om haar weder in orde te brengen!"

(Deze anekdote, op eenen ironischen toon verhaald, die bij de overige voordragt levendig afstak, verwekte eene algemeene opgeruimdheid, en verwierf een' onstuimigen bijval.)

III.

Aan den toon zijner stem herkende ik in den nu volgenden spreker den Pater-Rector.

Desniettemin zijn het de grooten der wereld, met wie wij inzonderheid te doen hebben, om hun de overtuiging in te boezemen, dat zij in zulk een' onstuimigen tijd, als wij thans beleven, geene andere toevlugt meer hebben, dan bij ons. Wij moeten hun zonder ophouden het denkbeeld ingeven, dat zij nimmer in staat zullen zijn, groote uitkomsten te bereiken, wanneer zij ons niet onbeschroomd het geweten hunner onderdanen in handen geven, opdat wij de volksmassa zelf, of door personen, die onze bevelen volgen, beheerschen. Wanneer wij hen weten te overtuigen van de goede diensten, welke wij hun kunnen bewijzen door de openbaring van geheimen, met welke onze bijzondere plaatsing in de maatschappij ons bekend maakt, dan zullen zij (altijd in hun eigen voordeel, want zij sidderen voor stormen en omwentelingen) ook niet karig zijn in hunne loftuitingen onzer goede zaak, ten einde de Protestantsche magten te overtuigen, dat wij alleen de kunst verstaan, om de regeringen te bevestigen, dewijl wij de roeping op ons genomen hebben, om alles te verbeteren, wat door den verderfelijken strijd tusschen de Staten en de Kerk, onvoltooid en onvolkomen gebleven was.

Wanneer ons somwijlen zekere feiten, met eenen stempel van oproerigheid gemerkt, worden voorgehouden, dan moeten wij al het mogelijke doen, om dien stempel zulk eenen vorm te geven, dat hij niet meer beleedigen kan. Trachten wij hun aan het verstand te brengen, dat, indien wij zoo gehandeld hebben, zulks alleen in de vaste overtuiging geschiedde, dat de oorzaak van het kwaad, de revolutionaire gistingsstof zoo lang zal blijven bestaan, als het Protestantismus nog bestaat, dat het Protestantismus alzoo moet vallen, dewijl de biecht in de Godsdienst elke andere biecht te weeg brengt en voortzet. »De bewonde-

renswaardige orde der dingen, zeggen wij hun, die wij ons voorgenomen hebben in te stellen, kan alleen dan verwezenlijkt worden, *wanneer de volken gedwongen worden, zich om twee spillen te draaijen: de monarchie en de Kerk!"*

Het is vooral noodzakelijk, hen daarvan te overtuigen, dat wij, in vereeniging met de andere orden en de Geestelijkheid (wel te verstaan onder zekere voorwaarden), alleen in staat zullen zijn, hun meer nut te doen, dan alle heirlegers. Waarom? Dewijl de onderdrukking, in plaats van de gemoederen tot rust te brengen, ze nog meer aanprikkelt; terwijl ook de hardnekkigste tam worden, wanneer de Godsdienst, met de hulprijke biecht en den verleidelijken glans der kerkelijke plegtigheden optreedt.

Sparen wij verder geene moeite, om hen tot het inzigt te brengen, dat zij geene reden hebben, zich over de rijkdommen te verontrusten, die de Geestelijkheid en de geestelijke ligchamen bezitten en meer en meer weten op te hoopen; laten wij hun veeleer derzelver onmisbaarheid bewijzen, dewijl er toch zonder geld niets groots kan volbragt worden.

»Denkt toch, voegen wij er bij, aan de voordeelen voor het tegenwoordige, en de nog veel grootere voor de toekomst, en vergeet niet, dat elke gunst, die gij ons bewijst, honderdvoudig door ons vergolden wordt."

Maar vóór alles moeten wij alle pogingen aanwenden, om hun te bewijzen, dat de oude twisten tusschen den Staat en de Kerk nu niet meer kunnen hernieuwd worden, dewijl beide partijen teregt inzien, dat het overschrijden der grenzen van hun wettig gezag hun volstrekt geen voordeel kan aanbrengen. Dewijl zij door de buitengewone vorderingen der diplomatie ondersteund worden, zijn zij voor het misbruik van het anathema, en voor plotselinge overvallen genoegzaam gewaarborgd, om met een volkomen vertrouwen te veroorlooven, dat de priesterschap, naar haar inzien, den wil der geloovigen besture. Buitendien weten de regeringen zeer wel, dat deze verootmoedigingen,

deze broederschappen, die feesten, die kleine boeken enz., veel minder te vreezen zijn dan de pest der dagbladen van elke kleur, die de driften opwekken; — dat het oneindig veel beter moet zijn, de menigte in de lektuur van middeleeuwsche legenden te verdiepen, die hare verbeeldingskracht met de eeredienst van het verledene bezig houden; — dat, wanneer men hen den voet op de onderste sport van den ladder laat zetten, zij zich tot op de bovenste willen verheffen; dat de revolutionaire zwijmel hen aangrijpt, hen onrustig maakt, en dat, naarmate de verlichting van hun verstand grooter is, hen ook een des te grootere hoogmoed beheerscht; — eindelijk zullen de regeringen spoedig moeten verbaasd staan, dat men de meeste volken met de geschiedenis der heiligen en van hunne wonderen zoodanig in eenen staat van kindschheid kan houden, dat zij datgene, wat andere volken met eene in vele opzigten ongeneesselijke hartstogtelijkheid najagen, met diepen afschuw van zich stooten."

IV.

De eigenaardigheid der gedachten en beelden en de vreemde uitspraak deden mij den nu optredenden spreker voor een Engelschman houden. Ik zal hem den Ier noemen.

Wij mogen niet altijd eene zekere stoutmoedige taal onderdrukken, die met de legende den spot drijft; het is integendeel goed, dat de menschen de overdrevene verheerlijking van het Pausdom een weinig belagchelijk maken, die wij gewoon zijn in eene Oostersche beeldspraak uit te drukken. Deze vrijheid schaadt ons des te minder, dewijl zij zich tot de hoogere klassen der maatschappij bepaalt en slechts zelden tot het volk doordringt. Onze verdraagzaamheid in dit opzigt zal het wantrouwen verdrijven en de oude vergulde hersenschimmen *), ten opzigte

*) *Phantome.* Bedoelt de spreker hiermede de Koningen?

van onze ware bedoelingen, in slaap wiegen. Werd de spot echter zoo ver gedreven, dat hij eene verkoeling van het volksgeloof veroorzaakte; mogt een scherpzinnig man, een' hoek van den sluijer opligtende, de gevaarlijke zijde van onze leer den regeerders aantoonen, dan zou het noodig zijn, de schandelijkheid van dezen vermetelen tot elken prijs te verbergen, of hem als eenen gevaarlijken onruststoker, die de zwaarste straf verdient — aan te klagen. In dit opzigt zou het ons insgelijks meer voordan nadeel doen, indien er lieden waren, die onze woeste dogmatiek aanvielen; want, terwijl wij hier der spotternij een ruim veld aanbieden, leiden wij de aandacht van onze ware bedoelingen af: — men laat ons veilig onze leerstellingen verbreiden en dagelijks onze veroveringen vermeerderen.

Om aan het Katholicismus eenen hoogeren luister te verschaffen, moeten wij de geschiedkundige en politieke lichten van onzen tijd voor hetzelve zoeken te winnen. Aldus, geheel in goud gehuld, verzoeten wij den bitteren nasmaak van ons middeleeuwsch bestaan en dringen ons bij de wereld met beloften in, het beste middel, om haar in beweging te brengen. Wie weet, of men niet nog eenmaal de gezangen van het hoogmoedige Protestantismus zwanenzangen zal kunnen noemen?.... Maar laten wij deze handwerkers van de verschillendste karakters voor ons arbeiden, op den avond zullen wij hen betalen, niet zoo als de Heer in de gelijkenis, maar in goede, middeleeuwsche munt, van die middeleeuwen, die de oudheidsliefhebbers nog tegenwoordig met hartstogtelijke loftuitingen bewierooken.

Waarlijk, onze eeuw is bijzonder teergevoelig! Zij verbeeldt zich, dat het vuur der brandstapels geheel is uitgedoofd, dat er geen enkel vonkje van overgebleven is, in staat, om ook slechts eene pektoorts aan te steken.... Die dwazen! zij gevoelen niet, dat wij hen haten; zij zijn er verre van af te vreezen, dat wij alleen eene omwenteling kunnen te weeg brengen, waarbij alle omwentelingen van

het voorledene en der toekomst slechts kinderspelen zullen gelijken. Wanneer zij ons Jezuiten noemen, meenen zij onze schande blootgelegd te hebben; maar die Jezuiten bewaren voor hen de censuur, geeselroeden en brandstapels, en eenmaal zullen zij de heeren van hunne heeren zijn!

Vergeeft mij, waarde medebroeders! deze hevige taal. Ik zal u de redenen mededeelen, die mij met woede vervullen en mijnen haat tegen dat nijdige en bittere menschenras verdubbelen.

Thans kom ik tot de voortzetting van het aangevangene terug.

Het is ons wezenlijk voordeelig, dat wij aan elke klasse der maatschappij genoegzame waarborgen schijnen aan te bieden. Den Protestantschen grooten moet men gedurig herhalen:

»Slechts dan, wanneer de Roomsche hiërarchie weêrklank in uwe zielen vindt, is zij in staat, u de zege te verschaffen. Het staat aan u, de volken in den alouden schoot der Kerk terug te voeren en in denzelfden oogenblik den voortrollenden stroom van de omverwerping uwer heerschappijen af te wenden; gij weet, dat zich dan alles ten beste zal keeren, en dat de geest van omwenteling, die alles dreigt te vernielen en neder te werpen, zich zelven zal vernietigen. Uwe voorvaderen hebben alles verkeerd aangevangen. Welaan dan! Na zulk eene bittere ondervinding moet gij u van een middel bedienen, dat niet minder krachtig is dan de ziekte zelve. Ik houd mij overtuigd, dat gij in de volgende bewoordingen tot de uwen zult spreken:

«het Protestantismus is eene dwaling. Het veroorzaakt «een nameloos ongeluk en ontelbare jammertooneelen. Tot «heden hebben wij slechts eene verminkte, onvruchtbare «Godsdienst gehad, naauwelijks een geraamte; want har-«monie ligt alleen in het Katholicismus. Zonder de biecht, «zonder den Paus, zonder eene schitterende, de verbeel-«dingskracht benevelende Godsvereering, zonder een vast-

«middelpunt van beweging, zonder eenen teugel, die te «allen tijde even magtig is, moet de maatschappij nood- «zakelijk in verval, in oplossing, in eenen toestand van «verdorvenheid geraken, die alleen met het zwaard kan «verbeterd worden. Ziet, wij zijn de eersten, die ons «voor de leidslieden van het geweten nederbuigen; wij, «de eersten, die ons van de afvalligheid onzer voorvade- «ren afkeeren; — wij zijn de eersten, die het als onzen «heiligen pligt beschouwen, de vaneengeretene Chris- «tenheid te hereenigen. Welaan! wij gaan voor, volgt «ons voorbeeld!"

Ziet, hoe de volksmassa, door een voorgevoel van het Goddelijke, dat in uwe woorden gelegen is, betooverd, zich bewogen gevoelt; hoe allen in zich zelven keeren; hoe zij al hunne godsdienstige overtuigingen allengs beginnen te hervormen, tot zij eindelijk in eene groote beweging voor den Heiligen Stoel op de knieën vallen!

Inzonderheid, waarde broeders! is het van belang, dat wij er ons op voorbereiden, al hunne tegenwerpingen op staanden voet en zonder dralen te wederleggen; want alleen dan zullen wij ons doel gelukkig kunnen bereiken, wanneer wij vooraf ons stelsel, in zijn geheel en in al zijne deelen, aan eene naauwkeurige beproeving onderwerpen.

Het spreekt van zelf, dat ieder van ons de verpligting op zich neemt, niet alleen de bewijsgronden en redeneringen, die men ons tegenvoert, maar ook inzonderheid den aard der belangen, de vrees en de wenschen der Vorsten, tot aan hunne zamensmelting met ernstige, geestdrijvende of mystieke denkbeelden, met de grootste naauwkeurigheid op te teekenen, — opdat wij door onze antwoorden, door de wijze, waarop wij deze denkbeelden behandelen, hen schokken, betooveren en voor onze zaak winnen.

Bedenkt het wel, zeggen wij tot hen, terwijl wij hen in ons net gevangen houden, bedenkt het wel, gij hebt oogen en zijt niet blind, om niet te zien, wat er om u henen geschiedt: vat het anker der behoudenis aan, dat

Rome u toewerpt, wanneer uwe eigene kracht onmagtig wordt, om langer den geweldigen stroom te wederstaan. Met steeds klimmend geweld treedt de bruisende bergstroom buiten zijne oevers. Elk oogenblik dralens, hoe kort ook, kan u bitter berouwen! Roept ons tot u, roept hen, die alleen u kunnen behoeden, hen, die alleen aan deze woedende menigten eenen eeuwigen en onverwrikbaren dam weten tegen te stellen. Wat vermoogt gij alleen, tegen die dreigende stormen, vreesselijker misschien, dan alle volksbewegingen van het voorledene? Laten wij met eene onwederstaanbare kracht te zamenwerken en niet ophouden, deze kracht nog te versterken! Komt, komt! wanneer gij gereed zijt, neemt ons dan tot uwe medehelpers in het reuzenwerk van de herschepping des volks, dat u doet sidderen — een' arbeid, dien gij zonder onze hulp nooit zult kunnen volbrengen!"

Ik weet bij ondervinding de onmisbare uitwerking van zulk eene taal. Wanneer deze personen zich bekeeren, zal de menigte hun voorbeeld volgen, dan zullen de gelederen van het Protestantismus — hetzij door eene opregte Godsdienstige behoefte des harten, hetzij wegens het aardsche voordeel, dat wij den weerbarstigen aanbieden — gedund worden, en wij kunnen er met zekerheid op rekenen, dat het volk, verblind door de bekeering der Vorsten, zich aan het juk van het volkomen oppergezag zal onderwerpen; dan zullen wij hen verder met gebogen hoofd hunnen akker laten beploegen. Laten wij nimmer vergeten, dat wij het volk hervormen willen. Ongetwijfeld zal het eerste geslacht zich nog niet geheel en al naar onzen wil laten kneden, maar het tweede zal het hoofd reeds dieper buigen, en het derde zal ons geheel toebehooren. Maar het volk, dat wij veroveren moeten, om het te beheerschen en aan den verarmden vruchtbodem der heilige stad, naar onze wijze dienstbaar te maken, is *de bevolking der aarde!* Wij zullen den geest der ketterij door wonderbare verhalen, door schitterende feesten — want het nieuwe heeft toch altijd zijne

aantrekkelijkheid — uit hoofden en harten verbannen; wij zullen hunne denkbeelden zoo stevig onder de onze vastnagelen, dat zij zich volkomen naar onzen wil bewegen. En den Bijbel, die kruipende slang, wier oogen vuur spuwen, die reeds ter aarde vertreden, ons nog met haar vergif bedreigt, — dien zullen wij weder tot eene tuchtroede maken, zoodra wij ons weder geheel van hem zullen meester gemaakt hebben. Ha! wat al plagen zullen wij over hen uitgieten, die hardnekkige PHARAO's en hunne listige Priesters, welke wonderen zullen wij niet met dit eenige middel verrigten? O, betooverende, geheimvolle roede! wij laten u niet meer aan onze handen ontsnappen!

Want wij hebben niet vergeten, dat deze gruwelijke adder ons sinds driehonderd jaren pijnigt; gij weet, met welke netten hij ons omstrikt, met welke tanden hij ons verscheurt!....

V.

Hij, wiens redevoering men nu zal lezen, scheen mij, naar zijne stem te oordeelen, reeds in gevorderden leeftijd te zijn. Zijn landaard bleef mij onbekend. Hij deelde zijne opmerkingen op eenen krachtigen en gewigtigen toon mede.

«Broeders! laat ik, ten opzigte van den Bijbel, eenen goeden raad geven. Wij moeten, om ons eigen voordeel, vermijden, ons op dat terrein te laten brengen. Wanneer ik u de slotsom van mijne gedachten over dat boek opregt zal mededeelen, dan is zij niet zoo geheel en al in ons voordeel — zij is veeleer tegen ons. Ik verwonder mij geenszins over de onverwinnelijke hardnekkigheid, die het kleinste vers, als ware het door eene ingeving, in den lezer verwekt. Gij weet, dat de studie der Godgeleerdheid eenige kennis van dit boek vereischt. Wat mij betreft, ik kon — hoewel in het gezelschap van talrijke medeleerlingen, eenvoudige werktuigen, die men gewend had, den tekst en

zijne uitlegging, zonder eenig nadenken, als twee onafscheidelijk te zamen behoorende zaken te beschouwen, eene misleiding, welke, om de waarheid te zeggen, ons buitengemeen nuttig kan zijn, — ik kon, tot denken geboren, onmogelijk zoo kinderachtig-geloovig zijn, om geen onderscheid te maken, tusschen den tekst en eene uitlegging, die den zin der woorden bijna altijd verdraaide. Met het goede vertrouwen van een jong mensch, poogde ik in het Nieuwe Testament bewijzen voor de heerschappij der hooge Kerkvoogden op te sporen, in de overtuiging, dat ik ze er ook in zou vinden, alsmede voor de vereering der Heilige Maagd, de Koningin der engelen, de bron van alle genade voor de zondige menschheid. Met gelijken ijver zocht ik in dat boek naar de mis, het vagevuur, de heilige overblijfselen enz.; maar, op elke bladzijde ontdekte ik een misverstand, elk oogenblik nadenkens deed eene twijfeling in mijnen geest oprijzen. Eindelijk, toen ik het kleine boekje misschien zesmalen, van het begin tot het einde, schier wanhopig had doorgelezen, stond ik verbaasd, daár eene Godsdienst verkondigd te zien, wier grondstellingen oneindig verschilden van die, welke men ons in de school leerde.

Het scherpziend oog van mijnen biechtvader bemerkte spoedig de onrust mijner ziel, en hij liet mij mijn geheele hart voor hem bloot leggen. «Ach, mijn vader!" zeide ik hem, «ik meende, dat ik in het Nieuwe Testament al onze leerstellingen volkomen ontwikkeld en met dezelfde hooge waarde bekleed zou vinden, die wij gewend werden aan dezelve toe te kennen; maar hoe was ik verwonderd, daar niets te vinden, dat ook slechts in de hoofdzaak met onze leer overeenkwam."

Zonder mij den tijd te gunnen hier nog iets bij te voegen, vroeg hij mij, of ik mijne gedachten aan iemand mijner medeleerlingen had medegedeeld. «Neen," antwoordde ik, «ik heb veel geleden, maar alleen!" — «Het is goed!" antwoordde hij.

Sedert dien tijd werd ik van de overigen afgescheiden, en nadat hij mij op verschillende wijzen had uitgehoord, legde hij mij op een' zekeren dag de volgende vraag voor: »Mijn kind! (ik telde reeds drie-en-twintig jaren) wanneer ik u de aardrijksbeschrijving van PTOLOMEUS of van STRABO, die voor tweeduizend jaren leefde, ter hand stelde en zeide: »wijs mij in deze boeken eenige der steden aan, die na dien tijd gebouwd werden, wat zou dan wel uw antwoord zijn?" «Ik zou antwoorden, dat zulks eene onmogelijkheid is, dewijl die steden toenmaals nog niet bestonden." «Juist zoo," antwoordde hij, «zoo is het ook met dat boek van het eerste Christendom gelegen; alles wat gij er in gezocht hebt, is eerst langen tijd daarna in het Christendom gebragt."

Op deze woorden zag ik mijnen biechtvader met verbazing aan. «Verontrust u niet," zeide hij met eene zekere hartelijkheid, «gij zijt een buitengewoon jong mensch en waardig dieper door te dringen dan de anderen. JEZUS zelf, dit zult gij wel opgemerkt hebben, sprak in gelijkenissen tot de menigte; maar Hij verklaarde deze gelijkenissen aan de Apostelen, daar Hij tot hen sprak: »U is de kracht gegeven, om de geheimenissen van het rijk der hemelen te verstaan, dat is te zeggen, om den sleutel der geheimenissen te bezitten," en hij wachtte zich wel, dezelfde taal tot het volk te voeren. Meent gij, dat een kind in de wieg het bevattingsvermogen van eenen volwassenen heeft?" — »Neen!" — »Welnu, de Bijbel is slechts de kiem der Kerk. De plegtigheden, de nieuwe leerstellingen, de hiërarchie, de magt van den Paus, al die verhevene zaken, welke de Kerk tot een' oceaan hebben uitgebreid, zijn niets anders, dan de gevolgen van latere vorderingen, — vorderingen, die dikwijls tegengehouden en afgebroken, door ons voltooid zullen worden."

Ten einde de indrukken, die ik van den Bijbel ontvangen had, onschadelijk te maken, liet hij mij later DUPUYS, BOULANGER, VOLNEY, VOLTAIRE en andere Schrijvers lezen,

en met behulp van deze, trok ik langzamerhand een nieuw gebouw in mijnen geest op, en verhief mij eindelijk tot het standpunt van de verhevene inzigten onzer orde.

Dat ik u deze anekdote uit mijn leven mededeel, is alleen, om u voor een te groot vertrouwen, bij het gebruik van den Bijbel, te waarschuwen. Terwijl gij er, even als de ketters, wapenen voor ons in wildet zoeken, zoudt gij er, helaas! alleen wapenen tegen ons in kunnen vinden.

Houden wij derhalve dezen grondregel vast: in het openbaar te doen, alsof wij dat boek niet vreesden, alsof het integendeel bij ons in het hoogste aanzien stond, — maar in het geheim hetzelve als gevaarlijk aan te duiden, als verderfelijk ter zijde te schuiven, door den menschen te zeggen, dat de Bijbel slechts de kiem is, wier volledige en heerlijke ontwikkeling in het Katholicismus voltooid wordt. Zoo doende verzamelen wij ons een wapenhuis voor ons alleen, dat duizendmaal beter ingerigt is dan het Bijbelsche arsenaal der Hervorming. Laat ons te dien einde onze beste arbeiders op de geschiktste plaatsen stellen. Die goede automaten helpen ons den eenen steen op den anderen te voegen, en onder de oogen onzer ingewijden, die over alles het opzigt houden, verheft zich ons gebouw op grondslagen, welke vast genoeg zijn, om alle stormen der toekomst te trotseren.

Laat ons de oude legenden der Bollandisten tot onzen tekst nemen. Begint men onze praktijken en leerstellingen aan te grijpen, welnu, dan stapelen wij wonderen op wonderen, roepen de lang vergetene in het leven terug, om daarmede het groote goochelspel van den Paus, van de heilige Maagd, het vagevuur, de mis, de kerkelijke gewaden, de medailles, de rozenkransen, de negendaagsche oefening enz., te omhullen, en eenen onafgebroken' wonderstroom te scheppen, die de raderen van onze machine in eene onophoudelijke beweging brengt.

Wel is waar, de ketters en wijsgeeren zullen een vreesselijk geschreeuw aanheffen; maar, wij zullen er ons niet

aan storen; wij antwoorden hun niet eens, wij laten hen begaan, totdat zij het ons ook laten doen. Ondertusschen ben ik toch van gevoelen, dat het goed zou zijn, indien wij eenige van de meest nieuwerwetsche denkers, onverschillig van welke partij, voor ons konden winnen. Ontbreekt hun de lust, om in ons voordeel te schrijven, dan betalen wij hen met geld of met lof, of waarvoor zij anders willen arbeiden. Wanneer ons wereldgebouw maar aangroeit en zich uitbreidt, wat is er ons dan aan de hand of het werktuig gelegen, dat ons dient? Zij, die de ijverigste Katholieken geworden zijn, geven als oorzaak hunner bekeering den verheven indruk op, dien wij in onze kapellen door beelden, kaarsen en goud weten te maken, terwijl anderen zeggen, dat zij zich bekeerden, omdat onze Kerk de eenige is, wier waterbak altijd gevuld is, om hen van de smet hunner zonden te reinigen. Gij ziet dus, dat wij voor lieden van allerlei soort eene voldoende hoeveelheid lokaas bezitten, en dat het nog maar verder onze taak is, ons meer en meer in de kunst van deszelfs aanwending te volmaken.

VI.

De redenaar, die nu volgde, scheen mij toe, nog zeer jeugdig te zijn. Ik durf niet te verzekeren, dat hij een Italiaan was; want onze taal wordt zoo verschillend gesproken, dat het dikwijls zeer moeijelijk is, den landaard, volgens het accent der spraak, te bepalen, vooral, wanneer men, zoo als ik, niet door de uitdrukking der gelaatstrekken, en door het geheele uiterlijke, in zijn oordeel ondersteund wordt. Hij ontwikkelde eene reeks van gevaarlijke en eerlooze beginselen, en was in den aanvang zijner rede zeer verward en onachtzaam. Ik was verwonderd over dien weinigen zamenhang, totdat hij, aangevuurd door eene herhaalde afbreking zijner rede, zich tot vastheid en sierlijkheid van uitdrukking verhief.

Daar men ons van vrees voor den Bijbel beschuldigt, houd ik mij tegenwoordig met de vervaardiging van een

boekje bezig, dat een gemakkelijk middel aan de hand geeft, om den Bijbelschen tekst met onze leeringen en schriften te verrijken, bijv.:

Wie zijnen vader, zijne moeder, zijne broeders en zijne zusters niet haat, en niet alles, wat hij bezit, moet het zijn, aan de Kerk ten offer brengt, is geen waardige volgeling van CHRISTUS.

Als de Kerk een zigtbaar ligchaam is, dan kan men niet ontkennen, dat zij een evenzeer zigtbaar opperhoofd moet hebben.

Het Katholieke volk is de opvolger van het volk Gods, daarom moeten de ketters en wijsgeeren, als onze vijanden, vernietigd worden en de Vorsten, die den Heiligen Stoel niet gehoorzamen, even als de PHARAO's!

Even als in het Oude Testament, de stem des tabernakels Gods stem was, zoo is ook de stem van den Paus Gods stem in het Nieuwe Testament.

Ik zou u nog duizend andere voorbeelden met derzelver gebruik kunnen aanvoeren; maar dit weinige zal reeds voldoende zijn, om u te bewijzen, dat wij ons even goed als de ketters van de wapenen eener Bijbelsche redeneerwijze weten te bedienen.

Wat de wijze betreft, waarop wij de Protestanten van verschillend karakter moeten behandelen, deze kan ongetwijfeld zeer verschillend zijn. Wat ik u zou aanraden, is het houden van een register over de gevaarlijkste en hardnekkigste menschen, en vooral over hunne dienaren. Dit register, dat eene volledige karakterschets moest bevatten, zou onzen zendelingen vooraf de gevaren doen kennen, die zij op hunnen weg zouden ontmoeten; zij zouden daardoor het voordeel hebben, reeds vooruit te weten, tot welke personen zij zich mogen wenden en welke zij moeten vermijden; het zou ons bijzonder van dienst zijn, om misslagen en onaangename teleurstellingen te voorkomen.

»Ten slotte, zeg ik tot hen, die mij minder hardnekkig en gemakkelijker te behandelen toeschijnen, bezitten wij

alleen alles, wat uwe verschillende sekten gezamenlijk bezitten. Daarom kunt gij, indien gij tot ons overgaat, niet alleen niets verliezen, maar gij wint er nog integendeel de pracht van schitterende feesten bij, die u vroeg of laat toch nog genoegen zullen doen en uwen geest zullen innemen.

Onze Kerk noemt zich de Katholieke of de Wereldkerk. Gij kunt dus ligt begrijpen, waarom zij de zinnelijke, voor de meerdere of mindere geestelijke ontwikkeling harer medeleden berekende hulpmiddelen noodig heeft. Denkt eens, bid ik u, aan de volksmenigte, die aan de groote feesten van het Katholicismus deel neemt. Gij weet, het is een vereischte van eenen feestelijken disch, met geregten naar ieders smaak bezet te zijn, en den gasten de meestmogelijke genietingen aan te bieden. Maar de menschen zijn niet alle van denzelfden smaak; de een erkent God in de kunst, in het schoone, in de poezij; de ander kan Hem alleen in eene onbegrijpelijke en verhevene pracht erkennen; terwijl een derde Hem in eene zinnenbenevelende heerlijkheid, en een vierde Hem alleen in mystieke droomerijen aanschouwt. Voor hen allen is echter een middelpunt van vereeniging, d. i.: JEZUS CHRISTUS, en in dit punt stemmen wij volkomen met u overeen. Wie van ons zou u eene innige vereeniging met Hem tot zonde aanrekenen?

Zou het niet eene dwaasheid zijn, te verlangen, dat de menschen dit doel langs éénen weg zouden bereiken, terwijl het in de eigenaardigheid eener Goddelijke eeredienst ligt, hen langs eene menigte van verschillende wegen tot hetzelfde einddoel te brengen?

Maar het strijdt misschien tegen uwe beginselen, God te erkennen in den sterveling, wien gij uwe zonden bekent, om vergeving te erlangen? Bedenkt echter wel, dat het verwaarloosde volk niet in toom kan gehouden worden, zonder eene zigtbare magt, welke de plaats der onzigtbare bekleedt, dat het zou verwilderen, de verschrikkingen der zonde vergeten en eindelijk vertwijfelen, zonder de stem,

die tot hetzelve spreekt: »Ik ben God! die uwe zonden vergeeft.”

Gij zoudt bij voorkeur eenen vriend tot biechtvader nemen? Verlichte geesten zoeken verlichte geesten, en het Katholicismus zal u ongetwijfeld Priesters genoeg aanbieden, die, wel wetende met wien zij te doen hebben, nimmer op de gedachte zullen komen, om u vernederende boetedoeningen op te leggen. Wat de kunstgrepen van de Godsdienstoefening betreft, die zijn minder voor u, dan wel voor de stichting der eenvoudigen ingesteld. De Kerk is te verstandig, om niet een beredeneerd gebruik van eene menigte regels te maken, door dezelve naar de verschillende trappen van ontwikkeling, de laagste, zoowel als de hoogste, te wijzigen. Wanneer de feestelijke disch zoo rijk bezet is, zou het dan niet ondankbaar en onbillijk zijn, hem tot het onderwerp van duizend klagten te maken? Neen, zulk eene kleingeestige dwang heeft nimmer in de bedoelingen van ons stelsel gelegen. Eenheid, dat onwaardeerbare goed, is ons bijzonder dierbaar, maar elk moet zijn deel van opofferingen bijdragen, om haar zuiver en sterk te houden; wij verlangen van de wederkeerige verdraagzaamheid, dat allen zich als medeleden van hetzelfde Godsdienstige feestmaal beschouwen, waar de keuze der geregten volkomen vrij is en niemand het regt heeft, de anderen op eenigerlei wijze in hunne handelingen te beperken, en terwijl wij daarin overeenkomen, gevoelen allen zich evenzeer verzadigd en bevredigd.

Herinnert u den Heiligen PAULUS, die niet wilde, dat men de zwakheid zoude verachten en dat hij, die het voor geoorloofd hield, vleesch te eten, hem zou verontrusten, die Gode welgevallig meende te zijn, indien hij alleen plantenvoedsel gebruikte. U geldt het, Protestanten! wanneer de Heilige PAULUS zegt: «Gij zult niet omkomen door uw vleescheten, dewijl CHRISTUS voor u gestorven is.” Ik wilde dat hij er had bij gevoegd: »Gij zult niet omkomen, omdat gij hoogmoedig verlangt, dat al uwe begeerten bevredigd worden.”

In het rijk van God zijn verschillende lichten, van de bleeke schemering der kleinste ster, tot den schitterenden luister der zon.

Past den geest van het gezegde op andere leerstellingen toe, voornamelijk op die, welke u het meest tegen de borst stuit; op de onfeilbaarheid van den Paus. Zonder twijfel kan men met lieden van hoogere beschaving deze leer van een meer verheven en beredeneerd standpunt beschouwen; ondertusschen is men toch om vele redenen genoodzaakt, haar aan de volksmassa, in hare geheele stoffelijke ruwheid, te verkondigen.

Naarmate gij de verhevene leerstellingen onzer Kerk uit grootscher gezigtspunten leert beschouwen, zult gij ook de heiligverklaring van de meest verschillende personen begrijpen, bijv. van zulke, die in mystieke geestverrukkingen omdolen, van dezulken, die in dagelijksche zelfkastijdingen, de aarde met hun bloed drenken, van hen eindelijk, die zich in weelde en overvloed baden, wanneer hunne stelling tegenover de Kerk, binnen de wettige grenzen blijft. Dat is de leer van de verscheidenheid der menschelijke natuur. Ieder ding is goed, elke zaak is heilig, wanneer zij op hare plaats staat en niemand door het opdringen harer beginselen hindert. Is er zooveel geest toe noodig, om in deze ziens- en handelwijze iets verhevens te erkennen?"

Nadat ik op deze wijze eenen tijd lang breedvoerig geredeneerd heb, verander ik mijn plan van aanval. Ik begin de Hervorming in hare kleinste bijzonderheden te behandelen; ik toon haren oorsprong, hare schaamtelooze afwijkingen aan; ik wijs op het schadelijke voorbeeld, dat zij geeft, op de gevolgen der vrije biecht, op de jammerlijke droogheid van haar uiterlijk, als het natuurlijk gevolg van hare inwendige onvruchtbaarheid, en zeg hun dan verder: »Beschouwt eene van onze groote processiën, dáár is ieder volgens zijnen rang geplaatst; want onze heilige Kerk wil, zelfs bij hare grootste feesten, geenen stand in zijne eer te kort doen.

Gij verwondert u misschien, dat gij ons eene hostie, van eene verblindende pracht omgeven, Goddelijk ziet vereeren? Wij verwonderen er ons niet over, dat God overal tegenwoordig is — uwe aanmatigende Hervormers hebben immers ontdekt, dat God alleen op het hart ziet! Maar zeg mij toch, bid ik u, welk volk heeft deze denkbeeldige gevolgtrekkingen kunnen begrijpen? Welke eeuw heeft niet behoefte gevoeld aan zekere uiterlijkheden, om ze als eene ladder te gebruiken, ten einde zich tot het geestelijke te verheffen? Ook was de Kerk, met inbegrip van het avondmaal, in hare eerste eenvoudigheid weinig geschikt, om den eerbied der volksmassa te boeijen, totdat men eindelijk besloot, in de gedaante der hostie in de Mis, alles in een begrijpelijk, zinnelijk lichtpunt zaâm te vatten. Vooral gelukte het der Kerk, haar doel door eene veelvuldige tentoonstelling van het Sacrament en door eenen wegslependen luister te bereiken. De menigte door het zigtbare betooverd, werd diep bewogen, en op hare bewondering volgde aanbidding.

Vreest gij niet, dat zonder de Katholieke middelen, het aantal van hen, die nooit tot eene inwendige verheffing des harten tot het hoogste Wezen geraken, op eene schrikbarende wijze zal aangroeijen?

Aan den anderen kant zal de man van geest, de ware wijsgeer, die deze zinnelijke vormen inderdaad niet behoeft, dezelve ligtelijk van eene meer verhevene zijde kunnen beschouwen dan de menigte, wier bestemming het is, in hare zinnelijke domheid te verblijven. Hij zal de menigvuldige hulpbronnen van het Katholicismus bewonderen, waardoor het, Gode zij dank! middel vindt, om de vroomheid der zwakke menigte op te wekken.

Zoo streven onder de kruisbogen van onze tempels — dank zij der onuitputtelijke en Goddelijke vruchtbaarheid der ware Kerk — kinderen *) en volwassenen naar het-

*) De spreker bedoelt met deze uitdrukking het volk, welks verstandelijke ontwikkeling den staat van kindschheid nog niet is te boven gegroeid.

zelfde doel, om, indien het mogelijk is, de wereld te winnen, zonder de waarheid te verliezen."

VII.

Gedurende de eerste woorden der volgende rede, had ik moeite, de zalvende stem te herkennen van hem, die mij op mijn examen zoo vele listige vragen had voorgelegd. Het is dus hier de taal van den tegenwoordigen Generaal der Jezuiten, Pater ROOTHAAN. *Mijne onrust, gedurende het begin der redevoering, veroorzaakte een paar gapingen, welke ik zoo goed mogelijk heb aangevuld.*

»Hetgeen ons thans het meest kan schaden, is de vergelijking van eene luisterrijke, verblindende, toegevende Godsdienst met een verstandelijk Christendom, dat, aan allen uitwendigen glans vijandig, een beeldenstormend spiritualismus aanhangt; ik versta onder deze woorden een geloof, dat de Katholieke Godsdienstvormen omverwerpt. Gij weet, dat deze uiterlijkheden het magtige schild zijn, waarachter wij onze plannen verbergen. Wanneer alzoo eenmaal dit poëtische verdichtsel vernietigd werd; wanneer men ooit op den inval kwam, de Apostelen en de Kerkvaders naauwkeurig na te vorschen, dan zou de hulk der Kerk, door de branding bestormd, waarschijnlijk met hare onmetelijke schatten verzinken. Het roemrijke gebouw van zoo vele eeuwen zou aangegrepen en door duizend onheilige handen in stukken gescheurd worden; het zou mode worden, datgene met voeten te treden, wat men voor eene geleende afgodendienst had verklaard. Ditmaal zou men het aan niets laten ontbreken, om alles te vernietigen. Maar wat voor ons het meeste te duchten ware, zou de onmogelijkheid zijn, om deze beweging door den sterken arm van eenige Vorsten te onderdrukken, omdat wij hen nog niet genoeg aan ons belang konden verbinden.

Terwijl dit beteekenisvolle woord in aller mond zal zijn, zullen wij ons moeten houden aan alles, wat zuiver gees-

telijk is, aan het Bijbelsche, waarop de hiërarchie zal gebouwd worden. Wat zullen wij mogen hopen, wat moeten doen, om bij eene zoo algemeene afvalligheid, zulk een vreesselijk kwaad in den grond te genezen?

Er is inderdaad niet de minste schijn van zulk een dreigend gevaar aanwezig. Integendeel ontbindt zich het Protestantismus meer en meer, terwijl wij lieden van aanzien in ons belang beginnen te krijgen, en het ons reeds gelukt, hooge personen te overtuigen, dat zij door eene voortdurende ondersteuning van het Protestantismus zich zelven noodzakelijk ten verderve brengen. Maar het is ons niet genoeg, bij onze oude vijanden eene groote afgematheid te bespeuren, wij moeten ook middelen voor onzen eigen wasdom uitdenken.

Het bewijs, dat het geloof, als een afgetrokken iets, niet in staat is, eene vaste en duurzame eenheid daar te stellen; dat men een talrijk ligchaam niet als eene enkele ziel kan regeren, vinden wij daarin, dat de Hervorming, nadat er naauwelijks driehonderd jaren na haar eerste ontstaan zijn verloopen, zich reeds in zich zelve begint op te lossen. Het is dus voor ons bewaard, het Protestantismus in zijnen laatsten doodsangst te bespotten, en op zijn graf te dansen. O, laten wij met alle krachten medewerken, om die oplossing te bespoedigen! Prediken wij den godvruchtigen Protestanten, dat het deïsmus en het ongeloof al hunne sekten doodelijk heeft getroffen, en dat God, de ketterij eindelijk moede, nog in onze dagen een laatst en schrikkelijk gerigt zal houden!

Laten wij het toch altijd vermijden, eenen openbaren en ernstigen strijd tegen de Protestanten te beginnen. Wij zouden daarin te kort schieten, terwijl nog buitendien de algemeene opmerkzaamheid op dit groote procès zou gevestigd worden. De nieuwsgierige menigte zou niets beters verlangen, dan ons eenen dergelijken kamp te zien beginnen. Begunstigen wij daarentegen eenen heimelijken oorlog, die wel in allen opzigte minder roemvol, maar daar-

entegen ook voor ons welzijn bevorderlijker zal zijn. Vermijden wij een al te helder daglicht. Laten wij ons vergenoegen, met steen voor steen van het kasteel van het Protestantismus los te maken, maar ons wachten, het woedend te maken, door hetzelve de lans in het aangezigt te stooten. Dit zou even onverstandig als onnuttig zijn. Laat ons liever de algemeene verachting brengen over deze Godsdienst zonder roem, over dit duister en doodkil geloof, en daarentegen de oudheid, de harmonie en de bewonderenswaardige volmaaktheid van het onze verheffen.

Maar bovenal moeten wij ons eene redenerende welsprekendheid zoeken eigen te maken, die de lievelingsverwijten der Protestanten, hunne beschuldigingen tegen de hooge Geestelijkheid en den Paus, verijdelt. Ik beken, dat zulks eene moeijelijke taak is, die eene bijzondere omzigtigheid vereischt; want hetgeen wij thans gewoon zijn te antwoorden, schijnt mij noch geschikt, noch behendig, noch krachtig genoeg te zijn, om ons met eer uit de twisten te redden, in welke wij, helaas! te dikwijls, gewikkeld worden. Wanneer men echter vindt, dat wij met goede antwoorden wèl toegerust zijn, zal de uitkomst altijd twijfelachtig blijven. Gij weet, het gewone terrein waarop de Protestanten ons aangrijpen, is dat der middeleeuwen, die zij den tijd der duisternis noemen, en ongelukkigerwijze heeft een groot gedeelte van onze beste Schrijvers onze vijanden in dit opzigt goed in de hand gewerkt..... *Rome*, *Rome!* welk een' last van zorg en arbeid hebt gij ons op den hals gelegd!..... welk eene uitputtende inspanning, om tusschen uwen chaos en de volken een luisterrijk verband daar te stellen!.....

(Deze woorden schoten als eene bliksemstraal neder. Men kan zich geene grootere tegenstelling bedenken, dan tusschen dezen hevigen uitval en de anders zoo liefelijke en vleijende welsprekendheid van Pater ROOTHAAN.

Maar iets moet ons verblijden. Wij bewaren tot nu toe in den grond des harten het beginsel, om alles te vernie-

tigen, wat tegen ons is, altijd gereed, van deze grondstelling een krachtig gebruik te maken, zoodra wij er de middelen toe bezitten; het Protestantismus is daarentegen volkomen ontwapend, sinds het predikte, dat men verdraagzaamheid moet uitoefenen, en dat elke vervolging om der Godsdienst wille een vergrijp tegen het Evangelie is. Ja, voorwaar! de grondstelling is goed voor hen, die in hunne kleinheid willen blijven, maar niet voor ons, die eene grootheid najagen, welke alle andere grootheid omverwerpt.

VIII.

De Ier vatte nu terstond het woord op, op eene wijze, welke deed zien, dat hij met ongeduld het einde der vorige redevoering had afgewacht. Hij sprak over het geheel zoo snel, dat ik hem slechts met moeite volgen kon.

Ziet, mijne Broeders! zóó ontwikkelt men te midden van kettersche sekten het ware Katholicismus.

Met aan ons verknochte Bisschoppen, met eene Geestelijkheid, wier taktiek door grondige studiën aan het begin van hunne heilige loopbaan is voorbereid geworden, met geschikte Leeraars kan men de menschen ter bespoediging van den voortgang onzer denkbeelden voorbereiden. Alles zal goed gaan, wanneer men den Katholiek van zijne kindschheid af den adem der ketters leert haten, zoodat hij, wanneer hij zich ook overigens eerlijk en vriendelijk jegens hen gedraagt, toch iedere vleijerij, elk boek, elk Godsdienstig gesprek met hen van de hand wijst. Met andere woorden: hij moet zich gezellig toonen, zonder hetzij door lektuur, hetzij door gedachten in eenige aanraking of gemeenschap met de Protestanten te komen. Dit moeten wij den onzen in de school, in den biechtstoel of in onze gesprekken, als de eenige voorwaarde eener goede uitkomst, voorstellen. Zoo alleen is het mogelijk, het gebrokene te hereenigen, het zwakke sterk en het kleine groot te maken!

Wil men dezen weg inslaan, dan is het noodig, dat iedere Bisschop deze grondstelling volge: »handelbaar, maar onbuigzaam" te zijn. Hij moet te allen tijde en op elke plaats, zich zacht als een lam weten te toonen, en een' geestelijken dampkring rondom zich te verspreiden, die hem aller harten wint; maar hij moet ook den brieschenden leeuw weten te spelen, wanneer het er op aankomt, de regten der Kerk te verdedigen of die te heroveren, haar door de tirannij der regeringen ontroofd. Wanneer de Bisschoppen en de Geestelijkheid het verstandig weten aan te vangen, zullen zij langzamerhand de afgestorvene regten der Kerk weder opwekken en weder volkomen in handen krijgen.

Eene der klippen, waarop ons stelsel kan schipbreuk lijden, is de staatkunde der Protestantsche regeringen. Zij verstaan de kunst om zich den schijn van regtvaardigheid en inschikkelijkheid te geven, tegen over hen, die zij verachtelijke Papisten noemen. Het is hun doel, eene afscheiding te verhinderen, die voor ons zoo wenschelijk is, en het doel van onze pogingen zijn moet, terwijl zij sympathiën zoeken op te wekken en elke splitsing, elk onderscheid uit te wisschen — dat kan ons plan, op deze grondslagen gebouwd, in gevaar brengen.

Broeders! laten wij deze bewegingen, slag op slag, door vluggere en krachtvoller maatregelen voorkomen. Hier is een middel, dat ik dikwijls met goed gevolg zag aanwenden, en dat ik als een der krachtigste heb leeren kennen. De biechtstoel moet de plaats zijn, waar men hen kan teregtwijzen, die zich door zulk een ellendig lokaas laten verleiden. Men moet den geloovigen aan het verstand brengen, dat het geene welwillendheid is, maar slechts vrees, welke hunne tirannen zoo doet handelen; dat men, dieper in deze arglistigheid doordringende, geene schaduw van toegenegenheid ontdekt, maar veeleer het doel, om onze krachten te verzwakken en den Godsdienstband los te maken. De Vorsten weten zeer wel, dat, zoo er eenheid onder de

Katholieken heerschte, het Katholicismus vroeger of later eene magt zou worden, sterk genoeg, om hen te vragen, met welk regt kettersche Vorsten eene bevolking regeren, waarmede zij niets gemeens kunnen noch mogen hebben. Men moet den geloovigen in den biechtstoel, en, wel te verstaan, onder het zegel van geheimhouding, op strengen toon, zeggen: »ziet wel toe, dat gij uwe geheele toekomst niet aan een ellendig, voorbijgaand voordeel opoffert en voor uwe kinderen eene slavernij, nog veel erger dan de uwe, helpt voorbereiden. De ketterij hoopt u te dwingen, het hoofd onder het juk van verwerpelijke grondstellingen te buigen. Weet, dat men voormaals de slagtoffers met bloemen versierde, wanneer ze naar het altaar werden gevoerd, om daar onder de bijl te vallen. Wee uwer, indien deze laauwheid u inneemt. Zij willen den dam doorbreken, die u, het zuivere water, omgeeft, om u in eenen giftigen en stinkenden poel te doen overvloeijen!"

»Bedenkt wel, het is uw verderf, indien gij toegeeft. Wilt gij de speelpoppen, dier grooten zijn, die er slechts op peinzen, u in slaap te sussen? De hoogachting, welke gij voor hunne verhevene deugden blijft koesteren, de kinderlijke eerbied, dien zij u voor hunne personen zoeken in te boezemen, zullen uw ondergang zijn. De voorkomendheid, waarmede zij uw geloof beschermen — wat bedoelen zij met al hunne kunstgrepen? Zij willen u ongodsdienstig maken en in slaap wiegen. Ons, die tot in het binnenste van hunne bedoelingen doordringen, wordt daardoor eene heilige verpligting opgelegd; in den biechtstoel, in het allerheiligste, waar men niets anders zegt dan de waarheid, voor dezen regterstoel, deze onschendbare toevlugtsplaats der Kerk, die zoo gaarne de listige bedoelingen der ketters zou verijdelen, op deze plaats, waar wij God, den Almagtige, vertegenwoordigen, is het onze heilige verpligting, u de oogen te openen over uwe ware belangen, over uwe regten en het karakter van hen, die gij ontmaskerd moet zien, om hunne verlokkingen te ontvlieden."

Weten wij niet, waarde Broeders! hoe vele verstrooide steenen zich in deze basterd landen bevinden! Ongetwijfeld zullen deze steenen, wanneer men ze opzoekt en bijeen brengt en op elkander stapelt, tot eene reusachtige rots aangroeijen, die, van dag tot dag zwaarwigtiger, ruwer en tot weerstand vatbaarder geworden, eindelijk met geheel hare zwaarte op de hoofden der ketters zal nederstorten.

Bedienen wij ons van onze geheimzinnige taal, die hier en daar heldere lichtstralen op onze leerstellingen werpt, om hen tot ons terug te voeren en tot hereeniging met ons te bewegen. Het moeten gloeijende kolen voor ons zijn, die wij met duizend andere in aanraking brengen, om ook het kleinste vonkje voor uitdooven te behoeden. Verdubbelen wij de handen die deze kolen opzoeken, verzamelen en weder in brand steken. De beweging van de Protestanten heeft ze verstrooid, verkoeld en bijna uitgedoofd. Om deze verstrooide menigten te verzamelen en in elke den Katholieken gloed bij vernieuwing op te wekken, moeten de Bisschoppen en de Geestelijkheid onophoudelijk blazen; want de kleinste vlammen kunnen tot groote worden en deze tot een' onmetelijken brand..... Ja, ja! al deze ovens der wraak moeten tot eenen enkelen zamensmelten, tot den dag, op welken wij niet meer noodig zullen hebben, ons met geheimzinnigheid te omkleeden, en dan zal het ontboeide element, de dammen doorbrekend, uitstroomen, om de sekten te doopen, gelijk het betaamt, opdat, na dezer volkomen ondergang, de Kerk alleen heerscheresse zij.

IX.

Het accent van den nu volgenden spreker, deed mij in hem eenen Franschman herkennen.

Zonder twijfel is alles, wat onze vriend daar gesproken heeft, volkomen waar. Er ontbreekt niets aan, om de onzen van andere lieden te onderscheiden, wanneer de Katho-

liek nimmer vergeet, dat hij het programma der bevrijding in zijn hart draagt. Hij zal tot zijne broeders zeggen: »Laat ons alles beproeven, voor de Kerk zegepralen, en ons nakroost eene schitterende toekomst bereiden." Het is waar, hij zal voor het uiterlijke zich vriendelijk gedragen, maar in zijn binnenste den haat van eenen onoverwinnelijken afkeer voeden. Van de verwezenlijking van deze type, hangt de goede uitslag van onzen arbeid af.

Maar wat zal men doen, om dergelijke personen te verkrijgen, om ze te vermenigvuldigen, om *Europa* met hen te overstroomen? Hij zou zich aan Kerk en altaar verdienstelijk maken en waardig zijn tot eenen wondervollen schutsheer van het volk gemaakt te worden, die ons klaar en duidelijk het raadsel oploste: »wat moet men doen, om zulk een leger op de been te brengen, om zijne bataillons te scharen, zijne krijgsknechten af te rigten en uitsluitend aan de zegepraal onzer plannen dienstbaar te maken?

De nieuw-aangeworvenen van de anderen te scheiden, hun geene andere spijzen te geven dan brood en wijn van onze tafel, en hen allengs in brieschende leeuwen te veranderen, — ziedaar onze groote taak.

Wij bezitten in de bijzondere belangen der menschen eene menigte van hefboomen, die wij met eenen bewonderenswaardigen uitslag kunnen gebruiken. Sommigen verlangen de vergelding reeds hier in deze goede wereld, anderen willen aan gene zijde van het graf bekroond worden; zeer velen ligt hunne aardsche welvaart bijzonder naauw aan het hart, maar het meerendeel wordt met eene gelukzalige toekomst, den roem der Kerk, met de verbreiding van het ware geloof over de geheele aarde, tevreden gesteld.

Durven wij ons vleijen, de teugels van Staatkunde en Godsdienst, even als in de middeleeuwen en in de vroegste oudheid, in één hand vereenigd te zien? Toen zou er ons ongetwijfeld niets ontbroken hebben, om alle klassen der maatschappij voor ons te winnen. En inderdaad, welk stelsel zou in eenige eeuw, door de verscheidenheid en afwis-

seling zijner hulpmiddelen, magtiger geweest zijn, dan dat onzer Kerk? Het is waar, de godsdienstige orden zijn onderdrukt en bijna zedelijk vernietigd, maar zij bestaan toch nog. Het is onze taak, haar weder op te wekken en eene nieuwe kracht mede te deelen.

Maar er moet ook iets voor de biecht gedaan worden! Mogt zij het booze gesternte des tijds overleven! Zoolang zij bestaat, daag ik iedereen uit, wie hij ook zijn moge, ons eenen doodelijken slag toe te brengen!

O! welk eene kostelijke inrigting, indien men haar slechts wist te volmaken; want zij is nog voor verbetering vatbaar; zij is niets anders dan een eerst ontwerp. Wanneer men der geheele Geestelijkheid de geheime magt van den biechtstoel begrijpelijk wist te maken, aan welk eene onmetelijke heerschappij zou zij alleen ten grondslag verstrekken! Hoe vele zielen, hoe vele deelnemers, hoe vele schatten zou zij winnen! welk eene ongehoorde meerderheid zou zij ons in den strijd verschaffen!

Zegt, mijne broeders! is hier niet het steunpunt gevonden, dat de wiskunstenaar van *Syracuse* zoo ijverig gezocht heeft!....

De biecht!.... welk eene scherpzinnigheid, welk een talent kan men onder dezen ondoordringbaren sluijer ontwikkelen? Hartelijkheid en verschrikking spelen beurt om beurt de rol en vermeerderen onze veroveringen. Naar mijn gevoelen, zou men ongetwijfeld, om de magt der biecht tot eene stelselmatige heerschappij over de driften en neigingen te verheffen, geheele boekdeelen daarover moeten schrijven, maar ik ben ook vast overtuigd, dat onze moeite ons rijkelijk beloond zou worden. Wij mogen dus met regt zeggen, dat wij met onze tooverroede *Egijpte*, de PHARAO's en hunne dienaren kunnen doen sidderen, om de Hervorming, die zich zelve van eenen strijdbaren arm beroofd en zich zoo gelukkig voor ons verminkt heeft, in weinige jaren tot eene schaduw te maken.

Voor de grooten der Hervormden moet men zich noch te

open noch te geheimzinnig aanstellen, — de geheimzinnige sluijer mag hunnen argwaan niet gaande maken. Zelfs kan het noodzakelijk zijn, somtijds iets in te willigen, wanneer zulk eene, anders lafhartige, toegefelijkheid het middel tot een meesterstuk kan worden. Ziet hier, hoe men bij voorbeeld met hen zou kunnen spreken:

»Voorzeker, onze handelwijze, hen uit te hooren die ons hun vertrouwen schenken en vooral de harten der jeugd te beheerschen, moge zonderling en nieuw schijnen; maar in stede van er argwaan tegen op te vatten, moest gij liever trachten, ons voorbeeld te volgen, en wij verzekeren u, dat uwe regering veilig en onwrikbaar zou voortgaan. Reikt ons de hand en wij zullen u leeren, hoe men de hoofden moet behandelen. De Katholieke Godsdienst alleen kan u helpen. In uwe Godsdienst hebt gij de zielen aan zich zelve overgelaten, en daardoor, zoo als gij weet, reeds een groot getal bewegingen en omwentelingen veroorzaakt. Vereenigt u met den Biechtvader, tracht het zoo ver te brengen, dat niemand, van zijne wieg tot aan zijn sterfbed, zich verstoute, ooit zonder geestelijken raad te denken. O, hoe sterk zijn de grondbeginselen, welke de mannen van den biechtstoel in de harten der menschen planten. Begunstigt de Geestelijkheid, die, over de zielen heengebogen, in dezelve leest, als in eenen open brief, en zijt verzekerd, dat zij er ook dankbaar voor zal zijn. Zorgt slechts, dat zij er belang bij hebben, u te dienen en u bijstand te verleenen in de onvermijdelijke uren, waarin de eb en vloed in ieder land en te elken tijde zullen opkomen en vallen. Gelooft ons! de vereeniging van de staatkunde met de Godsdienst brengt het geheele menschdom onder het juk. Het versmelt als was, gij behoeft het slechts in eenen vorm naar willekeur te gieten en er het zegel met uw wapen op te drukken."

Ik zal hier wel niet noodig hebben te herinneren, dat men deze dingen niet van de daken der huizen mag afschreeuwen, maar dat men ze met de noodige omzigtigheid

en doelmatige inkleeding, aan lieden moet voordragen, die door deze plotselinge lichtstralen verrast, ons van een onberekenbaar nut kunnen worden. Laten wij beginnen met hunnen smaak voor deze denkbeelden op te wekken, aan dezelve door hunne bemiddeling ingang te verschaffen, dat zal alleen van onze vaardigheid afhangen. Bedenkt dus wel, hoe wij het moeten aanvangen, deze magtige hulptroepen voor het vervolg in onze gehoorzame dienaars te veranderen.

Ik zal u spoedig een geschrift kunnen voorleggen, waarin ik dit onderwerp, dat ik hier slechts oppervlakkig kan aanstippen, tot in de kleinste bijzonderheden in het breede ontwikkeld heb.

X.

De Jezuit, die nu volgde, sprak het Italiaansch met groote vlugheid. Ondertusschen deden mij zijne denkbeelden, zijne redeneerwijze, en de netheid van zijne geheele redevoering vermoeden, dat hij ook een Franschman was. De ketters met stijven „hals," van wie hij in het begin zijner rede spreekt, zijn de Protestanten van voornamen stand.

Hoofdzakelijk moet men de Protestanten met stijven hals op de anarchische gevolgen van het vrije onderzoek wijzen. Hoort eens, hoe ik reeds dikwijls tot hen gesproken heb: »wanneer iets in staat is, verstandige lieden te verbazen, dan is het voorzeker uwe regering. Gij vergunt het vrije onderzoek in zaken der Godsdienst; is dit niet evenveel, als hetzelve ook in staatkundige zaken te vergunnen en te billijken? Wanneer gij zulk eene vrijheid toestaat ten opzigte van eene zoo heilige, goddelijke, zoo moeijelijk te doorgronden zaak, die zich zoo alleen den wijzen openbaart, als de Godsdienst — is het dan niet de vreesselijkste tegenstrijdigheid, de geesten in slavernij te willen houden, met betrekking tot eene zoo geheel menschelijke en veranderlijke zaak, als de staatkunde, en hun op dit gebied het vrije onderzoek te willen onthouden? Hoe kunt gij

aan de eene zijde eene onbeperkte heerschappij verlangen, wanneer gij aan den anderen kant, de afschudding van het juk der duizendmalen heiliger en noodzakelijker heerschappij van God en de Kerk, ondersteunt?"..... Voorzeker..... naar zulke tegenstrijdigheden en handtastelijke dwaasheden mag men de menschen niet vragen!

Gij ziet dus, wanneer eenige Vorsten om een oogenblikkelijk voordeel, den opstand tegen de Kerk ondersteunden, waarom zich die opstand later tegen hen zelven moest rigten. Desniettemin gaan zij voort dit verschrikkelijke onderzoek te ondersteunen, dat onderzoek, dat nog veel gevaarlijker is dan datgene, hetwelk *Rome* verbiedt, het onderzoek naar hunne dynastische regten, naar hunne wetten; een onderzoek, dat gesloten zal worden bij het schijnsel van eenen ontzettenden brand, terwijl men hen als roovers naar het schavot sleept. Dat zijn de vruchten van het vrije onderzoek; wanneer het zijne verpestende leerstoelen zoekt te vermeerderen, zoo geschiedt zulks alleen, om te zijnen tijde zijne natuurlijke uitwerkselen te volbrengen. Hieruit leidt ik de volgende gevolgtrekkingen af:

Op denzelfden dag, waarop de aristocratie der Kerk valt, zullen alle andere aristocratiën medevallen.

Op den dag, waarop de Katholieke Kerk onthoofd wordt, zullen de Monarchen insgelijks onthoofd worden.

Op den dag, dat het purper onzer Kardinalen verscheurd en in lappen verstrooid wordt, zullen alle andere purpergewaden hetzelfde lot ondergaan.

Op den dag, dat onze eeredienst van hare heerlijkheid en glans beroofd wordt, zullen ook alle andere van hare heerlijkheid en glans beroofd worden.

Wij zeggen u de volle waarheid, dewijl wij hopen, dat gij spoedig tot ons beider heil, tot het even zeker als eenvoudig besluit zult komen: wanneer de Roomsche Kerk leeft, leven wij allen met haar; wanneer zij ondergaat, zal niemand der grooten, die, om de waarheid te zeggen, hun steunpunt alleen in het Katholicismus vonden, den

ondergang der eerste en onvergelijkelijke grootheid overleven, voor welke zich de wereld tot heden heeft neergebogen. Wilt gij integendeel met ons gemeenschappelijke zaak maken, om de volksmenigten weder om uwe oude banier te verzamelen; wilt gij uwe hand opheffen, nu het nog tijd is, om hen in hun oude voetspoor terug te drijven, dan zal, na eene lange tweespalt, de vereeniging der beide magten plaats hebben, en van dag tot dag voortgroeijen, totdat zij eindelijk tot eene onverdeelbare eenheid versmolten zijn.

Sluit u daarom met innige liefde bij ons aan, wijkt nooit van onze zijde, mistrouwt de Hervorming, opdat het Katholicismus, door u op den troon der openbare meening verheven, zijn hoofd op nieuw omhoog heffe, zich over de wereld verbreide en haar eenmaal beheersche. En dat zal onmisbaar geschieden, wanneer de magtigen der aarde zich niet langer schamen, tot de Kerk terug te keeren, en wanneer men, wel te verstaan, deze bekeering niet aan baatzuchtige oogmerken kan toeschrijven. ....

Kunt gij het loochenen, dat de veranderingswoede, welke wij zelf aanschouwen, geene andere oorzaak heeft, dan den Bijbel, dien de Hervorming in de handen van het zwakke volk heeft overgeleverd? De Bijbel moet aan het Katholieke gezag terug gegeven worden, dat er het schadelijke uit verwijdert, en alleen datgene ter lezing overlaat, wat niet verstorend op de goede, oude orde van zaken kan inwerken. Deze is de eerste en noodzakelijkste schrede!

Vanwaar komt het, dat de middelmatigheid het waagt, zich eene eigene meening te vormen? Is het niet, omdat alle onderwerping aan de regtbank van de gewetens heeft opgehouden, die de gedachten bewaakte en hare vrijheid beteugelde? Daaruit volgt als eene onloochenbare noodzakelijkheid, dat deze regtbank op nieuw worde opgerigt, en opdat ieder zich eerbiedig voor haar buige, moeten de grooten de eersten zijn, die zich onbeschroomd aan haar onderwerpen. Wanneer wij er een kostbaar voordeel door beha-

len, is dan het deel, dat er u van toevalt, niet groot genoeg? Het is onmogelijk — gij kunt niet begrijpen, hoe de Kerk u voor zulk eene gewigtige dienst denkt te beloonen....

(Hier veroorzaakte een ligt gemompel van spotternij eene korte tusschenpozing).

Want op den dag, dat de herborene eeredienst alles zal hebben terug ontvangen, wat de ketterij haar ontroofde, zal het Katholicismus, dat de Protestantsche armzaligheid veracht, u zijne tempels openen, en aan elken rang en elken stand de kroon zijner eer aanbieden. De Kerk, die zelve groot en verheven is, vereenigt zich met alles, wat haren luister kan verhoogen. Zij duldt in haar midden geene van die waanzinnige en kranke geesten, die, de Kerk van hare heerlijkheid beroovende, door de ellendige naaktheid van het Protestantismus den waanzin der algemeene gelijkheid zoeken voor te bereiden.

Zijt gij thans gereed, om ons uwe hulp te verleenen, ten einde alles, wat tot dusver de wederkeerige ondersteuning van het gezag der Kerk en van den Staat verhinderde, te vernietigen? Er is slechts geloof aan dat dubbele gezag noodig, een geloof, gelijk aan dat van de goddelijke leerstellingen, en beide zullen door hunne wederkeerige ondersteuning sterk genoeg zijn, om den storm van gevaarlijke vragen, die thans de maatschappij tot eene bruisende zee maakt, in alle hoofden tot rust te brengen. Welke gelukkige uitkomsten zal deze gezegende vereeniging, dit broederlijk verbond voor de toekomst hebben! Staat en Kerk moeten, opdat hunne vereeniging zegepralend zij, voor altijd de dubbele hydra, moeder en dochter (hervorming en omwenteling) met de voeten vertreden, in het vuur verbranden en hare asch met alle winden verstrooijen...."

XI.

Hier ontstond eene pauze van eenige oogenblikken. De Jezuiten onderhielden zich vertrouwelijk met elkander, maar zóó, dat ik den zin van hun onderhoud niet verstaan kon. Pater ROOTHAAN *vatte eindelijk het woord, en de eerste zinsneden zijner redevoering moeten waarschijnlijk aan het voorafgaande onderhoud geknoopt worden.*

Te dezen opzigte neem ik de vrijheid aan te merken, dat wij niet in staat zullen zijn, iets duurzaams daar te stellen, wanneer wij niet met hen beginnen, die de bestuurders der overigen zijn. Ook schijnt het mij wezenlijk noodzakelijk toe, onze ingewijden in verschillende graden aan te nemen, daar het mij gevaarlijk voorkomt, andere personen, dan beproefde en van welke wij zeker zijn, tot de kennis van onze geheimenissen te doen geraken.

Daarom mogen wij echter een verstandig wantrouwen niet in een al te angstig doen ontaarden. Ik zou voorslaan, dat men vooraf zich alle moeite gaf, om die fijnheid en scherpzinnigheid te verkrijgen, waarmede men de geheimste gedachten van iemand uitvorscht. Men begint, met klagten over den jammerlijken toestand der Kerk, en wijst dan op de noodzakelijkheid, dat de lagere Geestelijkheid zoo naauw mogelijk met de Bisschoppen verbonden worde, opdat allen zich vereenigen mogen, om de geschiktste hulpmiddelen te vinden. Zulk een onderhoud kan niet missen, wanneer het verstandig wordt geleid, het karakter van hem, dien men wil uithooren, in zijn ware licht te doen verschijnen. Nadat men hem aldus van alle zijden onderzocht heeft, kan men eene schrede verder gaan, en hem als eene zaak van gewigt voorstellen, dat hij zich met lieden van rang en talent (verondersteld, dat hij zelf tot deze klasse behoort) vereenige, om den stroom eenen dam tegenover te stellen, en de Kerk weder in het bezit van haren ouden schepter te

stellen. Wanneer zijne antwoorden bewijzen, dat hij de geschiktheid heeft om ons te begrijpen, dan laat men er langzamerhand een woord onderloopen over de middelen, om het groote doel te bereiken. Later kan men hem in brieven bewerken, en wanneer men vindt, dat hij onzen ondernemingen genegen is, kan men ten slotte tot de mededeeling van eenige schitterende trekken van het groote en levendmakende denkbeeld overgaan.

Zonder twijfel mag men zich verzekerd houden, dat de woorden: gebed, Godsdienst, Kerk, eere Gods, bekeering der ketters, op de meesten steeds eene tooverachtige uitwerking zullen hebben, terwijl anderen weder in de gezegden: afschaffing der slavernij, vernietiging der misbruiken, menschenliefde, verlichting van het volk, algemeene barmhartigheid — iets verhevens zullen vinden. Welaan, laten wij elk zijn lievelingslied voorzingen en met de meeste vrijgevigheid de magtspreuken der partijen in den mond nemen. Verkondigen wij, dat het Katholicismus alleen deze denkbeelden kan verwezenlijken, dat het voldoende proeven van zijne geschiktheid daartoe gegeven heeft, maar verliezen wij nergens en nimmer ons einddoel uit het oog.

Het is voor ons ontegenzeggelijk van het grootste belang, dat er altijd een volstrekt Katholieke Paus op den Stoel van PETRUS verheven worde. Wil daarentegen het meerendeel der kiezers de sleutels aan eenen meer vrijzinnigen Paus geven, dan moge het alzoo geschieden; maar alleen onder voorwaarde, dat zij ons helpen, om hem de teugels van beiderlei gezag (van de geestelijke en de wereldlijke magt) in handen te geven. Wat ons betreft, wij moeten ons bij de aanvoerders der verschillende partijen zoeken in te dringen, om hen als werktuigen van onze belangen te gebruiken.

Om al deze inspanningen te bekroonen, hebben wij echter zwaar beproefde personen noodig, wier karakter tegen alle verleiding bestand is. Om hen vast aan onze belangen te verbinden, moet men bij hunne aanwerving hunne lie-

velingswenschen vleijen. Dat is een goed middel, om vaardige en geschikte propagandisten te vormen.

Opdat hunne schreden wel bewaakt mogen worden, moeten wij, vooral aan de hoven van de kettersche Vorsten, overal onze schildwachten hebben, die, een Katholiek gezigt achter een Protestantsch masker verbergende, ons narigt geven over elke belangrijke zaak, welke er in de consistoriën en kabinetten voorvalt. Wanneer het den aankoop van een geheim geldt, mag men voor geenen prijs terugdeinzen.

Inzonderheid ligt mij de oplossing van eene der moeijelijkste vragen na aan het hart: de Katholieken geheel en al van de Protestanten te scheiden, zonder dat deze afscheiding in het oog loope. Ik weet hoe moeijelijk dit is, vooral met de lagere volksklassen. Waren zij even als wij, van hunne vroegste jeugd af, eener onbuigzame tucht onderworpen geweest, dan zouden zij gemakkelijker te behandelen zijn. Ondertusschen kan men zich toch altijd naar willekeur van de menschen bedienen, wanneer men deze of gene gewigtige belangen zedelijk op hen kan laten inwerken. Wij moeten zoodanig te werk gaan, dat zoowel de Bisschoppen als de Priesters de noodzakelijkheid van de verwezenlijking onzer plannen inzien. Maar wanneer alles mislukt, wanneer zij geen middel meer weten, dan is het onze zaak, hun tot leidslieden te strekken.

Onze taak bestaat daarin:

1) de Katholieken met den bittersten haat tegen de Protestanten te vervullen, opdat deze haat, aanhoudend toenemende, hen onderling zoo naauw mogelijk verbinde;

2) hen dezen haat te doen verbergen, tot op den dag van openbaren strijd;

3) dezen verborgen haat met eene onvermoeide werkzaamheid te verbinden, om de geloovigen in het vijandelijke leger te zenden en de ketterij den doodsteek toe te brengen.

Dit is de eene zijde van ons plan, welke het zorgvuldigste onderzoek onzer scherpzinnigste geesten verdient. Ik voor

mij hoop ook het mijne daartoe te kunnen bijdragen, vooral wanneer het ophelderingen over sommige bijzonderheden geldt.

Wanneer wij dit onderwerp van alle kanten onderzocht en onzen schat met een genoegzaam getal denkbeelden en waarnemingen verrijkt zullen hebben, dan, twijfel ik niet, of ons stelsel, thans nog slechts eene half ontwikkelde kiem, zal spoedig in een ander daglicht verschijnen. Wij zullen ons tot eene volkomenheid verheffen, van welke wij ons, bij deze eerste, onbepaalde beginselen, geen denkbeeld kunnen vormen.

Is het niet een gelukkig toeval, dat de Katechismus van elke diocese een kostbaar element bevat, waarop onze hoofdstelling gebouwd is, *dat men Gode meer gehoorzamen moet dan den menschen?*

Deze eenvoudige woorden bevatten, ten opzigte van het Pausdom, alles, wat wij slechts wenschen kunnen; wanneer wij derhalve leeren (en wie zou het ons kunnen beletten), dat de Paus de Stadhouder Gods is, dan volgt daaruit noodwendig, dat de Paus de plaats van God bekleedt, dat men alzoo den Paus meer gehoorzamen moet dan den menschen.

Dit is een band, welke iedere Biechtvader gebruiken kan, om zijne geloovigen voor altijd en onafscheidelijk aan den Pauselijken Stoel te ketenen. Voert niet, tot zelfs in de Katholicke Staten, de heilige kansel het vernederende opschrift: *usque huc venies neque ultra* (tot hiertoe zult gij komen en niet verder)? Gelukkig, dat de Biechtstoel dit opschrift niet draagt. Deze gewijde plaats werd nog niet door schandelijke kluisters ontheiligd. Hier regeert God nog alleen, en uit den Biechtstoel komt het groote leerstelsel voort, zoo lang de Geestelijkheid zich als een waardig orgaan van den Paus gedraagt.

De Katechismus kan derhalve, wel uitgelegd, aan onze voornaamste leerstellingen ten grondslag verstrekken. Van tijd tot tijd, moet men aanmerken, dat de regten van den H. Stoel ten straf voor de blindheid der volken, wel tij-

delijk miskend, maar nimmer geheel vernietigd kunnen worden, omdat er geschreven staat, dat men die eenmaal in al hunne heerlijkheid meer algemeen erkend zal zien.

Het blijvende thema van onze predikingen zal de verkondiging zijn, dat de Katholieke Godsdienst alleen de waarheid en het leven bezit; dat zij alleen den vrede des gewetens verzekert, dat de zonden der afvalligen gelijk zijn aan wolkjes, die voor een oogenblik de zon omsluijeren; dat de onveranderlijkheid, heiligheid en onstrafbaarheid der Kerk, niet van de inborst van enkele personen afhangt, maar van het voorregt hetwelk zij geniet in het eenige middelpunt der eenheid; dat men op dit middelpunt den blik moet vestigen, even als de Israëlieten in de woestijn, op het gesternte des hemels, niet op de zwakheden der Geestelijkheid. Is de wijn minder goed, wanneer hij ons in een aarden vat, in de plaats van in eenen gouden beker, wordt aangeboden?....

Wanneer deze en dergelijke leerstellingen met eene warme en indrukwekkende welsprekendheid worden voorgedragen, dan verzeker ik u, dat men zelfs bij meer beschaafde lieden zelden zijn doel zal missen.

Op gelijke wijze moeten wij trachten de overtuiging meer en meer te vestigen, dat het zegevierende Katholicismus, wanneer het de vrijheid zal hebben, om volkomen en zonder eenige beperking, naar den wil van God te handelen, in staat zal zijn, om alles voor het welzijn der menschheid te volbrengen. Dan moeten wij de noodzakelijkheid aantoonen, om met alle krachten te arbeiden aan de vernietiging der ketenen, in welke de geest der eeuw de Kerk heeft gesloten, en elk offer voor hare bevrijding, voor de uitbreiding der Heilige Leer en daarbij voor den voortgang der beschaving, te brengen. Kan de zegepraal van Gods zaak tot andere uitkomsten voeren, dan tot de zegepraal der verhevenste, weldadigste denkbeelden, die ooit een menschelijk hart warmer in den boezem deden kloppen?

Ik geloof, dat het niet nadeelig zou zijn, een menigvuldig gebruik van den Bijbel te maken. Hoe? een prisma laat

alle kleuren van het heelal uit zich voortstralen, en zou ons stelsel niet een enkel van de denkbeelden welke thans de hoofden der menschen vervullen, door straalbreking terug kunnen werpen? Neen, laten wij den Bijbel! Hij zou den glans van ons heerlijk prisma slechts bevlekken. Ik wil u eenige aanwijzingen omtrent deszelfs gebruik geven.

Prediken wij, dat uit de vermenging van de kinderen Gods met de kinderen der menschen monsters en reuzen ontstaan, die den zondvloed over de aarde brengen. Roepen wij gedurig de Babijlonische gevangenschap in het geheugen terug, de slavernij in *Egijpte*, de verovering van het land *Kanaän*, de verbondsark, de heerlijkheid van den tempel van SALOMO, de hoogheid van den Hoogepriester, zijne gouden kleederen enz.

Gij ziet, dat dergelijke voorbeelden ons altijd eene gunstige gelegenheid zullen aanbieden, om den afkeer van het Protestantismus aan de eene zijde te versterken, en aan de andere de zinnelijke en prachtige rigting der Kerk door de Bijbelsche geschiedenis te billijken.

Ook Bijbelsche vergelijkingen kunnen ons ter gepaster tijde evenzeer van nut zijn. God zelf, zeggen wij, houdt de volken staande, die bij voortduring weigeren, in de gemeenschap der Kerk te treden, om hen, even als weleer de Kanaänieten, te eenen male te vernietigen, en de Paus zal ter gelegener tijd zelf het vonnis aan hen voltrekken. Opdat de Katholieken zich vol vertrouwen in de handen van den Paus, hunnen algemeenen leidsman, overgeven, zal God den dag verhaasten, waarop zij, zonder nog aan de belooningen aan gene zijde van het graf te denken, reeds hier tot regters over alle dingen zullen gesteld worden.

Men moet hun alzoo bij elke gelegenheid inscherpen, dat, wanneer zij eendragtig en gehoorzaam zijn, zij genoegzame kracht zullen bezitten, om de roemrijke zending van de bestrijding der goddeloozen en de vernietiging der vijanden van het Katholicismus op zich te nemen, opdat deze zich eindelijk mogen bekeeren en vergeving bidden van

hem, dien zij tot nog toe, niet zonder godslastering, den Antichrist genoemd hebben.

(Tegen het einde dezer redevoering, scheen Pater ROOTHAAN mij toe, niet meer met zijne gewone helderheid te spreken. Was dit het gevolg eener verstrooidheid of van eene onpasselijkheid, zoo als mij uit den toon zijner stem scheen te blijken? Waarschijnlijk was dit de oorzaak, welke het besluit zijner rede bespoedigde. — De Ier stond op, om nogmaals het woord te nemen.

XII.

Ik wilde niet, dat men zich een ontmoedigend denkbeeld vormde van onze verhouding tot de Protestantsche Staten. Onze eeuw zal misschien de vrijheid duur moeten betalen, welke zij vurig verlangt. Maar wij moeten er ook ons regtmatig deel van verkrijgen. Wie kan het betwijfelen, of de denkbeelden, welke thans de geesten vervullen, de denkbeelden van burgerlijke en staatkundige gelijkheid, vrijheid van drukpers, vrijheid van geweten, te gelijk de vernietiging der Kerk bedoelen? Maar wij zullen het zoo ver brengen, dat die hoogmoedige afgoden nimmer in staat zullen zijn, de wenschen van hunne hartstogtelijke aanbidders te vervullen.

Zij zullen nimmer onzen voortgang kunnen tegenhouden. Eerst zullen wij ons in het bezit van dezelfde regten trachten te stellen, waarin zich de Protestanten verheugen. Dit is eene gemakkelijke zaak; want men heeft slechts »den goeden zin" van onze Katholieken te bewaken, en hun onophoudelijk te herhalen: »welk eene tirannij? Zijt gij slaven? Eischt uwe voorregten terug — God wil het." Ten tweede, wanneer dit kunststuk wel uitgevoerd wordt, moeten wij onze getrouwen al verder en verder drijven, tot zij eindelijk den voet op den kop van de kettersche honden kunnen zetten. Ten derde zal het den eindelijk zegevierenden getrouwen door aanhoudende inspanning en eene onvermoeide geestkracht gelukken, de theocratie, als de schoonste en rijkste parel aan de kroon hunner moeder, te bevestigen.

Voor het oogenblik schijnt het mij nog van groot belang, dat wij ons uit de uitdrukkingen der H. Schrift of der bullen eene taal vormen, die voor de oningewijden haren gewonen zin behoudt, terwijl zij voor de ingewijden de grondstellingen onzer leer uitdrukt. De verwezenlijking van dit voorstel komt mij des te noodzakelijker voor, dewijl wij daardoor in staat gesteld worden, onze denkbeelden openlijk en voor de oogen der regeringen, zonder dat zij het bemerken, ongehinderd te verbreiden. Zij, die den sleutel van deze taal bezitten, kunnen er zich bij gelegenheid van bedienen, om den wil van den Paus bekend te maken. Hierbij is het genoeg, een gedeelte van den sluijer op te slaan, waarmede de Kerk gedwongen is hare tegenwoordige slavernij te bedekken. Ieder woord van eene godsdienstige beteekenis kan tot omhulsel voor een groot staatkundig plan dienen.

Het voordeel van deze inrigting zal te grooter zijn, naar mate wij het getal onzer ingewijden vermeerderen, en het daarheen brengen, dat ons te *Rome* de redactie der decreten en breven wordt opgedragen.

(Door eenen plotselingen sprong kwam de Pater hier op zijn lievelings-thema terug).

Men sla op de rots: onafhankelijkheid van de Katholieken in de Protestantsche landen — men dorst met smachtend verlangen naar deze onafhankelijkheid — en men zal zien, welke rijke bronnen hier ontspringen....

De Iersche Katholieken kunnen, om de wijze waarop zij hun lijden in de Engelsche slavernij verdragen, aan de andere Katholieke bewoners van Protestantsche landen, ten voorbeeld strekken. Maar ik kan stellig verzekeren, dat alleen het middel eener volkomene en welgeordende aaneensluiting, met kundige aanvoerders, eene geheime taal, eene onvermoeide briefwisseling en alle soorten van opwekkende geschriften, ons het doel kan doen bereiken. Maar ter bereiking van dat doel is er meer noodig, dan

talenten en arbeiders van allerlei soort — wij hebben geld noodig, om hen aan onzen arbeid te verbinden. Geef mij geld — veel geld, en met de hulpbronnen der Kerk en de schrandere geesten onzer orde, durf ik mij vleijen, de wereld uit hare hengselen te ligten!....

Zijne hoogmoedige rede ging hier tot eenen meer gematigden toon over.

Wanneer men iets groots volbrengen wil, dan kan men alles wagen, zonder daarom vermetel te handelen.

Voorzeker, het is schoon en goed, overal lieden te vinden, die bereid zijn, goed en bloed voor de bevrijding der Kerk (het woord Kerk oefent eenen verleidenden tooverindruk op hunne zielen uit) op te offeren. Ondertusschen zou het toch gevaarlijk zijn, dezen lieden al te rondborstig uiteen te zetten, *wat de Kerk is en wat de Kerk bedoelt.* Hunne oogen zouden niet in staat zijn, het verblindende licht der waarheid te verdragen, dat zich achter den Godsdienstigen sluijer verbergt. Wilden wij hun de staatkundige grondslagen van ons plan openbaren, hunne armen zouden verslappen, hun ijver zou verflaauwen, en die sterke athleten, zoo bereidvaardig om ons te dienen, zouden spoedig hunne wapenen tegen ons keeren.

Men ziet niet zelden dergelijke omkeeringen, wanneer ijverige, maar eenvoudige personen met eenen onvoorzigtigen ingewijde in aanraking komen. Wij moeten derhalve het dieplood tot in de verborgenste plooijen van het geweten laten zakken, om ons te verzekeren van het karakter van hen, tot wie wij ons willen wenden. Elke toenadering moet door het gestrengste onderzoek voorafgegaan worden.

De ondervinding van vele jaren heeft mij geleerd, dat men de volksmenigte meer door groote woorden, dan door de bijzondere behandeling van afzonderlijke leerstukken voor zich wint. Men kan zich met beschaafdere lieden, wanneer men daardoor eenig voordeel meent te behalen, in bedriegelijke gevolgtrekkingen verdiepen; maar men moet nimmer

vergeten, dat het gemeene volk het meest door dingen wordt aangetrokken, welke beschaafde lieden verachten.

Hoort nu eens den vuurdoop, dien ik gewoon ben in elke biecht over de hoofden mijner getrouwe Ieren uit te gieten.

»Arm volk, men bedriegt u, men acht u geringer dan het vee! Ziet de voorname Lords! Zij baden zich in rijkdom, zij zouden de aarde willen verzwelgen, en tot belooning, dat gij hen in het rustige bezit hunner schatten laat, verachten zij u.

O, indien gij uwe sterkte kendet! Meet u met hen, man tegen man, en gij zult zien hoe sterk zij zijn. Het is de schuld van uwe zwakheid, dat zij zoo magtig zijn." Nadat de biecht is afgeloopen, ga ik op de volgende wijze voort: »Gaat heen en bekommert u niet. Gij zijt witte duiven, in vergelijking met deze zwarte en vuile raven. Rukt hen uit hunne weelderige paleizen, ontdoet hen van hunne schitterende kleederen, en gij zult zien, dat hun vleesch niet beter is dan het uwe. Zij doen u een vreesselijk onregt, zij bespotten uw geloof en verachten u als menschen.

Wat betreft de godsdienstige regten, welke alle andere regten voorafgaan, stamt gij in eene regte lijn van CHRISTUS af en nagenoeg achttien eeuwen pleiten voor u! Maar zij — wie is hun vader? Is het LUTHER, CALVYN of de ongeslepen HENDRIK VIII? Zij tellen naauwelijks driehonderd jaren, en die hebben zij reeds door hunne zonden en schandelijkheden onteerd. De Katholieken alleen zijn de vrijheid waardig; de ketters, slaven van den Satan, hebben geen regt.... Die godslasteraars — hebben zij niet de Godsdienst uwer vaderen eene valsche genoemd? dat is, zij hebben ook hunne eigene voorouders verdoemd en meenen zich zelven alleen gered te hebben."

Eerwaardige Vaders! veroorlooft mij thans u eenige leerstellingen voor te dragen, welke ik mij tot de uitvoering van onzen grooten arbeid heb uitgedacht. Ik spreek tot de Katholieken, die in gemengde landen wonen:

» Niets is afschuwelijker dan de ongeregtigheid, welke men tegen u pleegt. Hoewel gij geene ketters zijt, wordt gij toch tot eene slaafsche gehoorzaamheid aan de Protestantsche vorsten gedwongen. Men heeft niet alleen geen regt, u zulk eenen dwang aan te doen, maar God beveelt zelfs uitdrukkelijk, dat gij al uwe krachten zult inspannen, om u van dit juk te bevrijden.

Den Stedehouder van CHRISTUS te verachten, dat is, uwen redder te verachten. Want indien JEZUS CHRISTUS in betrekking tot de Priesters zeide, wie hen veracht, veracht mij, hoeveel grooter moet dan de zonde zijn, hem te verachten, voor wien hij zelf eene bijzondere voorbede oplegde, wien hij de leiding zijner uitverkorenen en hunne bevestiging in het geloof opdroeg.

Volgt niet uit deze verklaring, dat het geheele menschelijke geslacht aan dwaling onderworpen is, en dat de Paus alleen door de Goddelijke voorzorg onfeilbaar gemaakt werd?

Het is alleen de hoogmoed, door welke de ketters buiten de Kerk blijven! Niettegenstaande alle onmiskenbare bewijzen hunner dwalingen, is die hoogmoed met hunne ontaarding toegenomen!

Weet gij, waarom het Katholicismus niet in staat is, de menschen gelukkig te maken? Omdat de menschelijke hartstogten hetzelve den oorlog verklaarden, en omdat de Katholieke Koningen hunne kroonen meer lief hebben dan hun geloof. Ondertusschen bezit toch alleen de Paus, volgens den uitdrukkelijken wil van God, het geheim, om den eeuwigen vrede en de gelukzaligheid van het paradijs, op aarde te grondvesten."

Wat den Bijbel betreft, komt het mij een gelukkig denkbeeld voor, hem als een eerst en verouderd ontwerp voor te stellen. Wanneer dit eenmaal is aangenomen, moet het verlangen, dat de Kerk zich nog in denzelfden toestand, als in de eerste eeuw, bevond, eene even groote dwaasheid schijnen, als wanneer men wilde, dat de mensch altijd een zuigeling bleef.

Daarenboven noodig ik u uit, geene gelegenheid ongebruikt voorbij te laten gaan, om de gevaarlijke indrukken van Protestantsche onberispelijkheid en deugd in den geest der onzen te verzwakken. Laat ons tot het volk zeggen: »hoe eerwaardig u sommige dezer lieden toeschijnen, zijn hunne bedoelingen toch zelden eerlijk en zuiver, en wat hunne zonden betreft, deze hoopen zich op de hoofden der Protestanten, die de voor God reinigende heilmiddelen der Kerk ontberen, op eene waarlijk schrikwekkende wijze op, — terwijl de Katholieken, al stortten zij zich van de eene zonde in de andere en al waren zij zwarter dan kolen, door de Kerk gered en aan de verdoemenis ontrukt worden."

Gij zult inzien, hoe noodzakelijk het is, van den trots der Katholieken op zulke onschatbare voorregten het meest mogelijke voordeel voor ons plan te trekken. Prediken wij hun derhalve zonder ophouden, dat, wanneer zij op hun sterfbed der genade van de Kerk deelachtig willen worden, zij daarvoor de Kerk moeten beminnen en haar alles ten offer brengen, opdat de Kerk gelijk met gelijk vergelde. Zoo moeten wij hun ook onophoudelijk herhalen, dat er geen ander middel bestaat, om de liefde der Kerk te verdienen, dan hare vijanden te haten en zich tot hunne onderdrukking te verbinden, om haar uit den treurigen toestand eener driehonderdjarige vernedering te verlossen.

Dierbare Vaders! groot is de hoop, die ik op onze Ieren gevestigd heb. Ik zie in hen onze athleten! Wij moeten hen met onze olie zalven, opdat zij in den strijd aan de omarmingen hunner tirannen ontkomen. Zij zullen de Britsche wolvin met onverscheurbare netten omgeven, wanneer zij onze raadsbesluiten met gehoorzaamheid volgen. Zich langzamerhand onder den adem der opstanding, uit hunne graven verheffende, zullen zij tusschen hunne sterke handen den begeerigen vampyr verstikken, die hun zoo lang het hartebloed uitzoog. Met een dweepziek, ruw en uitgehongerd volk kan men alles doen. *Ierland* zal onze Simson zijn en met geweldige kracht de menigten der Philistijnen verslaan.

In *Ierland* heb ik een geschrift aangevangen, dat ik nu bezig ben te voltooijen, ten einde het aan ons uitverkoren wapentuig *) over te zenden, opdat hij het elken dag als zijn gebedenboek gebruike. Alle paden zijn geëffend, alle voordeelen berekend, de geest des lands, zijne behoeften en hulpbronnen, alles, wat zijnen moed kan ondersteunen en aanvuren — alles is in dit gedenkschrift uitvoerig behandeld.

(Hier scheen de Pater geëindigd te hebben, want er ontstond eene langdurige pauze. Maar plotseling legde hij, met eene zachtere stem en een phlegma, dat hem anders niet eigen was, ieder woord langzaam en bedachtzaam uitsprekende, de volgende eigenaardige bekentenis af).

Ik geloof, dat God het arme, kleine menschdom schiep, ten einde het, tot Zijn vermaak, aan al deszelfs luimen en dwaasheden over te geven.

Ik geloof, dat onze zedeleer, onze grondstellingen, theoriën en stelsels, als de gevolgen beschouwd moeten worden, van de uitwerking van tijd en plaats, die altijd hunnen stempel op de menschen drukken.

Opent voor een volk of voor eene bijzondere klasse van menschen het uitzigt op een onmetelijk voordeel, geeft hun de middelen aan de hand, om zich in het bezit van dit voordeel te stellen, zoo zullen regt en wet voor dit volk of dezen stand een geheel ander aanzien verkrijgen. De geregtigheid zal dan eerst waarlijk eenig en onveranderlijk zijn, zij zal zich eerst dan in hare geheele weldadigheid vertoonen, wanneer partijen en corporatiën zullen ophouden, zich eene geregtigheid naar haren eigen smaak te vormen. Zoo was de mensch en zal hij eeuwig zijn! de zwakken zullen steeds de slaven der sterkeren blijven. Daarom laat ons altijd zorgen, tot de laatsten te behooren, sterk door verstand en krachtdadigheid, door rijkdommen en vrienden, sterk door de uitgebreidste, onuitputtelijkste hulpbron-

*) Ongetwijfeld O'CONNELL.

nen. Zoo alleen zullen wij in staat zijn, den Satan, dat is, onze vijanden, met onze voeten te vertreden!....

(De Paters schenen allen met deze grondbeginselen in te stemmen, want niemand verhief zijne stem, om den redenaar te bestrijden).

XIII.

Nu trad een andere Jezuit als redenaar op. Niettegenstaande zijne zuivere en sierlijke uitspraak van het Italiaansch, ben ik toch geneigd, hem voor een Duitscher te houden. Het is bekend, dat de Jezuiten hunne kweekelingen tot eene buitengewone volmaaktheid in de kennis van verschillende talen brengen.

Ik vind het vooral noodzakelijk voor onze ingewijden in *Duitschland* en *Engeland*, eenige middelpunten te verkrijgen. *Beijeren* en *Ierland* bieden zich van zelf als onoverwinnelijke vestingen aan. Wie zou ons die kunnen ontrukken?

Wat *Duitschland* betreft, dit moeten wij als een land van een geheel bijzonder karakter, door de Hervorming met bijna onoverwinnelijke vooroordeelen vervuld, beschouwen. Men zal de zuivere Roomsche eeredienst nog zoo spoedig geenen ingang kunnen verschaffen, en waarschijnlijk nog lang gedwongen zijn, de aanhangers onzer Kerk in de afhankelijkheid van de Protestanten te laten. Ondertusschen mogen wij niet hardnekkig naar iets beters streven, wanneer wij niet datgene willen verliezen, wat altijd in een zeker opzigt nog goed genoeg is. Om elken misstap te verhoeden, moeten wij ons naauwkeurig met de tegenwoordige omstandigheden vertrouwd maken, en ons niet met onzekere en wankelbare vooronderstellingen te vreden stellen. Begeven wij ons naar deze of gene landstad, beproeven wij daar onze praktijken ingang te verschaffen, door met de ligtste en onbedriegelijkste te beginnen, en vermijden wij bovenal, ons aan een groot getal vijanden bloot te stellen.

Veroorlooft mij, u hier mede te deelen, wat ik tot nog toe als een der krachtigste middelen leerde kennen, om

magtige en invloedrijke personen voor onze zaak te winnen. Ik liet hun in de Hervorming eene terugwerking van het stoffelijke op den geest zien; want — waarmede begon de Hervorming? Zij begon met de vrijwillige boetedoening en de ascetiek der zelfopoffering uit de rij der verhevenste deugden uit te wisschen, zonder de gevolgen te berekenen, welke het verhoogde behagen in het genot van aardsche vreugde op de volken moest hebben. Dat is de bron van den vrijheidszwijmel. »Wat ons betreft, — zeg ik tot vorsten en heeren, — wij toonen den volkeren CHRISTUS en zijne armoede en kruisiging, wij prediken hun, dat honger, dorst, armoede, bloedige geeselingen, ontberingen en vernederingen verdiensten zijn, welke de Hemel met duizendvoudige zaligheid beloont. Gelukkig degenen, die hier lijden en dulden, herhalen wij onophoudelijk voor de armen der wereld, en wanneer zij in de biecht jammeren en klagen, dan schilderen wij hun in levendige kleuren den Zoon Gods, die geene plaats had, om zijn hoofd neder te leggen, zijn kruis dragende, met doornen gekroond, als een lam ter slagtbank gevoerd, en toch zijne vijanden zegenende.

Zulke beelden vertoonen wij aan het morrende volk en de brullende leeuwen veranderen in zachtmoedige lammeren. Buitendien spreiden wij voor hen de wonderbare geschiedenissen van talrijke heiligen ten toon, van heiligen, schitterende in den glans des hemels, die op aarde zich vrijwillig aan de hardste beproevingen onderwierpen, om in het paradijs eenen trap hooger te stijgen.

Na deze aanwijzingen zult gij ligtelijk begrijpen, dat de Roomsche Kerk alleen u tegen revolutionaire beginselen beschermen en deze in haren kiem verstikken kan."

(De redenaar, die met groote geestdrift sprak, hield hier een oogenblik stil, en voer daarna, even als of hem een gelukkig denkbeeld was ingevallen, op eene levendige wijze dus voort).

Indien men eene bijzondere commissie instelde, om de letterkundige bewegingen van ons tijdvak te bewaken? Men

zou de schrijvers zoo veel mogelijk moeten bewegen, om het aandenken onzer Pausen met bloemen te bestrooijen en de geschiedenis onzer belasterde instellingen en handelingen te regtvaardigen. Met der tijd zou het aantal dezer lofredenen zich vermenigvuldigen, en wanneer wij het zoo ver konden brengen, eenige schrijvers van naam voor onze zaak te winnen, dan zoude een groot gedeelte der overigen dit voorbeeld volgen en ons voor het vervolg van de noodzakelijkheid ontheffen, hen aan te sporen en te betalen.

Wanneer het eenmaal gelukte, eene verandering in de openbare meening, ten opzigte van onze Kerkgeschiedenis te bewerken, het volk te gewennen, met welwillende oogen op haar te staren — hoevele hinderpalen zouden wij daarmede reeds uit den weg geruimd hebben? Men verkwist zulke aanmerkelijke geldsommen aan een hoop brassende Sybariten, die alleen meer schade doen, dan nut aanbrengen; en wij zouden vreezen, eenige onbeduidende sommen voor een zoo gewigtig en in allen gevalle zoo eervol doel te besteden?

Hoe vele gapingen zou men door het benuttigen van jonge, geestrijke talenten kunnen aanvullen, wier eenig streven het is, voor winst of roem, papier met inkt te bekladden!

XIV.

Gedurende de korte pauze, tusschen deze en de volgende redevoering, was ik genoodzaakt, ten einde eene verwarring der personen voor te komen, eenige teekenen in mijne bladen te maken. De spoed, waarmede zulks geschiedde, verhinderde mij, den Jezuit te herkennen, die de volgende opmerkelijke leerstellingen voordroeg.

Zoo lang het menschelijke hart hetzelfde blijft, is het onmogelijk, eene enkele der rijke bronnen van het Katholicismus uit te putten. Gij zult er u ligtelijk van overtuigen; want ik weet, dat gij in alles wat het schoone geslacht betreft, de geleerden in *Israël* zijt.

Een mijner vrienden had het geluk in den Biechtstoel eene jonge en schoone dame te zien. Haar echtgenoot, een oud man en millionair, was haar gehoorzame dienaar, terwijl zij, als eene ware vrouw, een weinig de Godsdienst en nog meer het genoegen beminde. Hoewel zij dikwijls van biechtvader veranderde, was zij altijd in de handen van die vervloekte Jansenisten gevallen, die er altijd op aandrongen, dat zij zich van haren geliefden schilder zou scheiden. Nadat onze broeder hare hartstogtelijke neiging had leeren kennen, wist hij zich ook goed uit deze zaak te redden. Hoort, wat de dame tot hem zeide: »het is mij onmogelijk, langer zonder de heilige Sacramenten te leven, mijn hart zegt mij ieder oogenblik, dat ik eene zondares, eene verdoemde ben. Is het mijne schuld, dat men mij uithuwelijkte op eenen leeftijd, in welken ik nog niet in staat was, dezen belangrijken stap te begrijpen?.... Hij, dien ik bemin, is de braafste en onberispelijkste der menschen, en ik heb mij ook alleen van deze hartstogt te beschuldigen. Ik veracht alle andere goederen, welke ik in overvloed bezit, wanneer ik voor geheel mijn leven ongelukkig moet gemaakt worden. Om de liefde der H. Maagd, mijn vader! wees gij niet zoo streng, als de overige biechtvaders, tot wie ik mij gewend heb!.... Zijne schilderijen (die van haren schilder) zijn bijna alle van eenen godsdienstigen aard, er wordt geen kerkelijk feest gevierd, waarbij hij niet tegenwoordig is, waarom het ook voor mij een genot wordt, al de prachtigste feesten tot het einde toe bij te wonen!.... Gij weet misschien niet wat het zegt, zoo vurig te beminnen!"

Nadat onze vriend den stroom harer verliefde spraakzaamheid eenen vrijen loop had gelaten, stelde hij haar langzamerhand gerust, door haar te doen opmerken, dat de Godsdienst niet de beul van het hart is, en dat zij alleen de verstandige en mogelijke dingen verlangt. Wanneer gij meent, zeide hij tot haar, dat de treurigheid uwe gezondheid zou ondermijnen, dan zal ik u eenen weg aan-

wijzen, om uw geweten gerust te stellen; want al de Priesters, die u beangstigden, verstaan niets van geloofsaangelegenheden; zij leggen het Evangelie naar den letter uit, maar de letter doodt, zegt de Apostel, en alleen de geest maakt levend. Ik zal al uwe bekommering en twijfelmoedigheid door eene gelijkenis verdrijven."

»Twee vaders hadden ieder eenen zoon. De beide jonge lieden waren hartstogtelijke liefhebbers van de jagt. De vader van den eenen was streng, de andere toegevend. De eerste verbood zijnen zoon het jagtvermaak uitdrukkelijk; de ander sprak tot den zijne: mijn kind, ik zie dat in dit punt uw hartstogt sterker is dan gij zelf, daarom wil ik u uw lievelingsvermaak wel vergunnen, maar onder voorwaarde, dat ik uwe liefde tot mij in het vervolg zie toenemen. Wat gebeurde er? De jongeling, wiens vader hem de jagt streng verboden had, wel ver van zijnen hartstogt te overwinnen, gaf er zich heimelijk aan over, vervreemdde zich van zijnen vader en eindigde met eene volslagene vredebreuk, terwijl de ander zijnen ijver in de vervulling zijner kinderlijke pligten verdubbelde en de teederste zorg voor zijnen vader droeg. Hij liet nimmer na, hem des ochtends de hand te kussen, hem gezelschap te houden en hem op duizenderlei wijzen zijne liefde te betoonen.".

Heerlijke gelijkenis, bewonderenswaardige taktiek! Maar ik wil u het slot der geschiedenis tusschen mijnen vriend en zijn aardig biechtkind niet verzwijgen.

»Neem," sprak hij, »mevrouw! den laatste dier jonge lieden tot voorbeeld. Vervul de pligten eener vrome, gehoorzame dochter; verzuim niet op alle heilige feesten de heilige Kerk te bezoeken, en dewijl gij rijk zijt, zoo versier het huis des Heeren nog meer dan uw eigen paleis. MAGDALENA, wie de Heer veel vergaf, omdat zij veel had lief gehad, haastte zich, Hem hare liefde in hare daden te bewijzen en Zijne voeten met kostbare olie te zalven. Draag gij dus ook voor de heilige plaats, waar CHRISTUS

iederen dag ligchamelijk aanwezig is, dezelfde zorg, als voor u zelve!"

Na deze en vele andere woorden, klom de vreugde der jonge dame ten top. O! zeide zij, ik zie, dat gij de dingen uit het ware oogpunt beschouwt, en ik zweer u, nimmer eenen anderen Biechtvader, dan u, te nemen.

Welke sommen zij in het vervolg aan kerkelijken opschik, kaarsen, gouden kroonen en prachtige kleederen voor de H. Maagd verkwistte, is bijna ongeloofelijk. Zij wierp zich verscheidene broederschappen in de armen, en vele dames, die zich in dergelijke omstandigheden bevonden, volgden haar voorbeeld. Zoo ziet gij, hoe men moet beginnen. De gestrengheid doet den geheelen boom verdroogen, terwijl de toegefelijkheid hem als een verkwikkende regen, op nieuw doet groenen en honderdvoudige vruchten dragen.

(Hier ontstond eene levendige zamenspraak, die eenige minuten duurde, welke men besteedde, om het verhaalde met geestige aanteekeningen te verrijken. Ik verwonderde mij en verwonder mij nog, dat lieden, die openlijk zulk eene gestrengheid van zeden vertoonen, zich met de ligtgeloovigheid hunner Biechtkinderen konden vermaken. De voorzitter sneed echter dit gesprek plotseling af, doordien hij hen uitnoodigde, de mededeeling aan te hooren van een der zonderlingste denkbeelden, van een denkbeeld, dat, gelijk hij aanmerkte, hem telkens voor den geest kwam, wanneer hij aan het coelibaat dacht en aan het onheil, waarin deszelfs verval de Kerk dreigt te storten. — Ik wil hier nog doen opmerken, dat de Paters FORTIS en ROOTHAAN zich meer dan de anderen over het lot der Katholieke theocratie schenen te bekommeren. Sidderend voor het lot der Kerk, spanden zij alle krachten in, om haar verval te voorkomen.

XV.

Een maatregel, welken ik reeds dikwijls heb aangeduid, en die, om tot buitengewone uitkomsten te voeren, slechts verder doordacht en ontwikkeld behoeft te worden, heeft de verligting van de drukkende kluisters des coelibaats ten

doel. Gij weet dat, indien het ooit gelukte aan deze zijde eene bres te maken, zoo immer een aanzienlijk gedeelte der Geestelijkheid, ondersteund door eene wereldlijke magt, in het hoofd kreeg, het huwelijk te verlangen, het geheele gebouw der hiërarchie steen voor steen uit elkander zou vallen. Eenmaal op dit terrein gebragt, zouden de hoofden verhit worden; men zou den tijd van het ontstaan des coelibaats gaan navorschen; men zou de geheele geschiedenis doorsnuffelen, en het marmer, dat sinds eeuwen de geheimen der Kerk bedekt, zou plotseling worden opgeligt. Er zouden wroegingen van het geweten, twijfelingen en opstanden geboren worden, en zich als eene pest verspreiden. *Rome* zou tegenstand bieden; want het geldt hier eene der grondzuilen van het Katholicismus. Maar spoedig zou de nasporing ook andere voorwerpen aantasten, en ten slotte zou er zich eene talrijke ligue voor den Stoel van den Paus vertoonen, en vragen: »wie heeft u tot Heer der Kerk en der Geestelijkheid gemaakt?" De eene opstand zou den anderen volgen, en de Heilige Stoel, ditmaal door allerlei vijanden aangetast, zou zich in den allergevaarlijksten strijd gewikkeld zien.

Daarom is het volstrekt noodzakelijk, eene menigte belangen aan de instelling van het coelibaat te verbinden. Want, waarde Broeders! ik herhaal het u, indien dit bolwerk viel, welk leerstelsel zou het overleven? Gelijk in een kaartenhuis de val eener kaart, dien der overigen na zich sleept, zoo zal ook de val van het coelibaat, dien van de biecht, de mis, het vagevuur, die rijke mijnen, veroorzaken.... Geene pracht van godsdienstoefening, geen heilige glans zal verder het voorhoofd van den Priester omgeven!... Behoudt het coelibaat, en eene rij van overwinningen wacht ons, heft het op, en er is geen treuriger lot te bedenken; wij worden geslagen, veracht, ons plan zal in onze handen vernietigd worden. *Quod absit!*.... Daarom moeten wij bij tijds arbeiden, om het ongeluk door krachtige maatregelen te voorkomen.

Hoewel ons doel ons reeds geheel werkzaam houdt, zou het toch nog wel mogelijk zijn (want alle groote zaken zijn van kleine beginselen uitgegaan), een heiligheid-ademend geschrift op te stellen, en onder de hand te verspreiden, dat nagenoeg in de volgende bewoordingen moest vervat zijn:

Wij zijn een voor de Kerk gevaarlijk tijdperk ingetreden. Met hare verheffing of haren val, is de voortduring of het einde der wereld verbonden. Een tijd van ongehoorden roem wacht de Geestelijkheid, wanneer zij aan de bevelen gehoorzaamt, welke God haar geeft door den heiligen... (men zou wèl doen deze openbaring onder den naam van eenen Heilige van nieuwere dagteekening te laten doorgaan). De magt, welke de Geestelijkheid door deze gehoorzaamheid kan verkrijgen, zal onmetelijk zijn. Zij zal meer dan menschelijke geheimen tot vernietiging der ketterij, en tot verheffing der vernederde Priesterschap, vernemen. Jezus christus zelf rigt met de leidslieden zijner kudde dit nieuwe verbond op, om daardoor zijne soldaten voor den nabijzijnden oorlog sterk en onoverwinnelijk te maken.

Eertijds heiligde God eene gelijktijdige en zigtbare polygamie. Dit geschiedde, om de aarde te bevolken; want bij een groot doel, moet elke bedenkelijkheid verdwijnen. Ook nog later veroorloofde de Goddelijke genade dezen toestand, nadat reeds de aarde met menschen bedekt was. Thans, nu het oogenblik schijnt gekomen te zijn, om de Kerk tot beheerscheres van alle landen te maken en haar over alle vijanden te doen zegevieren, thans heft de Almagtige, de Heer van hemel en aarde, wien niemand rekenschap kan vragen, het *werkelijke coelibaat* voor de Geestelijkheid en voor Monniken en Nonnen van allerlei soort op, daar het slechts schadelijk kan zijn voor hen, wier bestemming het is, de heirlegers van den duivel te vernietigen, en die tot dezen worstelstrijd de innigste verbroedering behoeven. Daarom veroorlooft God, in de plaats der oude

onthouding, eene onzigtbare en afwisselende polygamie, en vergenoegt zich, met een geestelijk en inwendig coelibaat. Maar zulk eene kostbare gunst valt hun alleen ten deel, die met alle krachten aan de herstelling der Kerk arbeiden, opdat zij, roemrijk, zoo als het der bruid van CHRISTUS voegt, zich eindelijk tot de hoogste magt en heerlijkheid verheffe.

Daaruit volgt, dat het regt, eene zuster te hebben, zoo als de heilige PAULUS er eene had (de titel van huisvrouw komt haar alleen toe, die uitwendig en onverbrekelijk gehuwd zijn), alleen hun kan worden toegekend, die den onvermoeidsten ijver in het heilige werk aan den dag leggen. Het zou inderdaad eene afschuwelijke ongeregtigheid zijn, wanneer de menschen dit voorregt alleen met een verontrust geweten zouden kunnen genieten. Aan den anderen kant, zou het ook eene groote zonde zijn, indien zij van dit voorregt gebruik wilden maken, tegen wie de Kerk billijke redenen tot klagen heeft.

Het glas water, dat verfrischt en versterkt, wordt hun alleen aangeboden, die met onverflaauwde werkzaamheid in den wijnberg des Heeren arbeiden. Dit is de voorwaarde van het geheimzinnige verbond, dat God in onze dagen heeft opgerigt."

Sedert eenige maanden, heeft mij dit nieuwe en belangrijke thema geheel bezig gehouden, en ik oordeel het eene ernstige overweging waardig.

Wanneer men dit voor de Geestelijkheid zoo belangrijk onderwerp in het regte gezigtspunt voorstelt, rigt men eenen driedubbelen muur rondom deze onzekere en zoo dikwijls aangevallen zijde van het Katholicismus op. Ik twijfel geenszins aan de gelukkige uitwerking van dit denkbeeld, wanneer het ons gelukt eene propaganda te vormen, die aanvankelijk in het diepste geheim, deze vreugdevolle nieuwigheid in de kloosters en onder de hoofden der Geestelijkheid invoert. Men zal hier en daar eenigen tegenstand bieden, maar eindelijk eene zaak zeer doelmatig vinden, welke zulke

aanmerkelijke en aangename voordeelen aanbiedt. Gij weet overigens, dat ik volstrekt niets nieuws voorsla, want sedert lang hebben er dergelijke verbindtenissen tusschen de broeders en zusters der orden plaats gehad. De wettige regtvaardiging derzelve, de voorwaarde, onder welke zij worden toegestaan, zal de zaak ondertusschen in een geheel ander daglicht stellen. Mannen en vrouwen zullen wedijveren, om zich bij de Kerk verdienstelijk te maken, en het eenige bezwaar zal alleen daarin bestaan, dat men nimmer genoeg zal meenen gedaan te hebben, om zich dit voorregt waardig te toonen.

Wanneer gij nu de gevolgen van deze geheime leerstelling voor de toekomst overdenkt, dan zult gij hare buitengewone nuttigheid inzien. Maar wij hebben voor de uitvoering van dit plan omzigtige en werkzame aanvoerders noodig, terwijl de broeders en zusters der orden drie hoedanigheden onmisbaar moeten bezitten: gestrengheid in het uiterlijke, matigheid in het genot, en eindelijk eenen onvermoeiden bekeeringsijver, die nimmer zegt: het is genoeg!

Gij kent het spreekwoord: *varietas delectat.* Dit is een nieuwe waarborg voor de toereikendheid en nuttigheid van mijn voorstel, wanneer alle hindernissen overwonnen en aan hetzelve in het allerheiligste der hiërarchie een altaar opgerigt zal zijn. Is dit eenmaal geschied, dan zal geene magt der aarde dit altaar vernietigen.

XVI.

De Romeinsche Jezuit nam nu het woord.

Alles, wat ik zoo even gehoord heb, is volkomen waar. Om deze zaak te voltooijen, is er slechts de wettiging noodig van hetgeen reeds lang bestaat. Ik verzoek u, mijne voordragt met opmerkzaamheid te willen aanhooren.

Voorzeker zijn u de punten, welke ik behandelen wil, evenzeer als mij zelven bekend; ondertusschen mogen wel som-

migen uwer in enkele bijzonderheden niet zoo geheel ingewijd zijn.

Ik wilde u over de zusters van barmhartigheid spreken, lieve meisjes, die ons nimmer laten vergeten, dat eene verstandige barmhartigheid met ons zelven moet beginnen. Ik heb haar dikwijls op zeer verschillende plaatsen bezocht. Daar ik zacht en toegankelijk was, maakten zij mij bijna alle tot vertrouweling van haren kommer. Ik hoorde hare klagten over Priesters en Monniken — alsof wij een hart konden hebben, even teeder en brandend als het hare — en kwam tot de overtuiging, dat deze soort van ordezusters voor onze tijden de geschiktste is. Maar ik wenschte wel, dat men ook het juk der andere kon verligten, die even onnoodig en onnuttig veroordeeld werden, in geheel haar leven slechts een zeer klein stukje van den hemel, en een even klein stukje van de aarde, en wat nog het vreesselijkste is, altijd dezelfde gezigten rondom zich te zien. Ik wenschte, dat men hare clausuur kon verligten, om haar gemakkelijker te kunnen naderen. Welk een uitzigt voor de arme, van verlangen brandende harten der zusters, welk een wijd veld om hare genoegens — of althans de voorwerpen van haar verdriet — te kunnen afwisselen....

De barmhartige zusters genieten dit voordeel.

Gij weet, dierbare Broeders! dat de goede biechtvaders, op deze kostbare jagt geoefend, den kommer dier arme kinderen zoeken te verligten. Gewoonlijk nemen deze laatste het ordekleed aan, wanneer de grond onder hare voeten begint weg te zinken en vrees en berouw haar geweten bestormen.... Meestal jong, met droomen eener gelukkige toekomst vol liefdesgenot vervuld, wanhoopten zij, het geluk dezer toekomst te vinden. Zij zullen zich spoedig naar de nieuwe inrigtingen voegen, welke deze droomen zullen verwezenlijken. Omringd door eene menigte van Priesters van elken leeftijd, zullen hare goede voorne-

mens weldra verdwijnen, en daar zij bijna allen nog in het begin harer geestelijke loopbaan zijn, zullen zij spoedig voor de aanvechtingen van het vleesch bezwijken. Terwijl zij er een genoegen in vinden, het ongeluk, dat haar noopte in de orde te treden, aan de Priesters en Monniken te verhalen, knoopen zij reeds eenen nieuwen roman met hunne nieuwsgierige toehoorders aan. Ditmaal hopen zij toch, en met vol vertrouwen, wegens den stand harer nieuwe vrienden, dat de liefdeband met goud zal doorweven zijn.... Indien de Geestelijkheid verstandig is, zal zij zich naar onze aangename, doeltreffende voorslagen voegen. Het nuttige met het aangename verbindende, zal zij de kritieke oogenblikken weten te gebruiken, om de vrouwen tot daden aan te sporen, waarvan de Kerk zulke belangrijke voordeelen trekt; want de vrouw verlangt niets meer, dan zich de verbeelding door godsdienst en liefde te laten verhitten. Het is alleen nog maar de vraag, hoe dit dubbel vuur te onderhouden?

Het zal wel het beste zijn, de goede zusters in den waan te brengen, dat de ontrouw harer vrienden altijd eene straf voor eenen te geringen ijver is. De bergen alleen zijn onverzettelijk. Ondertusschen zou men onderling moeten overeenkomen, dat niemand eene nieuwe verbindtenis aanknoopte, dan onder voorwaarde, dat de nieuw verkozene een wonder van ijver en standvastigheid zij. Voorzeker zal het dikwijls gebeuren, dat zij in de handen van mannen vallen, die niet genoegzaam acht geven op de broosheid van dit kristal, en dat dezelfde gevolgen zich herhalen, welke, bij vroegere dergelijke voorvallen, haar noopten, het ordekleed aan te nemen. Gelukkig zal eene behoedzame voorzorg, eenig geld, het tijdelijke afleggen van het geestelijk gewaad en verandering van woonplaats, het openlijke schandaal van zulke menschelijkheden afwenden. In hare nieuwe woonplaats zal elke zuster haar, naar vermogen, trachten te troosten en te ondersteunen, dewijl voor ieder

van haar de mogelijkheid van eenen dergelijken toestand bestaat.

(Hier ontstond eene tusschenpooze. Ik hoorde de stem van den Voorzitter en een luid gesprek door elkander. Het onderwerp scheen mij toe levendige beraadslagingen te veroorzaken. Eindelijk voer de redenaar in de volgende woorden voort).

Het wezenlijke punt, waarop ik nu wil komen, is de dringende noodzakelijkheid, om door onze ingewijde niet alleen deze allerliefste zustervereenigingen in getal te doen toenemen, maar ook voor het gevolg de kritieke omstandigheden, welke ik zoo even vermeldde, op eene geschikte wijze te gebruiken. Wanneer zij, na eenige weken van verwijdering, terugkeeren, verontwaardigd over de ondankbaarheid harer verleiders, dan moeten wij ons weder van onze oude kunstgrepen bedienen, haar op de nietigheid van alle menschelijke dingen wijzen, hare denkbeelden verwarren en haar in den waan brengen, dat zij zich door zware boetedoeningen en heldhaftige inspanningen groote verdiensten verwerven. Zoo kan ook het lezen der levens van sommige Heiligen, die van ijver brandden en zich heldhaftig opofferden voor het lijden der menschheid, van een bewonderenswaardig gevolg zijn. In ons aanzijn, dat uit zoo veelsoortige grondstoffen bestaat, zijn er oogenblikken, die, zoo men ze niet met bijzondere vaardigheid gebruikt, voor altijd ontvlieden.

Ik heb onze zusters, in den kring harer werkzaamheid, zich voor nietswaardige galeislaven zien opofferen; ik heb gezien, dat de hoogmoedigste ketters, de koudste ongeloovigen, hunne bewondering aan zulk eene opoffering niet konden weigeren, en ik zelf, die de geheime drijfveêren ken, welke deze teedere schepsels bewegen, ik gevoelde mij in den grond van mijn hart over de oorzaken van dien allesverdurenden moed bewogen.

Het geheim dezer zelfopoffering is het volgende:

Om haar tot de voortzetting harer opoffering kracht te geven, om haar tot navolging van anderen aan te spo-

ren, om haar op te wekken, wanneer zij moede worden, moet men zich in den biechtstoel en overal, waar geene vreemde ooren het hooren, op de volgende wijze tegen haar uitlaten: »het is waar, dat gij u met zelfopoffering aan alles onderwerpt, waartegen onze natuur zich het sterkst verzet; maar de engelen, die uwe daden zien, zullen u in den Hemel daarvoor den eerepalm aanbieden. Gaat voort! want zoo eenige zwakheid, of eenige zonde uw geweten bevlekte — sedert den dag, dat gij in de orde der barmhartigheid getreden zijt, heeft de barmhartigheid u als vuur gelouterd; sinds dien tijd, zijt gij wit als sneeuw; JEZUS CHRISTUS bemint u, als zijne meestgeliefde bruiden; Hij noemt u zijne tortelduiven, zijne engelen! Wanneer men u uitwendig beschouwt, wat is er zwakker dan uw ligchaam? maar wat komt in sterkte den geest nabij, die dat ligchaam bezielt? Zonder u, zou de wrekende bliksem op de aarde nederschieten! Maar God heeft Zijn welbehagen in u, Zijne dierbaarste kinderen en Zijn arm wordt ontwapend. O, hoedt u, dezen kostbaren tijd te verkorten! Blijft op den troon van uwen roem, dien de ketters met verbazing aanschouwen, terwijl zij bekennen, dat er in hunne schandelijke secte niets dergelijks bestaat. Vervolgt uwe heldenbaan; want, wanneer gij uw grootmoedig martelaarschap zult vervuld hebben, zult gij eenen schat van verdiensten bezitten, groot genoeg, om alle gebreken en zwakheden te doen vergeten, welke gij in uw leven moeijelijk kunt vermijden.”

Men begrijpt den invloed van zulk eene taal, zoo geschikt, om geestdrift te verwekken, en welke ons in staat stelt, het meeste voordeel te trekken van een geslacht, dat, zoo niet beter, toch in allen opzigte geloöviger is, dan het onze. Hebben zij eenmaal den nektar dezer loftuitingen geproefd, dan zal het ons gelukken, elke dier vrouwen, in den zwijmel eener sterke dweeperij, ijveriger te maken dan de andere, en als door een wonder, haren bewegelijken geest op één punt te rigten.

Wanneer men vuur uit twee tegen elkander gewreven stukken hout kan te voorschijn brengen, wat vermag men dan niet met zulke vrouwen, zoo zij in genoegzaam getal voorhanden zijn en van al het vreemdsoortige der buitenwereld worden afgezonderd? Waarom zou men niet, haar vast aan den teugel houdende, een uitgelezen ligchaam uit haar kunnen zamenstellen, waardig met zendingen belast te worden; waarom zou men haar niet door schoonheid en aantrekkelijkheid als een middel tot veroveringen kunnen gebruiken?

Deze aangelegenheid zou eene meer breedvoerige behandeling vereischen, dan ik hier bedoel. Zonder mij daarom in uitweidingen te verliezen, keer ik tot de beschouwingen terug, welke onmiddellijk uit het onderwerp voortvloeijen, en ga voort. Voorzeker, ik weet zeer wel, dat het voorbeeld, hetwelk men aan het volk geeft, het algemeen belang, de medeschuld, de vrees voor de blikken der leeken, het noodig maken, deze verbindtenissen met den sluijer van een ondoordringbaar geheim te bedekken. Maar, verhaalt men toch niet dergelijke geschiedenissen, zoolang er Priesters, Monniken en Geestelijke Zusters zijn? Wanneer er ook onder de Geestelijken mannen zullen gevonden worden, die een gestreng uiterlijk aannemen, zoo zullen zij desniettemin toch wenschen, zich van een *adjutorium simile sibi*, uit deze vrouwelijke kweekschool te voorzien, dat verliefd genoeg is, om met hen, van de wereld afgescheiden, in hunne eenzaamheid te leven! Inderdaad, de wapenen, van welke gij u bedient, om deze aardige schepsels te overwinnen, zijn dezelfde, die wij willen wijden, om ze in uwe handen minder snijdend te maken. Het zekerst zal men dezelve winnen, wanneer men zegt: »aangenomen dat wij dezen zondeval door barmhartigheid, door gehoorzaamheid, door gebeden, door eene vlijtige godsdienstoefening vergoeden; aangenomen, dat wij een kwaad, vooral wanneer dit kwaad niemand verder nadeel berokkent en door eene onvermijdelijke noodwendigheid te weeg gebragt wordt,

door goed weder doen opwegen, dan zal, dank zij een toereikende aflaat en de voorbede van de Heiligen, dank zij eene menigte andere verdiensten, het overschot der zonden altijd uitgewischt worden, zoo lang het door goede werken wordt opgewogen.

Het is zoo klaar als de zon, dat ons stelsel reeds sinds langen tijd, al is het ook slechts in ontwerp, in de gewoonten, en zelfs in de harten van de Geestelijken, Monniken en Nonnen, wordt aangetroffen, en het behoeft nog slechts ontwikkeld en langzamerhand gewijd worden, gelijk men het voltooide standbeeld uit de onheilige werkplaats van den kunstenaar haalt, om het plegtig in te zegenen.

XVII.

De Fransche Jezuit nam nu het woord.

De aanmerkingen van onzen vriend schijnen mij toe, veel waars te bevatten. Ondertusschen mag men zich geenszins vleijen, deze denkbeelden gemakkelijk en spoedig bij de Geestelijken ingang te verschaffen. Ik ken duizenden, wien de praktijk van onze theorie zeer wel behaagt, en die haar toch als grondbeginsel zouden verafschuwen. Ongetwijfeld zouden de voordeelen voor de Kerk onberekenbaar zijn, wanneer men het eenmaal werkelijk zoo ver bragt, om de Geestelijkheid onbeschroomd voor deze gevoelens te winnen (wat de vrouwen betreft, deze hebben geenen anderen wil dan dien van haren geestelijken leidsman). Maar ik moet u toch nog doen opmerken, dat wij reddeloos verloren zullen zijn, zoodra dit belangrijke geheim aan het volk bekend wordt. Wachten wij ons derhalve wel, hier anders dan met de uiterste voorzigtigheid te werk te gaan. Wanneer het ons gelukt, de geestelijke vereenigingen met eenen band te omsluiten, wiens kracht ons de ondervinding geleerd heeft, — wat hebben wij dan nog voor het coelibaat te duchten? Dan zal het nooit te ondergaan, en wanneer

het zich staande houdt, welk Katholiek leerstelsel, welke Katholieke instelling zou dan ooit in gevaar kunnen komen?

Dit brengt er mij van zelf toe, om u, naar aanleiding van ons programma, over de grondhervorming van het Bisdom, het Kardinaalschap en het Pausdom te spreken, als het laatste doel van onze pogingen; eene hervorming, zonder welke het onmogelijk zou zijn, iets in de overige broederschappen en vereenigingen uit te rigten.

Ligt het, wanneer de geheele Kerk naar één model moet omgewerkt worden, niet in het belang der hooge Geestelijkheid, ons tot deelgenooten van den arbeid te maken, ten einde het model in aller zielen te drukken? Maar mogen wij hopen, haar tot zulke grootmoedige besluiten over te halen? Zal men zelfs in staat zijn, ons te begrijpen?.... Waarlijk, de zuilen van den Katholieken tempel zijn noch kostbaar, noch vast; raak ze aan en gij zult u overtuigen, hoe het met hare vastheid gelegen is.... Zij zijn vermolmd en hol, en bij den eersten stoot.... gij moogt er niet van verschrikken.... zal het gansche gebouw instorten. Wat is er nu te doen, om den val ten minste zoo lang te vertragen, totdat men er allengs nieuwe zuilen onder gebragt heeft, welke sterk genoeg zijn, om niet voor elken aanval te bezwijken? Of met andere woorden, — hoe zal men een nieuw verkiezingsstelsel voor de groote bedienaren der Kerk invoeren en bevestigen? Hoe zal men met der tijd een beter ingerigt wetboek voor de geheele Kerk in werking brengen, een wetboek, dat ons voor onze groote diensten met waardigheden, eerbewijzen en rijkdommen, in één woord, met alles beloont, wat zulk eenen tooverachtigen indruk op de menschen te weeg brengt?

Indien men een genootschap oprigtte, eene vereeniging van het talent, van de eerzucht en der sterkste belangen met die van ons stelsel — gelooft gij niet, dat dit ons pad zou kunnen effen maken? Het zal voor het vervolg hoofdzakelijk van belang zijn, geene lieden van eene strenge en schoolsche zedekunde, welke alle groote ondernemingen

verlamt, tot Kerkvoogden te verkiezen, maar hen te zoeken onder onze ingewijden, die het hoogst zijn opgeklommen, nadat zij vooraf aan strenge navorschingen onderworpen werden, en door hun verblijf in ons laboratorium gelegenheid vonden, om eenige nieuwe schakels in de keten van onze ondernemingen te voegen.

Ziet gij, daarom zou het goed zijn, zoo een grooter aantal van de hoogere Geestelijken en der Kardinalen onze plannen leerde kennen en waarderen. Dat zal het terrein voor de bedoelde veranderingen voorbereiden. Het is zeker, dat, wanneer wij eenmaal op menschen, die dezen naam waardig zijn, kunnen rekenen, hun aantal, deels door wederzijdsche aanraking, deels door de overredingskracht van geschikte personen, zich dagelijks vermeerderen zal, volgens den grondregel *soort zoekt soort*, zoodat wij dan zonder zwarigheid, met behulp der hiërarchische Hoofden en van vele andere ingewijden, onze reusachtige plannen zullen kunnen uitvoeren. En terwijl wij op deze wijze een versch en warm bloed in de aderen van het heilige ligchaam laten binnenstroomen, zullen wij het langzamerhand van het verdorvene bezinksel bevrijden, dat het dagelijks op den weg, welke tot dood en verderf leidt, verder doet voortgaan.

XVIII.

De hevige en ijverige Jezuit, dien ik als eenen Romein heb aangeduid, vatte nu het woord op.

Hetgeen ik zoo even vernomen heb, vind ik verrukkelijk, en ik zweer u, dat ik gaarne des.... wanneer ik nog eenmaal in mijne vaderstad dat ras van onbeduidende en middelmatige menschen vernietigd mogt zien, die door de onvermoeide dankbaarheid van eenige oude dames zoo hoog verheven werden. Wanneer deze uitverkorenen zich in het genot van liefde en rijkdom verheugen, en nadat zij in kuiperijen grijs zijn geworden, omgeven van vreugde en feest-

gewoel, hun hoofd op het doodbed nedervleijen, wat gaat het hun dan aan, al komt ook later de zondvloed over de aarde? Zal men nu hunne met aardige dwaasheden opgevulde hoofden, door de voorspelling van vreesselijke, nabij zijnde onheilen verontrusten, zal men met behulp van zulke lieden de hiërarchie kunnen herstellen en louteren? Ik beken het u, wanneer ik onze hedendaagsche Monniken in hunne cellen bezoek, wanneer ik hen zoo afgestompt voor groote ondernemingen, zoo zinnelijk verwilderd zie, dan ergert mij zulks nog minder dan de laagheid van het collegie van Kardinalen, die noch het purper, noch de trotsche hoogheid van hunnen stand waardig zijn. In alle deze hoogen en lagen, zie ik slechts ellendige weekelingen, die zich met zelfbehagen vetmesten. Het is waar, zij schimpen somtijds op eene eeuw, die het waagt hunne wellustige droomen te verstoren; maar waar zou men een hoofd onder deze menigte vinden, dat zich slechts een oogenblik door nadenken zou willen vermoeijen, of met hen beraadslagen, die zich afmatten in het zoeken van middelen, om een verderf te bestrijden, dat overal heimelijk rondsluipt?

Wij allen, mijne broeders! wij allen dragen den last van dezen rampzaligen tijd; wij allen dringen in de diepten der geschiedenis door, om de geheime springveêren te ontdekken, welke het lot der koningrijken beslissen, en onze moed en onze hoop groeijen met onzen ijver aan!

Veroorlooft mij thans, u eenen heilzamen raad te geven. Dewijl zich de individualiteiten langzamerhand uitwisschen, moeten wij niet door personen, maar door denkbeelden werken. Deze alleen zullen vroeger of later de kroon der overwinning wegdragen. Laat ons dezelve in de kloosters verbreiden. Trachten wij aan dezelve bij eenige Bisschoppen en Kardinalen ingang te verschaffen, onder welke men, in weerwil van hetgeen ik gezegd heb, nog altijd eenige lofwaardige uitzonderingen aantreft. Wanneer wij eenmaal een klein aantal gewonnen hebben, dat onze leerstellingen met minder vijandelijkheid tegenstreeft, dan zullen onze be-

raadslagingen, hoop ik, in de paleizen der hooge Kerkvoogden gehouden worden, wier ijver een krachtdadig middel zal wezen, om nieuwe partijgangers voor onzen arbeid aan te werven.

De laauwsten zullen weldra gedwongen zijn, ons te gehoorzamen.

Ik ben overtuigd, dat wij allen de noodzakelijkheid inzien, om de volken met een net van listen en lagen, zoo digt en zoo sterk als mogelijk is, te omstrikken, opdat zij eindelijk, naar mate van hunne domheid, ook buigzamer beginnen te worden. Maar dat alles, hoewel niet onbelangrijk, is nog niet voldoende: hier is eene vér-vertakte, onvermoeide en duurzame vereeniging, als de onze, noodig, lieden van een veelomvattend en doordringend inzigt, ijverzuchtig, om elkander in tijden van steeds toenemenden arbeid en moeite te volgen. Zal de Kerk immer mogen hopen, den geheelen aardbol, aan zich, als Alleenheerscheres te zullen onderwerpen, wanneer zij niet eenen geest ontvangt, die haar eene waarlijk Katholieke instelling zal verschaffen?

Op deze wijze zal het echter geschieden, dat het gewigt van den Roomschen naam onmerkbaar de overhand verkrijgen en eindelijk alleen beslissen zal.

Wat personen van aanzienlijke geboorte betreft, behoef ik het u hier niet uiteen te zetten, dat hun invloed en hunne maatschappelijke plaatsing den voortgang onzer veroveringen bijzonder zouden kunnen begunstigen.

Sedert ik de kettersche regeringen de behulpzame hand zag bieden, om den Heiligen Stoel te schragen en te verheffen, dacht ik, dat de tijd gekomen was, dat zij het zich gaarne zouden laten welgevallen, indien wij hare staten Katholiek gingen maken. Het tegendeel is ons, helaas! genoegzaam gebleken. Ondertusschen is nog niet alles verloren. Toen voor eenige jaren een Duitsch Vorst, in gezelschap van eenen Roomschen Prins, een onzer beroemdste gedenkteekenen bezocht, viel het gesprek juist op het

oogenblik, dat hij eene geschiedkundige uitlegging verzocht, toevallig op het temmen van wilde dieren, wier gehoorzaamheid zoo ver gaat, dat hunne meesters het wagen, hun hoofd gedurende eenige oogenblikken in hunnen muil te steken. Ik verklaarde dezen Heeren, dat die uitwerking door een verdoovend poeder werd te weeg gebragt. Toen ik dit met eenen spottenden glimlach gezegd had, nam de Prins mij ter zijde: »Hoogwaardige Vader!" zeide hij, »hebt gij geen klein poedertje voor die wilde beesten, (en hij wees op de voorbijgaande menigte), die mij niet zoo tam voorkomen?...." Ik verkloekte mij en antwoordde:

»Sedert den tijd, dat gij uwe volken uit de handen van het slaapverwekkende Katholicismus hebt gerukt en hun zelf den heilzamen teugel hebt afgenomen, hebben zij zich als waanzinnigen aangesteld. Het is met de menschen even als met die wilde dieren gelegen. Onthield men dezen laatsten, wier zachtmoedigheid u nu verbaast, eenen tijd lang het narcotische poeder, weldra zoudt gij hen weder tot hunne oorspronkelijke wildheid zien terugkeeren." — Hoe weinig dit voorval ook bewijst, geloof ik toch niet zonder grond, dat de Vorst, de overtuiging van de werkzaamheid onzer middelen tegen de gevaarlijke ziekte der volken met zich voerende, in zijn vaderland is terug gekeerd.

Zullen dergelijke listen eene goede werking doen, dan hebben wij een groot aantal werktuigen daartoe noodig. Ik kom derhalve altijd op de volstrekte noodzakelijkheid terug, om onze ingewijden in de kloosters aantewerven en ons van de hersenlooze Kardinalen, Pausen en Bisschoppen, die hunnen tijd miskennen en zonder ziel of leven zijn, te bevrijden. Want ons geheele plan zal niet anders dan een woeste, onvruchtbare droom zijn, wanneer het ons niet gelukt, deze veranderingen te bewerkstelligen. Het is onvermijdelijk noodig, dat de hiërarchie, om achting en gehoorzaamheid in te boezemen, in de hoogere kringen denkende, scherpzinnige en werkzame mannen bezitte, die de menschen door de magt der wijsheid van eene diepe en

ondoordringbare staatkunde beheerschen. Zal men hen dan ongestraft in het aangezigt durven zien?....

Maar is er inderdaad niets dergelijks in onze opperhoofden? Dwazen, die zij zijn! Zij verlangen, dat men voor eenen colossus zonder geest zich nederbuige!

De mensch is alles door de sterkte van zijnen geest, en de Kerkvoogden hebben slechts een ligchaam, niets dan de dierlijke helft van de menschelijke natuur. Wat zou er van deze magtelooze wellustelingen, van deze domme purperdragers worden, zonder de onverwinbare kracht onzer zielen, zonder de trotsche standvastigheid onzer handelingen?

Gij ziet alzoo, dat wij een herculisch werk te voltooijen, eenen driedubbelen kring, en den heer, die hem beheerscht, omvertewerpen en weder optebouwen hebben. Maar wanneer eerst een voornaam gedeelte deze hervorming ondergaan heeft, dan kan een Paus van onze denkwijze, de hulpbronnen en middelen, welke misschien reeds in eene eeuw tot eene schrikbarende magt zullen aangegroeid zijn, gebruiken en zijnen banbliksem, zijn inderdict, zijne almagtige decreten nederslingeren, om de troonen te schudden en de hoovaardige alleenheerschers te verootmoedigen!

XIX.

Na eene tusschenpooze, in welke men over het voorgedragene beraadslaagde, en aan sommigen de zwarigheden onoverkomelijk toeschenen, begon de voorzitter het einddoel van het werk uiteen te zetten.

Ik wenschte niet, dat de onvolledigheid onzer eerste proefnemingen iemand uwer aan den gelukkigen uitslag onzer pogingen deed wanhopen. Wat was nietiger dan het eerste begin onzer orde? Maar naauwelijks waren er eenige jaren na haar ontstaan verloopen, of zij vertoonde zich reeds krachtvol, rijk en magtig.... welke troon heeft later niet

voor de ontwikkeling van onzen geheimzinnigen geest gesidderd?

(Deze korte aanspraak werd op eenen vertrouwelijken toon tot hen gerigt, die hunnen twijfel aan het volkomen slagen van het plan hadden te kennen gegeven. Onder den indruk van eene schildering der gebreken van de Roomsche hiërarchie, doordrongen van dit onderwerp, behandelde hij deze stof met de taal, de kracht en de grondigheid eener buitengewone welsprekendheid.)

Na het overzigt, hetwelk wij straks gegeven hebben, zult gij wel begrijpen, dat de Kerk, in weerwil van de onmetelijke uitgestrektheid en de kostbaarheid van hare hulpmiddelen, zich toch niet als een vast en wel voltooid gebouw kan vertoonen. Alles in haar is nog onvolledig. Wanneer zij dus voor den eersten onverwachten schok reeds wijken moest, geschiedde dit alleen, omdat er nimmer een bouwmeester voor haar werd aangetroffen, die de noodige geestkracht en geschiktheid had, om steen voor steen aan een naauwkeurig onderzoek te onderwerpen, de slechte en onbruikbare er zonder genade uit te halen en de zwakke plaatsen door onwrikbare rotsklompen te bevestigen; een bouwheer, die elk afzonderlijk deel met de overige vast wist te verbinden, die elke sleuf wist aan te pleisteren en een onverdelgbaar geheel daar te stellen. De grootste Pausen hadden geen helder inzigt in het groote raderwerk en tastten blindelings rond. Dit is de oorzaak van het groote gebrek aan harmonie in dit reusachtige gebouw.

Toen de horden der barbaren ons vaderland overstroomden en verwoestten, toen het Romeinsche Keizerrijk in puin verviel, toen het Christendom zich genoodzaakt zag zijnen afgetrokken vorm ter dienste der nieuwere volken, voor eenen meer zinnelijken, begrijpelijken te verruilen; indien toen het Pausdom, dat zich in den schoot der algemeene vernedering begon te vormen, scherpzinnige, vér vooruitziende geesten gevonden had, dan ware het voor het-

zelve mogelijk geweest, langzamerhand de Bisschoppelijke aristocratie te vernietigen, en in eene Pauselijke monarchie te veranderen; dan zou het in staat zijn geweest, door uitlatingen en bijvoegingen in de schriften der Kerkvaderen en Conciliën, vernuftige personen tot zich te trekken en bezigheid te verschaffen; maar wat dan met ons? De groote strijd tusschen Katholicismus en Protestantismus zou nimmer ontstaan zijn of zich hoogstens en alleen tot de geldigheid der oorspronkelijke schriften bepaald hebben.

(In dit oogenblik hoorde ik twee of drie slagen op de buitendeur. De gedachte, dat men mij kwam zoeken, deed mijn bloed verstijven, mij alles vergeten. Eerst toen de persoon, die opgestaan was, om het geklop te beantwoorden, weder was gaan zitten, bekwam ik van mijnen schrik. Waarschijnlijk had de redenaar hier ook eene korte poos opgehouden; want, in weerwil van de bedwelming, welke mij eenen tijd lang beheerschte, bemerkte ik geene in het oog loopende gaping in den voortgang der redevoering).

In de negende eeuw benadeelde een Paus den roem van KAREL *den Groote*. GREGORIUS VII, met zijne reusachtige, maar te onbestendige plannen; INNOCENTIUS III, met zijne bewonderenswaardige inrigtingen der biecht, der inquisitie en monniken, kwamen te laat. Vijf eeuwen vroeger, zou een geest van dezelfde veerkracht en behendigheid, met de denkbeelden, welke ons thans bezig houden, de Roomsche Kerk tot beheerscheres van het wereldrond gemaakt hebben. Maar integendeel hebben de beide eeuwen, welke HILDEBRAND voorafgingen, slechts Pausen voortgebragt, schandelijker dan CALIGULA, en afschuwelijker monsters dan NERO.

Noch in de 14de, noch in de 15de eeuw, werd de Pauselijke Stoel door eenen man ingenomen, die in staat was, door de afschaffing der misbruiken, of althans der schreeuwendste, het vreesselijke verval der 16de eeuw te voorkomen. Wat zien wij in de twee eeuwen, welke het Protestantismus vooraf gingen. De Roomsche Stoel werd door middelmatige en hoogmoedige Sybariten bezeten. Zij deden meer

schade dan voordeel. Zonder eenige schroomvalligheid gaven zij persoonlijk den volken een voorbeeld van zedeloosheid, alsof die volken redelooze dieren waren, niet in staat, om hun drijven te beoordeelen. Kon men zich vleijen, de Kerk, onder zulke Pausen, met eene Geestelijkheid, met Bisschoppen en Monniken, die bijna alle van dezelfde soort waren, zich te zien verheffen, bevestigen en volken en regenten met hare reuzenarmen te zien omsluiten? Mag men zich verwonderen, dat zij den verminkten en kwijnenden toestand niet kon verbeteren, waarin zij zich nog, in weerwil van hare rijke hulpbronnen, bevindt?

Zijne stem tot eenen vertrouwelijken toon latende afdalen, vervolgde hij:

Ik wil mijne gedachten vrij voor u uitdrukken en de waarheid in hare geheele naaktheid ontsluijeren, want het is voor ons onvermijdelijk noodig, dat wij den tegenwoordigen toestand der Kerk in zijne kleinste bijzonderheden leeren kennen en bestuderen.

Tot zijnen vorigen spreektrant terugkeerende, voer hij met levendigheid voort:

Kan men, zonder blind te zijn, ontkennen, dat nog tegenwoordig alles naar eene persoonlijke willekeur wordt bestuurd, dat er niets ter volvoering van een groot plan is voorbereid? Gij kent de misbruiken van het nepotismus en zijne afschuwelijke gevolgen. Welk een misbruik van het Pausdom! Men begeeft de hooge waardigheden der Kerk, alleen om de teugellooze ijdelheid en de onverzadelijke schraapzucht van eenige familiën te vleijen. Alles bereidt eene groote katastrophe voor en het voorhangsel van den tempel zal van boven tot beneden van één scheuren. En al stak men nu alom de brandstapels aan, het zou nog te laat zijn. De oogen zijn geopend, de geesten denken, de koorts is tot in het hart doorgedrongen. Door den dood van dui-

zend ketters zou men niets winnen, dan eene tegenpartij, sterk en geestdrijvend voor haar geloof en de gevaarlijke verblinding van het martelaarschap. Gij ziet dan, hoe men, om de dwaasheid tot het uiterste te drijven, der ketterij eene magt verleende, welke door de vervolging nog meer vastheid en zamenhang verkreeg. De tijd is voorbij! Wij strijden niet meer voor de uitbreiding van het rijk der Kerk, maar nog slechts voor haar behoud van eenen smadelijken ondergang.

Leo X, die door eene Aziatische weelde verwijfde SARDANAPALUS, beging fout op fout! Zij, die na hem kwamen, volgden maar al te zeer zijn voorbeeld! Eindelijk, alvorens de storm de planken van het heilige schip geheel verbrijzelde, ging men dezelve in aller ijl weder zamenvoegen en bevestigen. Allen sidderden, toen er op eene algemeene Kerkvergadering werd aangedrongen, en zonder den geest en het talent van onze orde, zou *Rome* voorzeker verloren geweest zijn. Wij, standvastig en onversaagd, vermogten den stroom der ketterij te beperken, die reeds de grondslagen van het Katholicismus begon te ondermijnen. De Bijbel, de Kerkvaders, de Conciliën zouden, aan de hand der geschiedenis, alles onderzocht, den oorsprong van iedere leerstelling, van elke inrigting, van iedere kunstgreep ontdekt hebben. Wat al vreesselijke geheimen waren er dan aan het licht gebragt!.... De oude geloofsbelijdenis, de eerste wijze van vragen te beantwoorden, de voortgang der magt van den Pauselijken Stoel, de bepaalde dagteekening van elke nieuwigheid en verandering, de verschrikkelijke chaos der vroegere eeuwen, tot hiertoe zoo digt bedekt, zouden plotseling zijn bloot gelegd!.... Bij zulk een onderzoek, zou men niets behouden hebben, dan hetgeen op eenige Bijbelplaatsen berust, al het overige zou ongetwijfeld als stroo verbrand zijn geworden. Wel verre, dat de Paus zich had kunnen vleijen, als een aanzienlijke Patriarch te mogen voortleven, zou men ook dit voor eene latere uitvinding hebben uitgekreten.... Daar sprongen wij moedig in

de bres en weerden de jonge hydra's af, die reeds in de oude vesting wilden binnendringen.

Na driehonderd jaren van moeijelijken arbeid, nadat wij voor *Rome* geweest waren, wat het harnas is voor de borst, gelukte het onzen vijanden ons omvertewerpen. Maar zij hebben ondervonden, dat wij nog niet doodelijk gekwetst waren. Moest *Rome*, in een oogenblik van zwakheid, zich als een palmboom voor den adem der winden buigen, nu is het weder opgestaan, om nieuwe krachten te verzamelen en voor het vervolg — dit hopen wij — alle stormen te trotseren. De Koningen roepen ons, zij gevoelen de noodzakelijkheid van onzen invloed op hunne volken, maar zij zullen ook zelf met volle teugen uit onzen beker drinken.... wij zullen den honig aan den rand niet sparen!....

(De toon, waarop deze laatste woorden gesproken werden, deed mij vermoeden, dat de beraadslaging nu gesloten was. Maar spoedig hoorde ik den Voorzitter vervolgen, met de rustige stem van iemand, die het voorgaande kortelijk herhaalt. Hij drukte met voorliefde op sommige denkbeelden, welke, gelijk wij gezien hebben, de vergadering beheerschten, waarschijnlijk om aan dezelve een grooter gewigt bij te zetten.

Twee beginselen, welke onuitputtelijk rijk zijn aan kracht en verleiding, moeten wij inzonderheid vasthouden en ons onophoudelijk herhalen. — De ketterij — hiermede moeten wij ons bij de Vorsten en vooral bij de hovelingen zoeken in te dringen — ontsproot uit eene rij van toevallige verwikkelingen, welke zich opdeden, zoodra de Staat en de Kerk in eene zegenrijke vereeniging traden. De uitkomsten dezer vereeniging zijn echter weldadig en bevredigend genoeg geweest. Daarom is het voor ons van het hoogste belang te verwezenlijken, wat de laaghartigheid van drie eeuwen heeft verhinderd. Zoodra wij derhalve tot vaste besluiten gekomen zijn, moeten wij aan het hoofd van het nieuwe wetboek, hetwelk de uitgebreide belangen der beide, eindelijk vereenigde

magten regelt en bestuurt, de beide beginselen als onschend baar plaatsen, welke zich in den volgenden vorm laten uit drukken:

Zoodra de ketterij de onveranderlijke rust der Kerk verstoort, hoe groot of hoe gering of van welken aard ook deze verontrusting zijn moge, is de Staat verpligt, haar met de uiterste gestrengheid, als eene staatkundige misdaad, te straffen.

Wederkeerig, wanneer een oproer de onveranderlijke rust van den Staat verstoort, hoe groot of klein en van welken aard deze beroering zijn moge, zoo is de Kerk verpligt, de oproermakers, voor het oog der volken, even als de ketters, te straffen, die men met afschrikwekkende en plegtige straffen treft.

Dan is het onze zaak, op eene logische wijze voort te gaan en volgens de stelling der school: *qui potest majus*, *potest minus* (die het grootere kan doen, kan ook het geringere volbrengen), het zoo ver te brengen, dat de geestelijke magt van den Heiligen Stoel alle wereldlijke magt ten gronde rigte. O, wanneer men ons de zielen der volken wilde overleveren, indien de Koningen ons met hunne magt en hunne schatten wilden ondersteunen, dan zou onze hiërarchie, in den beginne rustig, voortvloeijend als eene rivier aan hare bron, zich spoedig tot eene zee uitbreiden, en dalen, heuvels en bergen overstroomen.

Vooraf moeten wij echter de menigte phosphorische vlammen uitdooven, die nog altijd door de lucht blijven rondzweven. Allernoodzakelijkst is ons de kunst, de volksmassa in de uitsluitende kennis van onze wetten te houden. En als wij haar dan zoo hebben voorbereid op den dag, dat er zich eene schreeuwende onregtvaardigheid, eene verhooging van belasting of eenig ander bezwaar opdoet, dan moeten wij die gelegenheid aangrijpen en van uit *Rome* een manifest nederslingeren, ten teeken van vredebreuk met alle regeringen .... een ongehoorde strijd zal er dan aanvangen, in welken wij of onze opvolgers door de geestdrijvende

troepen zullen bijgestaan worden, welke reeds lang op deze worsteling werden voorbereid.

Ach, waarom zijn wij niet volkomen zeker van onze zaak! .... maar wij mogen hopen, dat er in dien tusschentijd belangrijke veranderingen in de hiërarchie tot stand zullen komen; dat de hooge kerkelijke waardigheden onmisbaar door bekwame mannen vervuld zullen worden; dat de Bisschoppen en Kardinalen dan niet alleen in naam, maar ook inderdaad groot en verheven zullen zijn! Eindelijk mogen wij hopen, dat, na zoo vele opofferingen, de Pauselijke Stoel alsdan de zetel zal wezen van iemand, wien de natuur de geschiktheid heeft gegeven, om aan de verhevenheid van zijne plaatsing te beantwoorden.

De kunstenaar laat zich te midden van zijnen arbeid niet door de hardheid zijner grondstoffen afschrikken; want hij heeft geschikte werktuigen in de hand om de stof naar zijnen wil te dwingen. Ook wij zijn van werktuigen wél voorzien. Wanneer onze geheime zamenzwering tot genoegzame krachten zal gekomen zijn, dan zal de sluijer vallen en wij zullen onzen vuurregen op de staatkundige schedels uitgieten, die ons voor ellendige loonknechten houden. Dan zal er eene omwenteling plaats hebben, welke dezen naam waardig zal zijn, eene omwenteling, welke ons in ééne verovering al het vroegere zal teruggeven.

Tot zoo lang moet het ons voornaamste streven zijn, zoo veel zielen te winnen, als mogelijk is; trachten wij aan de sterfbedden rijkdommen en erfenissen van allerlei soort op te vangen. Geldmiddelen zijn een onmisbaar vereischte voor de uitvoering onzer plannen, en zij moeten even groot zijn, als deze. Van het hoofd tot de voeten van een ondoordringbaar geheim omgeven, blijven wij ondoorgrondelijk.

Mijne vrienden, wij moeten zegepralen of sterven!

De voorname lieden zijn weinig toegankelijk voor de lagere volksklassen. Laten wij dezen wederkeerigen afkeer voedsel geven. Gewennen wij de groote hoop, die, wél

aangevoerd, eene vreesselijke magt daarstelt, ons als hare vurigste verdedigers te beschouwen; verhoogen wij hare staatkundige en maatschappelijke eischen; stoken wij het vuur harer ontevredenheid aan, verkondigen wij haar eene gouden toekomst, en dat de Paus, *Rome* of de Katholieke Kerk er eindelijk toe geraken, de uitdrukking van de heiligste regten der volken, hun eenig oogmerk, het doel van hun verlangen, de bewegende kracht van hun denken en willen te zijn. Eenmaal.... maar het wordt laat.... zal men zich overtuigen, dat de belagchelijkste middelen wonderbare uitwerkingen deden, en dat zij, die zich voor zoo wijs hielden, toch slechts erbarmelijke domooren waren.

Ja, mijne vrienden! ook wij zijn koningen! Onze wapenkamers zijn niet minder gevuld dan de hunne, en zoo ik mij niet bedrieg, met wapens, welker uitwerking vernielender is. Onze rozenkransen, onze medailles, onze wonderen, onze heiligen, onze beelden, onze feesten, met één woord, de geheele onmetelijke batterij, die wij zoo even, tot mijne volkomene tevredenheid, in oogenschouw genomen hebben, zal, naar ik hoop, even veel uitrigten, als hun buskruid, hunne kanonnen, hunne soldaten, even veel als het bewegelijke woud hunner bajonetten. De groote zaak is nu slechts onze uitgebreide hulpmiddelen wél te gebruiken, onze troepen aan krijgstucht te gewennen, en terwijl wij hunnen heldhaftigen ijver aanwakkeren, hen tot den dag voor te bereiden, die de lange aaneenschakeling van onze moeitevolle werken zal vernietigen, of ons met roem bekroonen. Wanneer men thans nog onze omgangen rondom het onheilige *Jericho* beschimpt, wanneer men thans nog met ons en onze bazuinen den spot drijft, zoo zal de dag toch niet uitblijven, waarop de muren der stad zullen vallen en de bevolking onder hunne puinhoopen begraven zal worden.

Voor alles, moeten wij den Pauselijken colossus op zijn oude voetstuk der algemeene vereering herstellen.

Wij, de hier verzamelde ingenieurs, hebben een uitvoerig plan ter bereiking van dit doel ontworpen, de werktuigen aangeduid, de vervaardiging van nieuwe uitgedacht, de opleiding der arbeiders, bij dezelve te gebruiken, bepaald, in één woord, alles berekend, wat den uitslag onbedriegelijk kan maken.

Dit is onze taak.

Maar de dag neigt ten ondergang, en ik wilde deze zitting niet gaarne opheffen, zonder dat iemand uwer, die zich meer dan ik met dit onderwerp heeft bezig gehouden, met eenige woorden over de mogelijkheid van eenen slechten uitslag onzer ondernemingen gesproken had. Wanneer men van alle kanten door gevaren omringd is, moet men zich gewennen, den dood koelbloedig in het aangezigt te zien.

XX.

Hier ontstond eene tusschenpooze van eenige minuten, welke de Ier door de volgende redevoering afbrak, die in het eerst met onzekere wendingen heen en weder scheen te slingeren, en zich eerst tegen het einde, tot den anders zoo krachtvollen spreektrant van dien Jezuit verhief.

Dat ik nogmaals het woord neem, geschiedt, omdat ik voor korten tijd, in eene vergadering van eenige onzer Broeders tegenwoordig was, in welke het thans bedoelde punt breedvoerig werd besproken. Ik zal u de besluiten mededeelen, welke voor de mogelijkheid van dat geval eenparig genomen werden.

Wanneer de Koningen, zeide men, ons ooit verlaten, of wanneer er eene ongelukkige ontdekking van onze plannen mogt plaats hebben, welke dezelve te eenenmale vernietigde, dan moeten wij, na alles beproefd te hebben, om, zoo al niet het oude vertrouwen, dan toch eene plaats te behouden, welke het uitzigt op eene eindelijke verwezenlijking

onzer plannen niet geheel en al afsnijdt, langen tijd in het verborgene rondsluipen, om, al ware het ook onder harde voorwaarden, de verstrooide en afvallige kinderen weder te verzamelen; — in dit uiterste geval, moeten wij het leeren verdragen, ons in banden te zien en ons werk eenen onbepaalden tijd te zien vertragen. Maar wanneer ons niets meer met de afgeschrikte Katholieke regeringen verzoenen kan, en wanneer *Rome* in eene moeijelijke en gevaarvolle catastrophe, ons nog eenmaal mogt willen opofferen, dan moeten wij, tot elken prijs, den Koningen en *Rome* zoeken te bewijzen, dat wij zelfs in dergelijke gevallen sterker zijn dan zij allen, en dat zulk een ongeluk ons nimmer zou getroffen hebben, wanneer onze pogingen toen reeds de vereischte hoogte bereikt hadden. Maar ik twijfel niet, en ik zou het u met onbetwistbare bewijzen kunnen staven, dat *Rome* zich ditmaal liever met ons verbinden zou, dan nog langer, zonder eenige hoop van hare naauwe grenzen uit te breiden, in eene vernederende en lage slavernij te verblijven. In het slechtste geval zal ons het vergif in korten tijd van eenen Paus ontslaan, en het *conclave*, dat men dan inroept, zal spoedig een volkomen vergelijk met ons treffen.

Alsdan, mijne broeders! zal der wereld een nieuw schouwspel vertoond worden. Wij zullen aan de Koningen eene vreesselijke wraak nemen. Zes maanden zullen voldoende zijn, die vulkanische hoofden, die wij thans zoo bitter haten, tot eenen vreesselijken brand te ontsteken, de Hoogepriester zal in eene bulle aan alle volken verklaren, dat zijn geduld, door de verijdeling van al zijne plannen, om de volken allengs gelukkig te maken, nu is uitgeput, en deze bulle zal ons een talrijker leger aanwerven, dan dat van den fabelachtigen Armageddon *).

Welk een schok voor eenen tijd als de onze! Voorzeker zal het Katholicismus, met zijne feesten, een' tijd lang in de

*) Eene toespeling op eene plaats in de Openbaringen van JOHANNES IX: 16 en XVI: 16.

mode komen, maar dat alles zal vroeger of later als rook vervliegen, en wij zullen het ontstaan eener catastrophe bespoedigd hebben, juist tegenover gesteld aan die, welke wij bedoelden. Wat te doen? De kreet der vertwijfeling, onze dood, moeten onzer waardig zijn! Wij willen niet ten ondergaan als het beekje, dat zich in het zand verliest, maar als de bruisende woudstroom, welke de dijken verbreekt en de oevers overstroomt.... Wij willen in den stroom der elementen vergaan. Dan zal het beruchte woord vervuld worden, dat het noodlot der Koningen aan het onze is verbonden; want zij zullen te gelijk met ons van de aarde verdwijnen. In ons laatste oogenblik, zullen wij hen doen nederstorten en met ons in hetzelfde graf bedelven!

Het is ondertusschen niet onmogelijk, mijne Broeders! voer de Ier met eene woeste stem voort, dat er zich onder ons een verraderlijke JOZEF bevindt, die, om zich bij zijnen vervloekten PHARAO aangenaam te maken, plotseling zal ontvlugten en ons verraden. De voorzigtigheidsmaatregelen, tot hiertoe genomen, schijnen mij ontoereikende te zijn. De eerlooze overlooper kan zich met gemak aan onze slagen onttrekken, zich dag en nacht verborgen houden, en den eed, dien wij hem lieten zweren, belagchelijk maken.

Tot meerdere volmaking van het eerste veiligheidsmiddel, sla ik u nog een tweede voor: aan ieder, die in het getal onzer ingewijden wil opgenomen worden, worde door eene commissie uit onze broederschap eene misdadige staatkundige briefwisseling opgedragen. Hij zal dezelve in goed vertrouwen houden en onderteekenen, en daardoor aan het Genootschap, in geval van verraad, een middel ter ontzenuwing zijner beschuldigingen in handen geven. Zulk een maatregel zal ons de onmogelijkheid van wraakneming vergoeden.

XXI.

De voorzitter ging in de volgende bewoordingen voort.

Wij zullen later dit punt breedvoeriger behandelen. Voor het tegenwoordige zeg ik u dank voor de uitkomsten dezer zitting, welke de vorige, ten opzigte van den overvloed der behandelde onderwerpen, verre overtreft. Terwijl ik u verzoek, nog drie vergaderingen, ter uitbreiding en volmaking uwer denkbeelden te houden, en al uwe gedachten op te schrijven, neem ik de vrijheid op te merken, dat bij de behandeling der afzonderlijke gedeelten van ons doel, het dichterlijke vuur niet al te zeer mag heerschen. Deze soort van welsprekendheid kan alleen gebruikt worden, wanneer men eene stof slechts in groote omtrekken behandelt. De analytische behandeling van eene vraag of een problema moet evenzeer het kenmerk van eene koelzinnige en rustige berekening dragen, als de synthetische dat van eene wegslepende ingeving. Ik bemin beide soorten van talent, maar ik heb ze zelden in gelijke volmaaktheid in een' en denzelfden persoon vereenigd gezien. Trachten wij dus de kalme rust van het verstand met den gloed der ingeving te vereenigen. Het Christendom, dat de kiem van zulke schoone waarheden bevat, leert ons: dat wij bovenal ons zelve moeten beheerschen, alvorens wij ons tot heeren van een' ander, van zijn huis en zijne goederen kunnen maken.... Oefenen wij ons alzoo in de kunst, om de hoogmoedige magthebbers in ketenen te slaan. Dat ons het grondbeeld van ons werk: ééne heerschappij.... *Rome*, en ééne orde.... de Jezuiten, aanhoudend inniger doordringe. *Nulla dies sine linea!* Laten wij geene gelegenheid verzuimen, om de neigingen en lievelingsdenkbeelden onzer tijdgenooten te bestuderen; hoe beter wij hen kennen, des te breekbaarder worden zij in onze handen. Trachten wij het treurige heden door den

roem eener schitterende toekomst te vergoeden; want wanneer onze naam bestemd is, om Vorsten en volken aan zich te onderwerpen, dan moet men dien, naast den moed en de grootheid van het verledene, als een woord van gelijke beteekenis, kunnen plaatsen. Voorzeker, wanneer men in de toekomst van ons zal lezen, dan zal men ons niet tot de menschen, maar tot de natuurkrachten rekenen, welke God niet kan opheffen, zonder de eeuwige wetten van het heelal te veranderen!

(Na de laatste woorden van den voorzitter stonden de leden der vergadering op, en verlieten, onder wederzijdsche pligtplegingen, de zaal).

DERDE AFDEELING.

Gelijk in de medegedeelde gesprekken van verscheidene hoofden van de tegenwoordige Jezuiten overal trots en verwatenheid doorstralen, zoo ook vindt men dáárvan de uitdrukking reeds in zeer oude geschriften van hun Genootschap. Opmerkelijk is vooral te dezen aanzien een gedenkboek, hetwelk gedrukt is, toen de Orde eene eeuw had bestaan *). Reeds uit de zinnebeelden op het titelblad blijkt duidelijk, dat het geringste lid des Genootschaps boven geheel de overige menschheid verheven werd geacht. In het boek zelf komen bijv. de volgende verklaringen voor: de Jezuiten zijn geene menschen, maar moedige leeuwen, die voor geen gevaar terugdeinzen en vrees noch schrik kennen.... De geest des Heeren bezielt deze tegenwoordige SIMSONS. Zij zijn arenden, die zich met verwonderlijke kracht hunnen verkozen buit toeëigenen. Zij allen zijn, gelijk men van sommige helden zegt, met den helm op het hoofd geboren, omdat zij steeds aan de scherpte van het zwaard, aan de slagen van het noodlot en aan de beleedigingen van hunne vijanden blootgesteld zijn †). Welk eene krijgshaf-

*) *Imago primi saeculi societatis* JESU.

†) Ten opzigte van beleedigingen zal hun helm dan toch wel de geveinsdheid zijn; want het is wel bekend, dat zij beleedigingen niet onopgemerkt en ongewroken plegen te laten, maar zich boven wraakzucht verheven veinzen, wanneer zij niet in staat zijn, haar voldoening te verschaffen.

tigheid, welke bloem van de ridderschap! Welke pilaren en beschermers van de Kerk! Ieder hunner is een held, die tegen geheele legerscharen opweegt! Beoordeel daarnaar, wat geheel dat vereenigde Genootschap vermag. — Is het *Genootschap van* JEZUS niet een grooter wonder dan de wereld, eene kleine wereld, welke de wil van eenen enkelen leidt en bestuurt. — De Hoogepriester van de Joden had eene plaat op de borst, orakel genoemd; het Jezuitismus beschouwt zich als het orakel, hetwelk den Paus ingevingen mededeelt. — Zij noemen zich: de meesters der wereld, de wijsten van de stervelingen, de geleerden der volken, de APOLLO's en ALEXANDERS der Godgeleerdheid, de Profeten, van den hemel gedaald, als orakelen der algemeene Kerkvergaderingen.

Alles, tot zelfs het grafschrift van LOYOLA, bewijst hunne voorliefde voor grootspraak. Het luidt dus: wie gij ook zijt, in wiens geest de beeldtenissen van den grooten POMPEJUS, CAESAR en ALEXANDER leven, open uwe oogen voor de waarheid, want onder dien marmersteen ligt IGNATIUS, de grootste veròveraar.

Hoe groot is echter het verschil tusschen deze zelfverheffing en hunne wijze van handelen! Reeds de Heilige FRANCISCUS BORGIA, een hunner eerste Generaals, heeft het vergift opgemerkt, dat in hen woedde en het ongelukkig lot des Genootschaps voorspeld. MUCIO VITTESCHELLI, de zestiende Generaal, gewaagt in zijne brieven van de schandvlekken des Genootschaps. Men vindt, schrijft hij, bij de Oppersten onzer orde eene begeerlijkheid, welke alle grenzen overschrijdt. Deze is de grond hunner inschikkelijkheid voor degenen, die hun hunne schatten prijs geven."

Het is te bekend, om herhaling te behoeven, dat zij met hunne casuistiek iedere misdaad weten te regtvaardigen. Uit hunne schriften kan men zich overtuigen, dat zij er niet voor hebben teruggedeinsd, den koningsmoord aan te prijzen. Geenszins echter zou men geloof slaan aan hunne *cynische*

bekendheid met zaken, welke aan lieden, die de gelofte van kuischheid gedaan hebben, geheel onbekend moesten blijven, zoo niet, door Generaals van het genootschap goedgekeurde, geschriften het uitwezen.

Van daar oordeelvellingen van de voortreffelijkste en invloedrijkste geleerden over die schriften, als het volgende, van de Universiteit van *Parijs*, in hare *Academische Waarheden* van het jaar 1643: eene boosheid, vreesselijker dan de hel kan uitvinden, als zelfs bij de hoogste mate van onzedelijkheid, het Heidendom niet kende, de slotsom eener laagheid en verdorvenheid, voor welke de gierigheid zelve zich zou schamen, is in de schriften van de Jezuiten zaamgevat. De onderscheiden kunstbewerkers van het geweten uit dit Genootschap, ontdekken voor ons de geheimen eener tot op dien tijd ongehoorde verdorvenheid.

Welk gebruik zij maken, van hetgeen hun in de *biecht* wordt toevertrouwd, blijkt uit dit verwijt, hun door Paus CLEMENS VIII, in het jaar 1692, in eene algemeene Vergadering van het Genootschap gedaan: de weetgierigheid dringt hen, zich overal en inzonderheid in de biechtstoelen in te dringen, ten einde alles, wat in de huizen, onder de kinderen, de dienstboden en andere tot de biechtelingen in betrekking staande personen omgaat, te weten te komen. Zijn zij biechtvaders van Vorsten, dan verzekeren zij zich de heerschappij over de geheele familie; zij willen de Staten regeren en maken hunnen biechtelingen diets, dat zonder hunne medewerking niets tot een gewenscht einde kan gebragt worden.

Tot deze zucht, om alles op te sporen, beweegt hen hun doel, om de Grooten en de volken te beheerschen, een doel, hetwelk, wel berekend, met vaste beradenheid door hen nagejaagd en op alle mogelijke wijzen bevorderd wordt. Reeds de wijze, op welke CLEMENS VIII zich in zoo duidelijke bewoordingen over hen heeft uitgelaten, is genoeg, om ons geloof hieraan te vestigen; maar ook bewijst eene reeks van gebeurde zaken volkomen, dat het

Genootschap, onder het masker van Godsdienst, steeds tegen de volken en hunne regeerders zamenspant.

Wat het voorledene betreft, de President DE THOU, een van de meest waarheidlievende Geschiedschrijvers, heeft het volgende medegedeeld. De Jezuiten waren bij den Senaat van *Venetië* aangeklaagd, door de biecht vele familiegeheimen ontdekt en daardoor eene naauwkeurige kennis van de hulpbronnen van den Staat en van den eigendom van bijzondere personen verkregen en, in opzettelijk daartoe bestemde registers aangeteekend, ieder halfjaar aan den Generaal der orde overgemaakt te hebben; — eene beschuldiging, voor welke de bewijzen in vele geschriften, welke zij bij de inbeslagneming niet hadden kunnen vernietigen, aanwezig waren. — Deze daadzaak heeft zelfs SACHIN, een van de aan het Genootschap meest verknochte Geschiedschrijvers, niet kunnen loochenen.

Dit is genoegzaam, om hen te logenstraffen, die, het Jezuitismus verdedigende, beweren, dat het zich nimmer met *tijdelijke aangelegenheden* inlaat, en dat geheel de wereld het vervolgt en lastert. Alsof Parlementen, Universiteiten en Bisschoppen, die hetzelve van verderving der zedekunde en van verleiding der volken in *verschillende* tijdperken hebben beschuldigd, onderling in verstandhouding hadden kunnen handelen. Des te opmerkelijker is het, dat het tegenwoordig, nu geheel de wereld, reeds bij het hooren van den naam zucht en zich met afschuw afwendt, er in slaagt, zich met de Bisschoppen en de overige hooge Geestelijkheid, ter volvoering van deszelfs bedoelingen, te vereenigen. Geheel de nieuwe Katholieke school is er vóór en men gaat zelfs zoo ver, te beweren, dat de algemeene haat, welken het tegen zich verwekt heeft, slechts een gevolg van deszelfs voortreffelijkheid en van den boozen nijd der tegenstanders is.

»Inderdaad," zegt de Bisschop van *Chartres*, »zal niemand zich daaromtrent bedriegen, dat men evenzeer het Katholicismus, als deszelfs broederschappen wil. De naam

Jezuit is een ons allen te zamen kenmerkende, want dezelve is gelijkluidend met *Katholiek* *). Dus zijn, zoowel ik als mijne onderhoorige Geestelijken en alle goede Christenen Jezuiten en wij rekenen het ons tot eer, Jezuiten te zijn. Gewis, wij allen zijn Jezuiten en zullen steeds Jezuiten blijven. En wie ook zou ons dit kunnen beletten? Indien iemand daartoe regt had, zouden wij dan *vrij* zijn? Welk eene leugen, welk een bedrog zoude in dit geval de *vrijheid* zijn?"

Deze belijdenis is duidelijk genoeg. Wij merken echter aan, dat de vrijheid, welke de Kerkvoogd voor zich eischt, *niet* tevens voor anderen zou zijn. Zoo lang zij zwak zijn, is hun de vrijheid heilig, worden zij te eeniger tijde weder magtig, dan zullen zij weder spreken, gelijk zij steeds gesproken hebben. Een der ambtgenooten van dezen fanatieken Kerkvoogd doet ons duidelijk het doel opmerken, hetwelk de Bisschoppen zich voorgesteld hebben. Monseigneur LAURENT, Bisschop van *Luxemburg*, na in eenen herderlijken brief, in 1845 gegeven, FILIPS II *eenen wijzen en welwillenden Monarch* en *de Middeleeuwen een gulden tijdperk* genoemd te hebben, zegt:

»gelijk in het Paradijs de boom des levens door den boom der kennis vernietigd is, even zoo is het in onzen tijd geschied. De Universiteiten hebben zich boven de Seminariën verheven; en de Priesters, bekoord door het lokaas eener verwatene kennis, begeven zich naar de Universiteiten, een misbaar makende, als op eene kermis. De Kerk behoeft slechts eene waarlijk kerkelijke opleiding, gelijk de Seminariën dezelve geven, niet de wetenschappelijke vorming der Universiteiten."

Doch niet alleen de vorming van de Geestelijken, ook het regt, om de staatkundige denkbeelden van de volken te beheerschen, verlangen de Bisschoppen voor zich. Het onderwijs en de boeken, als middel tot hetzelve, moe-

*) Zoodat dan alle *niet*-Jezuiten ook *niet*-Katholieken zouden zijn.

ten aan het toezigt der hooge Geestelijkheid onderworpen zijn. — Vervolgens roept hij, het oog op de Jezuiten rigtend, uit: »God heeft zijner strijdende Kerk een goed georganiseerd leger ter hulp gezonden, aangevoerd door eenen dapperen Generaal, IGNATIUS LOYOLA. Verdacht zijn alle Vorsten van *Europa*, die, bestuurd door eenen helschen invloed, door de verleiding hunner zoogenaamde wijsbegeerte, *Rome* gedwongen hebben, *de orde van* IGNATIUS *den Groote* voor eenigen tijd te schorsen *)!

Kan men nog de minste achting voor de Pauselijke Bullen hebben, indien men zich veroorlooft, die, welke de opheffing der Jezuitenorde wettigt, zoo uit te leggen, alsof in dezelve slechts van eene schorsing voor eenigen tijd ware gewaagd? Dat is zich het regt aanmatigen, den zin der woorden naar willekeur en eigenbelang uitleggen. CLEMENS XIV toch heeft de opheffing der Orde in de volgende bewoordingen uitgesproken:

»op ingeving en door de aanwezigheid van den Heiligen Geest, na een gestreng onderzoek, volgens onze onfeilbare wetenschap en de magtsvolkomenheid van onze Apostolische roeping, heffen wij de Jezuitenorde op en verklaren voor willekeurig en onwettig al hare handelingen. — — Wij verklaren voor altoos en eeuwig opgeheven en afgeschaft alle mogelijke wijze van geestelijke of wereldlijke magtsoefening van den Generaal."

»Wij willen, dat de tegenwoordige verordening van dit oogenblik af, voor immer in werking kome, en in haren geheelen omvang als onherroepelijk beschouwd worde."

Kunnen de bepaalde uitdrukkingen dezer Bulle als eene *enkele schorsing* verklaard worden, gelijk Monseigneur van *Luxemburg* en vele van zijne Ambtsbroeders beweren, dan

*) Niet der Vorsten wijsbegeerte, maar de zedelooze, booze en hoogstgevaarlijke leeringen van vele Jezuiten en hunne schanddaden, hebben vooral het Hof van *Frankrijk* genoopt op de vernietiging der Jezuitenorde, bij Paus CLEMENS XIV, zoo streng aan te houden.

is het voldoende bewezen, dat de Pauselijke Bullen slechts ijdele en nietswaardige klanken bevatten.

Hetgeen den geest van de Jezuiten vooral verderft, is de gewoonte, om gedurig gebreken en misdaden te ontleden en daarbij eene menigte bedriegelijke spitsvindigheden te bezigen, welke eindelijk hun geweten geheel tot zwijgen brengen. Zij verstaan de kunst, om zich te buigen, wanneer hun belang dat medebrengt en hebben tevens eene onbegrijpelijke behendigheid, om hunne taktiek naar plaats en tijd te veranderen en de leer der vrijheid en van het absolutismus, naar hun belang het vordert, te zegenen of te vloeken. Men moet echter niet vergeten, dat zij wel de middelen, maar nimmer hun doel *) veranderen. Zijn Vorsten hun vijandig of begunstigen ze hen niet, in de mate waarin zij het begeeren, dan beven zij er niet voor terug, de rol van revolutionairen te spelen, hoe gehaat die hun anders ook zij. Even zoo verkondigen zij van den kansel denkbeelden, welke zij verafschuwen en verloochenen, zoodra ze ophouden aan hunne belangen dienstig te zijn. Ik wil hier een voorbeeld bijbrengen, waarvan de waarheid door duizend andere kan bevestigd worden. Den 21sten Mei 1845 predikte in de groote kerk St. Roch te *Parijs* de Abt LE DREUILLE, en sprak: »ik ben de Priester van het volk.... de arbeiders genieten de regten niet, welke zij kunnen eischen; het is de pligt van de rijken en vermogenden, hun die regten te waarborgen. Het is mijn pligt, hun te zeggen, dat de onvermogende de toorts in de hand houdt, dat er slechts een vonkje vereischt wordt, om die aan te steken, en in een oogenblik onder wraakgeschreeuw brandend in hunne kasteelen en paleizen te slingeren.... Heeft men vergeten, dat de wettig beschrevene voorregten vallen voor de geregtigheid des volks."

Toen deze predicatie groot opzien baarde, werd zij door *le Globe* verdedigd.

*) Alles, ook het heiligste, ten meesten voordeele van hen en hunne Orde te wenden.

Mij. is geen Schrijver bekend, die in de geheime werkingen van het genootschap van JEZUS meer ingewijd was, dan Mijnheer DE MAISTRE, Gezant van het hof van *Sardinië* bij den Keizer van *Rusland*. De Jezuiten waren zijne trouwste vrienden, toen, na hunne verdrijving uit alle landen, Keizer ALEXANDER hun eene wijkplaats in zijne Staten opende. De Heer CRETINEAU-JOLY, een van hunne nieuwe lofredenaars, verzwijgt geenszins de voortdurende en innige betrekking tusschen den Heer DE MAISTRE en het Genootschap, daar hij het Jezuitismus voor eenen van de steunpilaren van het Staatsgebouw hield. ALEXANDER door de beoefening der Heilige Schrift voor eene mystieke rigting gewonnen, begunstigde sterk de Bijbelgenootschappen. »De Keizer," zegt de Schrijver, dien ik aanvoer, »had zich laten bedriegen; Vorst GALITZIN, Minister van Eeredienst, die de hoogste waardigheid in den Staat bekleedde, het meerendeel van de Russische Bisschoppen, STANISLAUS SIESTRZENCEWIEZ, de Bisschop van *Mohilew*, waren verklaarde beschermers dezer instelling, welke, na korter of langer tijd, het Grieksche en Roomsche Katholicismus eene doodelijke wond moest toebrengen. Er heerschte toen geestdrift voor de Bijbelgenootschappen in *Rusland*, van welker duur men zich onmogelijk rekenschap kon geven. De Anglikaansche Kerk begon zich te vestigen aan de boorden der *Zwarte zee*, gelijk aan die der *IJszee*, en breidde zich uit tot aan de grenzen van *China*, terwijl de Katholieke Kerkvoogden blinde werktuigen van derzelver uitbreiding werden — en, aangespoord door GALITZIN, van hunne gemeenten eischten een werk te begunstigen, welks gevaarlijkheid zij niet kenden.

De Jezuiten ontdekten het gevaar; het volk de Schrift in handen geven, is even goed als tot hetzelve zeggen: »werp het juk der dienstbaarheid af!" De Katholieke nieuwigheids-invoerders werden bij PIUS VII aangeklaagd, die hen in harde bewoordingen teregt wees. Is dit niet eene schandelijke vrijheid tegenover de woorden der Schrift: »onderzoekt de Schrift, zij zal getuigenis van mij afleg-

gen?" Zoo spreekt de Schrift; maar anders de Heer DE MAISTRE, wiens oordeel echter meer geldt dan dat van JEZUS CHRISTUS. Wat verblijdt gij u over het doode woord.... Wij leven in vrede met dezen valschen God (den Bijbel) en verwachten met ongeduld den dag, op welken de bedrogene wereld *) zich in onze, sedert drie honderd jaren, geopende armen werpen zal! — De Bijbel is dus niets dan een *dood woord*, slechts door den mond van den heiligen Paus verstaanbaar, slechts een onvolkomen boek, en, gelijk DE MAISTRE zegt, niets dan eene kiem, uit welke het Katholicismus de Christelijke leerstellingen tot volkomenheid ontwikkelde.

De Jezuiten, erkent hun verdediger, waren in *Rusland* reeds tot openbaren en scherpen strijd met de Universiteiten gekomen. Bij deze gelegenheid, zegt hij, vonden zij eenen warmen voorstander. JOSEPH DE MAISTRE had hen bij zijnen omgang met Volken en Vorsten gadegeslagen. Voor het oog van den Minister van Eeredienst teekende hij de schand- en misdaad af, welke de revolutionaire geest veroorzaakt had, en terwijl hij, in profetische vervoering opmerkte, dat de gevolgen der gebeurtenissen van 1812 minder verschrikkelijk zouden zijn, dan die van het voorgevallene in 1845, voegde hij er bij: »deze partij (de liberale) overstroomt *Rusland*, dringt in alle gewesten door en knaagt aan het diepste van de wortels zijner heerschappij. — Haar ontbreekt voor het oogenblik niets dan het oor van de kinderen (om door het onderwijs omverwerpend te werken) en het geduld der bestuurders."

Na zich zoo juist en waar over den, bij de wonderbaarlijke zorgeloosheid van de regeringen, dagelijks toenemenden wasdom van het liberalismus verklaard te hebben, gaat hij dus voort: »bij dit dreigend gevaar, is der Keizerlijke Majesteit niets nuttiger en voordeeliger dan een Genootschap, hetwelk, tegen de beginselen, welke *Rusland* moet

*) De Protestanten en allen die de Heilige Schrift lezen!

vreezen, doodelijk vijandig gezind, de opleiding der jeugd overneemt. Ik acht niet, dat men zich met meer voordeel van een ander middel zoude kunnen bedienen. Dit Genootschap is een hond, welken gij u wel moet wachten af te schaffen; wilt ge hem niet toestaan, de dieven te bijten, dat is uwe zaak, maar laat hem ten minste rondom uwe woning loopen en u wekken, wanneer het noodig is, vóór dat uwe deur opengebroken of men door de vensters ingeklommen is.

Men begrijpt dit beeld.... het is treffend.... De Jezuiten zijn waakzame honden voor de willekeurige heerschers; zij waken, indien het noodig is, steeds bereid, hen te bijten, die het wagen de rust te verstoren. Meenen zij niet alleen aller gedachten en de tijden der staatkundige ebbe en vloed waar te nemen? De Heer CRETINEAU haalt onder meer de treffende woorden van JOHANNES MULLER aan: »de verstandige lieden zijn overtuigd, dat met de Jezuiten eene sterke en algemeene borstwering van de onbeperkte heerschappij valt."

Desniettegenstaande werd deze borstwering, de oude orde in *Rusland* vernield. De toorn van den Heer DE MAISTRE geeft zich in de volgende bewoordingen lucht: »wanneer men bedenkt, dat in onze dagen eene erbarmelijke vereeniging van onnoozele Ministers, ijlhoofdige beambten en lage Secretarissen een Genootschap met zoo bewonderenswaardige deugden verdrijven en zich daarmede geluk wenschen kon, dan meent men den dwaas voor oogen te hebben, die zijnen voet op een horologie zet, terwijl hij uitroept: »ik wil u beletten gedruisch te maken." — Maar wat zeg ik? Een dwaas is niet strafbaar.

De Jezuiten hadden wel regt, het stoffelijk overschot van den Heer DE MAISTRE in hunne Kerk te *Turijn* bij te zetten.

Men weet welke leeringen in de beide Pausen GREGORIUS VII en PIUS V eene ligchamelijke gestalte hebben verkregen, welke rigtingen dezen beiden de kroon der Heiligheid hebben verschaft — men begrijpt ligt, dat de beide grond-

beginselen van de opperheerschappij over de regeringen en der uitroeijing van de ketterij, in het Brevier en Misboek en in de Katholieke Eeredienst ingevoerd zijn, dat de verzameling der Bullen er mede opgevuld is, dat dezelve iedere Sanctie verkregen hebben, welke zij slechts konden bekomen.

Deze beide, der maatschappij en der beschaving evenzeer vijandige leeringen, moeten door de Bisschoppen, nog vóór zij de wijding ontvangen, bezworen worden. Terwijl DE MONTALEMBERT de Jezuiten verdedigt tegen degenen, die hun den eed van volstrekte (?) gehoorzaamheid aan den Paus *) verwijten, verwondert hij zich te regt over deze beschuldiging, daar nog tegenwoordig de Bisschoppen, in de stelligste bewoordingen, gelijke, onbeperkte onderdanigheid zweren moeten †), een' eed, welken hun tot op heden nog niemand heeft verweten. Ten einde men zich overtuige, dat in deze formule van eedzwering alles gedaan is, om den Paus tot volstrekten beheerscher der wereld, tot wereldlijken en geestelijken Opperheer te verheffen, en opdat men het niet verwonderlijk achte, dat de Bisschoppen geene moeite ontzien, om op dezen grond de kerkelijke boven de wereldlijke regtbanken te verheffen, wil ik hier den eed mededeelen, welken ieder Bisschop, vóór hij de myter ontvangt, moet zweren: »ik zal alle mijne krachten inspannen, om de regten, den luister, de privilegiën en de heerschappij der Roomsch-Katholieke Kerk, van den Paus, onzen Heer, en van zijne Opvolgers te handhaven, te verdedigen en uit te breiden. — Ik zal in onderdanigheid de Apostolische bevelen, d. i. de bevelen van den Paus ontvangen, en dezelve met den grootsten ijver en de meeste naauwgezetheid ten uitvoer brengen."

»Ik beloof en zweer, *met alle mijne krachten* en met de sterkstmogelijke bitterheid de ketters, scheurmakers en de

*) In zooverre die hun namelijk voor hen zelve dienstig schijnt.

†) Om zich alzoo, wetend of onwetend, tot de dienst der Jezuiten-orde, die den Paus beheerscht, te verpligten.

opstandelingen tegen den Paus, onzen Heer, te zullen vervolgen en uitroeijen."

Deze eed verheft den Paus tot oppermagtigen beheerscher van de Bisschoppen en onderhoorige Geestelijkheid; de bevelen, aan welke zij zweren zich geheel te onderwerpen, zijn aan geenerlei contrôle onderworpen; zijn dezelve eenmaal gegeven, dan moeten alle Kerkvoogden ze met de uiterste naauwgezetheid en de diepste onderdanigheid ten uitvoer brengen, alsof ze door God zelven gegeven waren. Alle bedienaren van de Kerk moeten zweren, geene moeite tot herstel van den ouden luister der Theocratie, hare regten en privilegiën te zullen ontzien, een last, welks volvoering de arbeid van hun leven zijn moet. De vervolging van de ketters en wederspannigen tegen dit Priesterlijk Keizerrijk is in de rij van de heiligste pligten geplaatst, en de geringste nalatigheid bij de vervulling van dien pligt wordt als meineed aangemerkt.

Wat de Priesters betreft, deze zijn alleenlijk verpligt, gelijk de godsdienstige Orden en Broederschappen, den eed van gehoorzaamheid voor de Bisschoppen te zweren. De Jezuiten zijn het dus niet alleen, die zich tot herstelling der alleenheerschappij van *Rome* en tot verootmoediging van de wereldlijke magten verpligt hebben; maar zij onderscheiden zich daarin van de overigen, dat zij volkomen met het theoretische beginsel instemmen, en het in alle rigtingen met onvermoeide geestkracht zoeken te doen gelden. Zij zijn de aanvoerders tot den strijd en vuren de krijgslieden tot dapperheid aan *).

Tegenwoordig ziet de hooge Geestelijkheid zich genoodzaakt, ofschoon zij niet ophoudt de Jezuiten te roemen, eene eenigzins vrijzinniger taal te voeren. Wie wil dan aan de opregtheid dezer gezegden gelooven.

Verzekert ook niet Pater ROOTHAAN openlijk, dat hij

*) Hun ijver wordt meest daardoor aangevuurd, dat zij inderdaad den krijg alleen voor zich doen voeren!

met zijne orde de bemoeijingen en daden van den tegenwoordigen Paus goedkeurend gadeslaat? Protesteert hij niet tegen de Schrijvers, die beweren, dat de Jezuiten de Vorsten van den weg van vooruitgang willen afleiden, en verklaart hij zich niet met verbittering tegen degenen, die de Jezuiten, mannen van achteruitgang en vrienden van de staatkunde van METTERNICH noemen?

»Ons genootschap," zegt hij, »is eene op de plegtigste wijze door de Kerk gewettigde orde *). Deszelfs bedoeling is eenig en alleenlijk: de eer van God en het behoud van de zielen; zijne middelen zijn de middelen der Evangelische Consistoriën en de ijver, van welken het voorbeeld, hetzelve door de Apostelen en derzelver Opvolgers, de eeuwen door gegeven is. — *Het kent geene andere; de staatkunde is hetzelve vreemd.* — Het is nooit met eenige partij in verbond geweest. De laster heeft er genoegen in gevonden, de Jezuiten van staatkundige intriguen te beschuldigen, maar ik wacht nog steeds te vergeefs, dat men mij eenen van mijne onderhoorigen aanwijze, die zich te dezen aanzien van den geest en de voorschriften der orde verwijderd heeft. Men heeft beweerd, dat de Jezuiten een verbond met *Oostenrijk* hebben aangegaan? Voorwaar! dat is der orde een ongehoord gewigt toekennen; maar dit voorgeven strijdt zoozeer tegen het gezonde verstand, dat het zich noodwendig zelf wederspreekt †)."

*) Dit hebben de leden niet altijd erkend. Toen hun belang het medebragt, hebben degenen, die den 14den Februarij des jaars 1565, een verhoor voor eene commissie uit de leden der Universiteit van *Parijs* ondergingen, op de vraag van den President: of zij leeken, wereldlijke of ordegeestelijken waren, geantwoord, „wij zijn, die wij zijn (*tales quales*) het *genootschap van Clermont*, onder welke benaming het Parlement ons erkend heeft.

†) De uitroeijing der ketters en scheurmakers en van alle niet volkomen aan *Rome* en de Jezuiten onderdanigen, behoort dan voorzeker ook tot het Evangelische, d. i. stemt volkomen in met den geest van JEZUS en de Apostelen, naar hetgeen die geleerd en bevolen hebben?

»Gelijk de Kerk, zoo heeft het Genootschap van JEZUS, van welke der verschillende staatsinrigtingen ook, noch afkeer, noch voorliefde voor dezelve *). De leden van hetzelve schikken zich naar iederen regeringsvorm, onder welken de Voorzienigheid hun hunne plaats aanwijst, hetzij de Vorst hen als een vriend begunstigt, hetzij hij er zich toe bepaalt, hun de regten van de staatsburgers te verzekeren.

»Zijn de instellingen des lands, waarin zij zich ophouden, gebrekkig, dan verdragen zij deze gebreken; worden ze volmaakter, dan schenken zij aan de verbeteringen hunne goedkeuring. Waarborgen de Staten den volken nieuwe regten, dan eischen zij voor zich het medegenot, verleenen die meer vrijheden, dan maken onze Ordebroeders zich die ten nutte, om gelijkelijk hunnen vromen ijver en hunne weldadige werkzaamheid uit te breiden. Overal buigen zij zich onder de wet, achten het openbaar gezag, hebben steeds de wettige gezindheden van goede burgers, en deelen met deze geluk en ongeluk (?)."

»Het strijdt dus geheel tegen de waarheid, zoowel als tegen de openbare overtuiging, dat de Jezuiten steeds tegen den Paus, den regtmatigen Heerscher, zamenzweren, wien de wereld met blijden groet verwelkomt. De Jezuiten houden het integendeel voor hunnen heiligen pligt, PIUS IX lief te hebben, te vereeren, te zegenen, aan zijne wijze hervormingen en verbeteringen bijval te schenken; een pligt, welks vervulling hun steeds de zoetste vreugde zal verschaffen."

Volgens deze verklaringen van Pater ROOTHAAN, zoude de geschiedenis, tot op den huidigen dag, steeds een voortgaande laster zijn, eene duivelsche zamenzwering tegen het Genootschap van JEZUS. Wat men voormaals zag, wat men tegenwoordig ziet, daaraan mag men geen geloof slaan; de meest bepaalde en eerwaardige getuigenissen moeten aan de

*) Ook niet van die, welke door Protestantsche Vorsten en regeringen bestuurd worden? Komt dit met de beoogde uitroeijing der ketterij overeen?

onbevlekte zuiverheid der onschuldige orde ten offer gebragt worden. In *Lucern*, in *Freiburg*, in *Wallis*, overal, waar zij het zoo verre gebragt hebben, hunnen invloed te doen gelden, moest men, hoe zwaar ook de ketens zijn, welke zij den volken deden dragen, hoe ondragelijk ook de verdrukkingen waren, welke zij dezelve deden ondergaan, desniettegenstaande in hunne overheersching slechts het rijk van het ware regt en van de ware vrijheid erkennen. Welaan! laten wij het voorledene met deszelfs zware gronden van veroordeeling van het Jezuitismus daar, wenden wij onzen blik geheel naar het tegenwoordige en deszelfs lievelingsontwerpen, beschouwen wij onder meer, uit het stof van de middeleeuwen weder opgeroepen wetten, de besluiten, welke de groote Raad van *Wallis*, onder den invloed van de Jezuiten, tegen *verboden vereenigingen*, tegen *oproerige* en *doemenswaardige gesprekken*, enz., genomen heeft. Ik deel hier den inhoud mede van het eerste artikel:

»Met eene boete van 20 tot 100 Francs, met zes maanden tot een jaar gevangenis, of met beide te gelijk, worden gestraft, degenen, *die door ongepaste en schadelijke gesprekken de heilige Roomsch-Katholieke Godsdienst of de goede zeden (?)* benadeelen. Deze bepaling strekt zich echter niet uit tot hen, die zich aan Godslastering hebben schuldig gemaakt, en derhalve *volgens de strafwet behandeld worden*. Zij, die zonder vergunning, gevaarlijke schriften of boeken of spotprenten, welke de heilige Godsdienst, den Staat of de Ministers beleedigen, invoeren, bekend maken, uitleggen of verbreiden, enz., worden in het ligtste geval, met verbeurdverklaring dier geschriften gestraft. In geval van herhaling, kan het maximum der geldboete en gevangenisstraf verdubbeld worden."

Le Semeur maakt bij deze bepalingen de volgende opmerkingen: het valt eenen Walliser in, zijnen twijfel aan eenig door de eerwaarde Vaders openbaar gemaakt wonder te uiten; dit wordt als *onvoegzaam misbillijken* van de Katholijke Godsdienst aangemerkt, en de bedrijver voor deze

zware misdaad met geldboete en gevangenschap gestraft. Iemand waagt het, te beweren, dat zekere Priesters niet het beste voorbeeld geven; dit is een *hoogst onvoegzaam misprijzen*, hetwelk met het maximum van geldboete en gevangenschap moet geboet worden. Hij gaat verder, hij spreekt welligt over de bijnamen van de heilige Maagd en hare vereering door de getrouwen, en voegt er bij, dat de *Roomsche* Kerk te dezen aanzien niet met het Nieuwe Testament instemt; dit is meer dan een oneerbiedig afkeuren, het is Godslastering, en deze wordt in dit zoo bewonderenswaardig bestuurd Kanton, als eene zware misdaad gestraft. Onze Walliser gaat nog verder, hij drijft de dolzinnigheid ten top en beweert, dat de zedeleer van de Jezuiten eene geheel verwerpelijke is; dit is eene Godslastering van de ergste soort en zoodanig eene aanranding wordt met eene onteerende straf vergolden?

Is het begrijpelijk, dat eene zoodanige wet, in het jaar 1845, aan de grenzen van *Frankrijk* en *Italië*, had kunnen gegeven worden, onder het oog eener drukpers, welke zoodanige onbeschaamdheden bekend maakt, indien de Jezuiten nog genoeg overleg hadden, om te doen gelooven, dat zij zich met eenige mate van vrijheid vereenigen kunnen? Is het begrijpelijk, dat zij het wagen, den landen van *Europa* het schouwspel eener dwingelandij te vertoonen, voor welker verachtelijke onbeschaamdheid in geene taal woorden kunnen gevonden worden!

Men is in ons land algemeen en te regt bezorgd over onze wet op kerkeschennis, en de algemeene afkeuring heeft, volgens de dagbladen van Julij, de afschaffing van dezelve afgeperst. Maar wat is deze wet, vergeleken met de verordeningen in *Wallis*, tegen *oploop (?)* en *oneerbiedige afkeuring?* Bij vergelijking met deze, is zij de vrijgevigheid en verdraagzaamheid zelve. Men moest toch ten minste het vergrijp aan eene geheiligde plaats, gedurende de Godsdienst gepleegd, of daadwerkelijk eenen bedienaar van de Kerk aangevallen hebben. In *Wallis* is het genoeg, on-

eerbiedige woorden op straat, in een wijnhuis, welligt tot vreemden te hebben gesproken. Inderdaad, de Inquisitie is niet meer verre!

Wij meenden, dat de kerkelijke wetten der elfde eeuw, welke verordenden, dat ketters en godslasteraars de tong met een gloeijend ijzer verschroeid moest worden, slechts nog in de geschiedenis, als gedenkteekenen eener woeste barbaarschheid gevonden werden? Wij bedriegen ons echter daarin grootelijks; de Jezuiten laten den gruwel niet varen, zij verbergen in hun arsenaal een vreesselijk onweder.... Maar de zon zal weder schijnen en hunne ketens en hunne martelingen zullen voor derzelver gloed versmelten.

Vangt dus slechts weder aan, ons van de edele en verhevene grondstellingen van de Jezuiten en de Roomsche Priesters *) te spreken. Roemt ons hunne liefde tot de vrijheid; spreekt ons daarvan voor de duizendste maal, dat gij de eenigen zijt, die den voortgang der beschaving en de regten van de volken eerbiedigt. Vervolgt in uwe gesprekken en geschriften democratische rigtingen! Ons bedriegt gij niet meer! wij kennen u sedert lang, en spoedig zal geenen redelijken mensch het verborgen masker meer ontgaan, waarachter zich uwe teugellooze dwingelandij verbergt.

Indien uwe vrijgevige redeneringen opregt gemeend waren, dan zoudt gij ten minste uwe ongerustheid over wetten, als die van *Wallis*, getoond en de verderfelijke aanslagen van de Jezuiten aangetast hebben; — maar welk van uwe dagbladen had den moed daartoe? *l'Univers*, *l'Ami de la Religion* en de overige kerkelijke Nieuwsbladen zullen zwijgen en later zich niet schamen, voor hunne tegenstanders te betuigen, dat zij vijanden van de vrijheid zijn.

Gij zijt slechts tooneelspelers, en het slechte stuk, hetwelk gij opvoert, kan niet lang meer duren. — Wacht u voor de ontknooping.

Op de meest verschillende velden der godsdienstige be-

*) De Schrijver bedoelt hier degenen, die met de Jezuiten instemmen.

weging vertoont zich duidelijk de haat der Theocratie *) tegen alles, wat niet met derzelver grondstellingen en uitzigten instemt. De Heer HENRION b.v., die zich als een hevig voorstander van de vrijheid voordoet, eischt vóór alles, vrijheid van onderwijs, van eeredienst en van vereeniging, men zoude hem voor eenen heethoofdigen radicaal houden. Maar eenige bladzijden van zijne geschriften zijn toereikend, om hem geheel te doorgronden. De regten, welker zegepraal hij eischt, verlangt hij slechts voor *de goeden*, en ontzegt ze *den Goddeloozen*. De Goddeloozen, zegt hij, namelijk degenen, die het juk der onbeperkte heerschappij in den Staat en in de Kerk niet geduldig willen dragen, weten nog beter dan de goeden, dat eensgezindheid sterk maakt en oneenigheid verzwakt. Niets is, volgens hem, regtvaardiger en natuurlijker, dan de vereeniging van hen, wier doel slechts het booze, d. i. de vernietiging van het oude Absolutismus in den Staat en in de Kerk is, te verhinderen. Wordt deze vereeniging verhinderd, dan twijfelt hij niet, of de godsdienstige genootschappen zullen, indien zij zich vrij kunnen bewegen, in *Frankrijk* spoedig al het verlorene heroverd, en zich op nieuw in de wereld gevestigd hebben.

»Een Katholiek denkbeeld," zegt hij, »leidt de algemeene beweging, en weldra zullen de godsdienstige instellingen dat durven uiten. Het beginsel der persoonlijke vrijheid, voor hetwelk de Corporatiën als enkele personen zijn, beschermt die instellingen. Indien de godsdienstige vrijheid voor de Katholieken niet slechts eene hersenschim, de vrijheid van onderwijs voor hen geene ijdele belofte zijn zal, dan *zullen zij door de opleiding der jeugd spoedig de toekomst beheerschen.*"

Volgens deze woorden kan men die soort van voorvechters der nieuwe vrijheid beoordeelen; ieder woord verbergt eene list, in alle hunne boeken is een groot, onafgebroken bedrog op te merken.

*) D. i. van de vereenigde Jezuiten en Ultramontanen.

Men zal zeggen, dat de Heer HENRION van allen dwang in geloofszaken eenen onoverwinnelijken afkeer heeft; maar hij legt er zich op toe, den Heiligen DOMINICUS van de blaam van gruwzame vervolgzucht te zuiveren.

»De Protestanten en Wijsgeeren," zegt hij, »werpen hem voor, dat hij de christelijke liefde verwaarloosd en het zwaard gegrepen heeft, waar overreding niet toereikende was *). Gewis, geene beschuldiging kan onregtvaardiger zijn. Zijne gematigdheid, zijne liefderijke toegefelijkheid jegens de ketters, hebben genoegzaam de zachte neigingen van zijn hart getoond. Ontvlamd in haat tegen de ketters, vergat hij toch nimmer de christelijke liefde en dat het de taak der Kerk is, hen met hare melk te voeden, en niettegenstaande *hare regten*, met menschlievendheid te werk te gaan †); de Heilige DOMINICUS poogde slechts door gebed en onderrigt te bekeeren."

Maar waartoe deze pogingen tot regtvaardiging der gruwzaamheden van den Heiligen DOMINICUS, daar de Heer HENRION kort daarop de *Inquisitie*, eene tot instandhouding der maatschappelijke orde onmisbare noodzakelijkheid noemt? Hij wil, dat men zonder voorafgaande *kerkelijke censuur*, niets zal laten drukken; een maatregel, welke, volgens hem, alleen genoegzaam is, om de maatschappij weder in rust te brengen.

»De kerkelijke censuur," zegt hij, »kan slechts gehaat worden door hen, die niet kunnen begrijpen, dat het belang van de Godsdienst, van den Staat en van goede zeden een toezigt over de uitdrukking der gedachten eischt §). De

*) Om te doen gelooven, hetgeen tegen iemands overtuiging streed. Daartoe hebben vooral de Dominikaner-Monniken, ook als leden van de regtbanken der *Inquisitie*, door hunne gruwzame vonnissen, naar zij meenden, al het mogelijke gedaan!

†) Dan hebben zijne volgelingen hem slecht begrepen, wanneer zij *Auto-da-fé's* verordenden.

§) Het Staatsbestuur behoort er voor te zorgen, dat de drukpers niet misbruikt worde.

Inquisitie!" roept hij uit, — men wil u slechts verschrikken, wanneer men dit woord met kille huivering uitspreekt *).... Maar tegenwoordig wordt niemand meer door woorden en namen verschrikt. De regtbanken der Inquisitie hebben over alle de vier werelddeelen minder bloed doen vloeijen, dan in het Koningrijk *Frankrijk* alleen, gedurende de Godsdienst-oorlogen vergoten is geworden †). Zij behoeden het land, waar zij gevestigd zijn, tegen het vergif des ongeloofs, hetwelk over het overige *Europa* verspreid is geworden. Haar hoofddoel is, de leeringen van Atheïsmus en Republikanismus het doordringen in het land te beletten. Alle boeken, welke over deze stof handelen, zijn door haar op het strengste veroordeeld. Daarom kan het *valsche liberalismus* haar niet dulden §)."

Men heeft welligt nooit een over zóo wijden kring verspreid, door zoo vele medegedienstigen gespannen net gezien. Zij weten zelve wel, hoe schaamteloos zij de waarheid verloochenen. Is de tijd nog niet gekomen, dat men hun eindelijk het masker van het gelaat rukke? Wat hopen zij eigenlijk met hun voorwendsel te bereiken? Alles in eenen nevel te hullen en te verduisteren; door misbruik en verraad de heiligste gevoelens van de menschen verachtelijk te maken; en eindelijk, wanneer deze verachting en ontmoediging den hoogsten graad bereikt hebben, hen gevangen te nemen, die, den strijd moede, zich in hunne handen overgeven.

Deze eigenlijk bedoelde slag, deze nederlaag van alle magten en van den zich ontwikkelenden geest, welke reeds zoo dikwijls aangekondigd werd, is door GÖRRES, maar in

*) Vergelijk de Geschiedenis der Inquisitie!

†) Maar dan toch op zich zelf beschouwd, naar HENRION's ligter oordeel, veel! En nogtans wil hij de Inquisitie weder alom hebben ingevoerd!

§) HENRION schijnt allen, die door de Inquisitoren veroordeeld zijn geworden wegens de Godsdienst, voor Godloochenaars te houden!

allegorischen vorm, voorzegd geworden. »De magten," zegt hij, »zijn voor niet langen tijd getuchtigd geworden. God verscheen dezelve met magt en majesteit omgord *). De herinnering daaraan is haar spoedig uit de gedachte gegaan. Men zal eindelijk zien, dat God de Heer haar bespot en door middelen vernietigt, aan welke niemand denkt †)."

»Hij bekommert er zich weinig om, wat zij zullen denken, Hij weet sedert lang, dat zij een ondankbaar geslacht zijn, dat Zijne weldaden spoedig vergeet. Daar echter hunne grootspraak niet wilde eindigen, daalde Hij ten tweeden male in *de gedaante van eenen dienstknecht* neder. — »Mijne Heeren!" zeide Hij tot hen, »hier treedt een mededinger onder u op, die geen nieuweling in het schaakspel is, is het u aangenaam, uwe bekwaamheid met de zijne te meten?" Zij aarzelen, zij werpen eenen vorschenden blik op Hem, en behoeven langen tijd, voordat zij moed vatten. Maar Hij schijnt zoozeer een nieuweling, Zijn blik is zoo nederig, Zijne gedaante zoo onbeduidend, dat hun hoogmoed en aanmatiging terstond weder ontwaken. »Vriend!" zeggen zij, »gij hebt uwe kennis wel bij nieuwelingen en zwakken verkregen en meent nogtans, zóó ervaren spelers, die het meesterschap verkregen hebben, het hoofd te kunnen bieden, dat is eene vermetelheid, welke hare straf verdient. Het kan wel zoo wezen, als gij zegt: antwoordt de bescheiden Onbekende; zoo gij mij slechts de eer wilt bewijzen, eene proef met mij te nemen, dan zullen wij wel vinden, om welken prijs het spel gespeeld worde. Uwe zielen zijn uw inzet; ik heb gaarne de mijne voor de uwe prijs gegeven." Het spel begint, de zetten worden allengs ingewikkelder. De zeven wijze meesters rukken fier met hunne stukken voorwaarts en dringen op hunne partij in. De Vreemdeling schijnt in gevaar. De meesters werpen elkan-

*) Dit laatste is juist; doch alleen daarom, dat God de gebeurtenissen bestuurt.

†) Hadden verscheiden regeringen maar niet de Jezuiten begunstigd!

der veelbeteekenende oogwenken toe en spotten onderling; meer dan eens zweeft een honende glimlach over hunne lippen, vele van hunne fijne zetten gelukken; maar de Vreemdeling doet gedurig onverwachte tegenzetten en speelt zijn spel rustig voort. Nu, daar het ten einde spoedt, doet hij de meesterzet, en zonder zich te bewegen of de oogen op te slaan, zegt hij: »schaak de koning!" Aller blikken rigten zich naar deze zijde van het spel, een kreet van ontzetting laat zich hooren, *men peinst*, *beproeft het hier en elders*, *te ontkomen*, *maar nergens is een uitweg*. Zij moeten het spel verloren geven. — »Ik heb uwe zielen gewonnen," zegt de Grijsaard, »bekeert u nu in waarheid, en legt uwen trots af, opdat ik mijne winst niet weder verlieze. Rigt uwen boozen wil niet langer tegen mijne Kerk, maar geeft haar, wat gij haar schuldig zijt, *inderdaad*, *gij zult daarbij rekening vinden*." — Daarop verdween Hij van voor hunne oogen.

Hij heeft bij zijn verdwijnen eenen goeden raad achter gelaten; volgt dien op, want zijne raadslagen zijn verstandig en wijs. Gij hebt, zonder hem te kennen, zijn aangezigt in eerwaardige trekken gezien, hoedt u, het niet eenmaal fonkelende van toorn te zien, wie Hem zoo ziet, dien kost dit het leven *).

Dit is eene voorzegging, maar gelijk die van KAJAPHAS; zij schijnt in tegengestelden zin verwezenlijkt te worden. Zoo PIUS wil, kan hij alleen het spel winnen. Hij zal zwak zijn, als een grijsaard, zoo hij weder leven wil instorten aan hetgeen het niet meer bezit, aan de Theocratische leeringen, maar eene onvergelijkelijke en bijna bovenmenschelijke magt zal hij hebben, indien hij vastberaden den geest der eeuw voorgaat. Dat zijn naam nu reeds van zooveel glans en roem omstraald is, dit heeft hij slechts te danken aan zijne eerste schreden op de baan der vrijheid;

*) Wie het vermag, denke zich oneerbiediger vergelijking, schandelijker verguizing van de eer van God en die der Vorsten!

zoo hij de vrijheid een oogenblik verloochent, zal zijn glans van heiligheid terstond verdwijnen *).

De roemvolle bestijging van den heiligen zetel door PIUS IX is een doodsteek voor die groote zamenzwering van de godsdienstige dwingelandij, met het absolutismus tegen het Evangelie en de vrijheid (!).

Men heeft overigens weinig kennis van het Theocratische krijgsleger, indien men wil gelooven, dat het zijne zaak voor eene verlorene houdt. Reeds heeft het, met die ligtzwenkende gemakkelijkheid en stoutheid, welke het te allen tijde zoowel heeft weten te vereenigen, eene nieuwe manoeuvre begonnen. Het geeft zich thans, nu de zaak der vrijheid, den Apostolischen zetel voor zich schijnt gewonnen te hebben, alle mogelijke moeite, om aan te toonen, dat de zaak van de vrijheid, welke zoo beduidend wint, alleenlijk de Theocratie tot moeder heeft.

Wij kiezen uit duizend plaatsen, welke wij zouden kunnen aanvoeren, slechts de verklaring van *l'Univers* van den 14den October 1847, waar wij het volgende lezen: het heeft der Voorzienigheid behaagd, dat de grondstellingen der christelijke vrijheid en gelijkheid, welke noch door het Protestantismus, noch door het Rationalismus, noch door het Communismus zijn genoemd geworden, *alleenlijk* in het Katholicismus tegen over die alle aangewezen zijn (?!)

Men behoeft waarlijk slechts weinig in de Geschiedenis ervaren te zijn, om te weten, hoedanige de diensten zijn geweest, welke de Theocratie aan de vrijheid bewezen heeft, ten einde zich zelve tot de hoogste magt te verheffen! Men weet voorts, dat zij deze magt verkregen hebbende, en toen hare onbeperkte heerschappij gevestigd was,

*) De gebeurtenissen van de laatstverloopen maanden hebben doen zien, hoe weinig gegrond de groote verwachtingen, welke men van Paus PIUS IX koesterde, zijn geweest. Wat Z. H. verder nog zal kunnen en willen doen, moet de tijd leeren. Ik laat ook het een en ander, betreffende hetgeen hij, naar GIOBERTI's mededeelingen, ook voor de Kerk zou moeten doen, daarom achterwege.

het denkbeeld zelf (dit zijn woorden van den Heer HUBTER), hetwelk het Christendom gevestigd had, het gebouw van het Katholicismus heeft beginnen te ondermijnen, het gedeeltelijk afgebroken heeft, en vroeger of later (wie kan het weten?) het geheel omverwerpen zal.

Andere gebeurtenissen *) zullen het bewijs leveren, wij hopen dit, of PIUS IX de man van kracht, de door de Voorzienigheid verkozen Genius zijn zal, die geroepen is, om de Theocratische overlevering te vernietigen en de Kerk weder op den grond des Evangeliums te vestigen. Gelijk PETRUS, die het *symbool* en de inhoud van het Pausdom is, zal hetzelve zich eindelijk van de vijanden van CHRISTUS afzonderen, bij wie het zich gevoegd heeft, daar het Hem driemalen verloochende, zich aan hun vuur verwarmde en zwoer niets gemeens met Hem te hebben! Reeds kleurt de gloed van den ochtend den hemel rood, de nacht wijkt voor de stralen van de opgaande zon, de wereld wacht, en het gekraai van den haan herinnert PETRUS aan het woord van den Heer, en berouwvol zal het Pausdom weder Christelijk worden (?).

Ja, de nieuwe wereld onthult zich glansrijk uit den digten nevel, in welken zij tot nu toe gewikkeld lag en laat hare eeuwige zinspreuk lichten: *regt en vrijheid.* Maar wat maken de regelen der Jezuiten van den mensch? Zij verstikken en vernietigen hem zedelijk. Zij zijn de natuurlijke vijanden van iedere vrije beweging van den wil en Bondgenooten van iedere onderdrukking. Het Jezuitismus gevoelt zich slechts in de duisternis wél, het licht verblindt hetzelve en brengt het van zijn stuk. Het zal slechts zoo lang leven, totdat de vrijheid eene beslissende zegepraal behaald zal hebben. Het zal niet ophouden iedere overheersching, van welke het de volmaaktste type is, te ondersteunen, totdat deze het in zijnen val medesleept. Wat

*) Dan de door den Schrijver vermelde vestiging der Inquisitie, de veroordeeling van HUSS en HIËRONYMUS van *Praag*, en het Protestantismus.

zal er bij de groote herschepping, bij welke, in de Godsdienstige en maatschappelijke sferen, alles zich naar de type van regt en vrijheid hervormen zal, van hetzelve worden? Wat zal het doen, om den zich ontwikkelenden geest te onderdrukken, die geheel de Kerk beweegt? Op het gebied van wetenschap en nijverheid zijn wezenlijke wonderen geschied, het vermogen van de menschen kent geene palen meer, en de volken streven er naar, zich inniger met elkander te vereenigen en slechts één gezin uit te maken. De nieuwe, te verwachten inrigting, welke, gelijk de waarheid, voor alle maatschappelijke en Godsdienstige betrekkingen *ééne* zijn zal, moet buiten twijfel de groote veroveringen, welke verstand en wetenschap gemaakt hebben en nog zullen maken, waardig zijn *).

In de Koninklijke Bibliotheek is, terwijl ik dit schreef, een handschrift gevonden, hetwelk nopens de Jezuiten plaatsen bevat, welke niet voor het algemeen bestemd waren, en welke, na twee eeuwen te lezen, hoogst belangrijk is. Dezelve zijn herkomstig van THOMAS CAMPANELLA, die door zijne *Zonnestad* en andere geschriften bekend is, maar zijnen roem vooral verworven heeft door de smarten, welke iedere andere ziel dan de zijne, van kracht beroofd zouden hebben. Zijne getuigenis bleef bijna twee eeuwen verborgen, en komt thans juist te regter tijde aan het licht. Men kan zeggen, dat het geschrift van CAMPANELLA de *geheime bedoeling* volmaakt. Men ziet uit hetzelve, door welke geheime drijfveren, door welk eene opmerkelijk eenvoudige en daarbij toch diep doordachte bewerktuiging eenige duizend, alom verspreide menschen de kunst verstaan, om eene bijna ongeloofelijke magt uit te oefenen. Ik maak met CAMPANELLA, die zich op geschiedkundige daadzaken beroept, slechts daarop opmerkzaam, dat de Jezuiten slechts dan grooten ijver voor de onfeilbaarheid van den Paus toonen, wanneer dat in hunne bedoelingen past,

*) Mogten deze denkbeelden van den Schrijver eenmaal op eene waardige wijze verwezenlijkt worden!

maar zich om dezelve niet bekommeren, zoodra hij zich met magtspreuken tegen hen toerust, ten einde hun door regelen eenen toom aan te leggen.

Hooren wij CAMPANELLA:

»Hun Pater-Generaal — verkiest eenige Vaders, die Assistenten genoemd worden, dewijl zij hem steeds behulpzaam ter zijde staan. Voor ieder volk wordt er ten minste één bestemd. Zoo heet, bijv.: een van hen Assistent van *Frankrijk*, een ander van *Spanje*. Ieder van hen heeft de bijzondere roeping, den Generaal betrekkelijk alle staatszaken in te lichten, welke in de Provincie of het Rijk voorkomen, waarvan hij Assistent is. Dit geschiedt door Correspondenten, die in de voornaamste steden der Provinciën van het bedoelde Koningrijk hunne zetelplaatsen hebben. Deze Correspondenten onderrigten zich op het naauwkeurigste nopens het karakter, de gezindheden en neigingen van de Vorsten, en met iederen vertrekkenden Courier bekomt de Assistent naauwkeurig onderrigt van nieuw ontdekte zaken en voorvallen. De Assistent maakt terstond den Generaal er mede bekend. Deze doet zijnen raad vergaderen, en daar wordt geheel de wereld ontleed en eene toetsing van de belangen of ontwerpen van Christelijke Vorsten begonnen; na een naauwkeurig onderzoek van alle bewijsstukken, komt men eindelijk overeen, het belang van eenen Vorst te begunstigen, dat van eenen anderen te dwarsboomen, al naar het voordeel dit medebrengt. Gelijk de toeschouwers bij het spel gemakkelijker de aangewende kunstgrepen ontdekken, verstaan deze Vaders het zich zeer wel, terwijl zij de belangen van alle Vorsten voor oogen hebben, te onderscheiden, wat plaats en tijd eischen, en weten zij de doeltreffendste middelen aan te wenden, om het belang van eenen Vorst, van wien zij zeker zijn, zich ter verwezenlijking hunner baatzuchtige bedoelingen te kunnen bedienen, te begunstigen.

»Men kan hieruit gemakkelijk afleiden, welke hinderpalen zij den Vorsten, die het belang van de Jezuiten, de eenige

beweegreden en het uitsluitend doel hunner handelingen, hun als tegenstanders aanwijst, in den weg kunnen stellen. De Staatsaangelegenheden vereischen de gestrengste geheimhouding, wordt het geheim verraden, dan is de Staat verloren.... Maar de Jezuiten, d. i. de Pater-Generaal en zijne Assistenten zijn, door middel van de biecht of door de berigten hunner Correspondenten, die zij in alle hoofdsteden der Christenheid hebben, of door andere aanhangers naauwkeurig, en tot in de kleinste bijzonderheden van alle, zelfs in de meest geheime raadsvergaderingen genomen besluiten onderrigt en kennen in zekeren zin de strijdkrachten, ontvangsten en uitgaven van de Vorsten beter dan die zelve. Dat alles kost hun niets meer dan brievenport.

»Hebben zij het nu, daar zij zoo naauwkeurig nopens alle aangelegenheden van de Vorsten onderrigt zijn, niet in handen, het aanzien van den eenen bij den ander te verzwakken, hen als vijanden tegen elkander op te hitsen, het zaad des oproers in de Staten te strooijen, en dat alles te gemakkelijker, daar zij door de biecht in de geheimste gedachten der onderdanen kunnen indringen?"

Hier volgen bijzonderheden aangaande verschillende klassen van Jezuiten, deels leeken, deels Priesters, die in verschillende betrekkingen en verrigtingen elkanders handlangers zijn. »Zij hebben de zoodanigen in alle Koningrijken," zegt CAMPANELLA, »in alle Provinciën, aan alle Hoven." De keuze valt op behendige, scherpzinnige lieden; zij beloonen die met pensioenen, beneficiën of hooge ambten.

»De vierde klasse," zegt hij, »is die der staatkundige Jezuiten, in wier handen het bestuur van geheel de Orde is. — Reeds te voren, door hunne verbindtenissen en spionnen van alle belangrijke zaken, welke bij het Hof van *Rome* aanhangig zijn, onderrigt, en terstond met de oplossing, welke hun belang aanraadt gereed, brengen zij bezoeken bij de Kardinalen, Gezanten, hooge Geestelijken, bij wie zij zich gemakkelijk weten in te dringen. Zij spre-

ken met hen over de zaak, welke zoo even behandeld werd of spoedig ter sprake komen zal. Zij stellen hun dezelve van die zijde voor, welke met hunne belangen strookt, en weten daarbij zoo behendig te werk te gaan, dat de ander eindelijk, gelijk men zegt, wit voor zwart en zwart voor wit aanziet.

»Denzelfden kunstgreep, van welken zij zich bij de Roomsche Geestelijkheid bedienen, wenden zij ook bij de Vorsten aan, onmiddellijk of bij tusschenkomst van de Jezuiten der tweede klasse, die zich buiten *Rome* bevinden. Op deze wijze gaat het grootste gedeelte der aangelegenheden van de Christenheid door de handen der Jezuiten, en slechts die worden gelukkig behandeld, tegen welke zij zich niet verzetten.

»Daaruit dat de voornaamste Jezuiten de vriendschap van de wereldlijke en Geestelijke Vorsten hebben weten te verwerven, door hen te overreden, dat zij slechts in hun voordeel handelden, zijn *twee* groote onheilen ontstaan: *ten eerste*, dat zij de vriendschap en toegenegenheid van de Vorsten misbruikt en zich niet ontzien hebben, eene menigte aanzienlijke en vermogende familiën ten gronde te rigten, door zich derzelver erfenissen toe te eigenen. Zij verlokten de schoonste talenten van dezelve, die hunne scholen bezochten, tot de intrede in hunne Orde, en wanneer die vervolgens door ziekte of eene andere oorzaak voor hen onbruikbaar werden, zonden zij hen onder eenig voorwendsel weg, zonder hun hunne goederen terug te geven, welker bezit zij zich bij hunne intrede hadden weten te verzekeren. Het *tweede* onheil is, dat deze vaders van hunne vertrouwelijkheid en vriendschap met de Vorsten listiglijk grooter ophef maken, en *dezelve grooter doen voorkomen dan zij inderdaad zijn*, ten einde de toegenegenheid van alle Ministers te verwerven, en geheel de wereld te verleiden, om voorspraak bij den Vorst te bekomen. Zij hebben zich openlijk beroemd op het vermogen, om Kardinalen en Nunciussen, Stedehouders, Gouverneurs en andere beamb-

ten te leveren *). Er zijn er zelfs onder hen, die durven beweren, dat hun Generaal meer vermag dan de Paus!

»Op alle deze gronden beweren zij, ieder naar welgevallen te kunnen verheffen of verpletteren; en, daar zij zich van de Godsdienst als van eenen dekmantel bedienen, om geloof te verwerven, gelukken hunne pogingen bijna altijd.

»Voorts geven zij, bijv. in *Frankrijk*, den Koning en zijnen Ministers raad, gelijk zij dien uit *Rome* als voorschrift bekomen. Hetzelfde geschiedt in *Spanje*, en zoo ontstaat er in het gemoed van de Vorsten een wantrouwen, hetwelk voor het heil hunner onderdanen en van den algemeenen vrede hoogst nadeelig is.

»Men ziet wel somtijds iemand, die door eene gevaarlijke ziekte aangetast is: hij zendt een klagend geschrei ten hemel op, men ziet zijn lijden, maar men kent den grond en oorsprong der ziekte niet. Even zoo beklagen zich allen over de Jezuiten; deze, dat zij hem vervolgen, gene, dat zij hem slecht gediend hebben; maar het kwaad woedt voort en zijne oorzaak is niet ligt op te sporen. Deze oorzaak echter ligt in hun onophoudelijk pogen, om hunne magt te vergrooten.

»Ten einde dat oogmerk te bereiken, is hun alles even goed; zij stellen zich aan den algemeenen haat bloot, zij bedriegen de Vorsten, onderdrukken de behoeftigen, trekken den eigendom van weduwen aan zich, rigten de aanzienlijkste familiën ten gronde, en zaaijen wantrouwen onder de Vorsten van de Christenheid, ten einde zich in hunne aangelegenheden te mengen.

»Daar zij tegenwoordig, nu zij geene wereldlijke regtspleging hebben, der wereld het schouwspel van zoo groote en afschuwelijke dolzinnigheden bieden, wat zouden zij doen, indien het ongeluk wilde, dat een van hen tot Paus werd verkozen? Deze zou eerstelijk het heilige Collegie met Jezuiten vervullen en daardoor zou het Pausdom in

*) Dit zullen ze ook wel werkelijk al te veel hebben gedaan!

de magt van hun Genootschap verblijven. Zouden niet voorts, daar het heilige Collegie slechts zijn eigen voordeel voor oogen houden zou, en tevens in het bezit der Pauselijke magt was, vele Vorsten, en inzonderheid de naburige, in gevaar komen? Zulk een Paus zou aan zijne Orde de investituur in eenige steden en de wereldlijke regtspleging in handen geven, welke zij tot nadeel van andere Vorsten zoude handhaven. Was nu eenmaal het heilige Collegie met Jezuiten vervuld en zagen zij zich reeds Heeren van geheel het erfdeel van CHRISTUS, dan nog zouden zij, gelijk de waterzuchtige, wiens dorst te heviger wordt hoe meer hij drinkt, hoe meer zij veroverden des te hebzuchtiger woeden en duizende onheilen stichten. En daar er niets is, hetgeen zoozeer aan veranderingen blootgesteld is, als de Staten, zouden zij het door hunne intriguen en listen spoedig zoover brengen, dat overal de regeringsvorm ingevoerd werd, welke hun de meest welgevallige is, en zoo zullen zij inderdaad heerschen."

Uit de Theocratie *) ontstaan, hebben zij zich den geest van dezelve geheel toegeëigend. Zij hebben dat vuur, hetwelk alles wil verteren, gevoed; hunne, gelukkig! vruchtelooze pogingen hadden bestendig ten doel, hunne Moeder te verderven en zelve de ziel en gedachte van de Katholieke Hiërarchie te worden †). Gelijk zij, streefden zij naar volkomen alleenheersching over de menschen en de maatschappij, poogden de zielen van de menschen aan zich te verslaven, om ze in blinde gehoorzaamheid aan enkele

*) Het vroeger Ultramontanismus, vooral sedert GREGORIUS VII.

†) Eene welingerigte, het heil van de Katholieke Kerk wezenlijk bevorderende, in den geest van de vroegste eeuwen der Christenheid en van eerbiedwaardige Kerkvoogden en Kerkvaders verkozen en besturende Hiërarchie kunnen zij dan ook niet dulden. Wie daarop durft aandringen zoeken zij bij zijne mede-Katholieken met den bespottelijken scheldnaam van *Jansenist* of andere te bederven.

hoofden te onderwerpen, die allen uit den kelk der almagt zwelgen zouden.

De hooge Geestelijkheid verkeert nog steeds in dezen zonderlingen droom *). Hare geloofsbelijdenis blijft onveranderlijk deselfde. Na een onderzoek van hetgeen hare organen bij voortduring herhalen, zegt de *Revue des deux Mondes:* dit is nog slechts eene voorbereiding tot nog veel dreigender inrigting, van welke *l'Univers* betuigt, dat de Kerk den Staat zoo verre te bovengaat, als een Tempelgebouw eene burgerwoning, en hiervan gaat men uit, om de noodzakelijke en onbeperkte opperheerschappij van het volkomene over het onvolkomene, d. i. van de kerkelijke over de wereldlijke maatschappij te grondvesten †).

De Theocratie wil alleen aan alle magten wetten voorschrijven. Zij wil nog meer, volgens hare leerstelling zijn geweld en vernietiging regtmatig en heilig, wanneer die ten voordeele van hare zaak gepleegd worden. Heeft men zich dan hiervan niet door zoo vele imposante stemmen en predikatiën, herderlijke brieven, bullen, besluiten van Kerkvergaderingen en heiligverklaringen overtuigd? Nog tegenwoordig stemmen ook Brevier en Misboek met dit koor in.

Men zal zich herinneren, om welke *deugden* en *leeringen* GREGORIUS VII en PIUS V de eer, om als Heiligen te gelden, verdiend hebben. Behalve deze beide Pausen, zie men nog op den Ordestichter, den Heiligen DOMINICUS, ter wiens eere door *geheel* de Kerk feesten en aanbidding gehouden worden. Er is geen Priester, die niet te zijner vereering eene kerkdienst of eene mis vierde. De heiligverklaring vergeet alle zijne overige eigenschappen, om in hem alleen de deugd te prijzen, welke hij door de vervolging der ketterij,

*) De Ultramontaansch gezinden onder haar, namelijk, welke GIOBERTI de Theocratie noemt.

†) De Kerk, d. i. hare bestuurders, zoowel als de leden der Kerk zijn, indien zij de Godsdienst opregt belijden, als de zoodanigen verhevener dan als medeleden van den wereldlijken staat.

en niet van deze alleen, *maar tevens door die van de ketters zelve*, betoond heeft. Deze is de deugd, welke de geest der Theocratie in het Brevier der Kerk durft roemen, heiligverklaren en als voorbeeld aanprijzen. »Zijn *geest* en zijne *deugd*," zegt het Brevier, »vertoonden zich *vooral heerlijk in de verdelging van de ketters*. Hij heeft aan dit werk zeven jaren toegewijd."

En dat wreedaardig werk wordt nog tegenwoordig, als *deugd* en zelfs als de *geest* van de Katholieke Kerk geroemd *)! Moest niet geheel de Geestelijkheid en met haar Pater LACORDAIRE, op straffe van zich aan eene *doodzonde* schuldig te maken, het bovenstaande in alle vroomheid nazeggen? Spreken zij niet in het gebed: »geef ons kracht, Heer! hen *na te streven*, die wij zoo gelukkig zijn te kunnen vereeren." Ieder Katholiek moet zich met deze Hijmne of in woorden, of in gedachte vereenigen. »Deze belijder des Heeren (DOMINICUS), wien de volken *over geheel de aarde* vereeren, en die op dezen dag ten Hemel gevaren is, heeft tot zijnen laatsten stond toe, *een leven zonder vlekken geleid. Laat ons God bidden*, wien het behaagd heeft, Zijne Kerk door de *verdiensten* en *leeringen* van den allerzaligsten DOMINICUS, enz."

En het Brevier en Misboek eischen, dat men deze *leeringen* en deze *verdienste van ketterverdelging* als heilig vereeren zal? Zoude het niet veeleer *dwaling* en misdaad zijn? Wij althans zijn van dit gevoelen en alles regtigt ons daartoe, onder meer ook deze grondstelling, welke de Heer LACORDAIRE in eene van zijne predikatiën genoemd heeft: »het wapen van de waarheid is de overtuiging, het wapen van de *dwaling* is het *geweld*. De waarheid wil zich door den geest doen gelden, de dwaling door het ligchaam geweld aan te doen." Met ongeloofelijken hoogmoed roept deze

*) Welke Kerk aan het leven in haren schoot de eeuwige zaligheid *onafscheidelijk* verbonden acht; zoodat zij, eenen ketter doodende, hem gelijktijdig voor eeuwig van het genot der zaligheid zoude uitsluiten.

Prediker van Nôtre Dame uit: »wij zijn geene kinderen van het geweld, van den dwang en van de dienstbaarheid; sedert achttienhonderd jaren heeft men het Pausdom (?), het Episcopaat en de Priesterschap gehoorzaamheid en eerbied betoond, *zonder dat immer geweld noodzakelijk* is geweest, om eenen nek of wil te buigen; gehoorzaamheid en eerbied zijn *vrijwillig*." De heilige DOMINICUS, gelijk de Katholieke Kerk, wendde, indien men deze woorden gelooft, geen ander middel aan dan de overtuiging. Maar wat wordt er van deze verzekering tegenover de heiligverklaring, welke den heiligen DOMINICUS verheft, omdat hij zeven jaren lang de ketterverdelging als zijn lievelingswerk uitgeoefend heeft.

Wij slaan nog eenmaal het Brevier op; dáár vinden wij, dat het tot de voornaamste daden vàn Godsdienstige deugdsbetrachting behoort, de Inquisitie te verdedigen, te verbreiden, en daar, waar zij niet gevestigd is, in te voeren. De heiligverklaring erkent dit en prijst het in den heiligen RAIMUND *van Pennaforte*.

Hij was, luidt het daarin, door de raadgevingen, welke hij JACOB *van Arragon* deed, de ware grondvester van de regtbank der *heilige* Inquisitie in diens Staten.

De Inquisitie is dus eene geheiligde instelling. Ook waande de Kerk niet te dwalen, wanneer zij aan dezelve alle mogelijke wettiging verleende. Zij noemt haar zelfs met de namen: *heilig Officie*, *heilige Regtbank!* Door uitbreiding van derzelver regtsgebied verdient men kroonen voor het toekomstige leven!

Ik weet wel, dat onbeschaamde Sophisten beproeven zullen, de meest handtastelijke daadzaken weg te redeneren en de duidelijkste en klaarste uitdrukkingen te verdraaijen, ten einde het beginsel van het Gezag van de klaarblijkelijke medeschuld aan onderdrukkingen en schanddaden, voor welke de verbeelding terugdeinst, te zuiveren. Maar hetgeen ik nog uit het Brevier aanvoeren zal, zal duidelijk toonen, wat de heiligverklaring verstaat onder: *ketters vervolgen* en

verdelgen. Ik wil zelfs de vonden van de alleronbeschaamdste spitsvindigheid tot zwijgen brengen, door eene plaats aan te voeren, waar de handeling van *verdelgen*, ja zelfs het beginsel van de allergruwzaamste gewelddadigheid, als het meest zedelijke, verdienstelijke en heilige, volkomen vergood worden. Het hier gestelde voorbeeld is een Monarch. Beter dan in *Spanje* kon een zoodanige nergens gevonden worden, want dáár voeren de Koningen bij uitnemendheid den naam van *Katholiek.* Het is FERDINAND III, met den bijnaam: de heilige.

»Zijne glansrijke deugden," zegt het Brevier, »waren grootmoedigheid, genade en *boven alles* zijn ijver voor het Katholieke geloof. Hiervan gaf hij vooral bewijzen door de ketters zoo streng te vervolgen, dat zij zich nergens in zijn Rijk durfden ophouden. *Met zijne eigene handen droeg hij hout aan voor de brandstapels, op welke de veroordeelden verbrand zouden worden.*"

Met de volgende woorden moeten de Katholieke Priesters, willen zij zich niet aan doodzonde schuldig maken, God er vóor danken, dat hij der Kerk dezen gruwzamen moordenaar geschonken heeft. »Wij danken U, o God! dat Gij den allerheiligsten FERDINAND de genade verleend hebt, *uwen strijd* te strijden en de vijanden van het geloof te overwinnen."

Alzoo *vervolgen* en *verbranden*, dat is ijver voor het Katholieke geloof toonen, en slagten Gods strijd strijden! Vele Priesters, in wier Brevier toch de medegedeelde plaats voorkomt, hielden fier tegen mij staande, dat de Kerk op geenerlei wijze de aanwending van zoo verschrikkelijke middelen, tot afpersing van gehoorzaamheid goedgekeurd heeft. Maar ik bragt hen tot zwijgen, door hun het heilige Boek voor te houden, waaruit zij dagelijks moeten lezen.

Indien dan tegenwoordig de Bisschoppen *) in hunne dag-

*) De Jezuitisch-Ultramontaansche.

bladen, ons alle morgens hunne achting voor de *vrijheid van geloof* en den afschuw der Kerk van allen dwang roemen en hunne apologiën opdisschen, dan zullen wij hun antwoorden, dat de ongeloovigen van onzen tijd, wien de Heiligen der middeleeuwen te regt ten afschuw zijn, veel meer van den waren geest van het Evangelie doordrongen zijn en door CHRISTUS duizendmaal eer als zijne Heiligen aangemerkt worden.

Heeft niet PIUS IX met deze bloeddorstige grondstellingen, welke uit zijn Brevier spreken, gebroken, toen zijn mond de volgende Evangelische woorden uitte: »het is goed, het is regtvaardig, het is schoon, de godsdienstige vrijheid voor *allen* te eischen. Men kan moed, men kan kracht, maar men moet liefde jegens allen betoonen." Deze woorden hebben eene klove tusschen hem en zijne voorgangers daargesteld; door deze woorden zijn de Canons, de Bullen, en zelfs de eed, welken de Bisschoppen hem zweren, vernietigd, de monsterachtige heiligverklaringen, waarvan de formulen nog in Brevier en Misboek voorkomen, zijn er door vernietigd.

»Overal, waar Satan komt," zeide de heilige ATHANASIUS, »woedt hij met bijl en zwaard, omdat geene waarheid in hem is. Welke beraadslaging toch is er mogelijk, wanneer hij, die zijne meening tegen u verdedigt, tot loon martelingen en den dood ontvangt? De gevangenissen en doodstraffen *hebben niets gemeen met onze Kerk: het is afschuwelijke ketterij*, indien men hen, die men door het verstand niet heeft kunnen overwinnen, door slagen en gevangenis wil dwingen."

Hoe zal men in een Brevier en in dezelfde Godsdienst zóó tegenstrijdige leeringen vereenigen, eenen heiligen FERDINAND en eenen heiligen ATHANASIUS? De Abt BAUTAIN, die ongetwijfeld zijn Brevier leest, schrijft, niettegenstaande hij beweert, dat de Katholieke Kerk niet dwalen kan: er is niets hatelijkers en tevens ongerijmders, dan de aanwending van geweld in geloofszaken, hetzij om een bijzonder

geloof te onderdrukken of op te dringen! .... De vervolging om de Godsdienst is een misbruik van geweld, de meest gehate en onverdragelijkste dwingelandij, dewijl zij het heiligste aantast en den mensch zelfs in het diepste van zijn wezen wil onderdrukken. De vervolging om de Godsdienst *beleedigt de menschheid*, dewijl zij haar verlaagt, zij is een *vergrijp tegen God*, die hen bemint, die Hem in geest en in waarheid aanbidden, en die niet met de lippen alleen, maar met het hart wil vereerd worden.

Het is alzoo *bewezen*, dat de Katholieke Theocratie *) op de plegtigste wijze de meest gehate en ongerijmde leeringen, de meest onverdragelijke en vernederende dwingelandij, een *vergrijp tegen God*, heilig genoemd heeft.

Het Katholicismus moge dan zijne dwalingen afzweren, zijne vergrijpen staken, zich tot het Evangelie wenden, zich menschelijk betoonen en weder Christelijk worden, tot dezen prijs slechts, kan het weder eene regtmatige magt over den geest der volken verkrijgen.

*) Vergelijk de Aanm. op blz. 158. De Jezuiten maken gewis de grootste steun dezer Theocratie uit.

BESLUIT.

De hoofdinhoud van het onder dit opschrift medegedeelde is een verhaal, waarin sterk uitkomt, hoe vooral de Italiaansche Geestelijken nog steeds in onkuischen liefdehandel leven, en meenen hiertoe geregtigd te zijn, indien zij slechts voorzigtig vermijden ergernis te verwekken.

Daarop volgt, na vermelding der rampzalige gevolgen van zoodanig eenen liefdehandel, de inhoud van een gesprek door den Schrijver en eenen gewezen Kapucijner-Monnik, Pater EVASIO FANTINI geheeten, bij wien hij toen, in nog jeugdigen leeftijd, vertoefde, met eenen Pater van de Jezuiten-Orde gevoerd. Het meest belangrijke gedeelte daarvan, strekke tot opheldering van de volgende woorden, welke voorkomen in § XV, van de Tweede Afdeeling, blz. 102: »Gij weet overigens, dat ik niets nieuws voorsla; want sedert lang hebben er dergelijke verbindtenissen tusschen de Broeders en Zusters der Orden plaats gehad."

In betrekking tot deze woorden berigt de Schrijver.... Daarentegen werd mijne opmerkzaamheid ten hoogste verlevendigd, toen hij (de Jezuit, met wien wij spraken) van een *Gesticht van St. Roch* sprak, hetwelk te *Rome* bestond. De maatregelen, dáár genomen, welke hij ons in derzelver bijzonderheden mededeelde, ontheffen de vrouwen van de bange en bezwarende gevolgen, welke hare misstappen plegen te hebben. Deze maatregelen schenen Pater FANTINI fabelachtig toe; maar de Jezuit verzekerde derzelver werkelijkheid zoo vast, dat ik zonder

bedenken aan de waarheid van zijne woorden geloofde. De bedenkingen, welke wij hem maakten, deden hem volstrekt niet wankelen. Later werden mij zelven die bedenkingen tegengeworpen, toen ik rekenschap moest geven van de bladzijden, waar van het Gesticht van St. Roch melding gemaakt wordt. Gelukkiger wijze kon ik dezelve regtvaardigen door eene getuigenis, welke geenen argwaan kan wekken.

De volgende, door den Heer POUJOULAT geschrevene bladzijde bewees mij, buiten weten van dien Schrijver, eene groote dienst.

Eene bewonderenswaardige woonstede voor Christelijke liefde is onder andere het Gesticht van St. Roch, bestemd voor vrouwen, die er heimelijk willen komen wonen. Men vraagt haar naar haren naam noch stand; zij mogen zelfs gedurende al den tijd (van haar verblijf) haar gelaat gesluijerd houden. Mogt eene van haar sterven, dan wordt haar naam niet in een register opgeteekend; de plaats van de namen wordt door nommers vervangen. De jonge meisjes, wier zwangerschap voor haar of hare familie smadelijk zoude zijn, worden in St. Roch *verscheidene maanden vóór den tijd opgenomen.* Men wil daardoor de wegens schande dikwijls veroorzaakte vertwijfeling, welke tot kindermoord voeren kan, voorkomen. De Kapellanen, de Geneesheeren, de Vroedvrouwen, allen, die in het Gesticht van St. Roch dienst doen, zijn ten strengste tot *stilzwijgendheid* verbonden, *deze stilzwijgendheid is onder bedreiging van de zwaarste straffen geboden; de overtreder dezer wet zoude voor de regtbank van het heilige Officium gesteld worden.* Er is met de grootste voorzigtigheid gezorgd, dat niets van hetgeen binnen de muren van St. Roch geschiedt, voor de wereld kan uitlekken. Dit Gesticht staat onder het opzigt van vrome weduwen. De toegang is ieder, zonder onderscheid, verboden. Slechts zij, die in het Gesticht werkzaam zijn, mogen den drempel overschrijden. Na hare verlossing staat het de moeders vrij, op ieder uur van den nacht, hetwelk haar het geschiktste toeschijnt, in kleederen, welke haren

gang verbergen, het Gesticht te verlaten. Bovendien staat het gebouw afgezonderd en is de omtrek eenzaam en geheimzinnig.

Is er iets edeler, schooner, Christelijker dan deze vrome zorgvuldigheid, welke den mantel der barmhartigheid over de misstappen van de zwakken werpt?

Men kan echter in het Gesticht van St. Roch volstrekt niets hoogst edels en Christelijks vinden. Om welke belangen is het gevestigd geworden? Wie zijn de opstellers van deszelfs regelen? Eene ontelbare menigte ongehuwden, die er maar al te veel belang bij hebben, de volstrekte verdorvenheid van een bedriegelijk Coelibaat door alle mogelijke middelen te bedekken. Het verwonderlijke er van is slechts, dat juist zij, die zich regters over de zeden noemen en tegen overtreding en zedeloosheid hunne stemmen hoog verheffen, tot de uitvinding van maatregelen om het kwaad te bedekken, de meest geschikte personen zijn. Welk eene verhevene vroomheid, alle doornen, gelijk de Jezuit zich uitdrukte, te verwijderen, om zonder vrees de aangename geur van de roos te kunnen genieten. Deze over de misstappen van de zwakken geworpen mantel der barmhartigheid, zoude, zoo dezelve door andere handen vervaardigd ware, eene afschuwelijke uitvinding genoemd worden.

Toen hij (de Jezuit) van ons scheidde, vraagde ik zijnen naam. »Gij vraagt zijnen naam," zeide de oude Kapucijner-Monnik, »weet gij dan niet, dat een Jezuit van hoogen rang, die op eene zending is, voor ieder uur eenen anderen naam heeft? Gij zijt nog zeer onervaren! Hij heeft ons willen uithooren, een grond te meer voor hem, om terstond éenen naam te vinden." Hij opende nu de deur en verliet ons met eenen sardonischen lach, terwijl hij ons nog toeriep: »het spreekwoord liegt niet, hetwelk zegt: er zijn geene kloeker en slimmer lieden dan de Kapucijner-Monniken." »Ik ken een nog juister," hernam de grijsaard, »namelijk: men behoeft zeven Kapucijner-Monniken, om éénen Jezuit te vormen." Beiden lachten hartelijk en scheidden.

Doch komen wij terug op de zaak, welke ik vroeger vermeld heb.

Een Anglikaansch Geestelijke, de Heer HARDLEY, wien ik in *Genève* de *geheime bedoelingen* had overhandigd, zeide mij, na dezelve gelezen te hebben, dat hij aan de *echtheid* niet twijfelde. Om dezelve voor een verdichtsel van mij te houden, zoude hij eigenschappen en omstandigheden bij mij moeten vooronderstellen, welke mij geheel vreemd waren. Hij echter oordeelde, dat ik mij tot bijvoegingen had laten verleiden, ten einde de bladzijden, op welke ik van het verhandelde nopens den ongehuwden staat der Geestelijkheid melding had gemaakt, bijzonder rijk op te sieren. »Dit gedeelte," zeide hij, »komt mij niet geloofwaardig voor."

»Ik deel in uw gevoelen zoo volkomen," hernam ik, »dat ik honderd malen in verzoeking ben geweest, dit gedeelte er uit te nemen. Indien ik de *geheime bedoelingen* zelf uitgedacht had, zoude ik het niet gewaagd hebben, zoo ver te gaan."

Ik verhaalde hem daarop alles, wat het Gesticht van St. Roch betreft, maar ik bekwam van hem zoo vele en zoo krachtige tegenwerpingen, dat ik mij tot derzelver wederlegging te zwak gevoelde en verstomde. Er kwamen oogenblikken, wanneer ik zelf geloofde, dat men mij een sprookje verhaald had, zoo vast schenen mij alle zijne gronden toe. Ik sidderde, als het beeld der gevolgen zich voor mijne oogen vertoonde, welke uit de door den Jezuit zoo hoog geroemde regelen van St. Roch af te leiden waren.

Bovendien verklaarde de Anglikaansche Geestelijke zich niet ter gunste van de openbaarmaking der *geheime bedoelingen*. Hoewel hij de taktiek, welke men er in ontdekt, voor de ware (Jezuitische) hield, en hoewel hij overtuigd was, dat het Jezuitismus aan deze taktiek zijne schitterendste veroveringen te danken heeft, vond hij het toch, gelijk zoo vele anderen, onvoorzigtig en gevaarlijk, het algemeen met alle deze kunstgrepen bekend te maken. Voorts viel hij mij hevig aan over de plaatsen, welke hij voor *mijn* werk hield.

»Wij willen aannemen," zeide hij, »dat eene zoodanige inrigting bestaat, welk verstandig mensch zal dan nog gelooven, dat dezelve verborgen kan blijven? De gehuwden zouden haar tot een voorwerp van aanklagt of ten minste van openbaren spot maken. Zij zoude bekend worden en weder te niet gaan, alvorens zij behoorlijk wortel had geschoten. Reeds sedert langen tijd wordt *Rome* door legioenen van Engelschen bezocht, die het doorkruisen en ontleden, beter dan de Romeinen zelve. Men weet, hoe belagchelijk en verachtelijk onze Geestelijkheid gemaakt is, omdat zij den ongehuwden staat verworpen heeft. Hoe schoon was nu de gelegenheid, om tot verachting van de Roomsche Geestelijkheid te toonen, door welke middelen het haar gelukt, van iedere blaam vrij te schijnen! Nimmer echter heeft men in dezen zin iets geschreven. Deze grond alleen zoude reeds vast genoeg zijn, maar er zijn nog andere redenen. Men weet, wat de geest der eeuwen, of verachting (van denzelven?) of de dwingelandij der gewoonte en boven alles van sterke belangen vermogen. Zij kunnen zelfs aan klaarblijkelijk slechte instellingen gewigt en eene zekere achting verschaffen. De meeste dezer instellingen toch zijn herkomstig uit ruwe tijden en allengs meer ontwikkeld. De bedoelde regelen moesten, indien dezelve bestonden, een werk van onzen tijd zijn en wel opgesteld met het enkele doel, om de schanddaden van de Geestelijkheid den vrijen loop te verzekeren! Wie nu zou zulk eene bedoeling genoemd hebben? Niet een of meerderen, maar geheel de vereeniging van Kerkvoogden met den Paus aan haar hoofd *)! Moet men, zoo men dit aannemen wil, niet die allen van eene volleerde boosheid beschuldigen. Daarmede kan ik mij niet vereenigen. Hoe sterk ik *Rome* ook verafschuw, is het mij toch

*) De Schrijver zelf moet die regelen en het doel der zamenstelling aan Jezuiten hebben toegeschreven. Vergelijk het door hem medegedeelde naar de 2de Afd. § XV, bladz. 100 volgg. Welke ongerijmdheid kan er overigens in gelegen zijn, dat eene inrigting als die van St. Roch eenigen tijd onopgemerkt bestaan hebbe?

onmogelijk te gelooven, dat mannen, die elkander achten, op wie het algemeen de aandacht gevestigd houdt en die vreesselijke vijanden hebben, zich in grooten getale er toe zouden kunnen vereenigen, om aan de ontucht straffeloosheid en gemakkelijker bevrediging door eigen inrigtingen te verzekeren. Dat Gesticht zoude slechts een groot bordeel zijn, waar de misdaad aangemoedigd werd. Men had beter gedaan," besloot hij op gestrengen toon, » dat sprookje niet op te disschen. De overtredingen van *Rome* zijn groot genoeg, men behoeft er geene nieuwe bij uit te vinden! — Deze tegenwerpingen vormen eenen koperen ringmuur, welken geene krachtsinspanning kan doen wankelen."

Ieder, die mij gezien had, zou gemeend hebben, dat mijne zaak verloren was. Ik wist inderdaad niet, wat ik zeggen zoude. Ik bemerkte mijne onmagt, om den strijd vol te houden, want zijne gronden schenen mij, gelijk ik toch eigenlijk zelf ook wenschte, onwrikbaar vast toe. Wat de in de *geheime bedoelingen* betrekkelijk den ongehuwden staat voorkomende plaatsen betreft, zoude dus het algemeen evenzeer tegen mij uitspraak gedaan hebben, en ik zou zelf eindelijk tot de overtuiging gekomen zijn, dat hetgeen van mij volstrekt niet afkomstig is, mijne toevoeging ware.

Toen ik eenige maanden later, bij eenen Boekhandelaar nieuwe werken inzag, kwam mij toevallig dat van den Heer POUJOULAT in handen. Terwijl ik het doorbladerde, kwam ik spoedig aan de plaats, welke ik aangevoerd heb. Hoe groot was mijne vreugde! Terstond ijlde ik met het boek in de hand naar den Heer HARDLEY, die kort te voren van eene reis naar *Nizza* teruggekeerd was. Eer ik hem op mijne beurt uit het veld sloeg, wilde ik de vraag weder te berde brengen. Hij scheen over mijne stoutheid verstoord te worden. Hij overstelpte mij met nog sterker tegenwerpingen dan de zoo even vermelde. Ik liet hem zegepralen en mijne nederlaag scheen volkomen. De redeneerkunst, het gezonde verstand, alle regelen pleitten voor hem. Ten einde hem het gezag van den naam, op welken ik mij

tot bevestiging van mijn bewijs beroepen wilde, regt aanschouwelijk te maken, deed ik hem eenige plaatsen lezen, waar de Heer POUJOULAT van zijne betrekkingen tot GREGORIUS XVI, van de handhaving der censuur en van zijnen ijver voor den triomf van het Katholicismus melding maakt; toen hield ik hem de medegedeelde bladzijde voor. Hij ontstelde. Hij las de plaats twee of driemalen en bekende eindelijk, dat hij zich genoodzaakt vond, hetgeen voor oogen lag te gelooven; en verborg voor mij niet, dat hij tot op dien tijd sterk wantrouwen tegen mij gekoesterd had. Hij erkende zijn onregt en riep uit: »dit *Rome!* dit *Rome* maakt het verstand te schande! Men kan het niet volgens de gewone en bekende regelen beoordeelen, het stoot die alle omver. Hetgeen onmogelijk schijnt stelt het in het werk, en hier kan men met regt zeggen, dat *juist het onwaarschijnlijke waarheid is.*"

Men is gelukkig indien men zóó wederleggen kan? Voor de daadzaak bezweek plotseling geheel de grond, op welken hij gebouwd had; de koperen ringmuur stortte neder.

Beleven wij overigens tegenwoordig niet, in het goede zoowel als in het booze, gebeurtenissen, welke men, indien iemand ze voorspeld had, voor ongeloofelijk zou gehouden hebben? Een Paus huldigt den vooruitgang; in *Zwitserland* werpt zich een uit eene omwenteling ontstaan bestuur tot beschermer van de Jezuiten op.

Hier volgt eene wederlegging van hetgeen de Heer CRETINEAU-JOLLY geschreven heeft, ten bewijze, dat het Conclave, waaruit GANGANELLI als Paus opgetreden is, een poel van omkoopbaarheid en simonie geweest zij, in welken bijna alle volken van *Europa* en vele Kardinalen zouden gepoogd hebben te visschen, en dat GANGANELLI slechts verkozen zoude zijn, onder voorwaarde, dat hij de Jezuiten vernietigen zoude. De laatste door den Schrijver deswege vermelde bewering van den Heer CRETINEAU en hetgeen hij daarop heeft aangemerkt, luiden dus:

Hare beste troepen, dankte *Rome* af, juist op den dag,

vóór dien, op welke de heilige zetel gelijktijdig van alle kanten aangetast zoude worden. De Jezuiten, die aan de Pauselijke Breve *gehoorzaamden*, *meenden* den post *niet* te moeten verlaten, welke aan hunne waakzaamheid toevertrouwd was.

Daar heeft men een voorbeeld van volkomen onderwerping! Als instelling (Orde) konden zij niet langer blijven bestaan. Maar het is hun uitsluitend voorregt, dat hun nimmer opstand verweten kan worden. Hoe minder zij gehoorzamen, des te onderdaniger zijn zij. Het geschrift van den Heer CRETINEAU is eene zamenflansing van tegenstrijdigheden, welke elkander juist in evenwigt houden.

Eene ongehoorde omwenteling (dus vervolgt de Schrijver verder) had de wereld geschokt; NAPOLEON had vergeefs beproefd, die tot zijn voordeel te doen vergeten; dezelfde denkbeelden, welke hem tot eene verbazende hoogte verheven hadden, hielden op hem staande te houden, toen zij zich verraden en in gevaar gebragt zagen; hij stortte levend in den afgrond! Deze vreesselijke waarschuwing, gelijk vele andere, had hen, die uit hunne ballingschap terugkeerden, en den schepter weder opvatteden, niet verstandiger gemaakt. De vulkaan der nieuwe denkbeelden rustte slechts. De Jezuiten overreedden de Staatsmagten, dat zij het vermogen en de middelen hadden, haar te stoppen. Men behoefde hun slechts het opbloeijende geslacht in handen te geven (!). Zij beeldden zich in, dat zij, gelijk in den voorleden tijd, de onverdragelijkste misbruiken, de onregtmatigste voorregten onder den naam van God bedekken konden. Maar de denkbeelden van den vooruitgang en der vrijheid lieten zich niet verstikken, zij vingen den strijd weder aan.

Hierna volgen nog verschillende oordeelvellingen van CRETINEAU-JOLY, DE RÉMUSAT en CAPEFIGUE over de wijze, op welke, sedert de Restauratie, de strijd tusschen de nieuwere denkbeelden en de oudere van onbeperkte Monarchiën, gevoerd is geworden. De Schrijver heeft daaraan toegevoegd:

Wat de Jezuiten betreft, zoude men geheel ten onregte meenen, dat zij zich gedurende dit tijdperk met andere zaken, dan godsdienstige aangelegenheden, bezig gehouden hadden! Zij gaven aan hunne gestichten eene nieuwe inrigting en vestigden nieuwe, slechts tot vrome doeleinden. Dat is alles....

Intusschen betaalden de Bourbons, die zich geheel aan de Jezuiten hadden prijs gegeven *), hunne overdrevene gedienstigheid duur. De Julijzon ried hunne beklagenswaardige raadslieden, zich eenigen tijd verborgen te houden; maar, toen deze aanvankelijk zoo schitterende ster verduisterd werd, kwamen zij onder de menigte weder te voorschijn, om den strijd op nieuw aan te vangen, maar in eene aan de vroegere tegengestelde rigting. Nu nam de Geestelijkheid, daar zij zich genoodzaakt zag tegen het geweld te strijden, doch zich der vrijheid niet openlijk in de armen werpen wilde, die *Machiavellistische* stelling, welker afbeelding een gedeelte van de tweede afdeeling van dit geschrift tot onderwerp heeft, te baat. Daaruit kan men zich de verlegenheid en tegenstrijdigheden bij hare verdedigers verklaren.

Velen hebben het EUGÈNE SUE verweten, dat hij de stoutmoedigheid heeft gehad, in RODIN, den Jezuitischen geest persoonlijk te vertegenwoordigen. Zij konden niet tot de overtuiging komen, dat een aanmerkelijk getal mannen en inzonderheid Geestelijken, zich vereenigd hadden, om onder ieder masker en in iedere rol, zich van alle menschen te bedienen, ter bereiking van een oogmerk, waarvoor ieder terugdeinzen zoude, indien hij het in geheel zijnen omvang kende. Heb ik niet bewezen, dat men deze type van zoo groote geveinsdheid in verschillende graden, welke men schroomt op de meerderheid van de Jezuiten toe te passen, zonder bedenken aan een groot aantal Schrijvers, aan Predikers en een aanmerkelijk gedeelte van de hooge Geeste-

*) Deze is gewis ook niet de minste der oorzaken, om welke het Fransche volk nog begrijpt den Hertog van *Bordeaux* niet tot zijnen Koning te moeten nemen.

lijkheid verwijten kan? Kan men het nog in twijfel trekken, dat tusschen hen eene innige overeenstemming bestaat, dat zij een *geheim wachtwoord* hebben, om niet alleen *Europa*, maar geheel de wereld te misleiden *).

De slotsom, door den Schrijver uit alle zijne mededeelingen afgeleid, is, met weglating van het minder ter zake afdoende, de volgende:

Wij hebben de middelen gevonden, om het Vatikaan te dwingen, het stilzwijgen af te breken en de leeringen en meeningen, welke op de hoogte van de tegenwoordige ontwikkeling van den geest staan, voor Evangelisch te erkennen. Die, welke wij hier bedoelen, zijn door het Katholiek gezag met alle mogelijke goedkeuring voorzien geworden.

Men zie kortelijk wat deze leeringen inhouden, en dat dezelve oorspronkelijk in de Kerk geldig zijn geweest: het Volk is Souverein, het is de eenige bron, uit welke ieder bestuur voortvloeit †); iedere Regering, welke hare besluiten en handelingen niet aan hetzelve onderwerpt, handelt onchristelijk. Hieruit volgt, dat de Theocratie van opstand overtuigd is. Het is onmogelijk, haar een vreesselijk proçes aan te doen en haar voor het gewigt van bondige en

*) Het verbond tusschen de Jezuiten en de Ultramontaansch-gezinde Geestelijken dagteekent van de stichting der Jezuiten-Orde af. Hoe zeer, vooral sedert de Restauratie, de meerderheid van de Geestelijken in *Frankrijk* zich aan de Jezuiten verslaafd heeft, kan men kortelijk aangetoond vinden in een werkje, welks titel luidt: *de Fransche Geestelijkheid onder den invloed van de Jezuiten*, door G. LIBRI, Lid van het Fransche Instituut. Uit het Fransch, met Aanteekeningen van TOXANDRIOS. *Amsterdam*, J. M. E. MEIJER. 1844.

†) In de Kerk is dit oorspronkelijk zóó geweest, gelijk uit de Schriften des Nieuwen Testaments onwederlegbaar blijkt. In de Staten is het zóó, in zooverre de volken, na hunne waarde als volken eenmaal te hebben leeren kennen, ook hebben beginnen in te zien, dat *niet* zij ten nutte van de Regeringen, *maar* de Regeringen ter behartiging van hunne belangen bestaan; dat zij dus ook het regt hebben, om Regeringen, die hen verkeerd besturen, tot aftreding te noodzaken, en zich andere bestuurders te verkiezen.

afdoende bewijzen te doen bukken. Hare eigene organen zeggen het haar half overluid aan het oor, dat de ongeduldige volken er zich eindelijk toe gedreven zullen zien, eene gehate dwingelandij te vernietigen, zoodra zij moeten wanhopen, haar er toe te bewegen, dat zij zich hervorme. Men herinnert haar den pligt, welken zij had moeten vervullen, welke deze is: *de menschen in liefde en geregtigheid te vereenigen en hunne rampen door onderlinge vereeniging te lenigen; allen arbeid naar waarde te beloonen; aan ieder wezenlijke onafhankelijkheid te verzekeren.* Men heeft eenparig betuigd, dat deze Hiërarchie in de plaats daarvan, door eerzucht geprikkeld, van pracht en praal omgeven, als eene slavin van hare eigene belangen, *zich voor onfeilbaar uitgegeven heeft*, hetgeen zij *niet is;* dat zij den geest van CHRISTUS verloochend heeft, ja zelfs denzelven niet heeft willen kennen noch gedoogd heeft, dat anderen dien zouden leeren kennen. Eindelijk echter heeft zij den sleutel tot inleiding in het Evangelie moeten overgeven, de ware zin der leerstellingen is ontdekt geworden; men weet, hoe men over de wonderen *) moet oordeelen; verstand en geloof verstommen er door, dat misverstand hen zoo lang in onderlingen strijd heeft gehouden. In deze leerstellingen wordt het herhaaldelijk verzekerd, dat het rijk van de letter verstoord moet worden, want bij den Heiligen PAULUS leest men: *litera occidit*, *spiritus autem vivificat*, hetgeen beteekent: *indien de geest de letter niet levend maakt*, *dan wordt deze laatste het graf van het verstand;* en, volgens denzelfden Apostel, *is de Godsdienst*, *welke niet redelijk is*, *onchristelijk.*.

Wij wagen het, te beweren, dat deze leerstelsels, wier invloed ik zoo even heb aangewezen, meer dan genoegzame kracht hebben, om in de sferen van de Godsdienst en der staatkunde, ja, in geheel het maatschappelijke organismus, de meest onverwachte en algeheele hervormingen te regt-

*) Welke Jezuitisch-Ultramontaansche Geestelijken hebben voorgewend.

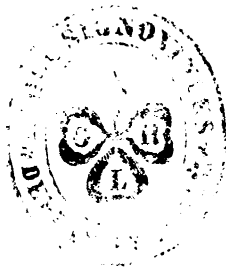
vaardigen en zelfs te weeg te brengen. Deze groote, bewonderenswaardige leerstellingen zullen uit eene versteende Godsdienst den geest des Evangelies doen opstijgen, gelijk een vlinder uit eene onreine pop.

Ware ik niet met deze voortreffelijk geharde wapenen toegerust, dan had ik mij welligt genoopt gevonden, van de openbaarmaking der *geheime bedoelingen* af te zien. Zij, die te dezen opzigte ongeloovig blijven mogten, zullen door onwederlegbare bewijzen genoodzaakt worden, eene andere veel merkwaardiger daadzaak toe te stemmen, eene vreesselijke daadzaak, welke niet op te lossen tegenwerpingen zoude uitlokken, indien zij niet op bewijsstukken berustte, door welke degenen, die ze in hun belang gaarne van kracht berooven of loochenen zouden, volkomen tot zwijgen gebragt kunnen worden.

Deze daadzaak, welke ik in een afzonderlijk werk bekend zal maken, vertoont zich gedurende de zeventiende en een gedeelte van de achttiende eeuw. Ik zal bewijzen, dat het *Voltairianismus* in *Italië* eene geheele eeuw voor VOLTAIRE geheerscht heeft; dat zij, die de wonderen en leerstellingen met zijne taal en zijnen spot hebben aangegrepen, geene uit de Kerk gestooten en vervloekte woestelingen noch eene handvol Geleerden geweest zijn, wier ongeloovigheid zich tot den naauwen kring der beschaafde klassen zou bepaald hebben, maar dat de aanval tegen alle grondslagen van de Godsdienst en der zedeleer in de Kerk zelve geschied is, en zelfs van den kansel door talrijke Predikers; dat deze Predikers eenen buitengewonen toeloop hadden, dewijl zij op de ondersteuning van de Bisschoppen en Kerkhoofden rekenden. In *Rome* heerschte dit misbruik in de meestberoemde Kerken, in weerwil van eenige zwakke pogingen, welke er tegen werden aangewend, en duurde het nog voort, toen VOLTAIRE optrad. Openbare spot weerkaatste door de Kerken, om aan de verachtelijkste verklaringen van de Heilige Schrift bijval te betuigen. De daden van de Aartsvaders werden kinderachtig genoemd en bespot; het Hoge-

lied bood dezen Predikers ruime stof tot dubbelzinnige scherts; over de Profeten en hunne Gezigten verlustigden zij zich, en maakten hen voor warhoofden en dwazen uit. De Apostelen zelve, werden niet gespaard, en men leerde, dat geheel hunne geschiedenis eene fabel is. Ja, CHRISTUS zelf werd dáár smadelijk gehoond, als door Zijne meest verbitterde vijanden; men legde Hem ongeoorloofde verbindtenissen met MAGDALENA, de echtbreekster en de Samaritaansche vrouw ten laste. Zoo werd de *volslagenste ongodsdienstigheid* gepredikt, en gedurende een zoo ruim tijdsbestek werd dit vergif van de kansels toegediend. Geheel de Bijbel werd verworpen, en het Christendom tot eene soort van fabelleer gemaakt.

Mijne sterkste bewijzen heb ik in de bewijsstukken, van welke ik zoo even sprak, gevonden. Zonder deze zoude mij ten slotte de regel van DANTE, welke mij gedurig voor den geest komt: *de mensch wachte zich steeds eene waarheid te verkondigen, welke alle schijn van leugen heeft*, terug gehouden hebben. Daar ik mij echter op zoodanig eene ontdekking beroepen kon, welke nog duizendmalen merkwaardiger is dan die, welke ik zoo even heb gemeld, heb ik niet gewankeld in de vaste overtuiging, dat in onze dagen meer dan immer de woorden van CHRISTUS bevestigd zullen worden: »niets is zoo verborgen, of het komt aan het licht."

GIOBERTI,
DE
GEHEIME
BEDOELINGEN
DER
TEGENWOORDIGE
JEZUITEN.

GIOBERTI,
DE
GEHEIME
BEDOELINGEN
DER
TEGENWOORDIGE
JEZUITEN.

